

Çağdaş Türkiye İçin Değişim

CUMHURİYET HALK PARTİSİ
PROGRAMI

Çağdaş Türkiye İçin Değişim

CUMHURİYET HALK PARTİSİ
PROGRAMI

-İÇİNDEKİLER-

BÖLÜM: 1

HEDEF VE ÖNCELİKLERİMİZ ATATÜRK İLKE VE DEVRİMLERİNİN BEKÇİSİYİZ

GÜCÜMÜZÜ TARİHSEL KÖKLERİMİZDEN ALIYORUZ	11
ATATÜRK DEVRİMLERİ VE ALTI OK İLKELERİ	12
• CUMHURİYETÇİLİK	12
• MİLLİYETÇİLİK	13
• HALKÇILIK	14
• DEVLETÇİLİK	15
• LAİKLİK	15
• DEVRİMCİLİK	16
CHP'NİN YENİDEN YAPILANMASI - ÇAĞDAŞ TÜRKİYE İÇİN DEĞİŞİM PROGRAMI	18
• PROGRAMIN TEMEL HEDEFLERİ	18
• ÖNCELİKLERİMİZ	19
• İDEOLOJİMİZİN TEMEL DAYANAKLARI	24

BÖLÜM: 2

DEMOKRASİYİ GÜÇLENDİRME DEMOKRASİ, İNSAN HAKLARI VE ÖZGÜRLÜKLER

DEMOKRASİ	31
DEMOKRATİK HUKUK DEVLETİ	32
BAĞIMSIZ, ETKİN VE GECİKMEYEN YARGI	33
• Yargıç Güvencesi	38
• Hak Arama Özgürlüğü	38
• İnfaz Kurumları	41
İNSAN HAK VE ÖZGÜRLÜKLERİ	41

• Özgür Birey	41
• İnsan Hak ve Özgürlükleri	42
ETNİK FARKLILIKLAR ÜLKEMİZİN ZENGİNLİĞİDİR	46
HEDEFİMİZ KADINI ERKEĞİ, HER ALANDA EŞİT TÜRKİYE	52
ÇALIŞMA HAKKI KUTSALDIR	58
• CHP Bireysel İş Hukuku Alanında Reform Yapacaktır	60
• CHP Toplu İş Hukuku Alanında Reform Yapacaktır	61
• İş Güvencesi	62
• Tüm Çalışanlara Çağdaş Sendikal Haklar	63
• Tüm Çalışanlara Grevli Toplu Sözleşme Hakkı	63
Güvenli ve Sağlıklı Çalışma Hakkı	64
DEMOKRATİK, ÖZGÜR BASIN VE İLETİŞİM ORGANLARI	66
SİYASET VE SİVİL TOPLUM	70
Etkin İlkeli ve Saygın Parlamento	70
Temiz Siyaset, Dürüst Yönetim	71
a. Milletvekili Dokunulmazlığına Çağdaş Siyaset Sınırlaması Getirilecektir	72
b. Siyasi Etik (Ahlak Yasası Çıkarılacaktır)	73
c. Devlet Sirtından Zenginleşme Dönemine Son Verilecektir	73
d. Siyasi Partilerin ve Adayların Seçim Harcamalarına Etkin Denetim Sağlanacaktır	73
e. Kamu Yönetiminde Saydamlık ve Dürüstlük Egemen Kılınacaktır	73
Siyasi Partiler	75
Sivil Toplum Örgütleri	76
Kooperatifler	77
Sendikalar	78

BÖLÜM: 3 KAMU YÖNETİMİ

ÇAĞDAŞ KAMU YÖNETİMİ REFORMU	81
ŞEFFAF, ADİL, RASYONEL KAMU İHALE REFORMU	83
YEREL YÖNETİMLERİN GÖREV, YETKİ VE SORUMLULUKLARI YENİDEN TANIMLANACAKTIR	85
YEREL YÖNETİM- YERİNDEN YÖNETİM	85
YEREL YÖNETİM REFORMU	86
BÜYÜKŞEHİR YÖNETİMLERİ	96
DÜNYA KENTİ İSTANBUL İÇİN YENİ YEREL YÖNETİM MODELİ	97
KAMU PERSONEL REFORMU	99
PLANLI, SAĞLIKLI KENTLEŞME	102
KENTSEL PLANLAMA	102
SAĞLIKLI KENTLEŞME	103
KONUT HAKKI VE KENTSEL DÖNÜŞÜM	105
DEPREME HAZIRLIKLI KENTLER	107

Bölüm: 4 ULUSAL GÜVENLİK VE DIŞ POLİTİKA

ULUSAL GÜVENLİK VE DIŞ İLİŞKİLER	113
ULUSAL GÜVENLİK	113
DIŞ İLİŞKİLER	123

AVRUPA BİRLİĞİ İLE İLİŞKİLER	124
DÜNYA SOSYAL DEMOKRAT PARTİLERİYLE İLİŞKİLER	140

BÖLÜM: 5

ÜRETİMDEN VE ÜRETENDEN YANA

YENİ EKONOMİK DÜZEN

EKONOMİK HEDEFLER VE POLİTİKALAR	143
ORTA VE UZUN VADELİ BAKIŞ AÇIMIZ: GÜÇLÜ BİR TÜRKİYE İÇİN STRATEJİ VE POLİTİKA PLANLAMASI	148
EKONOMİDE ÇAĞDAŞLAMA: YENİ TÜRKİYE PROJESİ	155
GÜÇLÜ EKONOMİK TEMELLERE SAHİP TÜRKİYE	156
İSTİKRARLI BÜYÜME İÇİN “PARA POLİTİKASI”	163
EKONOMİDE İSTİKRARI SAĞLAYACAK KUR POLİTİKASI VE DIŞ DENGE	165
YENİ VERGİ DÜZENİ	170
KAMU GİRİŞİMCİLİĞİ VE ÖZELLEŞTİRMEDE AMACIMIZ: ÜRETEN TÜRKİYE	175
YENİ VE ETKİN BİR TEŞVİK SİSTEMİ	201
VERİMLİ, REKABET GÜCÜ YÜKSEK, DOĞAYA SAYGILI VE İNSAN ODAKLI YENİ TARIM DÜZENİ	216
ORMAN VE ORMAN KÖYLÜSÜ KORUNACAK, ORMAN İŞLETMECİLİĞİ GELİŞTİRİLECEK	240
ENERJİ VE DOĞAL KAYNAKLAR	242

ULUSAL ENERJİ POLİTİKASI	242
NÜKLEER ENERJİ DÜZENLEME KURULU (NEDK)	247
MADENLER VE DOĞAL KAYNAKLAR	250
HIZLI, GÜVENLİ, EKONOMİK, ÇAĞDAŞ ULAŞIM	253
ÖNCELİKLİ HEDEFİMİZ PLANLI VE DENGELİ BİR ULAŞIM SİSTEMİNİ KURMAKTIR	253
HEDEFİMİZ: “TURİZMDE YENİ ATILIM”	260
TURİZM, “SOSYO-EKONOMİK GELİŞME, KALİTELİ YAŞAM VE DÜNYA İLE BULUŞMA” KAYNAĞIMIZDIR	260
TURİZMDE HEDEFİMİZ: CAZİBE MERKEZİ TÜRKİYE”	263
ÜLKE TURİZMİNE GÜÇLÜ DESTEK	263
TURİZMDE YASAL VE KURUMSAL YAPI GÜÇLENDİRİLECEK	267

BÖLÜM: 6

SOSYAL REFAH DEVLETİ

FIRSAT EŞİTLİĞİ - SOSYAL ADALET	273
KORUNMAYA MUHTAÇ ÇOCUKLAR	273
EMEKLİ, DUL VE YETİMLERE ONURLU YAŞAM	274
YOKSULLUKLA ÇOK YÖNLÜ MÜCADELE	275
AİLE SİGORTASI KURUMU (AS-KUR) KURULACAK	277

VATANDAŞLIK HAKKI ÖDEMESİ	278
SOSYAL REFAH DEVLETİ'NİN DİĞER HEDEFLERİ	279
HERKESE SOSYAL GÜVENLİK	280
İŞSİZLİKLE ETKİN MÜCADELE HEDEFİMİZDİR	282
BÖLGESEL KALKINMA	287
BÖLGESEL KALKINMA PLANLARI	288
EĞİTİM, AYDINLIĞIN YOLUDUR	295
İNSAN MERKEZLİ ÇAĞDAŞ EĞİTİM REFORMU	296
DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK EĞİTİMİ	300
İKİ YILLIK AKADEMİK LİSE VE MESLEK LİSESİ	302
• 2 YILLIK MESLEK LİSELERİ	303
• 2 YILLIK AKADEMİK LİSELER	303
YÜKSEKÖĞRETİM	304
ÖĞRETMENE SAYGI	306
ULUSAL KÜLTÜR ZENGİNLİĞİMİZDİR	308
TARİHİ VE KÜLTÜREL ZENGİNLİĞİN KORUNMASI	314
GENEL SAĞLIK REFORMU	316
HERKESE SAĞLIKLI YAŞAM HAKKI	316
• HERKESE ULUSAL SAĞLIK SİGORTASI	318
• KORUYUCU SAĞLIK HİZMETLERİ	319
• II. ve III. KADEME SAĞLIK HİZMETLERİ	321
ÇAĞDAŞ SAĞLIK HİZMETLERİ	321
• HASTA HAKLARI	324
• AİLE PLANLAMASI POLİTİKALARI VE ANA - ÇOCUK SAĞLIĞI	325

GENÇLERİMİZ İÇİN YENİ BİR DÜNYA	331
SAĞLIKLI BİR GENÇLİK VE TOPLUM İÇİN SPOR	336
ÇEVREYE DUYARLILIK ÇAĞDAŞLIKTIR	339
ÇEVRE KORUMA POLİTİKALARI	340
HAYVAN HAKLARI	347

CHP

BİRİNCİ BÖLÜM

**HEDEF VE
ÖNCELİKLERİMİZ**

ÇAĞDAŞ TÜRKİYE İÇİN DEĞİŞİM

BÖLÜM 1

HEDEF VE ÖNCELİKLERİMİZ

Atatürk İlke Ve Devrimlerinin Bekçisiyiz Gücümüzü Tarihsel Köklerimizden Alıyoruz

Emperyalizme karşı ulusal başkaldırının öncüsü olan Kuvayi Milliye, Müdafaa-i Hukuk Cemiyetlerinin oluşumuna dayanak oldu. Müdafaa-i Hukuk ise işgal altındaki Anadolu'da, yerel kimlikten ulusal kimliğe ve ulusal dayanışmaya ulaşmayı, gücünü ulusal iradeye dayandırmayı hedef aldı.

Cumhuriyet Halk Partisi; işte bu soylu, ilkeli ve onurlu temelde oluşan Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin devamı olarak 9 Eylül 1923'de Mustafa Kemal Atatürk tarafından kuruldu.

CHP'nin tarihsel kimliği, ATATÜRK devrimlerinin birikimleri ile ALTI OK ilkeleri eşliğinde;

Kemal ATATÜRK'ÜN Bağımsızlık benim karakterimdir,

İsmet İNÖNÜ'NÜN, Namuslular da, en az namussuzlar kadar cesur olmalıdır,

sözleri ile öz ifadesini bulan bu soylu ve erdemli gelenek ile şekillendi.

Ulusal Bağımsızlık Mücadelesinin birikimleri ve Atatürk Devrimleri ile bu eşsiz sürecin felsefi ve ahlaki değerlerinin özünü oluşturan ALTI OK ilkeleri, bir bütün olarak, siyasi kimliğimiz ile ideolojimizin, Parti Programımızın tarihsel kaynağı ve en güçlü dayanağıdır.

Atatürk Devrimleri Ve Altı Ok İlkeleri,

Tam Bağımsızlık tutkumuzun,

Halkın iradesine, yurttaşın özgürlüğüne ve modernleşmeye dayalı çağdaş bir toplum olma iddiamızın,

Cumhuriyet-Laiklik-Demokrasi altın üçgenini korumaya ve geliştirmeye yönelik kararlılığımızın kaynaklarıdır.

Atatürk Devrimleri Ve Altı Ok İlkeleri,

Emperyalizme, kurulu düzenin yanlışlıklarına, eşitsizliğe, gericiğe, sömürüye, imtiyazlara başkaldırır.

Uluslaşma sürecinin, Laik Cumhuriyet yapılanmasının, çağdaşlaşma hedefinin, Aydınlanma Devriminin sürekliliğinin ifadesidir.

Cumhuriyetçilik

Cumhuriyet, tarihimizdeki en köklü dönüşümdür. Ege-menliğin kaynağını ulusta bulan anlayıştır; saltanat kavramının yıkılması ve milli iradeye dayalı devlet düzeninin gerçekleştirilmesidir. Milli irade, iktidarıyla, muhalefetiyle tüm halkı kapsar.

CHP Cumhuriyetçidir; Türkiye Cumhuriyeti tüm yurttaşların ilke ve ideal beraberliği üzerinde kurulmuştur. Cumhuriyet, gücünü, bu beraberliği oluşturan tüm insanların, hakları, eşitliği ve bütünlüğü ilkesinden almaktadır.

Cumhuriyetçilik; tebaanın yerini yurttaşın almasıdır.

Milliyetçilik

CHP Atatürk milliyetçiliğini benimsemektedir: Türkiye Cumhuriyeti din, dil, ırk ve etnik köken temelleri üzerinde değil, siyasal bilinç ve ideal beraberliği zemininde kurulmuştur. Milliyetçilik, ırk, köken, din, mezhep, bölgecilik, kavimcilik anlayışlarının, ulusal düzeyde aşılmasıdır. Türkiye hiçbir zaman ırk, kan ve kafatası esasına göre yönetilen bir devlet olmamıştır, olmayacaktır. Ülkenin sorunlarının çözümüne ırk temelinde değil yurttaş temelinde yaklaşmaktayız. Türkiye'nin bölünmesine ve parçalanmasına yönelik tüm düşünceleri CHP kesinlikle reddeder. CHP sosyal demokrat anlayışın gereği olarak iktisaden ve siyasi açıdan güçlü sınıfın bu güce sahip olmayan sınıflar üzerinde egemenlik kurmasını reddeder.

Bizim Milliyetçiliğimiz;

Çoğulculuk anlayışını benimser, tüm etnik ve kültürel kimliklere saygılıdır. Hangi kökenden gelirse gelsin, hangi dili konuşursa konuşsun ve hangi inancı paylaşırsa paylaşsın, tüm yurttaşların hukuk önündeki eşitliğidir, bütün vatan daşların ülkenin sahibi olduğu anlayışıdır.

Farklı etnik kökenler arasında bir tercih ve ayırım ölçüsü olarak değerlendirilemez.

Tüm etnik ve inanç farklılıklarını kapsayan, bu farklılıkların Türkiye'nin ulusal bütünlüğü çerçevesinde bir zenginlik olduğunu benimseyen, bireysel haklara çağdaş anlayışla sahip çıkan, demokratik farklılaşma özgürlüğünü tanıyan, farklılık içinde bütünleşmeyi öngören, ulusal birliği korumayı hedefleyen bütünlük idealini tanımlayan kapsayıcı bir değerdir.

Devletin ırkı olmaz, devlet tüm etnik kimliklere eşit mesafede durur, kültürel çoğulculuğun güvencesini oluşturur görüşüne sahip çıkar.

Farklı etnik kökenlere sahip yurttaşlarımızın karşılaştıkları sorunların ülke bütünlüğü içinde ve çağdaş bir yaklaşımla çözüme kavuşturulmasını benimser.

Bireysel Kültürel Haklara Saygı ilkesini savunur.

Türkiye Cumhuriyeti'ni oluşturan tüm yurttaşların birliğinin ve güvenliğinin, ülkenin bağımsızlığının ve egemenliğinin, Türkiye'nin toprakları ve halkı ile bütünlüğünün koşulsuz olarak korunmasını öngörür.

Halkçılık

CHP Halkçıdır: CHP'nin halkçılık anlayışı; siyasal meşruyetin temelini halkın iradesi olduğunu kabul etmektir. Bazı sınıf ve zümrelerin ekonomik ve siyasal imtiyazlarının kaldırılmasıdır, sahipsizlerin sahibi olmaktır, çözümleri

halk için, halkla beraber bulmaktır.

Devletçilik

CHP Devletçidir: CHP'nin devletçiliği, devletin halka hizmet için yapılanmasını, katılımcı yönetimi, demokratik hukuk devletini öngörür.

Bizim Devletçilik anlayışımız;

Yurttaş, devlet için değil; devlet, yurttaş için, anlayışının yaşama geçirilmesidir. Devletin tüm ekonomik, sosyal ve siyasal hedeflerinin odağında insanın olmasıdır.

Özel yararlarla toplumsal yararlar arasındaki dengenin sağlıklı oluşması için getirilmiş bir güvencedir.

Örgütlü sosyal piyasa ekonomisine karşı değildir. Piyasaların hata yapabileceği gerçeğinden hareketle devletin düzenleyici ve denetleyici rolünün önemini kabul eder. Piyasaların halkın iradesinin üzerine çıkarak devlete yön verme çabalarına karşıdır.

Laiklik

Laiklik, din ve devlet işlerinin birbirinden ayrı tutulmasıdır. İnanç ve vicdan özgürlüğünün omurgası, toplumdaki farklı inançların barış içinde birlikte yaşamalarının ön koşulu ve güvencesidir.

Cumhuriyetin ve demokrasinin, ulusal bütünlüğün ve iç barışın temel değeridir. Devletin ve kurumlarının, toplumun, hu-

kukun ve eğitimin laik olması, asla ödün veremeyeceğimiz temel kuraldır. Laiklik ilkesinin temel amacı aklın özgürleştirilmesidir.

CHP için laiklik;

Ulusal bütünlük ile iç barışın, çağdaşlık ile bilimselliğin temel taşıdır. Bu anlayışla, siyasetin dini istismar etmesine kesinlikle karşıdır. Ne dinin siyasallaştırılması, ne de siyasetin dinselleştirilmesini kabul etmez. Devlet din ve inançlar karşısında eşit mesafededir. Devletin dini olmaz. Din kamusal alanın değil, özel alanın olgusudur.

Cumhuriyetin, bilimselliğin, demokrasinin, iç barışın, insan haklarının ve ulusal bütünlüğün temel taşıdır.

İnsan haklarının, kadın-erkek eşitliğinin, çağdaşlığın ve modernleşmenin güvencesidir.

Bütün bu özellikleriyle anayasamızın değiştirilemez ve vazgeçilemez hükmüdür.

Devrimcilik

CHP Devrimcidir: CHP'nin devrimciliği, kurucumuz Mustafa Kemal Atatürk'ün Cumhuriyeti kurarak başlattığı çağdaş medeniyeti hedefleyen kökten değişim sürecinin devam ettirilmesidir, çağı paylaşmadır, geleceğe atılımdır. Bu anlayışla, CHP, halkla birlikte, halktan güç ve yetki alarak, demokratik hukuk devleti kurallarına ve barışçı yöntemlere bağlı kalarak devrimciliği sürdürür.

CHP'nin Devrimciliği;

Çağdaş düşüncelere açılarak yenilikleri kavrayıp benimsemek; bunu süreklilik içinde bir yaşam ve yönetim biçimine dönüştürmektir.

Kuralları ve kendini sorgulayarak, daha iyiye ve doğruya ulaşmanın yollarını açmak, bu çerçevede gelişimin yön-tem ve araçlarını oluşturmaktır.

Özü itibariyle gençliğin enerjisini ve dinamizmini değişimin itici gücüne dönüştürmek, gençliğin değişim ve yenilik vizyonunu topluma aşılamdır.

CHP'nin yeniden yapılandırılması

CHP 9 Eylül 1992'de onurlu ve tarihsel misyonu doğrultusunda siyasi yaşamına yeniden başlamış ve 1994'de kabul edilen YENİ HEDEFLER, YENİ TÜRKİYE Programı ile temel amaçlarını ortaya koymuştur. O programda öngörülen birçok hedefin 14 yıl içinde çeşitli hükümetler zamanında fiilen gerçekleşmiş olması partimizin uzak görüşlülüğünü kanıtlamıştır. Ancak geçen zaman içinde ülkemizde ve dünyada meydana gelen değişimler programımızın yenilenmesini zorunlu hale getirmiştir.

ÇAĞDAŞ TÜRKİYE İÇİN DEĞİŞİM PROGRAMI işte bu ihtiyaçtan doğmuştur.

CHP'NİN YENİDEN YAPILANMASI-ÇAĞDAŞ TÜRKİYE İÇİN DEĞİŞİM PROGRAMI

PROGRAMIN TEMEL HEDEFLERİ

Her türlü ayrımcılığı reddedip insana öncelik veren,
Daha demokratik ve katılımcı bir toplum yapısına kavuşmuş,
Temel insan hak ve özgürlüklerinde en ileri ülkeler düzeyine erişmiş,
Her türlü eşitsizliği gidererek ulusal dayanışma duygularını güçlendirmiş,
Sosyal adalete dayalı bir toplum yapısı oluşturmuş,
Siyasette ve yönetimde temiz toplum yaratma amacına ulaşmış,
Ülkede yurttaşlık, kardeşlik, dayanışma ve birlik bağlarını güçlendirmiş,
Ekonomide fırsat eşitliğine dayanan, sürdürülebilir, bireyler ve bölgeler arasında dengeli bir kalkınma sürecine girmiş,
Tam istihdamı hedefleyen,
Bilgi ekonomisine dayanan ve uluslararası alanda rekabet gücü yüksek,
Yurtta ve dünyada barışı, ülkemizin ve yurttaşlarımızın güvenliğini ve çıkarlarını koruyan,
Çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmış,

Bir Türkiye yaratmaktır.

TÜRKİYE'Yİ ÇAĞDAŞ UYGARLIK DÜZEYİNE ÇIKARMAK İÇİN ÖNCELİKLERİMİZ

CHP Mustafa Kemal Atatürk'ü en önemli modernleşme

projemizin mimarı olarak görmektedir. Ülkemizin her alanda yenileşmesi ve çağdaşlaşması yolunda atılacak adımlarda Atatürk ilkeleri ve devrimleri daima partimize ışık tutacaktır. 21. yüzyılda çağdaş bir Türkiye hedefine ulaşmak için CHP Atatürk'ün ilke ve devrimlerine bağlı sosyal demokrasinin temel değerlerini benimseyen bir anlayışla her alanda bir yenilenme ve değişim süreci başlatmaya kararlıdır. Amacımız ülkemizin ve toplumumuzun güvenlik içinde refaha, huzura ve her alanda çağdaşlaşmaya ulaşmasıdır.

Önceliklerimiz:

İnsandır: Hiçbir dini, mezhepsel, etnik köken gözetmeksizin insan odaklı gelişmedir. İnsanı emeği, değerleri, kültürü, kimliği ve hakları ile kucaklamaktır. Sosyal demokrat ilkeler temelinde insan odaklı yeni düzendir. Etnik kimliği bir şeref olarak kabul etmek ama bütün etnik ve dinsel kimliklerin üzerindeki ortak noktayı aramaktır. Devlete, sınıflara, kurumlara mistik bir güç niteliği vermeden insanı temel almaktır. Yurttaşlara etnik ve dinsel özelliklerine göre değil, bir bütün olarak hizmet götürme anlayışıdır. Mezhepleri dışlamadan ama onları ayrı bir din gibi de görmeden din özgürlüğüne saygı göstermektir. Diyanet İşlerinin Alevilerin de temsiline imkân verecek şekilde yeniden yapılandırılmasıdır.

Demokrasidir: Tüm kurum ve kuralları ile özgürlükçü ve çoğulcu demokrasidir, özgür bireydir, hukuk devletidir, insan hak ve özgürlüklerine saygıdır. Her alanda demokrasinin kökleştirilip geliştirilmesidir. Temiz siyaset ve dürüst yönetimdir.

Özgür birey anlayışımız sadece yasalarda yapılacak değişiklikle sınırlı olmayıp gerçek hayatta bireylerin her türlü ekonomik ve sosyal baskılardan, ekonomik bağımlılıktan, tarikat baskısından, toprak mülkiyetindeki çarpıklıklardan ve feodal baskılardan kurtarılmasını da kapsamaktadır. Eğitim ve kültür yoluyla kadını özgürleştirmektedir.

Demokrasi aynı zamanda halkın seçimlerde daha etkin biçimde söz sahibi olmasıdır. Bunun için CHP siyasi partilerin seçimlerde seçilecek milletvekili sayısının iki misli aday aday göstermelerini ve bunlar arasında nihai aday listesinin tespitinin halkın tercihine göre yapılmasını hedeflemektedir.

İnsan Haklarıdır: Bütün vatandaşlarımızın evrensel insan haklarına eksiksiz sahip olmalarıdır. İnsan hakları alanında yalnız yasalardan değil, uygulamadan kaynaklanan sorunları çözüme kavuşturmak. Uluslararası antlaşmalardan kaynaklanan azınlık haklarını korumak, ancak toplum içinde yeni azınlıklar yaratılması çabalarına karşı çıkmaktır. Kürt kökenli vatandaşlarımızın yoğun olarak yaşadıkları bölgelerdeki geri kalmışlığı, işsizliği, yoksulluğu, feodal düzeni ortadan kaldırmaktır. Bir toprak reformu gerçekleştirerek yurttaşlarımızı toprak sahibi yapmaktır. GAP projesini süratle tamamlamaktır. Terörü ortadan kaldırıp evvelce terörle mücadele için sarf edilen kaynakları bölgenin kalkınmasına harcamaktır. O bölgedeki vatandaşlarımızın etnik kimliklerini koruyarak bütün toplumumuzla bütünleştirme hedefine ulaşmaktır.

Güvenliktir: Ülkenin, toplumun ve vatandaşların can ve

mal güvenliğini etkili biçimde korumaktır. Masum vatandaşları teröristlerden ayırt eden, terörle mücadele ederken vatandaşlara sahip çıkan bir politika izlemektir. Ülkemizi bölüp parçalamayı amaçlayan iç ve dış çevrelerle etkili mücadeledir.

Yurtta sulh cihanda sulh ilkesini korumaktır: Başta komşularımız olmak üzere bütün dünya ülkeleriyle karşılıklı saygıya dayanan, ülkemizin çıkarlarını en üst düzeyde koruyan, kararlı ve kişilikli bir dış politika anlayışını egemen kılmaktır. Bir medeniyet projesi olarak gördüğümüz AB'ye diğer üyelerle eşit haklara sahip biçimde tam üye olmaktır. Demokrasinin bölgemize ve dünyaya yayılmasına katkıda bulunmaktır ve bölgesel işbirliği çalışmalarında öncü rol oynamaktır.

Ahlaktır: Ahlakı ve erdemliliği toplumda en yüce değer saymaktır. Yolsuzluklarla kararlı mücadeledir. Milletvekili dokunulmazlığının kürsü ile sınırlandırılmasıdır.

Hoşgörüdür: Ulusal bütünlük içinde kültürel çoğulcudur. Sorunları şiddete başvurarak değil, hoşgörü anlayışıyla çözmektir.

Katılımcılıktır: Üniter Devlet temelinde katılımcı yönetimdir. Demokratik örgütlenme hakkıdır. Katılımcı ve toplumsal duyarlılığı yüksek, yaygın ve güçlü örgütlü toplumdur. Sivil toplum örgütlerinin toplum yaşamına etkili katılımıdır.

Onurlu çalışma hakkıdır: Çalışmak isteyen herkese iş

ve onurlu çalışma hakkıdır. Emeğin önceliği ve serbest dolaşımıdır. Verimliliği artırmaktır. İş güvenliği ve işçi sağlığı, çağdaş çalışma hukuku, örgütlenme ve toplu sözleşme hakları temelinde ILO standartlarına uygun çağdaş, adil ve demokratik çalışma yaşamıdır.

Sürdürülebilir, Hızlı Ve Dengeli Kalkınmadır: İleri teknolojiye dayanan, istihdam yaratan ve toplum refahını yükseltecek yatırımların ülke çapında teşvikidir. Piyasa ekonomisinin önemini kabul eden ancak devletin düzenleyici rolüne de önem veren çağdaş bir ekonomik düzendir.

Herkes eğitimidir: Gelir ve cinsiyet farkı gözetmeksizin çağdaş ülkelerin normlarına uygun bir yaklaşımla bütün yurttaşların eğitim hakkından eşit yararlandırılmasıdır.

Özgün Ve Çağdaş Kültürdür: Hacı Bektaş Veli, Mevlana ve Yunus Emre'nin temsil ettiği 13. yüzyıl Anadolu hümanizmasından kaynaklanan, toplumun kültürel değerlerini kucaklayan, çağdaş, evrensel kültür anlayışıyla uyumlu ve toplumun kültür yaşamını zenginleştiren bir anlayıştır.

Herkes için sağlıktır: Yurdumuzun her köşesindeki yurttaşlarımıza ihtiyaç duyduğu nitelikli sağlık hizmetini ulaştırmaktır.

Yoksullukla mücadeledir: Adil bölüşüm ve sosyal adalettir. Hiçbir vatandaşın açlık sınırının altında yaşamadığı bir toplumdur. Herkes her alanda fırsat eşitliğidir. Herkes sosyal güvenlidir. Yoksullukla mücadeleye öncelik veren, çağdaş sosyal refah devletidir.

Cinsiyet eşitliğidir: Kadının, yönetimde, siyasette, çalış-
ma yaşamında, eğitimde, hukukta, evrensel hak ve özgür-
lüklerde ve diğer tüm alanlarda erkeklerle eşit haklara ve
olanaklara, sahip olduğu, her türlü toplumsal ve fiziki bas-
kıdan uzak, özgürce yaşadığı toplumdur. Bunu sağlamak
için gerektiğinde kadının lehine pozitif ayrımcılık yapan
yapısal düzenlemelerdir.

Yenilikçiliktir: Bilgi ve iletişim çağının tüm olanaklarının
ülke düzeyinde yaygınlaştırılmasıdır. Teknolojik ilerleme,
yüksek rekabet ve verimliliğe dayalı etkin üretim ortamıdır;
Toplum yaşamının her alanında bilginin üretildiği, kulla-
nıldığı ve pazarlanabildiği bilgi ekonomisine geçmektir..

Çevreye duyarlılıktır: Temiz çevre, korunan doğa ve
ekolojik denge; yani sağlıklı çevrede sağlıklı yaşamdır.

AMACIMIZ, 21. yüzyılda, CHP'nin Atatürkçü ve devrimci
ilkeleriyle, gelenekleriyle, sosyal demokrasi anlayışıyla
toplumumuzu, devletimizi,

yenileştirmektir. Hedefimiz, Türkiye'yi çağdaşlığa, refaha,
huzura, güvenliğe ve aydınlığa kavuşturmaktır.

çağdaş türkiye için değişim programı işte bu hedefleri ve
öncelikleri hayata geçirmeyi amaçlamaktadır.

İDEOLOJİMİZİN TEMEL DAYANAKLARI

Partimizin ideolojisini besleyen, üç ana kaynak:

Atatürk'ün modernleşme devrimi ve altı ok ilkeleri,

Sosyal demokrasinin evrensel kuralları ve Anadolu ve Trakya'nın tarihsel ve felsefi birikimidir.

CHP bu temel kaynakları çağdaş ve gerçekçi bir anlayışla özümsemektedir.

Çağdaş Türkiye için değişim programı, Cumhuriyet Halk Partisi'nin onurlu geçmişiyle aydınlık geleceğinin çağdaş sentezidir...

CHP, bu ideolojik birikim, değer ve duyarlılıklar temelinde;

Ulusal kurtuluş mücadelesinin tam bağımsızlık ruhunun temsilcisidir...

Laik demokratik cumhuriyetin kararlı savunucusudur...

Kemal Atatürk önderliğinde oluşturulan ve dünyada başka örneği olmayan çağdaş Türkiye modelinin güvencesidir.

SOSYAL DEMOKRASİNİN EVRENSEL İLKELE- RİNİ VE DEĞERLERİNİ BENİMSİYORUZ

Cumhuriyet Halk Partisi, Sosyal Demokrasinin evrensel değer ve kurallarını benimseyen, onları yaşama geçirmeyi amaçlayan bir Sosyal Demokrat Partidir. CHP'nin Sosyal Devleti ve Sosyal Demokrasiyi öne çıkaran siyasetinin odağında,

CHP, sosyal demokrat kimlikli bir parti olarak;

Çoğulculuk ve katılımcılığı,

İnsan Haklarını, özgürlük ve hukuk devleti kurallarına sahip çıkmayı,

Azınlık haklarına saygıyı,

Eşitlik ve adalet ilkelerini,

Dayanışmayı,

Barış ve hoşgörüyü,

Emeğin önceliği ve bütünlüğünü,

Çevrenin ve doğanın korunmasını,

Yani sosyal demokrasinin çağdaş evrensel değerlerini her koşul ve ortamda sahiplenir, politikalarında rehber olarak değerlendirebilir.

Çoğulculuk:

CHP, ÇOĞULCUDUR: Farklı sosyal sınıfların, inançların, kültürlerin ve etnik kimliklerin yaşadığı ülkemizde demokrasiyi derinleştirmek iç barışın ve gelişmenin ön koşuludur. CHP siyasi iktidarların Parlamentodaki çoğunluklarını milli irade adı altında her istediklerini yapabilmeyi mazereti sayan bir çoğulculuk anlayışının reddeder.

Bireye, bireyin hak ve özgürlüklerine, kimlik kişiliğine ve farklı görüşlere saygının gereğidir.

Özgürlük:

CHP, ÖZGÜRLÜKÇÜDÜR: Bireyin özgürlük alanı çağdaş ve evrensel ölçülerde genişletilmelidir.

CHP'nin anlayışına göre ÖZGÜRLÜK;

İnsan kişiliği ve düşüncesinin, insan yetenekleri ve yaratıcılığının gelişebilmesi için temel koşuldur; insanın, toplumda kendini aşabilmesinin, yurttaş haline gelebilmesinin gereğidir.

Eşitlik:

CHP EŞİTLİKÇİDİR... Ülkemizde farklı sosyal katmanlar ve farklı bölgeler arasında sosyal adaleti sağlamak, gelirlerin oluşumu ve paylaşımında adaleti gözetmek, gelir dağılımındaki eşitsizlikleri, bölgesel kalkınmadaki dengesizlikleri azaltmak, CHP'nin öncelikli hedefleridir. Eşitlik, başta

eğitim, sağlık, sosyal guvenlik ve çalışma yaşamında olmak uzerine her alanda, toplumun tüm kesimlerine fırsat eşitliğinin sağlanmasıdır.

Dayanışma

CHP DAYANIŐMACIDIR: Sosyal demokrasinin toplum ve insan anlayışında, sorumluluk ortaktır; dayanışma bu sorumluluk anlayışının gereğidir. rgtlenme hakkının önündeki tüm engellerin kaldırılması dayanışmanın önkoşuludur.

CHP'nin DAYANIŞMA anlayışı; yaygın, örgütlü sivil toplum yapısıyla, halkın yönetime katılımı ile g kazanır, kamusal hizmet kuruluşlarıyla, gönüllü sivil toplum örgütleriyle etkinliğe ulaşır.

CHP ortak görüşleri paylaşan şitli ülkelerdeki sosyal demokrat partilerle de dayanışma içinde olmaya zen gösterir.

CHP'nin DAYANIŞMA anlayışında;

Dengeli ve hakça gelir dağılımı,

Herkese sosyal guvenlik,

Tüm sahipsizleri koruma, tüm korunmaya muhtaç olanlara, çocuklara ve yaşlılara sahip ıkma,

Tüm engellilere destek, öncelikli hedeflerdir.

Barış

CHP BARIŞÇIDIR: CHP bu kimliğini, ATATÜRK'ÜN Yurtta Barış, Cihanda Barış ilkesinden almaktadır. CHP'nin ilkesi başka ülkelerin topraklarında gözü olmamak ancak başkalarının da Türkiye'nin topraklarına ve çıkarlarına göz koymasına izin vermemektir.

Emeğin önceliği ve bütünlüğü:

CHP Emeğin en yüce değer olduğuna inanır. Kafa ve kol emekçileri arasında ayırım yapmaksızın emekten, emeği ile geçinenlerden yanadır. Emeğin niteliğine ve üretkenliğine göre ve ailesiyle birlikte medeni insana yakışır bir şekilde yaşamasını sağlayacak ölçüde maddi ve manevi karşılığını alması gerektiğini savunur.

Çevrenin korunması:

CHP ÇEVRECİDİR: CHP, yeşile, çevreye, doğaya, küresel ısınmaya duyarlılığın partisidir. CHP, gelişmenin hızlı, ancak doğa ve çevre ile dost kalarak sürdürülebilir olmasını öngörür. Kültür ve doğa mirasının korunmasına öncelik verir.

CHP, sosyal demokrasinin bu temel evrensel kurallarını önemsemekte ve benimsemektedir.

CHP

İKİNCİ BÖLÜM

**DEMOKRASİ,
İNSAN HAKLARI VE
ÖZGÜRLÜKLER**

BÖLÜM II

DEMOKRASİ, İNSAN HAKLARI VE ÖZGÜRLÜKLER

Mustafa Kemal ATATÜRK'ün öncülüğünde Cumhuriyeti kuran ve çağdaş Türkiye'nin temellerini atan Cumhuriyet Halk Partisi, ülkede çok partili düzene geçerek demokrasi sürecini başlatmıştır..

CHP, çağdaş özgürlükçü, çoğulcu ve katılımcı demokrasiyi, ülkemiz ve insanlarımız için vazgeçilmez bir yaşam biçimi olarak görmektedir. Demokrasiyi güçlendirerek ke-sintilere uğramasını önlemek, CHP'nin öncelikli amacıdır.

Cumhuriyet ile demokrasi ayrılmaz bir bütündür. Cumhuriyet azaltılarak demokrasi çoğaltılamaz.

Laiklik olmadan demokrasiyi sürdürebilmek, özgürlükleri genişletebilmek, iç barışı koruyabilmek mümkün değildir. Cumhuriyetin ve demokrasinin temel taşı olan laiklik ya-şatılacaktır.

CHP, yazılı ve görsel basını demokrasinin vazgeçilmez kurumları arasında görür. Medyanın her türlü baskı ve engellemeden uzak, özgür ve tarafsız bir biçimde faaliyet göstermesini hedefler.

CHP, sosyal refah toplumunu gerçekleştirmeyi ve eşitsizlikleri gidererek siyasette ve yönetimde dürüstlük ve açık-

lık ilkesini yerleştirmeyi, demokrasimizin sağlıklı temellere oturtulabilmesinin gereği saymaktadır.

CHP, yönetimde çoğulculuğu, katılımcılığı ve demokratikleşmeyi amaçlamakta; yönetimin yeniden yapılandırılmasını, yerel yönetimlerin etkinleştirilmesini hedef almaktadır.

DEMOKRATİK HUKUK DEVLETİ

CHP güçlünün değil hukukun üstünlüğünü savunur. Hukukun, adaletin saygınlığı, tarafsızlığı, bağımsızlığı demokrasinin güvencesidir.

Hukuk devleti, hukukun üstünlüğünü kabul eden, vatandaşların tarafsız yargının güvencesi altında bulunduğu, devletin eylem ve işlemlerinin yargı denetimine tabi olduğu bir yönetim biçimidir.

CHP, ülkede hukukun üstünlüğünü egemen kılmaya kararlıdır. Bu anlayışla evrensel hukuk ilkelerine dayalı bir hukuk devleti anlayışının ve yargı bağımsızlığının bütün koşullarıyla sağlanması hedefimizdir.

Herkesin Kanun önünde eşitliği ilkesi koşulsuz olarak uygulanacaktır.

Yasamanın ve Yürütmenin işlem ve eylemleri yargı denetimine tbi tutulacak yargı organlarının kararlarına yürütmenin ve bütün devlet kurumlarının tam olarak uyması sağlanacaktır.

Anayasanın, evrensel hukuk devleti normları ile uyumsuz maddeleri değiştirilecek: Dünyada ve Türkiye’de ortaya çıkan ihtiyaçların karşılanması amacıyla anayasanın bazı maddelerinin değiştirilmesinin Parlamentoda sağlanacak uzlaşmayla gerçekleştirilmesi hedef alınacaktır. Ancak, Anayasamızın değiştirilmesi teklif bile edilemeyecek maddelerinin doğrudan veya dolaylı yollardan değiştirilmesi veya etkisiz kılınmasına yönelik çabalara kesinlikle karşı çıkılacaktır. Başta milletvekili dokunulmazlığının kaldırılması olmak üzere Anayasamızın çağdaş hukuk devletlerindeki temel anlayışla bağdaşmayan hükümlerinin değişmesi temel önceliğimizdir.

Devlet yönetiminde katılımcı ve çoğulcu yapılanma esas alınacak:

CHP, özgür bireylerin ve sivil toplum örgütlerinin, kendilerini doğrudan ilgilendiren konularda idarenin her kademesinde karar alma süreçlerine katkıda bulunmalarına önem ve öncelik verecektir.

Yasa önünde eşitlik ilkesi korunacak: Kişilerin devlet tarafından eşit olarak korunması esastır. Demokrasi, çoğunluktakiler kadar azınlıktaki düşüncelerin ve inançların da korunmasını öngörür

BAĞIMSIZ, ETKİN ve HIZLI YARGI

Yargının Bağımsızlığı ve Yargıç Güvencesi Hukuk Devletin ve demokrasinin gelişmesinin ön koşuldur.

Savunma hakkının ve hak arama özgürlüğünün tam olarak sağlanması hukuk devletinin vazgeçilmez koşuludur. Yasama, Yürütme ve Yargı erklerinin ayrılığı ile yargının bağımsızlığı ilkeleri, devlet yapımızın temel anayasal kuralları arasında yer almaktadır. Bu ilkeler eksiksiz olarak uygulamaya konulmadan, Hukukun Üstünlüğü ülkenin her yöresinde yaşama geçirilmeden, bir Hukuk Devleti yapılanmasından söz edilemez.

Adalet Bakanlığı, adaletin yönetiminde değil, adaletin hizmetinde olacaktır: Adalet Bakanlığı'nın kuruluş kanunundaki yetkileri dışında doğrudan veya dolaylı olarak kullanmakta olduğu, çağdaş hukuk devleti normlarıyla bağdaşmayan ve yargı üzerinde büyük bir baskı unsuru oluşturan yetkileri kaldırılacaktır.

Yargıyı siyasallaştırmaya yönelik her türlü müdahalenin önünü tıkayan ve mevcut yargı sistemini iyileştirici çözümler içeren çok yönlü bir ulusal hukuk reformu gerçekleştirilecektir, girişim engellenecektir.

Hukuk ve yargı sistemi, hukukun üstünlüğü ve yargının bağımsızlığı kuralları çerçevesinde yeniden yapılandırılacaktır. Yargı bağımsızlığı ve yargıç güvencesi koşulsuz olarak sağlanacaktır.

Yargıda siyasallaşmanın önü alınacak: Yargı hiçbir koşul altında yasama ve yürütmenin etkisine, siyasetin kuşatmasına sokulmayacak; yargıda siyasallaşma kesinlikle engellenecektir.

Sağlıklı bir yargısal denetim için kişilere savunma, hak arama ve adil yargılanma konularında tüm olanakların sağlanması, idarenin her kademesinde yargı kararlarına eksiksiz olarak uyulması hedef alınacaktır.

Adli ve idari yargıda tek yargıçlı mahkemelerde yargıç, hukuk kökenli olacak: Birden fazla yargıçlı İdare Mahkemeleri başkanları, Bölge İdare Mahkemeleri ile Danıştay ve Yargıtay Daire Başkanları ile Danıştay ve Anayasa Mahkemesi başkanları mutlaka hukuk eğitimi almış olacaktır.

Mülki amirlerin keyfi tasarruflarının önü alınacak: Yargının suç saymadığı hallerde de mülki amirlerinin alacakları kararların hukuk devleti anlayışının temel ilkeleriyle bağdaşması sağlanacaktır.

Yargı bağımsızlığı, yargının yasama ve yürütmeden hem organik, hem de işlevsel açıdan bağımsız olması; yasama ve yürütmenin etki ve müdahalelerinden uzak tutulmasıdır. Yargı bağımsızlığı sağlanmadan hukukun üstünlüğü temel alan hukuk devleti gerçekleştirilemez.

Yargının bağımsızlığı ilkesi özenle korunacak: Hiçbir organ, makam, merci veya kişinin yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere emir ve talimat veremeyeceği ileri bir Hukuk Devleti anlayışı ülkede etkin kılınacaktır.

Hâkimler ve savcılar yüksek kurulu yeniden yapılandırılacak: Adalet Bakanının Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Başkanlığından, Bakanlık Müsteşarının de bu kuru-

lun üyeliğinden çıkartılması sağlanacaktır. Kurul üyelerinin yargı organları tarafından seçilmeleri temin edilecektir.

Hâkim ve Cumhuriyet savcıları hakkında soruşturma başlatma yetkisi Adalet Bakanlığından alınarak Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kuruluna verilmesi için gerekli anayasa değişikliği yapılacaktır. Hâkim ve savcılarla ilgili olarak alınacak tayin, terfi ve disiplin cezası ile meslekten çıkarma cezası aleyhine yargıya gitme yolu açılacaktır.

Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu, Adli Yargı Kurumu ve İdari Yargı Kurumu olmak üzere iki alt kuruldan oluşacak ve bu iki kurulun birleşmesinden de Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu meydana gelecektir.

Adli Yargı Kurulu Yargıtay tarafından kendi üyeleri arasından, İdari Yargı Kurulu da Danıştay tarafından kendi üyeleri arasından seçilecektir.

Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu kendi başkanını kendisi seçecektir.

Adalet müfettişleri Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kuruluna bağlanacak, inceleme ve soruşturma izni verme yetkisi Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu başkanına verilecektir.

Hâkim ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun kendi sekreteryasına sahip olacaktır. Bütçesi Adalet Bakanlığından ayrılacaktır.

Yargı etiği kanunu çıkarılacak: Yargı mensuplarının tamamını kapsayan bir Yargı Etiği Kanunun çıkarılacaktır.

Yargının yolsuzluk ve kurnalsızlıklarla etkin mücadelesinin önündeki engeller kaldırıllacak: Yargının yolsuzlukları cezalandırma yetkisinin önündeki engeller ve kısıtlamalar kaldırıllacaktır.

Bazı suçlarda zaman aşımı kaldırılacak: Son zamanlarda zaman aşımı nedeniyle pek çok suçta suçluların cezasız kaldığına ve bu durumun kamu vicdanını derinden yaraladığına tanık olunmaktadır.

Kamu gücünü haksızca kullananların, kamu kaynaklarından kendisi ve yakınları için zenginleşme amaçlı faydalananların, yolsuzluk yapanların bu uygulamaları ile halkı kandırarak sistematik soygun yapanların, zincirleme şekilde dolandırıcılık ve sahtecilik suçunu işleyenlerin bu sulardaki zaman aşımı kaldırılacaktır.

Hukuk eğitimi kalitesi yükseltilecek: Yargıçlık ve Savcılık mesleklerine nitelikli adayların alınması için üniversitelerdeki hukuk eğitiminin daha ileri düzeye yükseltilmesine alıllacak, mesleğe giriş sınavlarının değerlendirilmesinde yürütme organının yetkisi kaldırılacaktır.

Türkiye Adalet Akademisi zerk bir bilim kurumuna dönüştürülecek: Türkiye Adalet Akademisi; bilimsel, akademik, mali ve idari açılardan Adalet Bakanlığından ayrılıp tamamen bağımsız ve özerk bir bilim kurumu haline getirilecektir.

YARGIÇ GÜVENCESİ

Yargıç güvencesi, yargıçların herhangi bir baskı, tehdit veya müdahale olmaksızın tam bir serbestlik ve tarafsızlıkla yargı işlevini yerine getirmelerinin sağlanmasıdır.

Yargıç ve savcılarının görevlerini yerine getirmelerinde ve özlük haklarında tam güvenceye kavuşturulmaları sağlanacaktır.

HAK ARAMA ÖZGÜRLÜĞÜ

Hak arama özgürlüğü korunacak: CHP; Adil Yargılama, İddia ve Savunma, Dilekçe Haklarının ve Hak Arama özgürlüğünün özenle korunmasını sağlamak için tüm hukuk düzenimizde hak arama-savunma ve adil bir biçimde yargılama olanaklarını genişletecek düzenlemeler yapacaktır.

Geciken adalet, adalet değildir: Mevzuattan ve uygulamadan kaynaklanan tüm engeller kaldırılacak, yargılama sürecini hızlandıracak yapılanma sağlanacaktır. Mahkeme masraflarının vatandaşın hak arama özgürlüğünü engellemesi önlenecektir.

Ceza hukuku suçlular, ceza yargılama hukuku maaşları içindir: Suçluluğu kanıtlanmadıkça kimseye suçlu denilemez. Sorgulama sürecinin adil, etkin, güvenilir olması, soruşturmanın gizliliği ilkesine uyulması ve çağdaş tutuklu haklarına saygı gösterilmesi için her türlü önlem alınacaktır.

Savunma dayanağından yoksun olanlara devletin savunma hakkı sağlamak eksiksiz yerine getirilecektir.

İddianame oluşturulmadan tutukluluk halinin devamına ileri demokrasiler standardında sınırlamalar getirecek mevzuat düzenlemeleri yapılacaktır.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine uygun olarak keyfi gözaltına almaları önleyecek yasal düzenlemeler yapılacak, tutuklamaların da sadece yasaların zorunlu kıldığı hallerle sınırlanması sağlanacaktır.

Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nda gerekli değişiklik yapılarak tutuklama süresi asliye cezalık suçlarda 4 ay ile diğer tüm durumlarda ise en çok 6 ay ile sınırlandırılacaktır. Bu süre zarfında sanık hakkında kamu davası açılmaz ise, sanık salıverilecektir.

Yargı sisteminin etkinliğinin artırılması için fiziki altyapı, bilgi teknolojilerinin tüm olanaklarından da yararlanılarak geliştirilecektir.

Türkiye Barolar Birliği'ne Anayasa Mahkemesinde dava açabilme yetkisi: CHP, savunma hakkının güvencesi olan baroların yürütme erkinin vesayetinden kurtulmasını ve Türkiye Barolar Birliği'ne, Anayasa Mahkemesi'nde dava açma hakkının tanınmasını hedef alacaktır.

Adli tıp kurumu özerk ve etkin bir yapıya kavuşturulacak: Kurul, yargıya en üst düzeyde hizmet sunan, mali, idari ve bilimsel özerkliği olan, çağdaş bağımsız bir

üst teknik bilirkişi kurumu yapısına kavuşturulacak; kurumun işleyişindeki tüm aksaklıklar giderilerek, adaletin doğru olarak oluşumuna katkısı eksiksiz olarak sağlanacaktır. Adli Tıp Kurumu yeniden yapılandırılırken Adalet Bakanlığı'na bağlı olmaktan çıkarılacak, tayin ve terfiler oluşturulacak bağımsız bir kurul tarafından yapılacaktır. Adli Tıp Kurumu diğer yüksek yargı organlarının da bulunduğu başkent Ankara'ya taşınacaktır.

Adli kolluk oluşturulacak: Hazırlık tahkikatlarının, karakollara bağlı Olay Yeri Polisi ve Jandarması yerine çağdaş Adli Kolluk birimleri tarafından yapılması sağlanacaktır. Bu birimler, özlük hakları ve disiplin yönünden Cumhuriyet Savcılıklarına bağlanacak; soruşturmalar adli kolluk katkısı ile Cumhuriyet Savcılıkları tarafından yürütülecektir.

Çocuk mahkemeleri yeniden düzenlenecek: Çocuk Mahkemeleri, kuruluş amacına uygun olarak yeniden örgütlenecektir. Çocukların suç işleme ortamlarından korunmaları ve kurtulmaları hedef alınacaktır. Çocuk suçluların yetişkinlerle aynı hapisanelerde bulundurulması önlenecektir.

Kamu denetçiliği kurumu kurulacak: İdare ile yurttaş ilişkilerinde karşılaşılan bir bölüm basit uyuşmazlıkların, idari yargı alanına girmeyen konularda hızlı ve adil bir biçimde çözümü amacıyla, Kamu Denetçiliği Kurumu kurulacaktır. Kamu denetçilerinin bu iş için en yetenekli, deneyimli ve tarafsız kişiler arasından seçilmesi için gerekli kurullar saptanacaktır.

İNFAZ KURUMLARI

CHP, cezaevlerini, suçluyu infaz sonrasında topluma kazandırma amacı ile üretime ve eğitime yönelik bir uygulamaya açık, çağdaş kurumlara dönüştürecektir. Mahkûmların mümkün olduğu ölçüde ağaçlandırma, çevre, tarım gibi kamu projelerinde ücret karşılığı istihdamı özendirilecektir.

İnfaz sisteminin yeniden yapılandırılmasında uluslararası kuralların uygulanması sağlanacaktır.

Suçlu çocukların cezalarının infaz sistemi yeniden düzenlenecek; islahevleri, suç özendirme yerine, iş ve meslek becerilerini geliştiren, suçlu çocukları topluma kazandıran yapıya kavuşturulacaktır.

Cezaevlerinde fiziki koşulların Avrupa ülkeleri düzeyine çıkartılması hedef alınacaktır.

Gözaltına alındıkları andan itibaren şüphelilerin ve sanıkların can ve mal güvenliği ile sağlığı devletin güvencesi altındadır. Bunların sağlıklarını ve güvenliklerini sağlayacak önlemlerin alınmasından savcılar ve cezaevi yöneticileri şahsen sorumlu olacaklardır.

İNSAN HAK VE ÖZGÜRLÜKLERİ

Özgür Birey

Demokrasinin asıl ögesi özgür bireydir. Özgür olmayan-

bireyin, kendi potansiyelini geliştirebilmesi, yeteneklerini sergileyebilmesi, toplumda demokratikleşmeye, insan hak ve özgürlükleri çitasının yükseltilmesine katkıda bulunabilmesi, demokrasi bilincini paylaşabilmesi, gerçek anlamda seçme yeterliliğine sahip olabilmesi mümkün değildir.

CHP'nin temel amacı; bireyi özgürleştirmek, bireyin kendisini geliştirmesinin önündeki ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel engelleri kaldırmak, bireyin özgürlüklerini bilinçli olarak kullanmasını sağlamaktır.

İNSAN HAK ve ÖZGÜRLÜKLERİ

Çağdaş demokrasilerin özünü; ulusal irade ve hukukun üstünlüğü ilkeleri eşliğinde, bireylerin evrensel nitelikli temel hak ve özgürlüklerini, yaşamları boyunca eksiksiz olarak ve engellenmeden kullanabilmeleri oluşturur.

CHP, insan haklarının, çağın gereklerine uygun olarak süreklilik içinde geliştirilmesinin gereğine inanmaktadır.

Özgürlükçü ve çoğulcu demokrasinin tüm kurum ve kuralları ile yaşama geçirilmesini amaçlayan CHP; başta İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi olmak üzere, insan hakları alanında ülkemizin taraf olduğu tüm uluslararası sözleşme hüküm ve ilkelerinin eksiksiz olarak uygulanmasını öncelikli hedef olarak görmektedir.

Temel hak ve özgürlükler eksiksiz uygulanacaktır:

CHP en geniş anlamda insan hak ve özgürlüklerinin uygulanmasının takipçisi olacaktır.

Temel hak ve özgürlükler, yalnız yasayla sınırlanabilir: Temel hak ve özgürlükler Anayasa'nın ve Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası antlaşmaların sözüne ve özüne uygun biçimde ancak ve yalnızca yasayla sınırlanabilir. Bu sınırlama, hangi gerekçeyle olursa olsun hakkın özüne dokunamayacağı gibi, demokratik toplum gereklerinin haklı kıldığı ölçüyü aşamaz ve öngörülen amaç dışında kullanılamaz. Yargı kararı olmadan kimse özgürlüğünden yoksun bırakılamaz.

Siyasal, düşünsel, toplumsal, dinsel ve bireysel özgürlükler bir bütündür. Bu özgürlüklerin en etkili biçimde korunması için Anayasa'da gerekli değişikliklerin yapılması hedef alınacaktır.

Bireylerin, din, mezhep, ırk, renk, cinsiyet, etnik köken, dil ve benzeri özelliklerine bakılmaksızın, aralarında herhangi bir ayırım gözetmeksizin temel insan hak ve özgürlüklerinden yararlanması sağlanacaktır.

Yurttaşların temel hak ve özgürlüklerinin mümkün olan en ileri düzeye getirilmesi hedef alınacak: Yurttaşların yaşam hakkı kutsaldır. İşkence ve orantısız güç kullanımına hiçbir şekilde izin verilmeyecektir. Yapılacak tüm yasal düzenlemelerde ve uygulamada Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin ve taraf olduğumuz diğer uluslararası sözleşmelerin ilkeleri gözetilecek, hak ve özgürlüklerin ihlaline izin verilmeyecektir. Bu anlayışla;

Yaşam hakkı: Yaşam hakkı ile insan varlığının korunması ve geliştirilmesi temel amaçtır. CHP Türkiye'nin farklı yö-

relerindeki ortalama yaşam beklentisi arasındaki büyük farkın giderilmesi hedefini yaşam hakkı kapsamında değerlendirmektedir. Bu farkın giderilmesi için gerekli ekonomik ve sosyal önlemler alınacaktır.

Gözaltında işkence ve işkenceye bağlı ölümler mutlaka önlenecek, işkence yapanlar ve ona göz yumanlar etkili biçimde cezalandırılacaktır.

Düşünce ve ifade özgürlüğü: Düşünce özgürlüğü demokrasinin temelidir. Düşünce, onu açıklama, anlatma ve örgütleme ile bütündür. Bu nedenle düşünceyi söz, yazı, resim ya da başka yollarla açıklama ve yayma hakkı, şiddet kullanılmasını teşvik etmedikçe ve yakın ve açık tehlike oluşturmadığı sürece engellenemez. Suçu ve suçluyla övme düşünce ve ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilemez. Düşünce ve düşünceyi ifade özgürlüğüne yönelik sınırlamalar uluslararası antlaşmalarda öngörülen ölçüleri aşamaz.

Din, inanç ve vicdan özgürlüğü: Kimse dinsel inanç ve düşüncesinden ötürü kınanamaz, baskı altına alınamaz; düşünce ve inançlarını değiştirmeye, açıklamaya zorlanamaz. Herkes ibadetini, dininin veya inancının gereğini özgürce yapma, öğrenme ve geliştirme hakkına sahiptir.

Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı: Düşünce özgürlüğü; düşüncenin, bireysel veya kitlesel iletişim araçları ile toplantılarla, gösteri yürüyüşleri ile demokratik kitle örgütleri aracılığıyla açıklanması olanağı sağlandığında gerçekleşebilir. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasası,

ileri demokratik ülkelerdeki normlara uygun biçimde, özgürlükçü bir anlayışla yeniden düzenlenecektir.

Savunma hakkı: Gözaltına alınan ve tutuklanan kişi, savunma ve en kısa zamanda yargıç önüne çıkarılmayı isteme hakkına sahiptir. Savunma ve hak arama olanağından yoksun olanlara hak arama ve savunma hakkını sağlamak devletin yükümlülüğüdür.

Yönetime katılma ve örgütlenme hakkı: Siyasal partiler, sendikalar, dernekler, kooperatifler ve meslek kuruluşlarına üye olma ve yönetime katılma hakkı, çoğulcu ve katılımcı demokrasinin gereğidir. Bu gibi kuruluşlara üye olmak isteyenlerin önündeki engeller çağdaş ülkelerdeki kurallara uygun olarak kaldırılacaktır.

Çalışma hakkı: Çalışma herkesin temel hakkıdır. Devlet işsizliğin önlenmesi ve tam çalışmanın sağlanabilmesi için gerekli önlemleri alır. Herkesin dilediği alanda iş kurma, çalışma, toplu sözleşme ve grev hakkı olmalıdır. Bu hak istisnai görevler için yasayla sınırlandırılabilir.

İnsan Hakları Müsteşarlığı kurulacak: Başbakanlığa bağlı olarak İnsan Hakları alanında gerekli izleme, denetleme ve değerlendirme işlevlerini üstlenecek, eğitim faaliyetlerini koordine edecek bir İnsan Hakları Müsteşarlığı kurulacaktır.

ETNİK FARKLILIKLAR ÜLKEMİZİN ZENGİNLİĞİDİR

Ülkemizde farklı etnik yapıların, farklı kültür ve kimliklerin var olması, bunların varlıklarını sürdürmesi ulusal zenginliğimizdir.

CHP, Lozan Antlaşması ile azınlık olarak nitelenmiş olan yurttaşlarımızın, kendilerine tanınmış olan dini ve kültürel azınlık haklarından eksiksiz olarak yararlanmalarını amaçlar. Yeni azınlıklar yaratılmasına karşıdır.

CHP daha 1989 yılında Kürt kökenli yurttaşlarımızın karşılaştıkları sorunları açık yüreklilikle ortaya koymuş; etnik köken farklılıklarına, kültürel çoğulculuğa, bireysel kültürel haklara olan saygımız, demokratik değerlere, eşitliğe ve hoşgörüye olan bağlılığımız çerçevesinde toplumumuza, üniter devlet ve ulus devlet temeli dikkate alınarak kısıtlamaların kaldırılması ve çağdaş, kalıcı çözümler bulunması için politikalarını sunmuştur.

Etnik Kimlik Bir Şereftir.

CHP devletin etnik farklılıklar üzerine politikalar oluşturmasını benimsemez. Devletin görevi bütün etnik kimlikleri din ve mezhep farklılıklarının üzerine çıkararak insanı odak yapan yaklaşımları ortaya koymak, ortak değerleri bulup çıkarmaktır. Ancak etnik kimliğine bireysel olarak vurgulamak isteyenleri saygıyla karşılar ve etnik kimliği insanların şerefi sayar. Devletin vatandaşların etnik kökenini, dinini ve mezhebini görmeyen, bütün vatandaşlara eşit davranan bir yapıya sahip

olmasını savunur. Sorunların sadece yasalardaki eksikliklerden değil, uygulamadaki bazı yanlışlıklardan kaynaklanabileceğini düşünerek bu evrensel insan hakları ve özgürlükler değerlerini hayata geçirmeye özen göstermelidir.

Yurttaşlarımızın farklı etnik kökenden gelmeleri, farklı kültürel, mezhepsel, dinsel özellikler taşımaları, birlikteliklerinin ve ortak bir ulus oluşturmalarının engeli olamaz. Bu farklılıklar ulus olarak zenginliğimizdir, güç kaynağımızdır.

Kişisel kültürel haklara saygı, kişinin kimliğine saygıdır; insana, insan haklarına ve çoğulcu demokrasiye saygının gereğidir. Kişisel kültürel haklar hiçbir erk tarafından çiğnenemez.

Asimilasyon Değil, Entegrasyon Öngörüyoruz.

Kimsenin ırkı ve kökeni diğerinden üstün değildir. Bu nedenle ırk temelinde çözüm arayışlarının veya asimilasyon uygulamalarının tuzaklarından demokrasimiz kendini her zaman korumalıdır. CHP'nin entegrasyon anlayışı farklı etnik kimliklerin ve inançların ortadan kaldırılmasını değil, onlara saygı göstererek ülke bütünlüğünün ulus devlet anlayışı ile korunmasını öngörür.

Demokrasilerde devletin etnik kimlikleri yok sayma hakkı yoktur. Etnik kökeni ne olursa olsun vatandaşların bireysel haklarının çağdaş ülkeler seviyesine yükseltilmesi hedefimizdir.

CHP, uygulamaya koyacağı, hoşgörü, demokrasi, kültürel çoğulculuk, eşitlik ve bölgesel gelişme politikaları ile ülkenin her yöresinde, her kökenden insanlarımız arasında

toplumsal uyumun, dayanışmanın, bütünlüğün ve refahın güvencesini oluşturacaktır.

Her etnik kökenden yurttaşımızın, kendi özgür irade ve talepleri çerçevesinde;

Kendi ana dilini özgürce kullanabilmelerine, özel dershaneler veya kurslar gibi kurumlar kurarak anadillerini özgürce öğrenebilmeleri ve öğretebilmelerine,

Kendi ana dillerinde gazete, dergi, kitap yayınlamalarına ve diğer her türlü yazılı ve sözlü yayında bulunabilmelerine, müzik ve sanatın diğer dallarında faaliyette bulunabilmelerine,

Türkiye sınırları içinde yayın yapan radyo ve televizyon kurum veya kuruluşları üzerinden, RTÜK'ün genel kuralları çerçevesinde, kendi anadillerinde yayın yapabilmelerine,

Değişik kültürel etkinliklerde bulunabilmelerine, kendi folklorlarını yaşatabilmeleri ve geliştirebilmelerine,

Tüm bu ve benzeri bireysel kültürel haklara özgürce ve dilediğince ulaşabilmelerine, olanak tanımayı çağdaş demokrasi anlayışının gereği sayar.

Ülkemizin aynı ana dili paylaşan ve etnik kökene sahip en yaygın unsurlarından birini oluşturan Kürt kökenli yurttaşlarımızın yoğun biçimde yaşadıkları bölgemizdeki sorunlarını da bu anlayışla çözeceğiz. Bu yöndeki çalışmalarımızı sosyal demokrat yaklaşımımız gereği insanı temel alan çözeceğiz.

CHP, bu ilkeler temelinde şekillenen politikaları ve uygulamaları ile başta Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerimiz olmak üzere Türkiye'nin her yöresinde yaşayan Kürt, Arap, Boşnak, Laz, Gürcü, Çerkez, Abaza, Arnavut, Roman gibi farklı etnik kimliklere sahip tüm insanlarımızı huzura, barışa, gelişmeye ve sosyal refaha taşıyacaktır. Bu yurttaşlarımızdan hiçbirine karşı ayırıcı muamele yapılmaması, hiçbir alanda haklarının kısıtlanmaması, devlet hizmetlerinden yararlanmada güçlüklerle karşılaşılması için gerekli önlemler alınacaktır

Toplumsal gelişmeye uyum sağlamalarına ve katılımlarına engel olan sosyal dışlanma için kalıcı ve köklü çözümler oluşturulacak, toplumsal kaynaklara eşit biçimde erişimlerini sağlayacak sosyal alanlar yaratılacak, vatandaşlık haklarından eksiksiz yararlanmaları sağlanacaktır.

CHP için laiklik ilkesi;

Dinin siyasallaştırılmamasının, siyasetin dinselleştirilmesinin güvencesidir.

Devlet işleri ile din işlerinin birbirinden ayrılmasının, birbirini etkilememesinin kuralıdır.

İnanç konusunun Allah'la insan arasında kutsal bir bağ olduğu, dünya işlerinin bunun dışında tutulması anlayışıdır:

Kadını ve erkeği eşit bir Türkiye'nin temel koşuludur.

Vicdan ve inanç özgürlüğünün, farklı din, mezhep ve inanç grupları arasında uyum ve hoşgörünün kaynağıdır.

Cumhuriyet Halk Partisi için laiklik, hiçbir şekilde ödün veremeyeceği temel ilkedir.

Laiklik; hiçbir zaman din ve inanç karşıtı bir ilke ve ideoloji değil, aksine din özgürlüğünü güvence altına alan, farklı inanışların barış ve karşılıklı hoşgörü içerisinde birlikte yaşama yöntemi ve ilkesidir; çağımızın modern ve ileri devlet yönetimi anlayışıdır.

CHP, din unsurunun baskı aracı olmasını da, din duygusunun ve dinsel inançların baskı altına alınmasının da, ibadet yerlerine siyasetin girmesinin de kesinlikle engellenmesini öngörür.

CHP, Dini unsurların siyasi simge olarak kullanılmasını demokrasi anlayışı ile bağdaşmayan ve anayasamızın değiştirilemez hükümleriyle çelişen bir davranış olarak görür.

CHP, laikliğe yönelik her türlü tehdide kararlılıkla karşı durur:

Laik demokratik cumhuriyetimize karşı tuzak kuranlarla, bu amaçla laikliği yeniden tanımlamak isteyenlerle, laikliği içlerine sindiremeyenlerle, her dönemde ve her koşulda, demokrasi kuralları ve hukuk devleti normları ve sivil toplum yapılanması içinde kararlılıkla mücadele edilecektir.

CHP diyanet işleri başkanlığının yeniden yapılandırılmasını öngörür:

Din ile devlet işlerinin tam anlamıyla birbirinden ayrıştığı,

Uzun vadede, dinin siyasallaştırılması tehlikesinin kalmadığı ve tarikatların laik eğitim sistemi ve laik toplum yapısı üzerindeki baskısının sona erdiği ve siyasetin dinselleştirilmediği aşamada Diyanet İşleri Başkanlığı'nın durumu yeniden değerlendirilecektir.

Ancak bu gerçekleşene kadar, Diyanet İşlerinin yeniden yapılandırılması ve Alevilerin de Diyanet İşlerinde temsil edilmesi esastır. Yakın geçmişimizde utanç verici saldırılara hedef olan Madımak Otel'i'nin bir hoşgörü merkezi haline getirilmesi CHP'nin hedefidir.

İnanç dünyasına ait ilişkiler ve her türlü dini hizmetler, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın;

İslam'ın farklı mezheplerine farklı yaklaşmaması,

Bünyesine katılmak isteyen her mezhebe açık bir yapılanmaya yönelmesi,

Bünyesinde yer almak istemeyen mezheplerin ise devletin eşit desteğinden yoksun bırakılmaması yönünde faaliyet göstermesi hedef alınacaktır.

Cemevleri devletten eşit destek görecek: Bu kapsamda, Alevi-Bektaşî inancı ve kültürünü paylaşan yurttaşları-

mızın yaygın ibadet, dini hizmet ve kültür merkezleri olan Cem evlerinin de Devletin Camilere sağlamakta olduğu destekten yararlandırılması sağlanacaktır.

Bu temel duyarlık ve anlayışlar çerçevesinde; Cumhuriyet Halk Partisi ülkemizde, laikliğin ve çağdaşlığın her dönemde ödünsüz savunucusu olacak, bu alanda toplumumuzun güvencesini oluşturacaktır.

HEDEFİMİZ: KADINI ERKEĞİ HER ALANDA EŞİT TÜRKİYE

Kadın Sorunu bir Demokrasi, İnsan Hakları ve Eğitim Sorunudur. Kadınlarımıza Her Alanda Fırsat Eşitliği, Çağdaş Laik Demokratik Cumhuriyetimizin Var olma Koşuludur.

Türkiye’de kadın-erkek eşitliğinin öncülüğünü Mustafa Kemal Atatürk ve O’nun kurduğu Cumhuriyet Halk Partisi yapmıştır. Atatürk Devrimleri ile Türk kadınına toplumda çağdaş, eğitilmiş, meslek sahibi, özgür bireyler olma niteliğine kavuşma yolunda çok büyük kazanımlar sağlanmıştır.

CHP kadını özgürleştirmek, çevre baskısından ve feodal yapı etkisinden kurtarmak, sosyolojik kökenden kaynaklanan sıkıntıları gidermek için eğitim, kültür yolunda sonuç alıcı çabalar gösterecektir.

KADINI VE ERKEĞİ EŞİT BİR TÜRKİYE YARATABİLMENİN İLK ÇIKIŞ NOKTASI EĞİTİMDİR.

Eğitim, kadınla ilgili tüm sorunların çözümünde temel yapı

taşıdır. Eğitim, kadınlara karşı ayrımcılığın ortadan kaldırılabilmesi doğrultusunda, kadınların özgüvenini ve toplumsal bilinçlerini artıran, kadınlara ilişkin sorunların çözümünde en önemli faktördür. Bu anlayışla;

Kadınların üzerindeki her çeşit toplumsal baskının kaldırılması için eğitim, kültür ve basın yoluyla çaba gösterilecektir.

Eğitim ortamında kullanılan malzemeler, kadın-erkek eşitliği ilkesine aykırı her türlü söylem ve önyargıdan arındırılacaktır.

Kırsal alanda kız çocuklarının nüfus kaydına alınmasında eksiklikler giderilecektir.

Pekin ve Pekin+5 gibi Türkiye'nin taahhütlerini yerine getirmekle yükümlü olduğu uluslararası sözleşmelere uygun olarak, eğitimin her kademesinde kız çocuklarının okullaşma oranlarının artırılması için gerekli tüm önlemler alınacaktır.

Kadınların mesleki eğitim olanaklarını geliştirecek, Çok Amaçlı Toplum Merkezi (ÇATOM) ve benzeri kuruluşlar yaygınlaştırılacaktır.

Zorunlu ilköğretimden çeşitli nedenlerle ayrılmış kız çocuklarının ve kadınların eğitimlerini tamamlamaları için Akşam ve Yaz Okulları yaygınlaştırılacaktır. Halk eğitim merkezleri yaygınlaştırılarak her yaşta kadının eğitime devam edebilmesi sağlanacaktır.

Kadın Veri Merkezi, Kadın Merkezleri ve Ulusal Kadın Konseyi kurulacak, kadın sorunları katılımcı bir yaklaşımla çözümlenecektir.

Eğitim ve kadın alanında faaliyetlerde bulunan sivil toplum örgütlerinin çalışmaları desteklenecektir.

KADINA KARŞI ŞİDDET EN BÜYÜK AYIPLARDIR. TÜRKİYE BU AYIPTAN KURTARILMALIDIR.

Kadına karşı şiddet, en yaygın ve sık rastlanılan insan hakları ihlallerindedir. Kadına karşı şiddet, özellikle de aile içi şiddet, kadın erkek ilişkilerinde derhal aşılması gereken temel bir sorun alanıdır.

Şiddet karşısında izleyecekleri hukuki yollar konusunda yeterince bilgilendirilmemiş olmaları, sığınma evlerinin yetersiz kalması nedenleriyle, kadınlar şiddet karşısında genelde savunmasız kalmaktadırlar.

Kadına karşı şiddetle mücadele ulusal eylem planı oluşturulacaktır:

Kadına şiddet uygulaması ile töre ve namus cinayetlerine karşı kararlı mücadele: Kadınlara yönelik her türlü şiddete, töreler ya da namus gerekçe gösterilerek uygulanan insanlık dışı ve suç teşkil eden davranışlara karşı kararlılıkla mücadele edilecek, töre ve namus cinayetlerinin en ağır şekilde cezalandırılabilmesi için Türk Ceza Kanunu'nda gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

Kadın sığınma evleri ihtiyaç düzeyinde açılacak: Kadınlara karşı, aile içi ve dışı her türlü şiddet, cinsel taciz vb. onur kırıcı eylemler caydırıcı, eğitici ve koruyucu hukuksal politikalarla önlenecek, yerel yönetimlerin yeterli sayıda ve nitelikte sığınma evleri açmaları desteklenecek, bu evlerde ücretsiz danışmanlık, psikolojik destek ve yasal yardım yapılması sağlanacaktır.

Gençler bu konularda duyarlı kılınacak: Aile içi şiddet ve töre cinayetlerini önlemek için gerekli eğitim ve aydınlatma çalışmaları yapılacak, kadın-erkek eşitliğinin ve bütün aile fertlerinin saygınlığının korunması temel sosyal hedefler olarak okul eğitim programlarında yer alacaktır.

Şiddete uğrayan kadınların tedavi ve rehabilitasyonu için özel merkezler açılacaktır.

Kadın - Erkek Eşitliği Sağlanmadan Demokratik, Kalkınmış, Sağlıklı ve Modern Bir Ülke Olunamaz.

Toplumsal cinsiyet ayrımcılığına son vermek için kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi ile taraf olduğumuz kadın hakları alanında Türkiye'nin taraf olduğu tüm uluslararası sözleşmelerin, toplumsal yaşama ve hukuk sistemimize yansıtılmasını sağlayacak düzenlemeler yapılacaktır.

Kadına karşı şiddet ve ayrımcılıkla mücadele amacıyla, Merkezi İdare ve yerel yönetimlerde gerekli bütçe ödeneklerinin ayrılması sağlanacaktır.

Kadın - erkek eşitliğini sağlam temeller üzerinde kurabilmek için fırsat önceliği cinsiyetler arası eşitliğin ayrılmaz bir parçası olarak kabul edilecek, pozitif ayrımcılıkla yaklaşılabilecektir.

Çeşitli kanunlarda yer alan ve kadınlara karşı ayrımcılık anlayışı içeren veya aileyi korumada yetersiz kalan yasa hükümleri değiştirilecektir.

Devlete bu konuda gerekli düzenlemeleri yapma yükümlülüğünü getiren anayasal, yasal ve diğer mevzuat düzenlemelerinde gerekli düzenlemeler yapılacak, Eşitlik Çerçeve Kanunu çıkarılacaktır.

TBMM çatısı altında bir Kadın Erkek Eşitliği Komisyonu kurularak çıkacak tüm yasalar kadın erkek eşitliği açısından değerlendirilecek ve uygulamalar takip edilecektir.

Kamu sektöründeki istihdamda ilkelik kota uygulamasına geçilecek, özel sektöre yönelik kadın istihdamını artırma-ya yönelik özendirici düzenlemelere gidilecektir.

Kadınların günümüz ihtiyaçları ve teknolojilerinin öngördüğü geniş alanlarda mesleki eğitim olanağına kavuşturulmaları sağlanacaktır.

Kadın erkek eşitliğinin önemini vurgulayacak ders programlarına eğitimin her kademesinde yer verilecektir.

Kadın Hakları ile ilgili bilinçlendirme

Kamu yönetiminde ve siyasette, karar verme mekanizmalarında kadın oranının yükseltilmesi amaçlanacak, partimize üye kadınların yerel ve genel seçimlerde aday olmaları özendirilecektir.

Kadınların özellikle yargı, idare, ekonominin yönetimi ile iç ve dış siyaset alanlarında daha etkin olabilmelerine özel önem verilecektir.

Mevcut yasal mal rejiminde, 2002'den önce evlenen kadınlara yönelik eksiklik yasal düzenlemeyle giderilecek, yasal mal rejimine tabi olabilmelerinin önü açılacaktır.

Kadının ekonomik bağımsızlığını kazanabilmesi için AB ile uyumlu Ulusal İstihdam Stratejisi hızla yaşama geçirilecek, bu strateji temelinde başta işveren, işçi kesimleriyle ve diğer ilgili tüm sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği yapılarak uzun vadeli bir Ulusal Kadın İstihdamı Politikası geliştirilecek; bu politika, Yıllık Eylem Planları ile yürütülecektir.

Çalışma yaşamında kadınlara karşı mevcut her türlü ayrımcılık kaldırılacak, iş için değerlendirme ile işe girişte kadınların işe alınması teşvik edilecektir.

İşyerlerinde kreş olanaklarının yaygınlaştırılması gerçekleştirilecek, İş Kanunu yeniden düzenlenerek, en az 100 işçi çalıştıran yerlerde devletin de desteğiyle kreş kurma zorunluluğu getirilecektir.

Kendi hesabına çalışan girişimci kadınların kredi olanaklarının genişletilmesi sağlanacaktır.

Çocuk ve yaşlı bakımı için gerekli olan kurumlar geliştirilerek hizmetleri iyileştirilecek, çalışan annelerin iş yükleri azaltılacaktır.

Analık izni sırasında zorunlu sigorta kaynaklarıyla ödenen ücretlerin makul düzeye yükseltilmesi hedef alınacaktır.

Gebeliğe, analığa, emzirmeye ve cinsiyete bağlı işten çıkarmaları ve doğumdan sonra çalışmaya dönen kadınlara uygulanan ayrımcılığın yasal ve idari yapılanmalarla önlenmesi sağlanacaktır.

Kadın sağlığıyla ilgili sağlık hizmetlerinin niteliği yükseltilecek; kadın sağlığı konusunda koruyucu sağlık önlemleri geliştirilecek; Ana - Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması merkezleri çoğaltılacaktır.

Kadınların yurttaşlık haklarından eksiksiz yararlanmaları sağlanacaktır.

Evlilikte, hem erkekler, hem kadınlarda 18 yaşını tamamlamış olması koşulu öngörülerek, çocuk yaşta erken evliliğin önlenmesi hedef alınacaktır.

ÇALIŞMA HAKKI KUTSALDIR, EMEK EN YÜCE DEĞERDİR

CHP, tüm çalışanların kendi tercih ettikleri sendikalarında

örgütlenmesini, sendikal hakların en geniş boyutu ile özgürce kullanılmasını demokratik toplumun gereği sayar.

Çalışmak her insanın vazgeçilmez hakkıdır.

Cumhuriyet Halk Partisi, işsizlik sorununu aşmayı, herkesin çalışma hakkını kullanabilmesini sağlamayı toplumsal barışın ve eşitlikçi refah toplumu anlayışının temel koşulu olarak görmektedir. Emekten yana bu ilkeli anlayış ve toplumsal sorumluluk duygusu içinde çalışanlara her koşulda destek verilecektir.

Çalışma süreleri kısaltılarak, aşamalı olarak AB ülkeleri düzeyine indirilecektir.

İstihdam ve gelir güvencesi sağlanacaktır.

Devlet, herkesin çalışma hakkını kullanabilmesinden ve bu hakkın korunmasından birinci derecede sorumludur.

Ücretli çalışanların farklı statülerde istihdamından dolayı hak kaybına son verilecek, eşit değerde işe eşit ücret ilkesinin uygulanması sağlanacaktır.

Kadınların çalışma hayatına katılmaları teşvik edilecektir.

Çalışma yaşamı normları, ILO standartları düzeyine yükseltilecektir.

Sendikalar Yasasıyla Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt yasası değiştirilecek, bu yasalardaki iş kolu sayısı azaltılacak,

noter zorunluluğu kaldırılacak, yüzde 10 barajı düşürülecektir. Aynı yasalardaki antidemokratik hükümler ile Avrupa Gözden Geçirilmiş Sosyal Şartına konmuş olan gereksiz çekinceler kaldırılacaktır.

Çalışma yaşamı ile ilgili olarak, gerek Bireysel İş Hukuku gerekse Toplu İş Hukuku alanlarında mevcut aksaklıkların giderilmesi amacıyla, reform boyutlu köklü yasal düzenlemeler gerçekleştirilecektir.

CHP, BİREYSEL İŞ HUKUKU ALANINDA REFORM YAPACAKTIR.

İş Yasası, Temel İş Yasası olarak yeniden düzenlenecek; uluslararası çalışma normları ve ulusal ilkeler, müşterek kurallar olarak ele alınacak, denizde, basında, hava taşımacılığında, tarımda, ormanda çalışanlarla ilgili hükümler de bu yasa içerisinde yer alacaktır.

İş Güvenliği ile ilgili sorunların çözümünde etkin uygulanabilir ve kontrol edilebilir bir düzenlemeye gidilecek, ilgili ILO Sözleşmesi uygulamaya geçirilecektir. Bir yandan istihdam arttırıcı, diğer yandan çalışanların İş Güvencesini sağlayıcı önlemler alınacaktır. Yasada belirlenen suç ve kusurlarından ötürü işten çıkarılan işçilerin kıdem tazminatı haklarını tümüyle yitirmeleri önlenecektir.

İşçiler arasında bireysel sözleşmeli personel uygulamasına ve işçi statüsünde olması gerekenlerin kamu görevlisi statüsüne geçirilmesi yolundaki uygulamalara son verilecektir.

Emeğin üzerindeki vergi ve fon yükü azaltılacaktır. Asgari ücret, aile geçimi esas alınarak, insan onuruna ve sağlıklı yaşama elverişli ölçüde saptanacaktır.

CHP, TOPLU İŞ HUKUKU ALANINDA REFORM YAPACAKTIR.

Uluslararası normlar ve ulusal gerçeklerimiz esas alınarak, çalışanların örgütlenme ve toplu iş sözleşmesi yapma hakları tek bir temel yasada düzenlenecektir.

Sendikal örgütlenme özgürlüğü ilkesi düzenlenirken işçinin demokratik katılımının en yüksek ve etkin düzeyde olmasını sağlayıcı kurallar getirilecektir. Güçlü sendikacılık doğrudan işçinin iradesi ile oluşturulacaktır.

Toplu iş sözleşmesi yapma yetkisinin tespiti bağımsız bir organa bırakılacak, bu konuda etkin ve çabuk işleyen bir yargı denetimi sağlanacaktır.

Grev uygulamaları üzerindeki yasaklar kaldırılacak, grevlerin etkinliğini sağlayıcı önlemler alınacak, ertelenmesi kararının ancak yargı organlarınca verilmesi yönünde düzenlemeler yapılacaktır.

Kamu çalışanlarının sendikalaşma ve grevli toplu iş sözleşmesi yapma hakları ilgili ILO 87 ve 98 sayılı sözleşme sözleşmelerindeki esaslara göre yeniden düzenlenecektir.

İŞ GÜVENCESİ

Çalışma barışının sağlanması ile sürekliliğini kolaylaştırıcı ve özendirici önlemler almakla yükümlü olan devlet, keyfi işten çıkarmalarda da caydırıcı sorumluluk üstlenecektir. İş güvencesini daha gelişkin bir biçimde sağlayacak düzenlemeler yapılacaktır.

İş Güvencesi ve akdin feshinde yargı denetimi önündeki tüm engellerin kaldırılması, yasal boşlukların doldurulması, çalışma yaşamını çağdaşlaştırmanın ve demokratikleştirmenin temel koşulları olarak değerlendirilecektir.

TÜM ÇALIŞANLARA ÇAĞDAŞ SENDİKAL HAKLAR

CHP, özellikle ücretli çalışanların özgür sendikalarda örgütlenmesini teşvik eder. Bu anlayışla;

Örgütlenme hakkının üzerindeki yanlı baskıların, sarı sendika yaratmaya yönelik her türlü girişimlerin sona erdirilmesi hedef alınacaktır.

Sendikaların, mali, yönetsel ve siyasal açılarından yürütme organına, siyasi parti ve kurumlara bağımlı olmalarını engelleyecek, sendikalarda örgüt içi demokrasiyi işler kılacak etkin önlemler alınacaktır.

Tarım kesimindeki, mevsimlik veya geçici işlerdeki ve yapı iş kolundaki işçilerin, ev hizmeti görenlerin örgütlenebilmeleri ve haklarını daha etkin biçimde koruyabilmeleri,

toplumsal güvenlikten eksiksiz yararlanabilmeleri desteklenecektir.

TÜM ÇALIŞANLARA GREVLİ TOPLU SÖZLEŞME HAKKI

Çağdaş sendikal haklar gerçek anlamını ancak grevli toplu sözleşme hakkıyla bulur. Bu nedenle devlet, tüm çalışanların, sendikal örgütlenme hakkını güvence altına alacaktır. Bu anlayışla;

Kamu çalışanlarının, zorunlu kamusal hizmetleri aksatmadan,

Grevli Toplu Sözleşme hakkında çağdaş normlar çerçevesinde ve etkin bir şekilde yararlanmaları,

Sendikal haklarını kullanabilmelerinin önündeki engellerin kaldırılması,

Bu alanda doğrudan uygulanırlık kazanmış olan ILO sözleşmelerinden kaynaklanan haklarını kullanılabilmesi, sağlanacaktır.

Medya sektöründe ayrımsız grevli, toplu sözleşmeli sendikal hakkın kullanılması için gerekli yasal düzenlemeler yapılacaktır.

Grev, sadece toplu iş sözleşmesi sürecinde bir araç olarak görülmemeli, toplu sözleşmelerle sağlanan hakların uygulatılmasının bir güvencesi olarak da değerlendirilme-

lidir. Bu çerçevede, Hak Grevi ve Dayanışma Grevinin serbest bırakılması, toplu iş sözleşmeleri için yetki tespitinin tarafsızlıkla uygulanması hedef alınacaktır.

Grev hakkının kullanımını önleyen, geciktiren ve etkisizleştiren tüm zorlayıcı, bağlayıcı düzenlemeler ile grev hakkının özünü zedeleyen tüm grev yasaklarının kaldırılması; grevlerin, ancak yargı organlarınca ertelenebilmesi; grev ertelemelerinin, geçerli, somut nedenlere bağlanması; erteleme sona erdikten sonra greve devam edilebilmesi, sağlanacaktır.

Toplu pazarlık hakkının kullanımının; çalışanlar, işveren ve hükümet kanatlarının katılımıyla, geçmiş deneyimlerimizin ışığında ve Uluslararası Çalışma Örgütü'nün ilke ve sözleşmeleri doğrultusunda, yeniden düzenlenmesi hedef alınacaktır.

GÜVENLİ VE SAĞLIKLI ÇALIŞMA HAKKI

CHP, tüm çalışanların insanca yaşama ve çalışma koşullarına kavuşturulmalarını amaçlamaktadır. Bu amaçla,

İşçi sağlığı, meslek hastalığı ve iş güvenliğine ilişkin mevzuat, teknolojide ve kullanılan girdilerde meydana gelen gelişmeler göz önüne alınarak gözden geçirilecek ve çağdaştırılacaktır.

İşçi sağlığı, meslek hastalığı ve iş güvenliği konularında çağdaş normlar esas alınacak, yerleşmiş normlara ilişkin hukuksuzluğu ve tıkanmışlığı gidermek için hukuki düzen-

lemeler sosyal taraflarla birlikte yaşama geçirilecektir.

Gerek işyerlerinde, gerek basın ve yayın organlarında çalışanları bilgilendirici ve bilinçlendirici yayınlar teşvik edilecektir.

İşçi sağlığı, meslek hastalığı ve iş güvenliği denetim personelinin sayısı, olanakları ve yetkileri arttırılarak, bağımsızlığı sağlanacak, mevzuatın ihlali durumunda uygulanacak yaptırımlar etkili hale getirilecektir.

Güvencesiz, kaçak işçi çalıştırılmasının önüne geçilerek; Sosyal Güvenlik Sisteminin en önemli sorunu haline gelen finansman sorunu çözülecektir. Bundan kaynaklanan haksız rekabet önlenecektir.

Kıdem tazminatı, işçiler bakımından ödün verilemez ve vazgeçilemez bir kazanılmış işçi hakkıdır. Bu alana ilişkin yasal düzenlemeler, ancak tarafların mutabakatı sağlanarak, kazanılmış haklar korunarak gerçekleştirilecektir.

Ekonomik Sosyal Konsey, üçlü yapı temel alınarak yeniden oluşturulacak, gerekli durumlarda Konseyin yapısı genişletilecektir.

Çalışma biçiminden kaynaklanan nedenlerle ortaya çıkan hastalıklar da meslek hastalığı olarak kabul edilecek, Meslek Hastalıkları listesi günümüz çalışma koşullarına göre yeniden düzenlenecektir.

Meslek hastalıkları hastanelerinin sayısı arttırılacak; özel-

likle sanayinin yoğun olduğu yerlerde yeni meslek hastalıkları hastaneleri açılacaktır.

Meslek hastalıklarında tazmin edici değil, koruyucu önlemlere yönelik hukuksal düzenlemeler yapılacaktır.

DEMOKRATİK, ÖZGÜR BASIN VE İLETİŞİM ORTAMI

İletişim özgürlüğü, ülkemizde insanca yaşamının, saydam bir yönetime kavuşmanın ve demokratik sistemin temel koşullarındandır. Halkın Doğru Haber Alma ve Gerçekleri Öğrenme Hakkının bir aracı olan yazılı, görsel ve dijital medyanın temel işlevi ise iletişim özgürlüğünün sağladığı özgürlük ve sorumluluk alanını en iyi şekilde değerlendirip gerçekleri tarafsız biçimde kamuoyuna yansıtmaktır.

Doğru haber alma, doğruları ve gerçekleri bilme, doğru bilgilenme hakkı demokrasinin gereğidir: Güçlü, yansız, ilkeli, demokratik bir medya hedefimizdir: Medyada tekelleşme önleneyecek, güçlü, yansız, ilkeli, demokratik bir medya ortamının, evrensel boyutta kabul gören kriterler eşliğinde, dünyaya açık ve çağdaş yapıda eksiksiz olarak oluşturulması hedef alınacaktır.

Bilgi edinme özgürlüğü güvence altına alınacak: Medya ve iletişim özgürlüğünün bilgi kirliliğine yol açmadan en yaygın şekilde kullanılabilmesi ile halkın bilgi edinme hakkından en geniş biçimde yararlanabilmesinin şeffaf ve demokratik ortamı amaçlanacak, bu öngörünün gerektirdiği özgürleştirici ve düzenleyici tüm önlemler

sağlanacak, Bilgi Edinme hakkına tam anlamıyla uyulması sağlanacaktır.

İletişim özgürlüğü korunacak: Yasama ve yürütmenin (merkezi ve yerel yönetimler dâhil), medya sahipliğinin veya bu alandaki tüm diğer aktörlerin İletişim Özgürlüğü-nü kısıtlamaya yönelik girişimlerine karşı durulacaktır.

Sansür ve ödenetime son verilecek, basın hakları ve iletişim özgürlüğü korunacak: Yayınlarda sansür veya ön denetime kesinlikle karşı olan anlayışımızla, bu konuda sadece uluslararası normlarda yargı denetimine bağlı kılınması öngörülecek, basın hakları ve iletişim özgürlüğü sonuna kadar savunulacaktır.

İletişim özgürlüğünün, gerçek ve tüzel kişiler arasındaki iletişimin gizliliği ilkesini ihlal etmeyecek, demokratik ve saydam bir hukuk devletinin beklentilerini karşılayacak bir düzenlemeye tabi tutulmasına özen gösterilecektir.

Medya – ticaret – siyaset ilişkilerine şeffaflık hâkim olacak: Devlette idarenin saydamlaştırılması paralelinde, medya dünyası, vakıflar, dernekler ile meslek odalarının, sektörün ve bu kuruluşların yöneticilerinin, Medya – Ticaret – Siyaset çerçevesindeki ilişkilerinin saydamlaşması ve çağdaşlaştırılması hedef alınacaktır. Yabancılar ulusal medya kuruluşlarında yetkili üst yönetici olamayacaklardır.

Sorumluluk düzeyi yüksek nitelikli medya: Yazılı ve görsel medya ile internet medyacılığının, Anayasamızın kural ve ilkelerine, insanlığın evrensel değerlerine, toplu-

mumuzun geleneklerine, farklı kültürel, dini ve etnik duyarlılıklarına, ulusal bütünlüğümüze, bireysel hak ve özgürlüklere saygılı biçimde yayın yapmaları hedef alınacaktır. Medyada şiddet görüntülerinin iletişim kurumları arası özdenetim mekanizması ile önlenmesi amaçlanacaktır.

Yerel medya desteklenecek: Yerel demokrasinin güçlendirilmesinde önemli bir işlevi olan yerel görsel ve yazılı medyanın gelişmesi için gerekli önlemler alınacaktır. Yerel radyo, televizyon ve gazeteler ile internet yayıncılığının, mesleki etik ile yansız, bağımsız ve özgür habercilik kurallarına bağlı kalmaları eşliğinde, mali ve kurumsal yapılarının güçlendirilmesi önemle desteklenecektir. Yerel televizyonların uyduya çıkma ücretleri makul bir düzeye indirilecektir.

Basın İlan Kurumu adil olacak: Basın İlan Kurumu'nun adil ve hukuki olmayan ve bir nevi baskı unsuruna dönüşen taraflı uygulamaları engellenecektir.

Medyada tekelleşmenin önlenmesi sağlanacak: Yazılı ve görsel medyada tekelleşmeyi önlemeye yönelik yasal ve kurumsal düzenlemeler, dünyadaki örnekleri de dikkate alınarak uygulamaya geçirilecektir. Gazete ve dergi dağıtımındaki yapılanmaların haksız rekabet ortamı yaratmaması gözetilecektir.

RTÜK meslek odalarına açılacak: Kamu iletişim kuruluşlarında, toplumdaki her kesimin ve görüşün en geniş boyutta yer alması sağlanacaktır. Bu anlayışla, RTÜK üyelerinin aday olma ve seçimi süreçleri medya meslek odalarının, iletişim fakültelerinin etkin katılımına açılacak;

RTÜK'ün konumu, internet yayınları alanını da kapsayacak şekilde güçlendirilirken, etkinliği ve tarafsızlığı sağlanacaktır.

Basın etik kurallarının güçlendirilmesi desteklenecek: Basın Konseyi'nin ve bu alandaki diğer sivil toplum kurumlarının, demokratik değerler çerçevesinde etkinliklerinin artması, Basın Etik Kurallarının uygulanmasının güçlendirilmesi desteklenecektir.

İletişim sektörüne çerçeve yasa: Tüm iletişim sektörünün, yazılı ve görsel medya ile internet yayıncılığı ve diğer kitlesel yayıncılık dünyasının tek bir çerçeve yasayla düzenlenmesi hedef alınacaktır.

Sarı basın kartlarına yeni düzen: Sarı Basın Kartlarının Başbakanlığa bağlı bir kuruluş yerine, Basın Konseyi, Türkiye Gazeteciler Cemiyeti, İl Gazeteciler Cemiyetleri, Türkiye Gazeteciler Federasyonu ve toplu sözleşme yapma hakkına sahip sendika temsilcilerinden oluşan bir kurulca değerlendirilip hazırlanması için gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

Yabancıların ulusal medya kuruluşlarını kontrol etmesi önlenecek: Yabancıların medya kuruluşlarındaki payı tek karar verici durumuna gelmelerini önleyecek şekilde sınırlandırılacaktır.

SIYASET VE SİVİL TOPLUM

Etkin, İlkeli Ve Saygın Parlamento

TBMM'nin etkinliğinin artırılması, seçilmişlerin ülkede çoğulcu ve özgürlükçü demokrasinin gelişmesinin kararlı gücünü ve güvencesini oluşturması hedef alınacaktır.

Özellikle ulusal dava haline gelen sorunlarımızın Mecliste kapsamlı biçimde ele alınması, tartışılması ve ortak görüşlere varılması, toplum yaşamımızı yakından ilgilendiren yolsuzluk iddialarının ele alınması sağlanmalıdır. Meclis İçtüzüğü ve çalışma yöntemi bu anlayışla yeniden oluşturulacaktır.

TBMM Komisyonları genişletilerek, işlev ve yetkilerinin artırılması; sivil toplum kuruluşlarının, komisyonların yasama ve denetim faaliyetlerine daha yoğun düzeyde ve etkin çerçevede katkıda bulunmaları hedef alınacaktır.

TBMM idaresi, özerklik, tarafsızlık ve hizmette bütünlük ilkeleri temelinde yeniden yapılandırılacak:

Meclis idaresinin en üst yöneticisi olan Genel Sekreterin Meclis Başkanlık Divanı'nın ortak önerisi ile TBMM tarafından seçilmesi ve TBMM bütçesinin oluşturulacak Komisyon eliyle kendi içinde denetlemesi, hedef alınacaktır.

Siyasi etik kurulu kurulacak: Siyasi Etik/Ahlak yasası çıkartılarak, milletvekillerinin yapamayacakları işler yeniden belirlenecektir. TBMM Etik Kurulu oluşturularak, mil-

letvekillerinin kamu kesimi ile çıkar çatışmasına girmeleri onlenerek, Meclisin daha verimli, ilkeli ve etkin yapıda çalışması, toplumda daha güvenilir ve saygın konuma gelmesi sağlanacaktır.

TEMİZ SİYASET, DİRÜST YÖNETİM

Her kademedede dürüst yönetim ve açık toplumu yaşama geçirmek CHP'nin temel hedefidir.

Siyasette ve kamu yönetiminde kirlenme toplumumuzun öncelikli sorunlarından biridir. Yolsuzluk, rüşvet, görevi ihmal ve kötüye kullanma, kayırmalar ülke sosyal barışını kökünden sarsmaktadır. Bu erdemsiz görüntü halkımızın merkezi ve yerel yönetimlere olan güvenini zedelemekte, demokrasimizin gelişmesi engellenmektedir.

Milletvekilleri ile ilgili ağdaş Siyasi Etik/Ahlak Kuralları, lkemizde de, gelişmiş demokrasi ülkeleri standartlarında uygulamaya konulmadığı, Temiz Siyaset ilkeleri eksiksiz yaşama geçirilemediği sürece, Dürüst Yönetim sağlanamaz, demokrasimizin bundan ciddi hasar görmesi önlenemez.

Siyaset, bir Kamusal Görev ve Toplumsal zveri alanıdır. Siyasetin bir çıkar kapısı, bir servet birikimi alanı olarak görülmesi önlenecektir.

Meclisin ülkedeki rüşvet ve yolsuzluk iddialarının denetlenmesinde daha etkin rol oynaması için çaba gösterilecektir.

Kamu yönetiminde rüşvet ve suistimal suçu işleyenlerin süratle yargılanıp cezalandırılmaları sağlanacaktır.

• **Milletvekili Dokunulmazlığına Çağdaş Siyaset Sınırlaması Getirilecektir:** Milletvekili Dokunulmazlığının erdemli ve temiz siyasetin önünde engel oluşturmasına son verilecektir.

Anayasa'da gerekli değişiklik yapılarak, Milletvekili Dokunulmazlığının sadece kürsü dokunulmazlığı ile sınırlandırılması, diğer faaliyetler ile adi suçlara karşı koruyucu işlevinin kaldırılması öncelikli hedefimiz olacaktır.

Dokunulmazlığının kaldırılması talep edilen milletvekillerinin mevcut dosyaların bekletilmeden, dönem sonuna ertelenmeden sonuçlandırılması sağlanacaktır.

• **Siyasi Etik (Ahlak Yasası Çıkarılacaktır)**

Milletvekillerinin kamu kesimi ile hiçbir şekilde çıkar ilişkisine girmemelerini, milletvekilliği dışındaki tüm iş ilişkilerini beyan etmelerini,

Başbakan ve bakanların, kontrolleri altındaki varlıklarının portföy yönetiminin, görevleri süresince, kayyuma devredilmesini,

Milletvekili Mal Bildirimlerinin kamuoyunun denetimine açık tutulmasını,

Bir siyasi partiden başka bir siyasi partiye geçişte doğrudan veya dolaylı olarak çıkar sağlayan milletvekillerinin TBMM üyeliğinden düşürülmesini,

Hediye niteliğinde mal ve hizmet kabulünde kısıtlamaların kapsamının, Batılı ülkeler standartlarında genişletilmesini, sağlamak için gerekli yasal düzenlemelerin yapılması hedef alınacaktır.

• **Devlet Sirtından Zenginleşme Dönemine Son Verilecektir**

Siyaset, Medya ve Ticaret arasındaki ilişkilerin saydamlaşması, etik kurallara uygun hale gelmesi, tarikat ve çıkar bağlarından arındırılması sağlanacaktır.

Tüccar Siyaset anlayışına son verilecek, ticaret ile siyasetin bağları kesilecektir.

• **Siyasi Partilerin ve Adayların Seçim Harcamalarını Etkin Denetim Sağlanacaktır**

Siyasi partiler ile genel ve yerel seçimlerde aday olanların seçim harcamalarının, partilere veya adaylara yapılan bağışların Batı demokrasileri normlarına göre sınırlanması ve denetlenmesi sağlanacak, parti gelir ve giderlerine ilişkin veriler periyodik olarak kamuoyuna açıklanacaktır.

• **Kamu Yönetiminde Saydamlık ve Dürüstlük Ege-men Kılınacaktır**

Kamu görevlilerinin kendileri ve yakınlarına her türlü çıkar sağlayabilecek görev ilişkisine girmeleri engellenecektir.

Kamu ihale ve alımları şeffaf hale getirilecek, rekabete açık

tutulacaktır. İhale yasası, bunları gerçekleştirecek, kamu yararını gözetecek yapıya kavuşturulacaktır.

Yerel yönetimlerin ihale, imar değişikliği veya rant oluşumuna neden olacak işlem ve kararları ancak, meslek odaları, muhtarlar ve yöre temsilcilerinin katılımı ile kamuoyunun gözetiminde, yerel meclisler düzeyinde ele alınabilecek; gerektiğinde referanduma başvurulacaktır.

Kamu kuruluşlarının ve belediyelerin, kendileri ile doğrudan ve dolaylı çıkar ilişkisi olan özel ve tüzel kişilerden bağış almaları önlenecektir.

Devlet ve ülke yönetiminde ahlakın ve dürüstlüğün geleceğini simgeleyen Cumhuriyet Halk Partisi, çıkaracağı Siyasi Ahlak Yasası ve diğer önlemlerle, siyasette ve kamu yönetiminde erdem ve saydamlığı temel ilke haline getirecek; her türlü kirliliğe son verecektir.

YOLSUZLUKLAR ÖNLENECEKTİR

Etik değerlerdeki erozyonu hızlandıran ekonomik sistemlerin küreselleşmesi ile yaygınlaşan ve gelişen ülkelerde yoksulluğu artırıcı bir etken konumuna gelen yolsuzluk, siyaset-ticaret-bürokrasi ilişkileri ile büyümektedir.

Rüşvet, yolsuzluk, adam kayırma, siyasal yozlaşma yalnızca ahlaki bir sorun olmayıp, ekonomik kalkınmayı da olumsuz etkilemektedir. Yolsuzluk ekonomik krizlerin hızlandırıcısı ve hızlandırıcısıdır.

1980 sonlarında Türkiye'yi yöneten siyasi iktidarların uygulamaya soktuğu "köşe dönücü" anlayış, giderek meşru-laştırmakta ve toplum yolsuzluklara alıştınlmaktadır.

CHP, her türlü yolsuzlukla kesin mücadelede kararlıdır. Ancak yolsuzluklarla nasıl mücadele edileceği, yolsuzluğun nasıl anlaşıldığı ile yakından ilişkilidir.

En geniş tanımı ile yolsuzluk; kamusal yetkinin özel çıkarlar doğrultusunda kötüye kullanılmasıdır.

Yolsuzluk yaşanan süreçte nitelik değiştirmiş ve devletin tüm olanakları ve yönetme erki kullanılarak sadece kişisel çıkarları değil parti, sınıf ve belli grupların çıkarlarını da kapsayan sistematik bir yapıya dönüştürülmüştür.

Yolsuzluklardaki artış toplumsal çöküntüyü hızlandıran, ekonomik ve sosyal doku hızla bozulmakta; ülkemizin hukuk sistemine ve demokrasiye olan güven sarsılmaktadır.

CHP, yolsuzluklarla karalılıkla mücadele edecektir. Yolsuzlukları önlemek için her türlü önlem alınacaktır. Bu çerçevede son zamanlarda zaman aşımı nedeniyle pek çok suçta suçluların cezasız kaldığına ve bu durumun kamu vicdanını derinden yaraladığına tanık olunmaktadır. Bu nedenle bazı suçlarda zaman aşımı kaldırılacaktır.

SIYASİ PARTİLER

CHP Halkın politika ve partilerle yabancılaşması sonucunu doğuran amaçlayan, toplum kesimlerinin siyasete geniş boyutta katılımını kısıtlayan anlayışları reddeder.

Anayasanın temel hak ve özgürlüklerin engelini oluşturan tüm maddeleri değiştirilecek: Cumhuriyet Halk Partisi, 1982 Anayasası'nın, siyasi partilerin yapılanma, örgütlenme ve çalışma koşullarına getirdiği, çoğulcu demokrasinin doğal gelişimini engelleyen kısıtlamaların kaldırılmasını, bu amaçla gerekli yasal ve anayasal düzenlemelerin yapılmasını amaçlamaktadır.

Gençlerin ve kadınların siyasi partilerde ve siyasette aktif olarak yer almaları sağlanacaktır.

Ülkenin demokratikleşmesinin ön koşulu olarak, siyasi partilerin işleyişinde ve örgüt yapılanmalarında parti içi demokrasinin ve katılımcılığın yaşama geçirilmesi sağlanacaktır.

SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİ

Sivil toplum yapılanmasının güçlenmesi desteklenecek: Meslek odaları, okul aile birlikleri, sendikalar, yöresel dayanışma dernekleri, çevre ve tüketici hakları kuruluşları gibi tüm yurttaş beraberlikleri özendirilecektir. Böylelikle, yurttaşın sivil toplum örgütleri aracılığıyla ülkede daha etkin duruma gelmesi sağlanacaktır.

Vakıfların ve sosyal yardım amacı ile oluşturulmuş derneklerin kuruluş amaçları doğrultusunda faaliyet göstermeleri etkin denetim ile sağlanacak; devletten daha çok destek veya teşvik alabilmeleri kamu yararı ilkesi gözetilerek gerçekleştirilecektir.

Sivil toplum koordinasyon kurulu oluşacak: Sivil toplum

örgütleri, kendi uzmanlık alanlarında devletin gerçekleştirilmeyi öngördüğü belirli projeleri katılımcı bir anlayışla üstlenecekler, bu sürecin denetimi ve eşgüdümün sağlanması için Sivil Toplum Koordinasyon Kurulu oluşturulacaktır.

KOOPERATİFLER

CHP, kooperatifleri, özellikle tarımda üretkenliğin artırılmasında, üretici emeğinin değerlendirilmesinde, gelirin daha adil paylaşımında, dar gelirli tüketicinin korunmasında önemli katkılar sağlayan demokratik örgütlenme olarak değerlendirmektedir.

Kooperatifçilik en yaygın şekilde desteklenecek:

CHP, kooperatiflerin, tarım ve tarımsal sanayinin geliştirilmesinde, üreticiye girdi ve diğer desteklerin sağlanmasında, dar gelirli tüketiciye kolaylıklar yaratılmasında, sosyal konut üretimi ile barınma ihtiyacının karşılanmasında önemli katkılar sağlayacakları inancındadır.

Kırsal ve kentsel kooperatifler desteklenecek:

Başta tarımsal faaliyetler alanında olmak üzere kırsal ve kentsel kooperatiflerin geliştirilmesi desteklenecek, bu kurumların uluslararası kooperatifçilik ilkeleri ve Avrupa Birliği normlarına göre çalıştırılmaları gözetilecektir. Kooperatiflerin ekonomik açıdan başarılı olabilmeleri için faaliyet konularının çeşitlendirilmesi ve içerik olarak genişletilmesi, kendi aralarında bütünleşerek güçlenmeleri hedef alınacaktır.

Kooperatifler Bankası kurulacak:

Kooperatiflerin ve verimli yatırımları özendirilecek; kooperatifler ve üst birlikle-

rin sermaye ve yönetimine egemen olacakları bir Kooperatifler Bankası'nın kurulması sağlanacaktır.

Demokratik Kooperatifler Çerçeve Yasası çıkartılacak: Tarım ve tarım dışı tüm kooperatifler (tarım kredi ve tarım satış dâhil) ile ilgili mevzuatın tek bir Kooperatifler Yasası içerisinde toplanması sağlanacak; Kooperatif Üst Birlikleri siyasi müdahalelerden arındırılacaktır.

Kooperatifçilik eğitimi yaygınlaştırılacak: Ülke düzeyinde demokratik kooperatifçilik üzerine yaygın eğitim olanağı sağlanacak; bu amaçla, eğitim sisteminde kooperatifçiliğe yeterince yer verilecek, kooperatif üst örgütlerinin ortak ve ortak dışı eğitim yapmak üzere yapılanmaları desteklenecektir.

SENDİKALAR

Cumhuriyet Halk Partisi;

Çalışma yaşamında emek hakkını koruyan, verimliliği artıran, emeğin örgütlenmesi ve dayanışmasına olanak sağlayan sendikal yapılanmada, bu temel hak ve özgürlüklerden tüm çalışanların yararlanmasını öngörmekte,

Çalışanların, sendikalar yoluyla, ekonominin yönlendirilip düzenlenmesine etkin biçimde katılmalarını amaçlamakta,

Demokrasimizi zedeleyen ara rejimlerin çalışma yaşamı ve sendikacılık hareketi üzerine getirdiği tüm engelleri ve olumsuzlukları gidermeyi hedeflemekte,

Sendikaların siyasi partilerle ilişki kurmalarının, çalışanların sendikalara üye olma ve sendikalarda yönetici seçilebilme süreçlerindeki kısıtlayıcı düzenlemelerin kaldırılmasını öngörmekte,

Sendikaların kendi iç düzenlerinde ve işleyişlerinde demokrasi ilkelerine ve gereklerine daha ileri düzeyde uymalarını, sendikal hareketin etkinliğini arttırıcı bir unsur olarak değerlendirmektedir.

CHP

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KAMU YÖNETİMİ

BÖLÜM III

KAMU YÖNETİMİ

CHP'nin kamu yönetimi anlayışı

Anayasaya ve yasalara bağlılık içinde, Atatürk ilke ve devrimleri, laik cumhuriyet ve modernleşme ilkelerinden ödün vermez.

Ulus Devlet, Üniter Devlet ve Laik Devlet yapılanmamıza, ulusal bağımsızlığımıza ve benzeri olmayan Türkiye Modeli'ne koşulsuz bağlıdır.

Hukuk devleti yapısı içinde evrensel nitelikteki temel insan hak ve özgürlüklerine saygı duyar.

Yurttaşlarımızın can ve mal güvenliğini korumak, ülkemizin bütünlüğü ve dış güvenliğine yönelik tüm tehditleri ortadan kaldırmak, iç barışı sürekli kılmak, uluslararası barışa katkıda bulunmak devletin en önemli sorumluluğudur.

Kamu yönetiminin her kademesi ile, yasama ve yargı erkleri karşısında anayasal konumunu her koşulda sahiplenme, yargı kararlarına uyma yükümlülüğü vardır.

ÇAĞDAŞ KAMU YÖNETİMİ REFORMU

Türkiye'nin gereksinimlerine uygun bir Kamu Yönetimi Reformu gerçekleştirilecektir. Bu Reform çerçevesinde

çağdaş, demokratik ülkelerdeki reform çalışmaları dikkate alınarak yapısal değişikliklere gidilecek, vatandaşların hayatını güçleştiren, yatırımları geciktirip engelleyen gereksiz formaliteler kaldırılacaktır. Bu çalışmaları yönlendirmek için bir **Devlet Reformu Bakanlığı** kurulacaktır.

Küreselleşmenin getirdiği teknolojik olanaklardan yararlanılacak, üniter yapı korunacak: Kamu yönetiminde, özellikle iletişim alanında küreselleşmenin sağladığı bazı teknolojik olanaklardan yararlanılacak ancak, küreselleşme adına çok sayıda yerel iktidar odağı oluşturmayı dayatan, merkezi devlete rakip olarak cemaat, tarikat ve çok uluslu şirketler eksenini geliştirmeye yönelik idari federalizm benzeri yapılanmayı öngörerek Cumhuriyetimizin temel niteliklerini ve özellikle üniter yapıyı tehdit eden her türlü idari düzenleme girişimleri gündemden çıkartılacaktır.

Vatandaş odaklı hızlı, rasyonel kamu hizmeti: CHP, yönetim yapısını, kamu hizmetlerini hızlı, ekonomik, verimli, etkin, rasyonel, ve vatandaş odaklı olarak yeniden yapılandıracaktır. Mümkün olan alanlarda, çağdaş ülkelerde olduğu gibi yıllık üretim ve verimlilik artışı hedefleri saptanacak ve ilgili kuruluşların bu hedeflere ulaşması teşvik edilecek, başarılı olanlar ödüllendirilecektir.

Bakanlıkların sayısı ve görev alanları yeniden düzenlenecektir: Kamu yönetiminin, çağdaş gelişmelerin ışığında kendisini sürekli yenileyip geliştiren bir yapıya kavuşturulması sağlanacaktır. Bu kapsamda, Bölgesel Kalkınma ve Yerleşim Sorunları, Bilişim ve Bilgi Toplumu, Av-

rupa ile İlişkiler, KOBİ, Göçmen Sorunları gibi yeni sorun ve sorumluluk alanlarında ve çalışma ve sosyal güvenlik alanlarına yönelik Bakanlık düzeyinde yeni yapılanmalar gerçekleştirilecektir.

ŞEFFAF, ADİL, RASYONEL KAMU İHALE REFORMU

Kamu ihale sistemi, kamu yararını gözeten, eşitlik, adalet ve saydamlık ilkelerini temel alan, işi en makul fiyatla, süresi içinde, en iyi yapacak olana yaptırma anlayışı ile, çağdaş normlar ve fenni kurallar çerçevesinde yeniden oluşturulacaktır. Bu anlayışla, kamu ihale kanunu açıklık, şeffaflık ve rekabeti sağlayacak şekilde yeniden ele alınacaktır.

Müteahhitlik ve Müşavirlik hizmetleri sunan kuruluşların, bu alandaki ülkemiz uygulamaları ötesinde uluslararası düzeyde belirlenmiş ilke ve standartlarda oluşmaları ve hizmet sunmaları esas alınacaktır.

Kamu İhale Kurumu'nun bağımsız yapısı gözetilecek, çalışmalarına etkinlik kazandırılacaktır.

Kamu ihale sürecine, dışarıdan, devlet yönetiminin diğer kademelerinden veya siyasi kesimlerinden her türlü müdahalenin kesinlikle önü alınacaktır.

Risk ve kriz yönetimi mekanizmaları kurulacaktır.

Devlet yapısının, kamu idaresinin ve toplum düzenimizin karşı karşıya kalabileceği riskler değerlendirilerek, kamu

yararını göz önünde tutan yurttaş odaklı ve etkili bir risk ve kriz yönetimi mekanizması kurulacaktır.

Kamu yönetimi bilgi çağı olanaklarını kullanarak yaşamı kolaylaştıracak ve çağdaş kamu yönetim sistemleri geçikmeksizin uygulanacaktır: Kamu idaresinin fiziki ve teknik alt yapısı, bilgi ve bilişim çağı ile küreselleşmenin, çağdaş yönetim anlayışının getirdiği olanaklar ile güçlendirilecektir. E- Devlet yapılanması tüm hizmet alanlarında etkin ve çağdaş çerçevede yaşama geçirilecek, devlet yurttaş ilişkileri sadeleştirilecek ve yaşam kolaylaştırılacaktır.

Çağdaş Personel Reformu ile Kamu görevlilerinin verimliliği ve etkinliği artırılacak personelin hizmet-içi eğitimi ile niteliğinin artırılması sağlanacaktır. Çağdaş yönetim tekniklerini esas alan bir personel reformu gerçekleştirilecektir.

Kamu etik kurulu bağımsız yapıda etkinleştirilecek: Yönetimin her kademesinde, dürüst yönetim ilkeleri ege-men kılınacak, Kamu Etik Kurulu'na işlerlik kazandırılacak, yürütme erkinin hiçbir şekilde özel çıkarlar için kullanılmasına izin verilmeyecek, bu konu ile ilgili gerekli yasal düzenlemeler gerçekleştirilecektir.

Yerel yönetimlerin görev yetki ve sorumlulukları yeniden tanımlanacaktır.

Kamu yönetiminde merkezi idare ve yerel yönetimler arasında hizmet bütünlüğü gözetilerek, merkezi ve yerel ida-

relerle bunlar arasındaki ilişkiler yeniden tanımlanacaktır. Merkezi İdare tarafından üstlenilmiş olan görevlerden uygun görülenler, yerel yönetimlere devredilecektir. Hizmet bölüşümü, üniter devlet ilkesini, devletin bütünlüğünü ve hizmet-kaynak dengesini gözeterek bir bütünlük içinde gerçekleştirilecektir. Merkezi yönetimin yerel yönetimleri denetlemesi çağdaş ölçüler içinde yeniden düzenlenecektir.

Hak sahibi vatandaş: Kamu yönetiminde yardım yapılan muhtaç vatandaş kavramı yerine, yasalarla hakları korunan hak sahibi vatandaş kavramı temel alınacaktır.

Yurttaşın beyanı esas olacak, devlet vatandaşına güvenecek: Beyan usulü getirilecek; bu çerçevede vatandaşına güvenen bir devlet anlayışı egemen kılınacaktır. Devletle ilişkilerinde, vatandaşa kuşkuyla yaklaşılmayacak, aksi kanıtlanmadıkça vatandaşların beyanı ilke olarak doğru kabul edilecektir. Özellikle kuralları, şartları ve nasıl yapılacağı belirlenmiş olan her türlü ruhsat ve izin konularında vatandaşın beyanı esas alınacak; gerçek dışı beyanda bulunanlar için ağır koşullar içeren kurallar konulacaktır.

YEREL YÖNETİM, YERİNDEN YÖNETİM

CHP, ağırlaşan kent sorunlarının çözümünde yerel yönetimlere makul ölçülerde yeni yetkiler verecek, yurttaşların yerel yönetimin kararları üzerinde daha fazla söz sahibi olmasını sağlayacaktır.

CHP yerel yönetimleri, yerel iktidar odakları olarak değil,

yerel demokrasi odakları olarak görür. Yerel demokrasiyi, ulusal düzeydeki demokrasiye rakip olarak değil, onun tamamlayıcısı olarak benimser.

Cumhuriyet Halk Partisi'nin yerel yönetim vizyonunun odağında insan merkezli bir kentsel ve toplumsal kalkınma anlayışı vardır.

Yeni yerel yönetim düzeni; laik cumhuriyetin, ülke bütünlüğünün, çoğulcu demokrasiinin, örgütlü toplumun, bireyin gelişmesinin, insan haklarının, bireysel kültürel haklara ve kültürel mirasa duyarlılığın, korunmaya muhtaçların, çevrenin ve tüketicinin korunmasının da güvencesini oluşturacaktır. Yerel yönetimlerin bu ilkeler çerçevesinde faaliyet gösterip göstermedikleri merkezi yönetim tarafından etkin biçimde denetlenecektir.

Yerellik kavramı çağdaş boyutta yeniden tanımlanacak, yerel nitelikli hizmetlerin yetki ve sorumluluğu, üniter devletin gerekleri dikkate alınarak, ihtiyaç duyulan yerlerde kaynak ve araçlar da sağlanarak merkezi yönetim tarafından yerel yönetimlere devredilecektir.

Bu düzenleme ile yerel konulardaki yetki ve sorumluluğun büyük ölçüde yöre insanına bırakılması sağlanmış olacaktır.

YEREL YÖNETİM REFORMU

Demokratikleşmeyi, modernleşmeyi, çağı paylaşmayı, insan onuruna saygıyı, eşitliği temel alan çağdaş bir ye-

rel yönetim reformu yapılacaktır.

Hizmetleri en hızlı, ekonomik, etkin, verimli, zamanında ve yeterli biçimde üreterek sunabilecek kurumsal yapılaşma sağlanacak,

Etkin bir stratejik planlama ile gelecekte karşılaşılabilecek sorunlara ve gereksinimlere hazırlıklı olacak, kendisini sürekli yenileyip geliştiren, bilgi ve iletişim teknolojilerinden en geniş şekilde yararlanan mekanizmalar oluşturulacak,

Yerel yönetim reformuyla getirilecek yönetim anlayışı, laik cumhuriyetin, ülke bütünlüğünün, çoğulcu demokrasinin, örgütlü toplumun, bireyin gelişmesinin, fırsat eşitliğinin, insan haklarının güvence altına alınmasını sağlayacaktır.

Merkezi ve yerel idareler arasındaki görev ve kaynak paylaşımı yeniden düzenlenecektir:

Ülkemizde pek çok konuda hem merkezi yönetime hem de yerel yönetime görevler verildiği görülmekte, ancak bunların sınırları net olarak çizilememektedir. Bu nedenle görev paylaşımında aşağıdaki ilkelere uyulacaktır:

Görev paylaşımı objektif, önceden belirlenmiş belli ölçütlere dayanacak, açık ve anlaşılır olacak ve yerel yönetimlere verilen görevlerin tanımı yanlış anlaşılmaya meydan vermeyecek biçimde net olarak belirlenecektir.

Yerel yönetimlere görev ve sorumluluk verilirken nüfus büyüklükleri de dikkate alınacaktır. Yerel yönetimlerin ken-

di ilerinde görev dağılımında görevlerini etkili biçimde sunabilecek yeterli teknik ve idari kapasiteye sahip olup olmadıkları da dikkate alınacaktır.

Yerel yönetimlerin yerine getireceği hizmetlerin belirlenmesinde aşağıdaki ölçütler dikkate alınacaktır:

- Öncelikle yerel halkın gereksinimini karŐılamaya dönük hizmetler,

- Yerel halkın katkısını gerektiren ya da yerel katkıya imkan veren hizmetler,

- Bölgesel ya da ulusal düzeyde eŐėdm gerektirmeyen işler,

- Yerel yönetimlerin gücünü aŐmayan yüksek kaynak ya da özel uzmanlık ve teknik altyapı gerektirmeyen işler,

- Kaynak kullanımında rasyonellik açısından daha büyük bir ölçek gerektirmeyen işler

Yerel yönetimler tarafından yürütülen hizmetler için genel standartlar belirlenecektir.

Katılımcı, oğulcu, etkin, demokratik, hesap veren, Şeffaf, bilgi edinme hakkına saygılı, aėdaŐ yerel yönetimler.

nce insan odaklı hizmet anlayışı insan haklarına birinci öncelik verilecek; hizmete eriŐme hakları fırsat eşitliği ilkesi çerçevesinde sağlanacak, hiÇbir koşulda hukukun

üstünlüğü ilkesinden ödün verilmeyecek; farklı sosyal kökenlerden ve bölgelerden gelen insanların birlikte yaşamasını sağlamak ve sosyal yaşamlarını iyileştirmek temel görevi olacaktır.

KAPSAMLI ÇAĞDAŞ HİZMETE ODAKLANMIŞ YEREL YÖNETİMLER:

Yüksek okul ve üniversite öğrencilerine, huzurlu, çağdaş yurt ve barınma olanakları sunulmasını,

Bedelsiz rehabilitasyon ve koruyucu sağlık hizmetleri sağlanmasını,

Desteğe muhtaç engellileri, kimsesiz çocukları ve bakıma muhtaç yaşlıları sahiplenen koruyucu sosyal hizmetlerin ve sosyal yardımların verilmesini,

Kadınların toplumsal ve ekonomik yaşama katılımlarını sağlayıcı, statülerini artırıcı ve kadın erkek eşitliğini güçlendirici projelerin gerçekleştirilmesini,
Tarihi ve kültürel mirasa sahip çikılarak korunmasını, müzelerin geliştirilmesini, halkın kullanımına açık kütüphanelerin yaygınlaştırılmasını,

Turizmin kamu sorumluluğu altındaki alt yapısının ihtiyaca cevap verecek çerçevede oluşturulmasını ve bu sektöre yönelik hizmetlerin daha etkin hale getirilmesini,

Kültürel etkinlikler, herkese spor yapma ve dinlenme alanı olanaklarının sağlanmasını,

Tüketici haklarına, kentli olma hakkına, çevre hakkına, gıda sağlığına duyarlılık gösterilmesini,

Güvenli trafik altyapısı ve huzurlu ulaşım olanakları, toplu taşıma hizmetleri ile engellilere ve yayalara öncelik anlayışı ile kentte huzurlu ve kaliteli yaşam ortamının yaratılmasını,

öncelikli görevler olarak değerlendirerek; bu amaçla kadınlara beceri kazandıracak semt evlerini, Kadın Sığınma Evlerini, Bakıma Muhtaçlar ve Yaşlılar Evlerini, Gençlik ve Kültür Merkezlerini, Halk Sağlığı Merkezlerini, Açık ve kapalı Spor sahalarını yaşama geçireceklerdir.

PLANA, ÇEVREYE, YEŞİLE VE İNSANA SAYGILI YEREL YÖNETİMLER:

Metropoller üst ölçekli planlama kararları ile yeniden belirlenecek: Metropoller, bölgesel bütüncül planlama çerçevesinde, en üst düzeyde yönetici ve yönlendirici merkez olarak yeni bir yapılanmaya ve yeni bir yönetim anlayışına kavuşturulacaktır. Metropol alanların yönetim sınırları, mekansal yayılım, coğrafi sınırlar, ekonomik ilişki düzeyleri de dikkate alınarak, üst ölçekli plan kararlarına dayalı biçimde belirlenecektir. Plan hiyerarşisi dikkate alınarak alt ölçekli planların üst ölçekli planlara uygun olması sağlanacaktır.

Hedef gelecekte tüm coğrafyanın belediyelere dönüşmesidir: Yerel yönetimlerin zaman içinde ülkenin tüm coğrafyasını kapsaması, mümkün olduğu ölçüde bü-

tün Türkiye'nin belediyelere dönüşmesi hedef alınacaktır. Bir yöredeki köyler, gerektiğinde birleştirilerek, **Kırsal Belediyelere** dönüştürülecektir. Ayrıca, tek tip belediye modelinden vazgeçilerek, görevleri ve gelirleri bakımından kırsal alan özelliklerini gözeten yeni bir belediye modeli oluşturulacaktır. Turizm yörelerindeki belediyeler ile nüfusları mevsimsel olarak önemli farklılıklar taşıyan belediyeler için de özel düzenlemeler getirilecektir. Böylece kendilerine verilen çok sayıda görev altında güçlük çeken belediyeler yerine, daha güçlü yapılar oluşturulacak ve kırsal alandaki yönetim ve hizmet boşluğu ortadan kaldırılacaktır.

Büyükşehir belediyelerinde mesafe ölçütüne dayalı kent yönetimi karmaşasına son verilecek: Bu anlayışla, 5447 sayılı kanun ile kapatılan belediyeler, yerleşim konumu ve çekim odağı olma potansiyelleri de dikkate alınarak CHP iktidarında tekrar açılacaktır.

Kamu kaynaklarının etkin kullanımı sağlanacak: Demokratik katılımcı hizmet için **Semt Konseyleri**, demokratik katılımlı yönetim için **Başvuru Büroları** ile **Valilik / Kaymakamlık Koordinasyon Merkezleri** kurulacak, halk ile belediyeler arasında **Sürekli İletişim ve Etkileşim Sistemi** kanalları oluşturulacak; belediyeler hemşehrilerini faaliyet programları, bütçe ve imar planı uygulamaları hakkında çağdaş iletişim araçları ile düzenli olarak bilgilendirecekler.

Yerel yönetimlere yeterince kaynak sağlanacak: Yerel yönetimlerin bu hizmetleri yerine getirmelerini sağla-

yacak kaynak, ihtiyaçlar gereğince karşılanacaktır. Kaynak kullanımında verimlilik ilkesi çerçevesinde yerel yönetim şirketleri ve ekonomik girişimleri etkin bir denetime tabi tutularak, faaliyet alanları yeniden belirlenecektir.

Tüm beldelere ihtiyaa göre mali destek sağlanacak:

z kaynakları ve altyapısı yetersiz olan, üstelik nüfus ölçütü bakımından BEL-DES Projesi’nden faydalanamayan tüm belediyelere gerekli mali ve teknik destek sağlanacaktır.

Belediye şirketleri yeniden ele alınacaktır: Belediye şirketleri kolay, keyfi, kuralsız ve denetimsiz para harcayan bir yapı olmaktan çıkarılarak; belediyelere verilen her türlü görevi şirketler aracılığı ile yapma yolu kapatılacak ve zorunlu hallerin dışında yenilerinin kurulması önlenecektir.

Kentleşme Fonu-Kentlerde oluşan değer artışı kamu yararına sunulacaktır: Kentlerde oluşan değer artışları, saydam bir çalışma ile oluşturulacak kaynağa dönüştürülerek Kentleşme Fonu’na aktarılacaktır. Çeşitli imar uygulamaları ile oluşan bu rant kentte yaşayanların hizmetine sunulmak üzere kullanılacaktır.

Kent uzlaşma kurulları oluşturulacak: Belediyeler; yöre, bölge ve ülke düzeyinde kendi aralarında oluşturacakları birliklerle, hem dayanışma ve yardımlaşma, hem de ortak gereksinimlerini ve ortak sorunlarını zebileme olanaklarına kavuşturulacaklardır.

Yerel yönetim ile hemşehriler arasındaki ihtilaflar yargıya intikalden önce, saydam yapılarda işlev görecektir **Kent Ulaşma** kurullarında çözüme kavuşturulacaktır.

Belediye Başkanlarının yapamayacakları işler hakkında düzenleme yapılacaktır. Seçilen belediye başkanları ve birinci derecede yakınlarının belediyeden iş alması, belediye başkanlarının yapı-denetim şirketlerine üye olması önlenecektir.

Belediye meclisleri gerçek işlev ve etkinliğine kavuşturulacak:

Belediye meclisleri, halk adına karar alıp politika üreten, denetim görevi yapan ve halkın eğilimleriyle isteklerini yansıtan bir kurum olarak değerlendirilecektir. Belediye meclislerinde temsilin nitelik ve nicelik olarak geliştirilmesinin yolları açılacaktır.

Belediye meclislerinin yanında, meslek odalarının, sendikaların, sivil toplum örgütlerinin, her düzeydeki eğitim kurumlarının ve toplumsal amaçlı kuruluşların temsilcilerinden oluşan **Belediye Danışma Meclisleri** ve **Kent Meclisleri** de etkinliğe kavuşturulacaktır. Kent meclislerinde alınan kararların belediye meclislerinde gündeme alınması sağlanacaktır.

Belediye Meclislerinde Muhtarların, Meslek Odalarının, Sendikaların, Çevre Örgütlerinin, **Sivil Toplum Temsilcilerinin** ve alınacak kararlardan etkilenecek tarafların ilgili müzakere süreçlerine katılımları sağlanacaktır.

Güvenlik ve yargı mensupları hariç, Kamu çalışanlarına, kendi görevleri yanında, Belediye veya İl Genel Meclislerine seçilebilmelerinin önü açılacaktır.

Mahalle muhtarlıkları belediyelerin uç hizmet birimlerine dönüştürülecek:

Mahalle yönetimine; yapısı, yetkileri ve sorumlulukları açısından yeni bir düzenleme getirilecek, siyasi partilerin bu görevlere aday gösterebilmeleri hedef alınacaktır.

Muhtarlık Sistemi, en uçtaki kamu hizmet birimi olarak yeniden yapılandırılacaktır. Mahalle Muhtarlarının, Belediye Meclislerinde aktif olarak söz sahibi olmaları sağlanacaktır.

Muhtarların çağın gereklerine göre hizmet verebilmesi için gerekli altyapı oluşturulacak, başta özlük hakları ve çalışma koşulları olmak üzere durumlarının, üstlenecekleri yeni sorumluluklar paralelinde iyileştirilmesi için gereken yasal düzenlemeler yapılacaktır.

Mahalle muhtarının başkanlığındaki Muhtarlık Meclisleri toplantılarında belediye çalışmaları ile ilgili değerlendirmeler yapılacak, mahallelinin görüş ve istekleri saptanacak, sonuçlar Belediye Meclislerine sunulacaktır.

Büyük kentlerde, mahalle muhtarlıkları nüfus ölçüğüne göre yeniden düzenlenecektir.

Yurttaşların, yaşadıkları köy, mahalle, belde ve ilçelerde

birleşme, katılma veya sınırlarının değiştirilmesine karar verilmesi o yörede yaşayan tüm yurttaşların katılımıyla düzenlenecek bir referanduma başvurularak sonuçlandırılacaktır.

Belediyelerin yakınlarında bulunan ama fiilen belediyelerin hizmet götürdükleri köy tüzel kişiliklerinin de o belediyenin mahallesi olmasına ilişkin süreç hızlandırılacak; böylece kentlerin köyleşmesi yerine köylerin kentleşmesinin yolları açılacaktır.

İl genel meclisleri ve köy muhtarlıkları yeniden yapılandırılacak:

CHP'nin hedefi, kırsal ve kentsel alanın yerel yönetim açısından bütünleştirilmesidir. Bu amaca yönelik olarak kırsal yerleşimlerin daha çok nüfusla ve daha geniş alan boyutunda toplulaştırılmaları özendirilecek; kırsal alan için kalkınma önerisini mekâna yansıtan, kırsal alanda nüfus tutma ve istihdam yaratma işlevlerini karşılayacak öncü bir model yaşama geçirilecektir.

Küçük ölçekli belediye ve köylere götürülecek hizmetlerin, devamlılığı olan idari yapılarla yerine getirilmesi esas alınacak, gerektiğinde projelerle desteklenecektir.

CHP'nin, Yerel Yönetim Reformu ile İl Genel Meclisleri'nin ve İl Özel İdaresi'nin de yeniden yapılandırılması sağlanacaktır.

Köy muhtarlığı ve köy yönetimlerine yetkileri ve sorumlu-

lukları açısından yeni ve yapıcı bir düzenleme getirilecektir. Bu kapsamda;

Özlük hakları, üstlenecekleri yeni sorumluluklar paralelinde iyileştirilecek, gelirleri artırılabilecektir.

Köy Muhtarlarının İl Genel Meclislerinde aktif olarak söz sahibi olmaları, sağlanacak, Köy Muhtarlık Meclisleri işlev ve etkinliğe kavuşturulacak, siyasi partilerin bu görevlere aday gösterebilmeleri sağlanacaktır.

BÜYÜKŞEHİR YÖNETİMLERİ

CHP, metropol niteliği kazanmakta olan büyük kentler için, kendine özgü koşulları, sorunları ve beklentileri yanıtlayacak metropol yönetim modellerinin özel yasalarla oluşturulmasını öngörmektedir. Oluşturulacak metropol yönetim modellerinin, büyüme ve gelişmeye koşut olarak kendilerini yenileyebilecek bir dinamik yapılanma süreci içermeleri sağlanacaktır.

Büyükşehir yönetim modeli yeniden yapılandırılacak:

Büyükşehir ve ilçe belediyeleri arasındaki görev ve yetki karmaşası giderilecektir:

Büyükşehir belediyeleri ile ilçe belediyeleri arasındaki görev ve yetki paylaşımı önemli bir sorun olarak devam etmektedir. 2004 yılında çıkarılan 5216 sayılı Kanunla büyükşehir belediyelerinin yetkileri iyice artırılmış ve ilçe belediyelerinin varlığı sorgulanır hale getirilmiştir. Özellikle

büyükşehir belediye başkanı ile ilçe belediye başkanının farklı partilerden olması önemli sorunlara yol açmakta, büyük şehir belediyeleri artan yetkilerini ilçe belediyelerini iş yapamaz duruma getirmek için kullanabilmektedir.

Bu nedenle her iki belediye ölçeği arasında çağdaş ölçülere göre görev ve yetki dağılımı yeniden düzenlenecektir.

Büyükşehir ve ilçe belediyeleri arasında bilgi, talep, yönlendirme, eşgüdüm ağı kurulacak, Büyükşehir Belediye Meclislerinin karar alma süreçlerindeki konumları güçlendirilecektir. Kentsel altyapı yapım faaliyetleri sürecinde Büyükşehir ve İlçe belediyeleri ile ilgili altyapı kurumları arasında etkin eşgüdüm ve denetim sağlanacaktır.

DÜNYA KENTİ İSTANBUL İÇİN YENİ YEREL YÖNETİM MODELİ

İstanbul Metropolitan Bölgesi için en rasyonel çözüm Trakya'nın tamamını da içerecek şekilde GAP İdaresi benzeri bir Kuzey Marmara Metropolitan Bölge Planı hazırlamak ve bu Planı uygulayacak güçlü bir yasal çerçeve, kurumsal altyapı ve finansman modeli oluşturmaktır. Diğer bir bölge Planı ise Çanakkale, Balıkesir ve Bursa-Yalova hattı için Güney Marmara Bölgesel Gelişme Planı olarak hazırlanacaktır. Bu planda Çanakkale yeni bir cazibe merkezi olarak kurgulanacaktır. Böylece başta İstanbul ve çevresinde yer alan kentler ile, bu hattaki Bursa'nın üzerine binen aşırı yük, altyapısı güçlendirilen Çanakkale'ye yönlendirilerek hafifletilecektir.

Trakya, Çanakkale ve Saroz Körfezi çevresinde çağdaş, modern yeni kentsel yerleşim alanları geliştirmek amacıyla bölge yeniden planlanacaktır.

Bu çalışmalar yapılırken deniz ve demir yolu taşımacılığına önem verilecek, bölgenin doğal ve tarihi görünümünü korumasına özen gösterilecektir.

İstanbul'a özgü bir yönetim modeli oluşturulması ulusal bir sorumluluktur. İstanbul yönetiminin alacağı tüm kararlar, ulusal kalkınma planı ve yıllık programlarla uyumlu olacaktır.

İstanbul'un mevcut il sınırlarını aşan bölgesel etki alanını dikkate alan bir megapol kent modeli oluşturulacaktır. Yeni yönetim modeline uygun mali kaynaklar yaratılacaktır.

İstanbul Megapol Yönetiminin temel görevi; temsil, stratejik planlama, mega ölçekte kentsel planlama, metropol alandaki il ve ilçe belediyeleri arasında kent planlaması sürecinde eşgüdümün sağlanması, büyük projeleri izleme, gerçekleştirme ve denetleme, güvenlik ve trafik düzeninin sağlanması olacaktır. Megapol yönetimine bağlı alt yönetim birimleri kurularak hizmetin daha etkin hale getirilmesi sağlanacaktır.

KAMU PERSONEL REFORMU

CHP, çağdaş bir kamu personel reformu'nu gerçekleştirecektir.

Kamu personel reformu yoluyla kamu çalışanlarının sendikal düzeyde etkin olarak örgütlenmesi, ILO standartlarında grevli toplu sözleşme haklarına kavuşmaları, mümkün olduğu ölçüde yönetime katılmaları, kamu görevlerinin ve hizmetlerinin hızlı, ekonomik, etkin, yeterli biçimde ve zamanında üretilerek sunulması da kurumsallaştırılacaktır.

Güvenlik ve yargı gibi özellik taşıyan alanlar dışında kamu görevlilerinin siyasi partilere üye olabilme olanağı sağlanacaktır.

Kamu çalışanlarının idari, hukuki ve mali konumları, çalışma ortamları ve özlük haklarına ilişkin mevcut düzenlemeler iyileştirilecektir.

Kamu istihdamı, kamusal ihtiyaçlar ve sosyal fayda çerçevesinde şekillendirilecektir.

İş güvencesinden yoksun olmalarının yanı sıra siyasal etkilere ve kadrolaşmaya açık bir hale dönüştürülen ve daha da önemlisi kamusal hizmetlerin etkin, verimli ve eşit düzeyde sunulmasının önünde ciddi bir engel oluşturan sözleşmeli personel ve geçici personel uygulamaları zorunlu hallerde sürdürülecek, kamu personel rejiminde ilke olarak sadece memur ve işçi istihdamı olacak ve bu statülerde çalışanlar, yürüttükleri işlerin niteliğine göre

memur ve işçi kadrolarına geçirileceklerdir.

Kamu hizmetinin yürütülmesinde gerekli kadrolar ve bu kadroların görev tanımları, hizmet gerekleri ve atanma koşullarını içerecek şekilde belirlenerek sınıflar yeniden değerlendirilecektir.

Çalışanların ailevi durumları, görev yerleri ve hizmet koşullarına göre ilaveler ve farklılıklar da içeren sosyal ücret uygulaması ivedilikle hayata geçirilecektir.

Çalışma yaşamının sosyal unsurları desteklenerek, başta kalkınmada öncelikli yöreler olmak üzere kamu istihdamının cazip bir konuma getirilmesi sağlanacaktır.

Hizmetin verimliliğinin ve etkinliğinin yükseltilmesine katkıda bulunanlar ödüllendirilecektir.

Personel alımına yönelik sınavların nesnel ve hakkaniyete dayalı olması sağlanacak, sözlü aşamasında görülen kayırmacılığa son verilecektir.

Kamu kurum ve kuruluşları işgücü planlamasına yönlendirilecektir.

Engelli vatandaşlarımızın kamu kesiminde istihdam edilme olanakları artırılabilecek, kurumsal sınavlarla engelli personel alımı uygulamasına son verilecek, engelli vatandaşların daha basit ve pratik yöntemlerle kamu hizmetine alınmaları sağlanacaktır.

Sicil ve disiplin uygulamalarının, memurlar üzerinde bir

baskı aracı olarak kullanılmasına olanak verilmeyecek, tam aksine bu uygulamalar, memurların etkinlik ve verimliliğini artırmak, onları teşvik etmeye yönelik bir araca dönüştürülecektir.

Çalışanların refah ve huzuru ile aile birliği ve bütünlüğünün korunmasının temini bakımından her ikisi de çalışmakta olan evli çiftlerin, çalışma yaşamlarını mümkün olduğu ölçüde aynı ilde sürdürmelerinin önündeki hukuki ve idari engeller kaldırılacaktır.

Kamu personelinin hizmet içi eğitimleri, bilimsel ve teknolojik gelişmeler doğrultusunda , hizmetlerin etkin ve verimli olarak sunulmasını sağlayacak şekilde yeniden düzenlenecektir.

Ülke koşulları da dikkate alınarak memurların sendikal hakları, istisnai görevler dışında mutlaka grev ve toplu sözleşme hakkını da içerecektir.

Üst ve orta kademe yöneticilik görevlerine yapılacak atamalarda, liyakata dayalı nesnel ölçütler gözetilecektir.

Sınıflandırma ve terfi sisteminde yapılacak düzenlemelerle, yönetim kadrolarına, kariyer meslek personeli ile, alanlarında yetişmiş, gerekli bilgi ve deneyime sahip nitelikli yöneticiler getirilecektir.

Kamu Etik Kurulu'na fiili işlerlik kazandırılacak, kamu kesiminde çağdaş iş etiği kurallarının her kademedede ayrımsız olarak uygulanması sağlanacaktır.

Kamu personeli yargılama usulleri, personelin baskı altında kalmadan çalışmalarını sağlayacak, ancak yargılamayı engellemeyecek ve geciktirmeyecek biçimde yeniden düzenlenecektir.

PLANLI, SAĞLIKLI KENTLEŞME

Kentlerde fiziki ve sosyal altyapı ile çevre kalitesinin artırılarak, tarihi, doğal, sosyal ve kültürel değerlerin korunması, sağlıklı, güvenli, ekonomik ve çağdaş yaşam ortamlarının oluşturulması hedefimizdir.

Bu çerçevede; altyapısıyla, çevresel ve tarihsel değerleriyle, kültürel çoğulculuğuyla yaşanabilir kentlerin oluşturulması önceliğimizdir.

Kentsel planlama

Kentlerimizin temiz, güvenli ve yaşam kalitesi yüksek yaşam alanları haline getirilmesini sağlamak için artan nüfus, ekonomik, sosyal ve teknolojik gelişmeye paralel olarak farklılaşan kentsel fiziki ve sosyal altyapı ihtiyaçlarını kentsel planlama anlayışı içinde karşılanacaktır. Kentleşme ve konut sorunlarının giderilmesine yönelik olarak, başta göç ve nüfus artışı yaşayan kentlerde altyapılı arsa üretilmesine hız verilecek, gecekondular ve kentsel dönüşüm projeleri yaygınlaştırılacak ve konut ihtiyacını karşılayacak yeni finansal araçlar geliştirilecektir.

Beş kademeli kentsel planlama sistemi uygulanacak:

Yerleşme düzenine ilişkin genel planlama faaliyetleri, ülke

kalkınma planlarından hareketle, beş kademeli bir planlama sistemi yani bölgesel plan, il kalkınma planı, çevre düzeni planı, nazım imar planı, uygulama imar planı içinde sürdürülecektir.

Bölge planları, Stratejik Makro Planlama ilkelerinin, koruma - kullanma dengesi gözetilerek mekansal gelişme kararlarına dönüşümünün başlıca aracı olarak değerlendirilecektir.

Nazım planının tümü gözönüne alınmadan daha küçük çapta plan tadilleri yapılmayacaktır. Nazım imar planları katılımcı, yetkin ve özerk ortamlarda hazırlanacaktır.

Kent estetiği, imarı ve ulaşımı bütüncül planlama anlayışı ile ele alınacaktır.

Önemli plan kararlarına ilgili kent halkının katılımı sağlanacaktır.

SAĞLIKLI KENTLEŞME

Kentleşme politikaları yörede yaşayan insanların, huzuru, refahı ile sosyal ve kültürel ihtiyaçlarına öncelik verilerek oluşturulacak, kentler, kamu yararına aykırı, yasa dışı plan değişiklikleriyle talan ettirilmeyecektir.

Alt yapı ve ucuz kentsel arsa üretilecek: Kentsel planlama çerçevesinde, gelişme dinamiklerini ve gelişme zamanlamasını gözetecek biçimde, alt yapı ve ucuz, kentsel arsa üretilmesi sağlanacaktır.

Kentsel altyapı, kentsel gelişmenin önünde gidecek:

Sağlıklı ve düzenli kentleşmenin en önemli gereksinimi olan kentsel altyapı, kentsel gelişmeden önce planlanıp gerçekleştirilecektir.

Arıtma tesisi bulunmayan kentsel yerleşme ve organize sanayi bölgelerinde biyolojik ve kimyasal arıtma sistemleri öncelikle tamamlanacaktır. Katı atık tasfiye, çöp depolama ve geri dönüşüm tesislerinin kurulmasına öncelik verilecektir.

Kentlerin su gereksinimi için yeni bir master plan hazırlanacak:

Tüm belediye yerleşimleri, sağlıklı içme suyu-na, yeterli düzeyde kanalizasyon şebekesine, gerekli atık tasfiye tesisine kavuşturulacaktır. Kentlerin su havzalarına kesinlikle konut ve sanayi tesisi kurulmayacak; mevcutlara arıtma tesisi yapma zorunluluğu getirilecektir. Yeraltı sularının ve kuyu sularının kullanımı konusunda yeni yasal düzenleme getirilerek etkin olarak denetlenecektir.

Kent içmesuyu şebekelerindeki kaçaklar en alt seviyeye indirilecektir.

Atık Sular İleri Düzeyde Arıtılarak Sisteme Geri Kazandırılması Sağlanacaktır.

Elektrik, su ve doğal gaz halka makul fiyatla ulaştırılacaktır.

Kentsel alanda plan kararlarıyla ortaya çıkan değer artışlarının kamuya dönüşümü sağlanacaktır. İmar Kanu-

nundaki Düzenleme Ortaklık Payı sistemine benzer bir anlayışla imar tadilatlarından doğan rant yerel yönetimlere aktarılacaktır. Bu kaynağın sadece yoksullara konut edindirme, öğrenciler için yurt yapımı ve altyapı yatırımları için kullanılması için yasal düzenleme yapılacaktır. Bu kaynağın kullanılması etkili biçimde denetlenecektir.

Okul, hastane ve gar binaları gibi kamusal yarar amaçlı yapıların satışına son verilecektir.

Kent ve çevreye karşı suçlarda sadece arazi sahipleri ve yatırımcılar değil, izin veren veya göz yuman her kademedeki görevliler de sorumlu tutulacaktır. Yerelde imar planı yapma yetkisinin, çeşitli bakanlık, kurum ve şirketlere dağıtılması uygulamasına son verilecektir.

Toplu taşımacılıkla kent içinde hızlı ve ucuz ulaşım teşvik edilecektir. Trafik alt yapısına yatırım yapılacak, başta deniz ulaşımı, modern raylı sistemler ve metro olmak üzere alternatif ulaşım türleri ve sistemleri devreye sokulacaktır.

Kent içi trafikte yaya güvenliği ön plana çıkarılacak: yaşlılar, engelliler, hastalar ve çocuklar için kent merkezleri erişilebilir ve kullanılabilir kılınacaktır.

KONUT HAKKI VE KENTSEL DÖNÜŞÜM

Yurttaşlarımızın yeterli, sağlıklı, dayanıklı, altyapı ihtiyacı karşılanmış ve su, elektrik, kanalizasyon, çöp toplama, doğal gaz hizmetlerinden eksiksiz yararlanan mekanlarda barınmaları, kimsenin bu haktan yoksun bırakılma-

ması ve çağdaş Konut Hakkı sosyal demokrat siyasetin gereğidir.

Sağlıklı ve vasıflı kentsel konutların üretilebilmesine engel olan olumsuzluklar ortadan kaldırılacak, **Kentleşme Fonu** ile konut üretimi desteklenecek ve toplu konut üretimi yeni bir örgütlenme çerçevesinde hızlandırılacaktır.

Kırdan kente göçün yarattığı kaçak yapılaşma ve konut baskısı ile ortaya çıkan çarpık kentleşme sorununu gidermeye dönük olarak, başta az gelişmiş bölgelerimizde olmak üzere bölgesel kalkınma politikaları ile tarım ve kırsal kalkınma projeleri yaygın bir şekilde uygulanacak, bu yolla köylerden kentlere göç yerine köylere geri dönüş süreci özendirilecektir.

Dar gelirlilere ait sağlıksız konutların iyileştirilmesi veya konutsuz dar gelirlilerin konut sahibi yapılmaları amacıyla **Halk Konut Projesi** uygulamaya geçirilecektir. Gecekonduya yönelen nüfusun gereksinmelerini karşılayacak planlı, altyapılı ucuz arsa üretimi hızlandırılacaktır.

Yurttaşlarımızın mağduriyetine, belirli üst gelir gruplarına ise rant transferine yol açan TOKİ uygulamaları, altyapısı sağlanacak kamu arazilerinde sosyal konut yapımına dönüştürülecektir.

TOKİ, halkkonut olarak yeniden düzenlenecek: TOKİ'nin lüks inşaatlarına son verilerek, Halkkonut adıyla dar gelirlili yurttaşlara uygun koşullarla hizmet veren bir kuruluşa haline getirilmesi sağlanacaktır. Kentsel Dönüşüm

Projelerinin planlanması aşamasında, başta TMMOB'ye bağlı meslek odalarının, olmak üzere, ilgili sivil toplum kuruluşlarının ve bölgede yaşayan insanların sürece katılmaları sağlanacaktır.

DEPREME HAZIRLIKLI KENTLER

Deprem etkilerini en aza indirecek güvenli yaşam ortamları yaratmak devletin öncelikli görevidir. Başta Marmara Bölgesi olmak üzere, deprem riski yüksek bölgelerde kentleri deprem afetine hazırlamak devletin temel görevlerinden biridir.

Afet yönetim sistemi bir bütündür: Sistemin zarar azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme olarak özetlenen tüm aşamaları hem merkezi ve hem de yerel düzeylerde yeniden yapılandırılacak; sisteme, kamu kesimi yanında sivil toplum örgütleri ile halkın da yaygın katılımı sağlanacaktır.

Deprem konseyi yeniden oluşturulacak: Deprem Konseyi'ne yeniden işlerlik kazandırılarak vatandaşın afetle mücadele konusunda devlete ve onun kurumlarına olan güveni artırılacaktır.

Afet risklerini azaltma konusunda uluslararası kuruluşlarla yakın diyalog kurulacaktır.

Ulusal afet yönetimi stratejik planı hazırlanacak: Depreme karşı zarar azaltma, hazırlıklı olma, olaya müdahale ve iyileştirme aşamalarının, Modern ve Bütünleşik

Afet Yönetimi İlkeleri çerçevesi ve yönetimlerarası işbirliği içinde gerçekleştirilmesi sağlanacak, tüm ilgili kamu kurumları ve üniversiteler arasında deprem bilgisi paylaşımına süreklilik kazandırılacaktır.

Deprem risklerini azaltma konusundaki mevzuat yenilenecek: Afet Dönüşüm Yasası ile Kentsel Dönüşüm Yasası deprem risklerinin belirlenmesi ve azaltılması ile deprem sigortası üzerinden risklerin transferi konularındaki eksiklik ve aksaklıkları giderecek şekilde yeniden düzenlenecektir.

Deprem risk alanları yeni veri kaynakları ile güncellenecek: Yeni bir Deprem Tehlike Haritası hazırlanacak uygulamaya konulacak, tüm kentsel risklerin tanımlandığı imar planları, çok yönlü mikro-bölgeleme haritaları hazırlanacaktır.

Profesyonel ve ortak kullanımlı Coğrafi Bilgi Sistemine (CBS) yaygınlık kazandırılacak, bina envanteri ve nüfus verilerinin daha doğru hale getirilmesi sağlanacaktır.

Risk azaltma yöntemi planı hazırlanacak: Ülke, bölge ve kent politikalarında afet risklerinin azaltılması uygulamaları, deprem öncesinde, sırasında ve sonrasında alınması gereken önlemler öncelikli olarak ele alınacak, İstanbul dahil birinci derece deprem bölgelerindeki kentler öncelikli olmak üzere deprem riski zarar azaltma ve afet yönetimi çalışmaları hızlandırılacaktır.

Ulusal Risk Azaltma Yöntemi Planı hazırlanacak; bu planın uygulamaya geçmesiyle birlikte riskin azaltılmasına

yönelik önlemler afet durumunda acil olarak devreye girecektir.

İstanbul Sismik Riskin Azaltılması ve Acil Durum Hazırlık Projesi'nin (İSMEP) hızla tamamlanması sağlanacaktır.

Kent içerisinde olağan ve afet durumunu kapsayacak şekilde ses, metin ve görüntü iletişimi yetenekli, tek numara ile haberleşme sistemi kurulacak; ilgili kurumlar (emniyet, itfaiye, ambulans, sivil savunma ve ulaşım) arası eşgüdüm sağlanacaktır.

Deprem anında elektrik, doğalgaz ve su gibi şebekeleri devre dışı bırakacak **deprem anı hızlı sismik uyarı** (erken uyarı) sistemi geliştirilecektir.

Uzun vadeli yerleşim planı: Ülke genelinde fay hatlarını dikkate alan uzun vadeli bir **Yerleşim Planı** yürürlüğe konulacaktır. Planlarda, normal zamanlarda yeşil alan, afet durumunda tahliye ve barınma alanı olarak kullanılmak üzere her mahallede açık alanlar öngörüülecektir.

Tarihi mirasa ve kamu bina ve tesislerine, depreme karşı öncelikli güçlendirme uygulaması:

Başta İstanbul tarihi yarımadası olmak üzere deprem tehdidi altında olan tarihi eserlere, uluslararası destek de sağlanarak, özel güçlendirme uygulamaları yürütülecektir.

Hastaneler, okullar, diğer kamu hizmet binaları, köprüler, viyadükler ve tüneller gibi halkımızın toplu olarak kullan-

diği tüm yapıların, bir program içinde hızla depreme dayanıklı hale getirilmesi sağlanacaktır.

Deprem Fonu oluşturularak, dar gelirli ailelerin konutları başta olmak üzere, uzun vadeli ve düşük faizli kredi olanağı yaratılacaktır. Deprem Fonu'na, kamudan doğrudan kaynak, uluslararası kurumlardan da çok uzun vadeli kredi olanakları ile destek sağlanacaktır.

Mahalle afet gönüllüleri sistemi oluşturulacak: Toplumun her kesiminin afetler konusunda bilinçlendirilmesine yönelik olarak toplumsal örgütlenmeler ve eğitim programları başlatılacak, başlamış olan çalışmalar geliştirilecektir. **Mahalle Affet Gönüllüleri** sistemi **Sivil Savunma** desteği sağlanarak hayata geçirilecek, toplumda depremle mücadele bilinci sürekli canlı tutulacaktır.

Yapı denetimi bir kamu görev alanı olarak etkinleştirilecek:

Yeni bir yapı denetim yasası hazırlanacak: Mesleki yetkinliği esas almayan ve mesleki sorumluluk sigortasını zorunluluk haline getirmeyen mevcut Yapı Denetim Sistemi Yasası yeniden düzenlenecektir.

Yapı Denetim Sistemi afet riskini kapsayacak çerçevede iyileştirilerek etkinlik ve işlevselliğe kavuşturulacak, sistemin sigorta ve profesyonel mühendislikle bütünleşik işlemesi sağlanacaktır.

Birinci ve ikinci derece deprem bölgelerindeki tüm iller

Yapı Denetim Yasası kapsamına alınacak, bu bölgelerde yeni yapılara iskan ruhsatı verilmesi **Deprem Sigortası** yaptırılması koşuluna bağlanacaktır.

CHP

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ULUSAL GÜVENLİK VE
DIŞ POLİTİKA

BÖLÜM IV

ULUSAL GÜVENLİK VE DIŞ POLİTİKA

ULUSAL GÜVENLİK VE DIŞ İLİŞKİLER

ULUSAL GÜVENLİK

Siyasal Şiddet-Terör

Terör ülkemizin ve demokrasimizin en önemli sorunlarından biri olmaya devam etmektedir. Özellikle Kuzey Irak'ta üslenen PKK terör örgütü vatandaşlarımızın can ve mal güvenliğine yönelik saldırılarda bulunmaktadır. Ne Irak Hükümeti ne de bölgede önemli bir güç bulunduran Amerika Birleşik Devletleri bu örgüte karşı yasalardan ve uluslararası hukuktan kaynaklanan yükümlülüklerini yerine getirerek doğrudan bir mücadele başlatmamışlardır. Türkiye'nin Kuzey Irak'tan PKK'yı tamamen tasfiye etmek hem hakkı, hem de görevidir. Cumhuriyet Halk Partisi iktidarında bu görev eksiksiz yerine getirilecektir. Ancak, Cumhuriyet Halk Partisi terörle mücadeleyi bölgede yaşayan vatandaşlarımızı teröristlerden ayırarak, vatandaşlarımızın insan haklarına saygı göstererek gerçekleştirecektir. CHP, terörü olağan dışı yöntemlere sığınmadan, güvenlik güçlerini yasalara uygun ve etkili biçimde kullanarak ve gerekli sosyo-ekonomik tedbirleri alarak önleyecektir.

Terörü önlemeye yönelik kapsamlı bir ulusal politika oluşturulacaktır. Terörü sadece güvenlik güçlerinin çabasıyla

önleme yoluna gidilmeyecek, toplumun sivil-resmî tüm kurumları ile görev alması ve katkıda bulunması sağlanacaktır. Demokrasinin ve toplumsal barışın teröre karşı topyekûn direnç, tepki ve dayanışma ile korunabileceği bilinci bu programın özünü oluşturacaktır.

Şiddet ve terörü sürekli izlemek, incelemek bilgi ve haber toplayıp değerlendirmek, başka ülkelerdeki kazanımlarından da yararlanarak uzun dönemli senaryolara göre seçenekli önlemler üretmek, önermek ve uygun teknolojiyi sağlamakla görevli bir İç Güvenlik Araştırma Enstitüsü birimi oluşturulacaktır.

Devletin teröre karşı istihbarat olanakları, çağdaş teknolojiden de yararlanılarak geliştirilecek, halkın bireysel özgürlüklerine, bu arada özel hayatın gizliliği ilkesine zarar vermeden istihbarat alanındaki eksiklik ve yanlışlıklar giderilecektir. Bu çalışmalar yapılırken, gerektiğinde dost ve müttefik ülkelerle istihbarat paylaşımı yoluna da gidilebilecek, ancak istihbarat kaynaklarının esas itibarıyla milli olmasına özen gösterilecektir.

Devletin istihbarat örgütleri iç politikanın, cemaatlerin ve diğer baskı guruplarının etkisinden tamamen arındırılacak, sadece ülke çıkarları doğrultusunda görev yapan uzman kuruluşlar haline getirilecektir. Bu kurumlardaki kadrolaşmalar önlenecek, liyakat sistemi hayata geçirilecektir.

Terörle etkili bir mücadele gerçekleştirmek için güvenlik güçleri yeniden yapılandırılacaktır. Uzman ve profesyonel elemanlardan oluşacak özel eğitilmiş güvenlik güçleri

terörist saldırıları eylem aşamasına gelmeden ve mümkün olduğu ölçüde Türkiye sınırlarına ulaşmadan önlemeyi amaçlayan bir yapıya kavuşturulacak ve yeterli olanak, yetenek ve teknolojiyle donatılacaktır. Güvenlik güçleri mensupları halkla ilişkiler, demokratik, temel hak ve özgürlükler gibi konularda ve insan hakları alanında Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler hakkında eğitecek ve bu doğrultuda davranış alışkanlıkları edinmeleri sağlanacaktır.

Terör örgütlerinin etkisiz kılınması ile eş zamanlı olarak koruculuk uygulamasına son verilecek; görevlerinden ayrılacak korucular için istihdam olanakları yaratılacaktır. Koruculuk görevi yapanlar sosyal güvenlik haklarından yararlandırılacaktır.

Güvenlik güçlerinin esas görevi terör zanlılarını yargıya teslim etmektir. Şiddet eylemlerinde bulunanlarla mücadele edilirken sivil halkın zarar görmemesine özen gösterilecektir.

Terörle mücadele Türkiye'nin öncelikli hedefidir. Türk silahlı kuvvetlerinin terörle mücadelede en etkin araç ve gereçlerle donatılması ve gerekli eğitim düzeyine kavuşturulması öncelikle hedef olmalıdır. Yurt dışından kaynaklanan terörü destekleyen veya ona müsamaha gösteren ülkelere karşı gerekli bütün diplomatik ve caydırıcı önlemler alınmalıdır. Terörü bir siyasi mücadele amacı olarak kullanmak isteyenlere hiçbir şekilde müsamaha edilmemeli, dış ilişkilerin yönlendirilmesinde de ilgili ülkelerin terörle mücadeledeki kararlılığı önemli bir ölçü olarak göz önünde bulundurulacak, terörü destekleyen veya teröre müsa-

maha eden ülkelerle ilişkilerimiz gözden geçirilecektir.

CHP iktidarı, bir yandan terörle yurt içinde ve gerektiğinde yurt dışında en etkili mücadeleyi yaparken bir yandan da ulusal bütünlüğü ve dayanışmayı koruyacak bir hoşgörü anlayışı içinde hareket edecektir. Bu çerçevede demokrasimize çağdaş boyutlarıyla işlerlik kazandırmayı ve işsizliği önleyecek ekonomik ve sosyal önlemleri alarak terörün beslediği tüm olumsuz unsurları ortadan kaldırmayı ve terörü toplumsal gündemimizden çıkartmayı hedef almaktadır.

İç Güvenlik

İç güvenliğin sağlanması devletin en temel görevleri arasındadır. Ancak, mevcut iç güvenlik anlayışı ve düzenlemeleri bu haliyle halkımızın ihtiyaçlarını ve beklentilerini karşılayamamaktadır. Bu nedenle CHP, çağdaş bir iç güvenlik kavramı geliştirmeye kararlıdır.

İç güvenlik örgütüne ve savcılara yeniden güvenilirlik ve çağdaş bir yaklaşım kazandırılması için köklü bir reforma ihtiyaç duyulmaktadır. Bu amaçla güvenlikten sorumlu birimlerin hükümetin siyasi tercihlerine göre yönlendirilmesinin önüne mutlaka geçilecektir.

İç güvenlik reformu, sadece can, mal ve kamu düzeninin değil, aynı zamanda laik Cumhuriyetin, özgürlüklerin, demokratik hakların hukukun üstünlüğünün, toplumu örgütleme girişimlerinin, bireyi yücelten çağdaş değerlerin ve çağdaşlaşma sürecinin de güvencesi olacaktır.

Bu amaçla yapılacak çalışma, çağdaş ve insan haklarına saygılı bir yaklaşımla İçişleri Bakanlığının merkez yapısından başlayarak, terörle mücadele, karakol ve devriye görevlilerine kadar bütün birimlerin görev tanımlarının ve yapılandırılmalarının yeniden düzenlenmesini içerecektir. Bu çerçevede, eğitim programları, teknolojik donanım, laboratuvar hizmetleri, haber alma etkinlikleri, halkla ilişkiler ile uygulamada izlenecek yöntemler geliştirilecektir.

Polis eğitim kurumları yeni anlayışla programlanacak ve polisin çağdaş toplumun güvenlik gücü olması sağlanacaktır.

Zor ve silah kullanma yetkisi verilen polisin, bu yetkilerinin çağdaş toplumdaki anlamının ve sorumluluğunun bilincine varılarak kullanılmasına özen gösterilecektir. Aşırı güç kullanımı önlenecektir. Kamu düzenini zorunlu durumlar hariç, bu yetkiler kullanılmadan, vatandaşa sevgi ve saygıdan kaynaklanan otoriteyi sağlamanın asıl başarı olduğu polise benimsetilecektir.

Özellikle toplu olaylara yönelik uygulamalarda, ateşli ve öldürücü silahlar ile insan sağlığına zarar verecek aygıtlar yerine çağdaş yöntemlerin kullanılması esas olacaktır. Polis örgütü buna göre eğitilecek ve gerekli araç ve gereçlerle donatılacaktır. Jandarma ve sahil güvenlik gücünün yetki alanlarındaki iç güvenlik hizmetlerinin yerine getirilmesinde de aynı yaklaşımlar benimsenecektir. Sınırların güvenliğinin ve korunmasının yanı sıra iç güvenliğin sağlanmasında da gerektiğinde Türk Silahlı Kuvvetlerinden

yararlanılması sağlanacaktır. Bu amaçla yapılacak düzenlemelerde bir yandan görevin gereği olan yasal düzenlemeler yapılacak, bir yandan da insan hakları alanında Türkiye'yi bağlayıcı kuralların dikkate alınması sağlanacaktır.

Özellikle büyük ketlerde her geçen gün artan kap-kaç ve hırsızlık olaylarını, sokaklardaki saldırıları önlemek üzere çalışmalar yapılacak, kadınlar ve çocuklar başta olmak üzere saldırganların hedefindeki korumasız kişileri saldırganlara karşı koruyabilmek amacıyla, başta istihbaratın güçlendirilmesi olmak üzere etkili önlemler geliştirilecektir.

İç güvenlikten sorumlu örgütlerin temel görevi öncelikle suçu veya suça kalkışmayı önleyici ve caydırıcı etkinlikler olacaktır. Adli görevler, adli kolluğa bırakılacaktır. İç güvenlik örgütleri adli olaylarda sadece sanığı yakalayıp suç kanıtlarıyla birlikte Cumhuriyet Savcılığına sevk etmek, suça ilişkin delilleri toplayıp, laboratuvar hizmetleri ile teknik incelemeleri yapıp yargı organlarına sunmak gibi sınırlı görevlerle yükümlü olacaktır.

Şüphelilerin polis ve jandarma tarafından sorgulanması 48 saati geçmeyecek bir süre içinde gerçekleştirilecek bu sorgulamada baskı, işkence, aç, susuz ve uykusuz bırakma gibi insanlık dışı yöntemlere kesinlikle başvurulmayacaktır. Sorgulama tıbbi denetim altında yapılacaktır. Gözaltına alındıkları andan itibaren şüphelilerin sağlığı ve can güvenliği kolluk kuvvetlerinin sorumluluğunda olacaktır. Şüphelilerin savcılıktaki sorgulanmalarında da aynı insani

İlkelere uyulacaktır. Yetkili mahkeme tarafından tutuklama kararı verildikten sonra görevli cumhuriyet savcılıklarınca iddianame süratle hazırlanacaktır. Bu kurallara titizlikle uygulanmasını sağlayacak yasal düzenlemeler süratle gerçekleştirilecektir.

Bu düzenlemeler hem suça ilişkin soruşturma ve kovuşturmaların sağlıklı yürütülmesini, hem savunma hakkının gerçek anlamda güvenceye alınmasını, hem de polisin baskı ve işkence yapmak gibi suçlamalardan arındırılarak saygınlığını korumasını sağlayacaktır.

İç güvenlik örgütlerinin görevlileri görevlerinin gereği olan maddî ve manevî imkânlarla kavuşturularak, örgütün verimliliği ve saygınlığı artırılabilecektir. İç güvenlik personelinin örgütlenerek mesleğin işleyişine etkin katkıda bulunması sağlanacaktır.

Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerde yer alan iç güvenlik örgütleriyle ilgili genel kurallar, iç hukuka yansıtılarak yürürlüğe konulacaktır.

DIŞ GÜVENLİK-SİLAHLI KUVVETLERDE YENİLEŞME

Ulusumuz barışçıdır. Geçmişte bağımsızlığını ve haklarını korumak için savaşçı yeteneğini gerektiğinde kanıtlamış olan ülkemiz bir saldırıya uğramadıkça barış içinde yaşamak ister.

Silahlı Kuvvetlerimiz ulusun bağımsızlığını ve güvenliğini

korurken dünya barışına da katkıda bulunmaya her zaman özen göstermiştir.

Çağımızda bir ulusun barış içinde yaşayabilmesi dünya barışından soyutlanamaz. Gerçekten, dünyanın herhangi bir noktasındaki çatışma çok geniş bir çevreyi doğrudan ilgilendirir hale gelmiştir.

Soğuk savaşın sona erışı, dış güvenlik sorunlarının boyutunu azaltmamış, aksine güçlenen aşırı milliyetçilik ve etnik duyarlılık akımlarından kaynaklanan terör eylemleri yeni tehdit unsurlarını oluşturmuştur.

Cumhuriyet Halk Partisi, çevremizde ve dünyada oluşmakta olan gelişmeler karşısında, ulusal güvenliğimizi sağlayıcı ve geliştirici adımlardan ödün vermeksizin, Atatürk'ün, yurtta barış, dünyada barış anlayışına dün olduğu gibi bugün de sahip çıkmaktadır.

CHP, son yıllarda silahsızlanma alanında atılan olumlu adımların beklenen yumuşamayı tam olarak sağlayamamasını ve yeni gerginlik odaklarının ortaya çıkmasını kaygıyla izlemektedir. Bu gerginliklerin silah yoluyla değil diplomatik müzakere ve uzlaşma yöntemleriyle çözümlenmesi görüşünü savunmaktadır. NATO'nun da, yeni üyelerin katılımıyla uluslararası alanda güvenlik ve istikrarın sağlanmasına daha büyük katkıda bulunması gerektiğini düşünmektedir. Bu amaçla NATO üyeleri arasında tam bir uyum, dayanışma ve işbirliğinin sağlanmasının İttifakın görevini en etkili biçimde yapmasına katkı sağlayacağı görüşündedir. Bu noktalardan hareketle, ülkenin dış

güvenliğinin, değişmemesi gereken temel ilkeleri şunlar olmalıdır:

Yurt savunması bir bütündür; Yurdun her yöresi eş ve ulusal ortak duyarlılıkla, her an muhtemel bir saldırıya karşı hazırlıklı olma anlayışıyla korunur.

Ulusal güçle ulusal güvenlik bir bütündür. Onun için ekonomik gücümüz, ulusal eğitim bilgi ve teknolojik düzeyimiz, stratejik birikimimiz, dış güvenliğimizi sürekli geliştirecek ve sağlamlaştıracak biçimde ve yönde hızla yükseltilmelidir. Dış güvenlik kavramımız ve stratejimiz de, ekonomimize, bilgi ve teknolojik birikimize, sürekli ve etkin katkıda bulunmalıdır.

Barış bir bütündür. Onun için, Türkiye kendi dış güvenliğini sağlarken, dünya barışına, özellikle bölge barışına yönelik tehlikeleri mümkün olduğu kadar azaltan; böylece bölge ve dünya barışına katkıda bulunan bir politika izlemelidir. Uluslararası silahlanma yarışının önlenmesi sürecine sürekli katkı sağlamalıdır. Kitle İmha Silahlarının Yayılması önlenmeli ve özellikle Türkiye'nin içinde bulunduğu bölgede bu silahların ve fırlatma araçlarının konuşlandırılmaması için özel çaba gösterilmelidir.

Dış güvenliğin önemli bir gereği bütün bölge ülkeleriyle dostluk ilişkileri kurmak ve sürdürmektir. Onun için Türkiye bütün bölge ülkeleriyle karşılıklı güvene dayanan dostluk ilişkileri geliştirmeyi hedefler. Bunun için temel ölçü komşu ülkelerin de Türkiye'nin egemenliğine, bağımsızlığına, toprak bütünlüğüne saygılı bir politika izlemeleridir.

Dış güvenliğimiz ulusal bağımsızlığı güçlendirici nitelikte olmalıdır. Onun için dış güvenlik esas itibariyle ulusal güce ve kaynaklara dayanmalıdır. Makul bir ölçünün ötesinde dış yardıma ve desteğe bağımlı olmamalıdır.

Bu ilkeler çerçevesinde CHP, çok sayıda insan gücüne dayanan bir savunma düzeni yerine, Türkiye'nin ulusal dış güvenlik stratejisine ve çağdaş savunma teknolojisinin bütün gereklerine uygun, ateş gücü, vurucu gücü, hareket yeteneği üstün, iletişim olanakları, komuta ve kontrol sistemleri etkin bir savunma gücü oluşturulmasını öngörmektedir. CHP, Türk Silahlı Kuvvetlerinin bu anlayışla geliştirilmesini, gerektiği ölçüde yeniden yapılandırılmasını, esnekliğe kavuşturulmasını, gerekli görmektedir.

CHP, tüm sınırlarımızın güvenliğinin Silahlı Kuvvetlerimizce sağlanmasını öngörmektedir. Bu görevin silahlı kuvvetler yerine sınır muhafızları gibi örgütlere bırakılması Türkiye'nin stratejik ve güvenlik koşulları dikkate alındığında uygun bir seçenek olarak görülmemektedir.

CHP iktidarında, Türk Silahlı Kuvvetlerinin tüm üyelerinin gerekli manevî ve maddî koşullara kavuşturularak görevlerini huzur içinde sürdürmelerine özen gösterilecektir.

CHP yönetiminde, ordumuzun savunmayla ilgili araştırma ve teknoloji oluşturma çabaları desteklenecektir. Stratejik araştırma yapan, teknoloji üreten tüm ulusal kuruluşların da bu çabalara katkıları sağlanacaktır. Bu amaçla bir Stratejik Araştırma Kurumu (STARK) oluşturulacaktır. Aynı anlayışla Türk savunma sanayi desteklenecek ve silahlı

kuvvetlerimizin ihtiyaçlarının mümkün olduğu ölçüde yerli üretimle karşılanması için gerekli önlemler alınacaktır.

DIş İLİşKİLER

Cumhuriyet Halk Partisi, Türkiye'nin yapıcı, kişilikli, kararlı ve etkin bir dış politika izlemesi gerektiğini savunur. Türkiye'nin ekonomik ve teknolojik açıdan güçlendirilmesinin, böylelikle ulusal gücünün artırılmasının dış ilişkilerimiz üzerinde de olumlu etki yapacağına inanır.

Cumhuriyet Halk Partisi, Türkiye'nin ulusal siyasi, ekonomik ve güvenlik çıkarlarını korumaya, bağımsızlığını ve egemenliğini, ulusu ve ülkesiyle bölünmez bütünlüğünü sürdürmeye, uluslararası saygınlığını ve etkinliğini arttırmaya yönelik barışı bir ulusal dış politika izlemektedir.

Bu amaçla, bir yandan dış politikanın savunma politika-sından ayrılmayacağı inancıyla Türkiye'nin ulusal gücünü en yüksek düzeye çıkarırken, öte yandan diplomatik yöntemlerden, bölgesel ve uluslararası işbirliği örgüt ve girişimlerinden de bu amaç doğrultusunda yararlanır.

CHP, bir yandan Türkiye'nin ulusal çıkarlarını korurken, öte yandan bölge ve dünya barışına katkıda bulunmayı da hedef alır. Ulusal bağımsızlığımızla ve ıkarlarımızla bağdaştığı ölçüde, bölgesel ve uluslararası örgütler içinde, uluslararası toplumla uyumlu politikalar izlemeye çalışır.

CHP, dış politikaya toplumun her kesiminin ilgisini ve katkısını sağlamayı hedefler. Bu arada CHP'nin ilkelerine ve

temel politikalarına saygı gösterilmesi kaydıyla, parti olarak çok yönlü ve yaygın uluslararası ilişkiler kurmayı ödev bilir. Kendi doğrultusundaki partilerle barış, insanlık ve ülke yararına işbirliği kurarken, komşu ya da dost ülkelerdeki başka siyasal kuruluşlarla da ülkemizin ortak yararı ile bölge ve dünya barışı için yakın ilişkiler geliştirmeye çalışır. Uluslararası ve bölgesel işbirliği örgütleri içinde, Türkiye'nin ulusal çıkarları ve CHP'nin temel politikaları doğrultusunda, yer alır ve görüşlerini ifade eder.

CHP, Sosyalist Enternasyonal ve Avrupa Sosyalist Partisi gibi kuruluşlarla ilişkilerini yürütürken bir yandan sosyal demokrasinin genel ilkelerine uyum göstermeye, bir yandan da Türkiye'nin temel hak ve çıkarlarını korumaya özen gösterir. CHP'nin sosyal demokrasinin ilkelerini benimsemesi Türkiye'nin çıkarlarına aykırı olarak bu kuruluşlarda ortaya çıkabilecek görüşleri ve eğilimleri benimseme zorunluluğu doğurmaz.

Avrupa Birliği ile İlişkiler

CHP başından beri Türkiye'nin AB üyeliğini desteklemektedir. Türkiye'nin AB'ye tam üyelik hedefi, Mustafa Kemal Atatürk'ün çağdaşlaşma devriminin, modernleşme vizyonunun doğal uzantısı olan bir toplumsal değişim projesidir. AB ile ilişkilerimizde koşulumuz; eşit koşullu, Cumhuriyetimizin kuruluş değerlerine saygılı, onurlu tam üyeliktir. CHP bunun dışındaki hiçbir seçeneği kabul etmez.

CHP Türkiye'ye diğer üyelere farklı, özel bir statü verilmesini kabul etmez. Eşit haklara sahip olacak bir

Türkiye'nin AB üyeliği için diğer bütün üyelerin kabul edip uyguladıkları koşullara, bu arada Kopenhag ve Maastricht kriterlerine uyulmasını, AB hukukunun benimsenmesini kabul eder. Ancak, başka ülkelerden istenmeyen koşulların tek taraflı tavizler gibi Türkiye'ye dayatılmasına karşı çıkar. Bu arada, Serbest dolaşım, tarım destekleri, bölgesel kalkınma alanlarında AB tarafından getirilmiş olan kalıcı kısıtlamaların kaldırılmasını ister. AB'nin üçüncü ülkelerle yaptığı serbest ticaret anlaşmalarının, eş zamanlı olarak Türkiye ile söz konusu üçüncü ülkeler arasında da paralel anlaşmaya dönüşmesini hedef alır.

Bazı AB ülkelerinin coğrafi veya kültürel farklılıklar gibi nedenlerle Türkiye'yi tam üyelikten dışlamayı ve Türkiye'ye özel bir statü vermeyi öngören politikalarının AB'nin resmi görüşü haline dönüştürülmesi halinde, başta Gümrük Birliği olmak üzere, mevcut taahhütlerimiz gözden geçirilerek, ülkemizin çıkarlarının gerektirdiği adımlar kararlılıkla atılacaktır.

Türkiye'nin AB üyeliğinin Kıbrıs konusu ile ilişkilendirilmesini ve üyelik sürecinin sürdürülmesinin ve sonuçlandırılmasının Türkiye'nin vereceği tek taraflı tavizlere bağlanmasını kabul etmez. Aynı şekilde Lozan Antlaşmasıyla bağdaşmayan keyfi koşulların Türkiye'ye kabul ettirilmek istenmesine de karşı çıkar. Türkiye'nin üyeliğine engel olmak isteyen ülkelere karşı gerekli tepkilerin gösterilmesini ve önlemlerin alınmasını savunur. Buna karşılık, Türkiye'nin de çıkarlarına hizmet edecek, AB mevzuatına ve diğer ülkelerin uygulamalarına uygun bir reform sürecinin hızlandırılarak sonuçlandırılmasını destekler. AB'nin

Türkiye'nin tam üyeliği için bir hedef tarih vermesi gerektiğini savunur.

Dünyada saygınlığın ve etkinliğin ölçütleri, demokrasiye bağlılık, insan haklarına saygı, ekonomik gelişmişlik ve kendini savunma kabiliyetidir.

Cumhuriyet Halk Partisi'nin dış politikası barışçıdır. CHP, Atatürk'ün Yurtta Barış, Dünyada Barış ilkesinin doğal sahibi ve takipçisidir. CHP, Türkiye'nin dış sorunlarının ve genel olarak uluslararası anlaşmazlıkların barışçı yöntemlerle çözülmesi gerektiğini savunur. Türk ulusunun barış içinde yaşamasını sağlarken, komşularımızla ve bölge devletleriyle karşılıklı güvene ve ortak yarara dayanan barışçı ilişkiler kurarak ve işbirliği sağlayarak bölge ve dünya barışını da güçlendirmeye çalışır.

CHP, uluslararası ilişkilerin her ulusun bağımsızlığına, egemenliğine ve toprak bütünlüğüne saygı gösterilmesi ilkesine dayanması gerektiğine, bölge ve dünya barışının ancak böylece korunabileceğine inanır. Komşularından ve diğer ülkelerden bu ilkelere saygılı olmalarını bekler.

CHP, bölgesel ve uluslararası kuruluşları, uluslararası anlaşmazlıkların barışçı çözümü ve uluslararası işbirliği açısından gerekli ve yararlı görür. Dünya barışının korunması için bütün ülkelerin Birleşmiş Milletler Yasasına saygı göstermelerini bekler. Birleşmiş Milletlerden de örgütün temel ilkelerini tüm uluslararası anlaşmazlıklara ayırım yapmaksızın uygulamasını, tüm ülkelerin bağımsızlığının, egemenliğinin ve toprak bütünlüğünün korunmasına aynı

ölçüde yardımcı olmasını ister. Birleşmiş Milletler ve AGİK gibi uluslararası kuruluşların, sadece büyük devletlerin ulusal politikalarının aracı olmasına karşı çıkar.

Dünya barışını korumanın bir koşulu da, ülkeler arasındaki büyük ekonomik uçurumların kapatılmasıdır. CHP, Birleşmiş Milletlerin dünyada yeni ve hakça ekonomik düzen kurulması için etkin çalışmalarda bulunması gereğini savunur ve bu amaçla yapılacak yeni uluslararası girişimleri düzenlemeleri destekler.

CHP bütün ülkelerle dostluk ve işbirliği ilişkilerinin geliştirilmesini savunur. Amerika ve diğer NATO müttefiklerimizle karşılıklı saygı, dayanışma ve işbirliğine dayanan ilişkiler geliştirilmesini destekler. Ancak başta Irak konusu olmak üzere CHP, ABD'nin izlediği bazı politikalara karşı çıkmaktadır.

Zira CHP, ABD'nin Irak'a müdahalesinin uluslararası hukuka aykırı, siyasi ve ahlaki açılardan da yanlış olduğunu savunmuş; bu anlayışla TBMM'ye getirilen Türkiye'yi savaşa sürükleyebilecek, bir karargâh ve cephe ülkesi haline getirebilecek 1 Mart 2003 tarihli tezkerenin reddedilmesinde başrolü oynamıştı. CHP bu ilkeli tavrını sürdürecektir. Irak'ın bütünlüğünün korunması, Irak'ta laikliğe ve demokrasiye dayalı yeni bir yapılanmanın oluşumu, bunu güvence altına almaya yönelik uluslararası her çaba, tüm barışçıl platformlarda desteklenecektir. 11 Eylül saldırısının arkasındaki terör örgütüne karşı sürdürülmekte olan mücadele desteklenecek, terörün kaynaklarının kurutulması konusunda sorumlu davranış sergilenecek, ancak

bu yaklaşımın bütün terör örgütlerine karşı aynı kararlılıkla sürdürülmesi savunulacaktır.

Büyük Ortadoğu Projesi ile Türkiye'ye ılımlı İslam kimliği dayatılmasına kararlılıkla karşı çıkılacaktır. Türkiye'nin laik kimliği her koşulda korunacaktır.

CHP, NATO örgütüyle ilişkilerimizin güçlendirilerek devam etmesini; NATO'nun caydırıcı bir güç olarak, barış ve istikrarın sürdürülmesine yönelik görevini etkin olarak yerine getirmesine ve günümüz koşullarında konumunun yeniden belirlenmesine aktif katkımızın sürdürülmesini amaçlar.

CHP, Nükleer silahlardan arındırılmış bir global güvenlik konseptinin egemen kılınmasını her uluslararası platformda destekler.

Orta Asya ülkeleriyle her alandaki ilişkilerimizin daha da güçlendirilmesini savunur.

Rusya ile karşılıklı saygıya ve işbirliğine dayalı ilişkilerin güçlendirilmesini destekler.

CHP, Kıbrıs sorununun ancak Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin ve Kuzey Kıbrıs halkının kazanılmış haklarının korunmasını, Ada'daki her iki tarafın egemen eşitliğine dayanan bir yaklaşımla çözümlenmesini destekler. Kıbrıs'ta mevcut olan iki ayrı devlet arasındaki ilişkilerin ancak bu anlayış doğrultusunda dostluk, dayanışma, işbirliği ile kalıcı bir barışa dönüştürülebileceğine inanır. Bu çerçevede

eşitlik ve karşılıklı saygı ilkelerine dayalı olarak yürütülecek barış görüşmelerini destekler.

Kıbrıs sorununa Rum tarafını tatmin etme amacıyla yapılacak baskılarla ve dayatmalarla çare aranması yaklaşımını reddeder. Kıbrıs Rum Yönetimini Kıbrıs'ı temsil eden tek meşru devlet sayan yaklaşıma kesinlikle karşıdır. Kıbrıs Rum Yönetiminin uluslararası kuruluşlarda, bu arada Avrupa Birliğinde bütün Kıbrıs'ı temsil ettiği anlayışını kabul etmez.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin uluslararası alanda tanınması için çaba gösterilmesi gerektiğini savunur. KKTC'ye karşı uygulanan ambargolara ve Kıbrıs Türklerini dünyadan tecrit etme gayretlerine karşı çıkar. Makul bir süre içinde egemen eşitliğe dayalı, kalıcı, adil ve şerefli bir barışa ulaşamadığı takdirde, Kıbrıs'ta iki bağımsız devletin yan yana, barış içinde yaşaması ve uluslararası toplumun da bu gerçeği kabul etmesi için Türkiye'nin çaba göstermesi gerektiğine inanır.

Türk-Yunan ilişkilerinin geliştirilmesi CHP'nin samimi arzusudur. CHP onun için Ege sorunlarında ve her iki ülkede yaşayan Türk ve Rum azınlıkları konusunda, taraflar arasında yapıcı bir diyalog ile ve hakkaniyet esasına göre çözüm aranması görüşünü savunur.

Lozan'da kurulan Türk-Yunan dengesinin korunması, Yunanistan ile ilişkilerimizin temel çerçevesini oluşturacaktır.

Yunanistan ile aramızdaki sorunların diyalog yoluyla ve karşılıklı menfaat dengesi gözetilerek çözülmesi esas olacaktır. Özellikle Batı Trakya'daki soydaşlarımızın Lozan Antlaşması'ndan ve diğer uluslararası antlaşmalardan kaynaklanan hak ve çıkarlarının korunması için aktif bir politika izlenecektir.

CHP, Türkiye'nin Akdeniz İçin Birlik Platformu'nda, ancak her ülkenin eşit koşullar altında yer alması, Platform'un hiçbir şekilde AB'ye tam üyelik sürecimizin engeli veya alternatifine dönüşmemesi, Akdeniz'de kıyası bulunan ve Platform'a katılmak isteyen tüm ülkeleri kapsamı koşulları ile aktif olarak yer almasını benimsemektedir.

CHP, Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra bağımsızlıklarına kavuşan Türk Cumhuriyetlerinin ve diğer bağımsız devletlerin, yeniden yabancı bir devletin egemenliğine veya nüfuz alanına girmelerine karşıdır. Onların, bağımsızlıklarını koruyabilmeleri için yeni siyasal ve ekonomik düzenlerini bir an önce kurmalarına, gerekli savunma gücüne sahip olmalarına, kültürlerini, ulusal kimliklerini yeniden kazanmalarına Türkiye'nin yardımcı olması gereğini savunur; bu amaçla, onlarla yakın ilişkiler kurulması ve geliştirilmesini öngörür. Bölgede barış ve istikrarın sağlanması için komşu ülkelerin egemenliğine ve bağımsızlığına herkesin saygı göstermesini ister. Fiili durum yaratılarak siyasi avantaj sağlama çabalarına karşı çıkar.

Türkiye, hem Akdeniz, hem Balkan, hem de bir Ortadoğu ülkesidir. Bu bölgelerle de tarihten gelen bağları vardır. Bölge ülkeleri ile ilişkilerinin karşılıklı çıkarlar, dostluk ve

kalıcı barış anlayışı ile geliştirilmesini savunur.

CHP, Balkanlarda ve Kafkasya'da kuvvet kullanılarak devletlerin toprak bütünlüğünü tehlikeye düşürebilecek gelişmelere ve etnik temizlik yöntemiyle ülkelerin sosyal dokusunun değiştirilmesi girişimlerine karşıdır.

CHP, Yugoslavya'nın dağılmasından sonra ortaya çıkan siyasi koşulların bölgede yaşayan halklar arasında yeni düşmanlıklar yaratılmadan korunması görüşünü savunur. Balkanlarda ve dünyanın diğer bölgelerinde yaşayan soydaşlarımızın buldukları ülkelerin eşit haklara sahip vatandaşları olarak insan hak ve özgürlüklerine, kültürel haklara sahip olarak güvenlik içinde yaşama haklarını savunur.

CHP, başta komşularımız olmak üzere, bütün Ortadoğu ve İslam ülkeleriyle kalıcı dostluk ilişkileri kurulmasından ve ekonomik ilişkilerin geliştirilmesinden yanadır. Ancak, Cumhuriyet Halk Partisi yönetiminde bu ilişkilerin, Türkiye'nin laik devlet yapısına saygı gösterilmesi ve topraklarında terör örgütlerinin yerleşmesine izin verilmemesi gibi konularda gösterilecek ortak duyarlılıkla gelişebileceği bilinmelidir.

CHP İsrail-Filistin sorununa Birleşmiş Milletler kararı çerçevesinde kalıcı bir çözüm bulunması için bütün ilgili taraflarla yoğun girişimler içinde olunmasını benimser.

Ermenistan'la ilişkilerin geliştirilmesi de, bu ülkenin işgal ettiği Azeri topraklarından çekilmesi, dünyadaki Ermeni

örgütleri vasıtasıyla Türkiye'ye karşı uluslararası hukuka aykırı biçimde soykırım iddiasıyla girişimlerde bulunmaktan vazgeçmesi ve Ermeni devletinin resmi belgelerinde Türkiye'ye ait bazı topraklarda Ermenistan'ın emelleri olduğu izlenimini veren ifade ve sembollerin çıkartılması koşullarına bağlıdır.

CHP, Sözde Ermeni Soykırımı iddiası ile ülkemizin haksız önyargılarla suçlanmasına karşı bugüne kadar Partimiz öncülüğünde sürdürülen kararlı duruşa sahip çıkmaya devam edecektir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan önceki dönemde gerçekleştiği iddia edilen sözde Ermeni soykırımı konusunda ülkemizi suçlayıcı keyfi kararlar alınmaktadır. CHP, 1948'de BM Genel Kurulu'nda oybirliği ile kabul edilen Soykırımın Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi tarafından yapılan açık tanım çerçevesinde, konunun bağımsız tarihçiler tarafından, Türkiye, Ermenistan ve Rusya dâhil ilgili tüm ülke arşivlerine erişim olanakları kendilerine tanınarak, iddiaların gerçekçi ve doğru zeminde, önyargılara kapılmadan incelenmesi gerektiği görüşündedir.

CHP, Orta Doğu'da barış ve istikrarın sağlanması için, ulus devlet anlayışının güçlendirilmesi ve laik, demokratik ve çağdaş devlet anlayışının desteklenmesi gerektiğine inanır. Bölgede barış ve istikrarı sağlamanın en etkili yollarından biri demokrasiyi yaygınlaştırmaktır. Bölgeye demokrasiyi getirmekte Türkiye öncü rol oynayabilir. Türkiye'nin gerçek bir demokrasiyi gerçekleştirmesi, laikliği anayasasının en temel ilkelerinden biri haline getirmesiyle mümkün ol-

muştur. İşte bu özellikleriyle Türkiye diğer bölge ülkelerine örnek olabilir, model oluşturabilir.

CHP, Rusya, Çin, Japonya, Brezilya, Hindistan, Uzak Doğu, Latin Amerika ve Afrika ülkeleriyle ilişkilerimizin politik ve ekonomik boyutlarıyla hızla geliştirilmesini hedef alır.

Soğuk savaş ertesinde oluşmakta olan uluslararası yapı içinde Türkiye'nin bölgesini etkileme olanakları, eskisine göre çok daha fazladır. Balkanlardan Kafkasya'ya uzanan, yeni bağımsızlığını kazanan Türk devletlerine kadar giden bir geniş alanda, bölgesel rolü önem kazanmıştır.

Ancak, yeni oluşmakta olan uluslararası ilişkiler düzeninde barışı ve istikrarı tehdit eden yeni gelişmeler olmakta, bölgesel çatışma olasılıkları artmaktadır. Türkiye bu yeni çatışma odaklarının en yaygın biçimde varlığını hissettirdiği bir coğrafyada bulunmaktadır.

Bölgeye demokrasiyi getirmekte Türkiye öncü rol oynayabilir. Çünkü Türkiye bölgesinde 86 yıldan beri barış içinde yaşamış tek ülkedir. Aynı zamanda 50 yılı aşkın zamandan beri çok partili demokrasi ile yönetilen tek ülkedir.

Hiçbir ülkeden toprak talebinde bulunmaması başka ülkelerin doğal kaynaklarında hak iddia etmemesi Türkiye'nin bölgesinde etkin rol oynamasını kolaylaştıran unsurlardandır. Türkiye'nin bu rolü etkili biçimde oynayabilmesi her alanda ulusal bağımsızlığını titizlikle koruyabilmesiyle yakından ilgilidir. Yüzlerce yıllık bağımsız devlet geleneği içinden gelen Türkiye'nin bu bağımsızlığa gölge düşüre-

cek tutumlar ve bağlantılar içine girmesi, dış politikasını başka devletlerin çıkarlarına ve saptadıkları politikalarına göre belirleyip yönlendirmesi büyük hata olur.

Türkiye büyük devletler ile ilişkilerinde ancak bağımsızlığını ve kendi ulusal çıkarlarını koruyabilen bir dış politika izleyebildiği ölçüde, bölge ve dünya ülkelerinin saygınlığını kazanabilir. Bu nedenlerle, CHP bölge ve dünya ülkeleriyle ilişkilerinde karşılıklı saygıya ve ortak çıkarların korunmasına özen gösterir.

CHP, Türkiye'nin ulusal çıkarlara ve bağımsızlığına öncelik veren, başka ülkelerin dümen suyundan gitmemeye özen gösteren bir politika izlenmesini savunmaktadır.

"Bağımsızlık benim karakterimdir" demiş olan Atatürk'ün kurmuş olduğu Cumhuriyet Halk Partisi, dış politikada ulusal bağımsızlığın simgesi ve ödünsüz takipçisi olacaktır.

Kişilikli bir dış politika izlemek, Türkiye'yi toplumsal ve siyasal olarak istikrara kavuşturmak, ekonomik ve teknolojik açıdan güçlendirmek, yani ulusal gücümüzü en yüksek düzeye çıkarmakla olasıdır. Böylece Kıbrıs konusunda, Türk Cumhuriyetleri ve İslam ülkeleri ile ilişkilerde Kafkasya'da, Balkanlar'da, Birleşmiş Milletler ve AĞİK gibi uluslararası kuruluşlar ile ilişkilerde, Türkiye, kendi ulusal çıkarlarının gerektirdiği politikalar izleyebilir. CHP'nin iktidarda olduğu dönemlerde Türkiye'nin Kıbrıs ve Kardak konularında izlediği yaklaşımlar ve aldığı başarılı sonuçlar kişilikli bir politikanın örnekleridir.

Uluslararası koşullardaki değişiklikler karşısında Türk dış

politikasında da değişim kaçınılmaz olmaktadır. Ancak, bu değişim Türk dış politikasının temel ilke ve hedeflerinde olmamalıdır.

Ülkemizin toprak bütünlüğünün korunması, laik ve demokratik siyasal ve toplumsal düzenimizin pekiştirilmesi ve ekonomik gelişmemiz için uluslararası işbirliğinden yararlanma, Türk dış politikasının vazgeçilmez amaçlarıdır.

Yurtdışında yerleşik yurttaşlarımıza sahip çıkılacaktır

Batı Avrupa ülkelerinde yerleşik olarak yaşamlarını sürdürmekte olan milyonlarca insanımızın gereksinimlerinin karşılanması ve sorunlarının çözülmesi, dış politikamızın öncelikli konuları arasında yer almaktadır. Yaşadıkları ülkelerde üçüncü nesle ulaşmış olan bu insanlarımızın her geçen gün artan sorunlarla iç içe yaşadıkları ülkelerde görecekları saygınlıkla, Türkiye'nin bu ülkelerdeki saygınlığı arasında doğrudan bir ilişki vardır.

AB'ye geçiş sürecinde, yurttaşlarımızın serbest dolaşım haklarının sınırlandırılması, ırkçı ve yabancı düşmanı saldırılara maruz kalmalarını, bazı alanlarda dışlanmalarını kabul etmek mümkün değildir.

Avrupa toplumlarında artan yabancı düşmanlığı, ırkçılık ve İslamofobi, siyasi karar mercilerini de etkilemekte; göç, entegrasyon, hatta asimilasyon amacı güden yaklaşımlarla yabancılar ve vatandaşlık yasalarına daha sert ve kısıtlayıcı hükümler getirilmesine yol açmaktadır.

Göç hareketlerinin yasalara ve uluslararası anlaşmalara uygun biçimde gerçekleşmesi esastır. Yasa dışı göç hareketlerinin engellenmesi için gerekli önlemler alınacaktır.

Cumhuriyet Halk Partisi, yurtdışında yaşayan yurttaş ve soydaşlarımızın ülkemizden kaynaklanan sorunlarını çözmeyi görev bilmektedir.

Yurtdışındaki yurttaş ve soydaşlarımızın onurlu ve güvenceli yaşam ve çalışma hakkı için kapsamlı bir program uygulamaya konulacak: Bu kapsamda, oluşturulacak politikalara yurtdışındaki Türk toplumlarını temsil eden çağdaş sivil toplum örgütleri temsilcilerinin de katılımları sağlanacaktır.

Sayıları bir milyonu aşan çocuk ve gencimizin buldukları ülkelerin eğitim ve öğretim olanaklarını en iyi biçimde değerlendirmelerine katkıda bulunulacaktır. Türk dilinin, kültürünün ve kimliğinin yaşatılması ve geliştirilmesi için çaba sarfedilecektir.

Yurtdışındaki vatandaş ve soydaşlarımızın buldukları ülkelerin ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasi yaşamına etkin biçimde katılmaları, yasalara saygılı biçimde başarılı, mutlu ve refah içinde yaşamlarını sürdürmeleri, buldukları ülkelere uyumları ve entegrasyonları, kültürümüzü yaşamaları ve geliştirmeleri için gerekli destek sağlanacaktır.

Göçmenlerin vatandaşlık ve uyruk edinme hakkının önündeki insan onurunu rencide edici duvarlar kaldırılacaktır.

Balkanlarda ve dünyanın diğer bölgelerinde yaşayan soydaşlarımızın buldukları ülkelerin eşit haklara sahip vatandaşları olarak insan hak ve özgürlüklerine, kültürel haklara sahip olarak güvenlik içinde yaşama hakları savunulacaktır.

Yurtdişindeki yurttaş ve soydaşlarımızın hak ve hakları korunacak:

Yurtdişindeki yurttaşlarımız laiklik ve demokrasi karşıtı çevrelerin zararlı etkisinden korunacaktır.

Bu alandaki sorun İslam'dan değil, İslam'ın radikal, kök-tendinci siyasi söylemler ve eylemlerle istismar edilmesinden kaynaklanmaktadır. Bu konudaki duyarlılığımızı çerçevesinde, vatandaşlarımızın yoğun olarak yaşamakta oldukları Avrupa lkelerinde;

Terörle mücadelenin İslam inancına karşı bir çatışma anlayışına dönüşmeyecek Şekilde yürütülmesini,

Alınacak önlemlerin farklı inançlara karşı önyargı yaratmamasını,

Yabancıların toplumlara entegre olabilmelerinin sağlanmasını, toplumsal dayanışma ve güven duygularının güçlendirilmesini,

Yetkililerin, yabancı düşmanlığı, ayrımcılık ve İslamofobiyi tırmandıracak beyan ve tutumlardan kaçınmalarını,

Hoşgörüsüzlük, ayrımcılık, ırkçılık ve yabancı düşmanlığıyla mücadele edilmesini,

özendirecek etkin, kararlı ve çok yönlü politikalar izlenecektir.

YABANCI DÜŞMANLIĞI, AYRIMCILIK VE İSLAMOFOBİ

Avrupa'da artan yabancı düşmanlığına bağlı olarak her yıl yurt dışında yaşamakta olan vatandaşlarımıza ve mülklerine yönelik saldırılarda da artış yaşanmaktadır. Konu sadece ekonomik sebeplerle sınırlı değildir. Kültürel altyapıdaki yetersizlikler ve farklı önyargılar da bu düşmanlığı beslemektedir.

Seçme ve seçilme hakkı yurtdışında yaşamakta olan yurttaşlarımızın da hakkıdır: Dışarıda yerleşik vatandaşlarımızın Türkiye'de yapılan seçimlerde buldukları ülkeden oy kullanabilmeleri için yapılan yasal düzenleme-deki yanlışlıklar düzeltilecektir.

Pembe kart'a işlerlik kazandırılacak: Tam kapsamlı çifte vatandaşlık uygulamasına geçinceye değin, Türk vatandaşlığından zorunlu olarak ayrılmış olanlara verilmiş olan Pembe Kart'a işlerlik kazandırılacaktır.

Avrupa'daki çocuklarımız Türkçe'yi ve buldukları ülkenin dilini çok iyi öğrenecek:
Konsolosluk hizmetleri iyileştirilecektir

Avrupa'daki öğrencilerimiz ile işsizlik yardımı, emekli aylığı ve sosyal yardım alan yurttaşlarımızdan pasaport ve konsolosluk işlem harçlarının sadece yarısı alınacaktır.

Ülkeler arası kültürel değişimi ve eğitim programlarını özendirmek amacıyla, başta AB ve ABD olmak üzere, vize alma koşullarının düzeltilmesi için çalışmalar sürdürülecektir.

İnsan ticareti ile etkin mücadele: Ülkemiz için güvenlik tehditleri yaratan, insani maliyeti yüksek olan Yasa Dışı Göç ve İnsan Ticareti ile etkin olarak mücadele edilecektir.

Göçmen işçiler ve ailelerinin haklarının korunması sözleşmelerinin takipçisi olunacaktır.

BM Genel Kurulu'nda 1990'da kabul edilen Tüm Göçmen İşçiler ve Ailelerinin Haklarının Korunması Uluslararası Konvansiyonu ve göçmenlerle ilgili diğer uluslararası yasal araçların, başta AB ülkeleri olmak üzere, göç verdiğimiz tüm ülkelerde yürürlüğe geçirilmesi için çaba gösterilecektir.

Göç eden insanlarımıza, entegrasyon için gerekli makul bir süre içinde, öğrenim, mesleki eğitim, sosyal refaha ve sağlık hizmetlerine erişim ile sosyal, kültürel ve siyasi hayata katılım hakkı vererek, göçmenlerin iş piyasasına hukuksal olarak entegre edilmesinin yakın takipçisi olunacaktır.

Dışarıda tanıtım için ortak eylem planı: Buldukları ülkede Türkiye'nin tanıtımı amacıyla yapılacak faaliyetlerin

koordinasyonu için, yurtdışında kurulmuş olan sivil toplum örgütleri temsilcilerinin de katılımıyla bir, Ortak Eylem Planı hazırlanacaktır.

Türkiye'ye yönelik yatırımlara özel destek: Yurtdışında yerleşik işadamlarımızın ve soydaşlarımızın Türkiye'de yapacakları yatırımlar, normal destekleme politikaları ötesinde özendirilecektir.

DÜNYA SOSYAL DEMOKRAT PARTİLERİYLE İLİŞKİLER

CHP, Sosyal Demokrat kimliğinin duyarlılığı ve sorumluluk anlayışı içinde hareket etmektedir.

Yenilenmiş Lizbon Stratejisi'nin, daha verimli, daha yenilikçi ve rekabet yeteneği yüksek bir Sosyal Avrupa hedefini paylaşır.

Sürdürülebilir, adil ve çevre dostu bir global ekonomik kalkınmanın ortak amaca dönüştürülmesi için çaba gösterir.

Uluslararası terörizme karşı dayanışma içinde etkin bir şekilde mücadelede, bölgesel çatışmaların kalıcı olarak aşılmasında, daha barışçıl ve hoşgörülü bir dünya düzeni yaratılması görüşünü savunur.

Dünyada açlık ve yoksullukla mücadelede, Kalkınmada Geri Kalmış ülkelerin tıkanma noktasına gelmiş dış borçlarına makul çözümler üretmeye çaba gösterir.

Sosyal demokrasinin eşitlik, özgürlük, dayanışma ve barış

değerlerine, kültürlerarası diyalog sürecine evrensel boyutlarda daha çok derinlik ve etkinlik kazandırılması gibi ortak konularda diğer ülkelerin kardeş sosyal demokrat partileriyle, Türkiye'nin temel hak ve çıkarlarını korumaya özen göstererek, karşılıklı saygı çerçevesinde her konuda dayanışma içinde olmayı hedef alacaktır.

CHP'nin Sosyalist Enternasyonal ve Avrupa Sosyalist Partisi gibi kuruluşlarla ilişkilerini sürdürmesi, bu kuruluşlarda Türkiye'nin çıkarlarına aykırı olarak ortaya çıkabilecek görüşleri ve eğilimleri benimsemesi anlamına gelmez.

CHP

BEŞİNCİ BÖLÜM

**ÜRETİMDEN VE
ÜRETENDEN YANA
YENİ
EKONOMİK DÜZEN**

BÖLÜM: V

ÜRETİMDEN VE ÜRETENDEN YANA YENİ EKONOMİK DÜZEN

EKONOMİK HEDEFLER VE POLİTİKALAR

Hedefimiz; düşük enflasyonla, hızlı büyüyen, tam istihdamda yaklaşan, çağdaş çalışma koşullarına sahip, eşit rekabet ortamında gelirini adil paylaşan, küresel ölçekte dinamik rekabet gücüne sahip bir ekonomi; bilgi ekonomisine dönüşen, yaşam kalitesi yükselen, sosyal barış içinde dengeli kalkınan Türkiye'dir.

Temel amacımız tarımda, sanayide ve hizmetlerde küresel rekabette öne çıkan, ülkede uzun dönemli kalıcı, adil bir refah artışını hedefleyen çağdaş bir ekonomiyi kurmaktır.

CHP çağın getirdiği fırsatları değerlendirecek, yeni sorunları yönetebilecek, verimliliği hızla artıracak, en önemli stratejik değerimiz olan insan gücümüzü ivedilikle üretim sürecine katacak, en büyük kaynak israfı olan işsizliğe son verecek, spekülasyona değil üretime ve üretime odaklanan, yeni bir ekonomik program uygulayacaktır. Program, özel girişim ile kamunun düzenleyici ve denetleyici görevinin birarada olduğu piyasa düzeninde, dünyaya açık, küresel riskleri yönetebilen, istikrar içinde hızlı ve dengeli

kalkınmayı ve sosyal politikaları ön planda tutan, stratejik planlamanın uzun vadeli bakış açısı ve geniş vizyonu içinde şekillenecektir. Bu çerçevede;

Cumhuriyet halk partisi, fırsat eşitliğine ve verimliliğe odaklı, örgütlü, kayıtlı, kurallı, adil, dünyaya açık, “sosyal piyasa ekonomisi”ne işlerlik kazandıracaktır.

İç ve dış piyasaların sürekli ve dönemsel zafiyetleri dikkate alınarak, “pazarların kendiliğinden kendini düzelteceği” varsayımlarına tutsak olmadan, özel girişimi desteklerken, devletin geliştirdiği düzenleyici ve denetleyici çerçevede ekonomik birimlerin kontrolsüz risk almasını önleyen, akılcı ve çözüme yönelik politikalar uygulanacaktır. Özel girişimi ve kamunun düşük enflasyonu, yüksek büyümeyi, tam istihdama yaklaşmayı, eşit koşullarda rekabeti, çağdaş çalışma koşullarını sağlayacak, sistemik riskleri önleyecek düzenleyici ve denetleyici rolünü biraraya getirerek ulusumuzun uzun dönemli refaha kavuşturmayı hedefliyoruz

Adaletli bir ekonomik yapı kurulacaktır: Milli gelirin, kişiler, bölgeler ve üretim faktörleri arasında dengeli dağılımı sağlanarak adil bir ekonomik yapı kurulacaktır.

CHP, getireceği ekonomik düzende **Güçlünün değil hukukun üstünlüğünü savunacaktır.**

Emeğin verimliliğini ve örgütlülüğünü artırarak milli gelirden daha fazla pay almasını sağlamak temel amaçlarımızdan biri olacaktır.

Irak, dil, inanç, mezhep, cinsiyet, sınıf, ayrımı yapmadan herkese hayata eşit şartlarda başlama fırsatı verilecektir. Bu çerçevede ulusumuzun tüm bireylerine kendini geliştirme, insan onuruna uygun iş yapma, zenginleşme olanağı sağlanacaktır. Devlet çocuk ana rahmine düştüğü andan itibaren başta sağlık ve eğitim olmak üzere her türlü hizmeti ailenin gelirine bağlı olmaksızın sunmayı taahhüt edecektir. Devlet herhangi bir nedenle üretme ve kazanma sürecine giremeyen veya dışına çıkmak zorunda kalan fertlerine sahip çıkacaktır. Vatandaşlık hakkı olarak gördüğümüz sosyal destek programlarının büyüklüğü Gayri Safi Yurt İçi Hasılaya oran olarak AB ortalamalarına yükseltilirken yardımların verilmesinde çağdaş yöntemlere geçilecek, öncelik yardıma muhtaç fertleri yeniden çalışabilir hale getirerek kendi ayakları üzerinde durmalarını sağlamak olacaktır.

Bilgi ekonomisine geçiş sağlanacak: Yeni dünya düzeninde refah düzeyinin kalıcı olarak artırılabilmesi için insanımız bilgiyi üretebilen, kullanabilen ve pazarlayabilen konuma getirilecek. Gelecek dönemde önem arz edecek olan biyoteknoloji, nanoteknoloji, mekatronik (mikroelektronik), yazılım, genetik gibi jenerik teknoloji alanlarında söz sahibi olabilmemiz için ekonomimizin bu alanlardaki yenilikçi kapasitesini, uyum ve uyarılma yeteneğini artıracak reformlar hızla gerçekleştirilecektir. Hedefimiz küresel ölçekte rekabet eden insan gücü ve her bireyin ulaşabileceği kaliteli iş imkânlarını yaratabilmektir.

Yerli ve yabancı girişimciler için uygun yatırım ortamı sağlanacak: Yatırım ve iş ortamı iyileştirilerek dün-

ya standartlarına yükseltilecektir. Bu çerçevede piyasaya giriş ve çıkışlarda öngörülebilirlik, açıklık, düşük işlem ve uyum maliyetleri sağlanacaktır. Girişimcilik özendirilecek; iş ahlakı ve sosyal sorumluluk gözetilecek, piyasa kurallarına en verimli şekilde işlerlik kazandırılacaktır. Bu amaçla, ekonomide alınacak kararlara işverenlerin ve çalışanların etkin katılımı sağlanacaktır.

Piyasa ekonomisi kurumsallaştırılacak: Piyasa ekonomisi gerekli tüm kurum ve kurullarla donatılıp işlevselleştirilecektir. Bu çerçevede, piyasa ekonomisindeki aksaklıklar etkili bir kamu düzenleme, denetim ve gözetim altyapısı oluşturularak giderilecektir.

Kamu, piyasa mekanizmasının alternatifi değil, tamamlayıcısı olacak: Fiziki ve sosyal altyapı geliştirilerek özel sektörün üretim faaliyeti desteklenecektir. İnsan gücünün donanımın iyileştirilmesine özel önem verilecek, enerji, ulaştırma, haberleşme gibi temel üretim girdileri bütçe açıklarının kapatılması için “vergilendirilen kaynaklar” olarak görülmeyecek, firmalarımızın iç ve dış pazarda rekabet güçlerini ve büyümeyi destekleyen faktörler haline getirilecektir. Ekonomik ve siyasi yönden öngörülebilir bir ortamın oluşturulması, hukuk ve adalet sisteminin etkin çalışması, bürokrasinin en aza indirilmesi, kamu kurumlarında teknik ve idari kapasitenin artırılması, firmaların faaliyetlerini güvenli bir ortamda yürütmeleri, kamu ve özel kesim arasında etkili bir işbirliği ve uyumun tesis edilmesi öncelikli amaçlarımız olacaktır.

Kamu hizmetlerinin kolay ulaşılabilir, kaliteli ve güvenilir olmasından, gelir düzeyi ne olursa olsun tüm vatandaşlarımızın bu hizmetlerden yararlanabilmesinden devlet sorumludur: Hizmetin özel kesim-devlet işbirliğinde veya tek başına devlet tarafından sunulmasında temel ölçüt hizmetin en iyi ve en güvenilir biçimde kim tarafından sunulabileceği olacaktır. Ancak kamu hizmetinin, etkin, verimli, kaliteli sunumunun sağlanmasında ve tüm vatandaşlarımızın, gelir düzeyinden bağımsız olarak, bu kamu hizmetlerine erişiminden devlet sorumlu olacaktır.

Kamu kesimi yeniden yapılandırılacak: Kamu kaynaklarını özel çıkarlar doğrultusunda istismar eden, bunun maliyetini topluma ve emek kesimine yükleyen, ekonomide hedeflenmiş gelişme politikalarının işlerliğine engel olan, hantal, verimsiz, maliyeti yüksek model, çağdaş bir yapıya kavuşturulacaktır.

Tekelleşmenin tüketiciler ve sektörler üzerindeki olumsuz etkileri ortadan kaldırılacak: Piyasa mekanizmasının özel çıkarlar için çarpıtılmasına, kamu yararının bulunmadığı durumlarda tekellerin oluşmasına, piyasalarda hakim durumun kötüye kullanılmasına engel olunacaktır. Rekabet kuralları her alanda gözetilecek, piyasalarda rekabet düzeyinin gelişmesine, piyasaların derinlik kazanmasına özen gösterilecektir. Rekabetin doğal ya da teknik nedenlerle sağlanamadığı durumlarda, kaynak etkinliğinin ve kalitenin gözetilmesine özel önem verilecektir.

Üretici ile tüketicinin hakları bir arada titizlikle korunacaktır. Tüketiciyi ve çevreyi koruyan kurumlar ve sivil toplum örgütleri geliştirilecek, özendirilecek ve desteklenecektir. Mal ve hizmet üretiminde standartlara uyum ve kalite denetimlerine etkinlik ve yaptırım gücü kazandırılacaktır.

Türkiye'nin kaynakları harekete geçirilecek: Türkiye ekonomisinin güçlü ve istikrarlı bir şekilde büyümesinin önündeki en temel engeller olan tasarruf yetersizliği ve düşük verimlilik sorunlarının giderilmesine büyük önem verilecektir. Böylelikle, ekonominin kısa vadeli ve spekülasyon nitelikli dış kaynağa bağımlılığına son verilecek; cari açık ve dış borçlanma ekonomik ve siyasi bağımsızlığımız önünde bir tehdit olmaktan çıkarılacak; gelecek nesellere daha güçlü ve refah düzeyi artmış bir Türkiye miras bırakılacaktır.

ORTA VE UZUN VADELİ BAKIŞ AÇIMIZ: GÜÇLÜ BİR TÜRKİYE İÇİN STRATEJİ VE POLİTİKA PLANLAMASI

Küreselleşme pek çok alanda gelişmekte olan ekonomiler için fırsatlar sunmakla birlikte, yoksulluğun azaltılması, gelir dağılımının iyileştirilmesi, kaliteli iş imkanlarının artırılması, kesintisiz büyüme ve sosyal refahın korunması gibi alanlarda ulus devletinin ekonomi politikalarının etkisini azaltarak, önemli riskler de yaratmaktadır.

Finans piyasalarındaki hızlı ve kontrolsüz liberalleşme bu

piyasalardaki kısa vadeli ve yüksek kara yönelme güdüsü, düzenleme ve denetleme sorunları, piyasaların da hata yapabileceğini göz ardı eden ve bir piyasa tutuculuğuna dönüşen neo liberal ideoloji bu risklerin ana tetikleyicisi olmuştur.

Küreselleşme sürecinde ülkelerin değişen koşullara uyum sağlama yeteneği önemli hale gelmiş, üretim faktörlerinin donanımı geliştirilerek, idari-kurumsal yapıları yenilenecek, hem iç hem de dış pazarlardaki payı artırma ülke ve firmaların temel stratejileri olmuştur.

Ülkemizde ise son dönemde “uluslararası likidite bolluğu” ve “Çin ve Hindistan gibi gelişmekte olan ekonomilerin dünya üretim ve ticaret zincirindeki yeni rolü” nün politika yapıcıları tarafından görmezden gelinmesi ekonomide yeni sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu sorunlar iki temel başlık altında toplanabilir;

1. Ekonominin rekabet gücünün zayıflaması,
2. İstihdam imkânlarının daralması.

Bu iki temel sorun çerçevesinde, ithalattaki yükselişin önlenememesi, yüksek cari açık, özel kesimin dış borçlandırındaki artış, yurtdışı tasarruf oranının düşüklüğü, ticarete konu sektörlerle yönelik yatırım azlığı, düşük istihdam oranı, yükselen işsizlik oranı gibi göstergeler ekonomideki sağlıksız yapıyı belirginleştirmiştir.

Bu koşullarda, sağlıklı ve hızlı bir sosyo-ekonomik kalkınmanın gerçekleştirilebilmesi için Türkiye'nin orta-uzun va-

deli bir perspektifle, yeni “Stratejik Amaç ve Hedeflerini” belirlemesi gerekmektedir.

Ekonomide sanayileşmeyi yeniden büyümenin odağına koyan, her alanda üretimi ve üreteni özendirecek, küreselleşmenin toplumun genel refahını artırmak yerine, geniş kitlelerin dışlanması, haksızlık ve eşitsizliğe yol açmasını engelleyecek stratejik hedef ve gelişme eksenleri şu şekilde belirlenmiştir;

1. CHP sağlam temellere sahip bir ekonominin tüm vatandaşların çıkarlarını koruduğu ilkesini benimser.

Bu kapsamda;

- Güçlü bir kamu mali yönetimi ile ekonomide enflasyonun ve faizlerin düşük seviyelerde tutulmasına öncelik verilecektir.
- Küresel piyasalarda rekabet gücü sürekli artan, yüksek katma değer ve üretkenliğe sahip güçlü bir ekonomi vatandaşların refah seviyesini artırmanın bir diğer ön koşuludur.
- Adil bir rekabet ortamında ve sosyal sorumluluklarının bilincinde olan özel girişimcilik desteklenecektir.
- İşgücünün yeteneklerini artırmaya bilime, araştırmaya, yeniliğe yatırım yapılacaktır. Rekabet gücünün belirleyicisinin bilgi ekonomisine geçiş olduğu dikkate alınarak, insan kaynaklarımızın geliştirilmesine öncelik verilecek, insanımıza bilgiyi üretmekte, kullanmakta ve pazarlamakta küresel ölçekte rekabet gücü kazandıracak ve yüksek kaliteli iş olanakları sağlayacak altyapı hızla oluşturulacaktır.

2. Küreselleşmenin getirdiği fırsatlardan ve büyümenin getirdiği nimetlerden hiçbir yurttaşımızın dışlanmasını kabul edemeyiz. Bu kapsamda;

- Her alanda fırsat eşitliğini sağlamak temel önceliğimiz olacaktır.
- En stratejik varlığımız olan işgücümüzün ve özellikle kadınların büyüme sürecine en üst düzeyde katkısını sağlamak amacıyla istihdam seferberliği başlatılacaktır.
- En önemli sorunumuz olan, kendi işgücümüzü kullanamayan, ithalata bağımlı, sürdürülemez büyüme sürecinin önüne geçmek için makro ve mikro politikalarda gereken düzeltmeler yapılacaktır.
- İş arayan tüm yurttaşlarımız kaliteli bir işe makul bir sürede sahip olacaktır. İş güvencesi, aile ve sosyal yaşamın sağlıklı bir şekilde gelişebilmesi ve toplumun gelişme dinamizmini ve toplumsal barışı ayakta tutabilmenin ön koşuludur.

3. İnsani Gelişme ve Sosyal Dayanışmanın Güçlendirilmesine önem vereceğiz. Bu kapsamda;

- Çalışma imkânı bulamayanların yaşam standartlarının korunması bir vatandaşlık hakkıdır.
- Temel sosyal güvenlik ve sosyal destek hizmetleri devlet tarafından üstlenilecektir. Bütçede bu harcamaların payı artırılabilecektir. Askerlik yapanlar askerlik süresi boyunca sigorta kapsamına alınacaktır.
- Gıda güvencesinin temin edilmesi amacıyla yoksullara yardım programları kurallara bağlanacak, bunların bir envanteri yapılarak devlet güdümünde gerçekleştirilen yardımlar şeklinde ele alınacaktır.

4. Bölgesel Gelişmişlik farkları azaltılacaktır. Bu kapsamda;

- Vergi, teşvik, sosyal destek gibi araçların yanında gerekirse kamu girişimciliği de kullanılacaktır.
- Bölgeler arasında fiziki ve beşeri altyapı farklılıkları azaltılmasında kamu harcamalarına öncelik verilecek bu suretle iş ortamı her bölgede birbirine yaklaştırılacaktır.

5. Kamu Hizmetlerinde Kalite ve Etkinlik Artırılacaktır. Bu kapsamda;

- İyi işleyen güçlü bir piyasa ekonomisinin olmazsa olmazı olan, piyasaların hatalarını önleyecek, riskleri yönetecek düzenleyici ve denetleyici çerçeveyi oluşturacak, işletecek kurumsal bir yapıya sahip olmak için gerekli düzenlemeler gerçekleştirilecektir.
- Güçlü ancak değişen taleplere uyum sağlayacak yapı ve esneklikte bir kamu kesimi oluşturulacaktır.
- Vatandaşın taleplerini yakalamak ve ihtiyaçlarına etkin bir biçimde cevap verebilmek için sivil toplum örgütleri ve gönüllü kuruluşlarla işbirliğine önem verilecektir.
- Teknolojik gelişmelerden etkin bir biçimde yararlanılacak bu çerçevede e-devlet stratejisi güçlendirilecektir. Kaynak, kalite dengesi kurulacak performansa önem verilecektir

Stratejik makro planlama ile esnek sektörel planlama, strateji ve politika belirlemesinin temel araçlarıdır.

- Büyüme ve kalkınma stratejik makro planlama vizyonu ile yönlendirilecek: "Stratejik Makro Ekonomik Planlama"dan, piyasa sistemine müdahaleci değil piyasa mekanizmaların yetersizliklerini gidermeye yönelik, eko-

nominin hedeflenen orta ve uzun vadeli amaç ve ufkunu gösteren, “emredici değil özendirici”, “katı değil esnek” bir stratejik araç olarak yararlanılacaktır.

• **Esnek sektörel planlama yöntemleri geliştirilecek:**

Dünya ekonomisindeki değişen arz ve talep koşullarını dikkate alarak, uzun dönemli, kaynak tahsisi ve gelişme politikalarının yenilenmesini sağlayacak sektörel planlama yöntemleri geliştirilecektir. Bu yeni yapılanmada yararlanılacak insan gücünde ilk aranacak özellikler yaratıcılık ve yeterlilik olacaktır.

• **Devlet stratejik sorumluluğu üstlenecek:** Ulusal stratejilerin şekillenmesinde, başlıca sosyal ve ekonomik tercihlerin belirlenmesinde, stratejik dengelerin korunmasında devletin sorumluluk üstlenmesi sağlanacaktır.

• **Büyüme ve gelişme artan ölçüde, yaratıcılık, yenilikçilik ve bilgi’ye dayandırılacak:** Küresel ortamdaki rekabet gücümüze destek sağlamak amacıyla, ülkemizin altyapısının kalitesinin iyileştirilmesine, araştırma, geliştirme ve yenilenmeye yatırım yapılmasına öncelik verilecektir. Ekonomiye planlama vizyonumuz, bu duyarlılık ve kararlılık içinde olacaktır

• **Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), strateji ve politika planlamasına odaklanacak:** DPT, alternatif sosyo-ekonomik çözüm, politika ve strateji geliştiren, uzlaşmayı temel alan, **Strateji ve Politika Planlaması** anlayışını yaşama geçiren yeni, dinamik ve katılımcı bir yapıya kavuşturulacaktır.

• **Kamu, özel sektörümüzü piyasa kuralları içerisinde, etkin bir şekilde yönlendirecek:** Arz ve talep koşullarının hızla değiştiği günümüzde, bu değişikliğe yönelik bilgiye firmalar tarafından ulaşılması, bilginin özümsemesi ve buna uygun strateji ve politikalar geliştirmesi büyük önem taşımaktadır. Teknolojide ve tüketici tercihlerinde meydana gelebilecek değişimi yakından takip eden, bu değişimlere yönelik stratejiler oluşturan, bu stratejiler çerçevesinde kaynak tahsisi yapan, örgütlenme yapısını yenileyen, başka iktisadi birimlerle yakın etkileşim ve işbirliği içinde olan firmalar, küresel düzeyde rekabet gücünü artırmada kritik bir önem taşımaktadır. Ancak;

- Bilgiye özellikle küçük ve orta ölçekli firmalar tarafından ulaşılması, özümsemesi ve uygun stratejiler geliştirilmesi oldukça güç ve maliyetlidir,
- Firmalarımızın önemli bir bölümü ülkemizde ve Dünya ekonomisinde meydana gelebilecek genel ve sektörüne özgü gelişmeleri yakından takip edebilecek ve buna uygun stratejiler geliştirecek kapasiteden yoksundur,
- Bu durum, geçmiş dönemde ve günümüzde yaşanıldığı gibi (tekstil-giyim alanında atıl kapasitenin oluşması, kaynakların dış ticarete konu olmayan ikinci konut ve gayrimenkul vb. alanlara aşırı bir biçimde yönelmesi), büyük miktarda kaynak israfına yol açmaktadır.

Ülkemizde bilgiye ulaşmada ve bilgiyi kullanmada güçlük çeken firmaların yaygınlığı dikkate alınarak;

• **Kamu ve özel sektör işbirliğiyle, kamu bilgi sistemi oluşturulacak:** Bu sistemle, firmalara hızlı bilgi akışı sağ-

lanacak ve böylelikle gelecek döneme yönelik bilgi-temelli senaryolar ve stratejiler oluşturulması ve firmalarımızın orta-uzun vadeli bakış açısı kazanmaları desteklenecektir. Bu bilgi, senaryo ve stratejiler, teknoloji, tüketici tercihleri, sosyo-ekonomik politikalar, ekoloji ve jeo-politik gelişmeleri esas alarak oluşturulacak; yeni ürün ve üretim yöntemleri, firma örgütlenmeleri ve stratejileri, yeni pazarlar, rakip ülke ve firmaların konumları ve stratejileri gibi oldukça geniş bir bilgi kümesini kapsayacaktır.

Böylelikle, ülkemiz kaynaklarının verimsiz bir şekilde az sayıda sektöre yönelmesi engellenecek ve özellikle arz açığı bulunan alanlarda üretim kapasitesinin artırılması sağlanacaktır. Bu uygulama piyasa ekonomisinin etkili bir şekilde işlemesine imkan vererek, bir yandan kıt olan kaynakların daha verimli kullanılmasına ve yüksek teknolojik gelişmeye, diğer yandan istihdam, büyüme ve cari açık sorunlarının giderilmesine önemli katkı yapacaktır.

EKONOMİDE ÇAĞDAŞLAMA: YENİ TÜRKİYE PROJESİ

Ülkemizin istikrar içinde yüksek bir hızla büyümesi, toplumun geniş kesimlerinin üretim sürecine katılması, artan Milli Gelirin daha adaletli dağılımı sağlanacaktır. Türkiye'nin eşit koşullar altında tam üyeliği hedeflediğimiz AB'deki refah seviyesine kısa sürede ulaşılması amaçlanmaktadır.

GÜÇLÜ EKONOMİK TEMELLERE SAHİP TÜRKİYE:

HIZLI, SAĞLIKLI VE SÜRDÜRÜLEBİLİR BÜYÜME

İstikrarsız ekonomi ile sürekli hızlı büyüme sağlanamaz. Ekonomide istikrarsızlık, öncelikle yoksulları ezer, sosyal devleti geriletir.

Ekonomide hedefimiz; sıcak para ve ithalatla şişirilmiş sanal büyüme değil, sağlam kaynaklara dayanan üretim, verimliliği ve marka yaratmayı temel alan dış rekabet, sağlıklı ve istikrarlı hızlı büyüme, güçlü ulusal sanayi, adil bölüşümdür.

Gelişme sadece Gayri Safi Milli Hasıla'nın artması değildir. Büyüme sürdürülebilir olmalıdır. Çevrenin bozulmasına, borçla finanse edilen tüketim çılgınlığına ya da kıt doğal kaynakların eritilmesine dayalı, gelirlerin yüksek oranda tasarrufa ve yatırıma dönüşmesine özen göstermeyen büyüme sürdürülebilir olamaz. Büyüme gelir dağılımını bozmamalıdır, büyümeden toplumun her kesimi yararlanmalıdır.

Bu anlayışla, “ekonomik büyümeden çalışanlara, esnafa ve çiftçiye yeterli pay verilmesi, halkımızın refah düzeyinin ve yaşam kalitesinin yükseltilmesi” büyüme ve kalkınma stratejimizdeki temel yaklaşımımız olacaktır. Bu çerçevede;

Hem üretim ve istihdamda artış, hem de adil bölüşüm: Bu ilkeyi temel alan politikalar ile sürdürülebilir bir büyüme modeli benimsenecek; “dışa bağımlı model” yerine daha çok ülke kaynaklarına ve yüksek verimliliğe dayanan, işçinin, köylünün, tüketicinin ve üreticinin refah artışından hakça yararlandığı bir “ulusal büyüme modeli” oluşturulacaktır.

Hedefimiz, 10 yıl ortalama yüzde yedi büyüme: Ulusal ekonomimizin, önümüzdeki 10 yıl süresince sabit fiyatlarla yılda ortalama yüzde yedi oranında büyümesi, ulusal refah düzeyimizin on yılda ikiye katlanması hedef alınacaktır.

AB STANDARTLARINDA KALİTELİ BİR EKONOMİK ALTYAPI: Başta ulaştırma haberleşme ve enerji altyapıları olmak üzere, ekonomik altyapı hizmetleri, kesintisiz ve etkin bir biçimde ülkenin tüm bölgelerinde, AB ülkeleri standartlarında sağlanacaktır.

Sanayileşme sürdürülebilir büyümenin lokomotifi olacak: Sanayide yüksek katma değerli üretim yapısına geçiş sağlanacaktır. Rekabet gücü yüksek yeni faaliyet alanlarına yönelmenin yanı sıra geleneksel sektörlerde katma değeri yüksek ürün ve faaliyetlerin yanlış makro politikalar neticesinde erken ve gereksiz tasfiyesi önlenecektir. İhracat ve tüm sektörlerde büyümeyi sürükleyen, küresel ekonomiye uyum sağlamayı kolaylaştıran modern bir imalat sanayi yapısına ulaşılabilecektir.

**İleri teknoloji sektörlerinde üretim yeteneği artırı-
lacak:** Uygulamaya konacak stratejik planlama ile dünya
pazarında Türkiye ekonomisinin rekabet gücünü geliştiren-
cek, sosyo-ekonomik kalkınmayı sağlayacak, ileri teknoloji
sektörlerinde üretim kapasiteni artıracak stratejiler oluş-
turulacaktır.

**Ülkemizin refah düzeyinin kalıcı olarak artırılabil-
mesi için jenerik teknoloji alanlarında güçlü bir atı-
lım hedeflenecektir:** Jenerik teknolojiler, üretim sürecini
kökten değiştirme özelliğine sahiptirler. Bu alanda mey-
dana gelecek ilerlemeler rekabet gücü, refah artışı ve tü-
ketici tercihleri üzerinde kalıcı etkilerde bulunacaktır. Bu
kapsamda;

Bölgesel gelişmişlik farklarını azaltma ve teknolojik yeni-
lenme kapsamında sürdürülecek sektör önceliklendirme
yaklaşımının yanı sıra, jenerik teknoloji gruplarına stratejik
öncelik verilecektir.

Kamusal teşviklerde firmaların kümelenmelerine odakla-
nan politikalarda ve üniversite-sanayi işbirliğini amaçla-
yan uygulamalarda teknoloji bazlı yeni firma kümelenme-
lerine öncelik verilecektir.

Kamu sektörünün (TÜBİTAK, üniversiteler ve diğer kamu
araştırma birimleri) ve özel sektörün jenerik teknoloji
alanlarındaki yeteneğinin artırılması ve bu birimler arasın-
da etkin bir işbirliğinin oluşturulması suretiyle araştırma
alanlarındaki kritik eşik sorunu aşılacaktır. Türkiye'nin je-
nerik teknoloji alanında aşama kaydedebilmesi ise ancak

özel sektör ve kamu sektörünün yakın işbirliğiyle ortaya çıkabilecek deneyim, birikim, fiziki altyapı, beşeri sermaye paylaşımı ve kaynakların bir araya getirilmesiyle mümkün olacaktır. Bu suretle daha kısıtlı bir kaynağa ve deneyime sahip olan KOBİ'lerin küresel rekabet güçleri artırılabilecektir.

Organize sanayi bölgeleri, teknopark ve teknopolis gibi sanayi altyapı uygulamaları ile teşvik politikaları jenerik teknolojilerin gelişme sürecindeki önemi dikkate alınarak şekillendirilecektir.

Jenerik teknolojilerin teşvik edilmesi için fikri mülkiyet hukuku gözden geçirilerek uygulamada karşılaşılan sorunlar aşılabilecektir.

Teşvik politikası yanında ülkemizin jenerik teknolojiler alanındaki yeteneğinin artırılması için önemli düzeyde kamu yatırımı yapılacaktır.

Mali sistem ve vergi düzeni sanayileşme ve üretimi destekleyecek: Sanayileşme, bilimsel ve teknolojik gelişmeden güç alarak ülke kaynaklarının verimli kullanılması ile desteklenecektir. Bu amaçla mali sistemden etkin bir şekilde yararlanılmasını sağlayacak vergi politikası da dahil gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

Geri kalmış yörelerin geliştirilmesi ve bölgesel farklılaşmaların giderilmesinde devlet görev üstlenecek: Bölgesel kalkınma projelerinin uygulanması ve kalkınmanın hızlandırılması, sosyo-ekonomik gelişme sürecinde sektörel ve bölgesel dengeler gözetilerek, bölgesel eşitsiz-

liklerin azaltılması ön planda tutulacak; **Bölgesel Plan ve Bölgesel Kalkınma Projeleri** uygulamalarına özel önem verilecektir.

Tasarruf açığı ülkemizin yüksek ve istikrarlı büyümesi önünde bir engel olmaktan çıkarılacak:

Ülkemiz kaynakları harekete geçirilerek büyümenin kısa vadeli ve süpekülatif kaynağa bağımlılığı ortadan kaldırılacak, büyüme ve kalkınma süreci sağlam temellere dayandırılacaktır. Cari açık ve dış borçlanma makul düzeye indirilerek ekonomik ve siyasi bağımsızlığımız önünde tehdit olmaktan çıkarılacaktır. Bu çerçevede, tasarruf oranının artırılması CHP'nin başlıca hedeflerinden biri olacaktır. Bu doğrultuda;

Ekonomide verimliliği artırıcı önlemlere öncelik verilecek: Piyasa sisteminin kaynakların etkin kullanımı üzerindeki etkisinden ve kamu sektörünün piyasa ekonomisini tamamlayıcı işlevinden azami düzeyde faydalanılacaktır.

Firmalarımızın yüksek verimlilikte çalışmaları sağlanacak: Piyasa disiplinin artırılması, fiziki ve sosyal altyapının geliştirilmesi ve çeşitli teknoloji destek programları yanında firmalarımızın "ölçek ve kapsam ekonomileri"nden faydalanarak optimum ölçekte ve yüksek verimlilikte çalışmaları teşvik edilecektir. Bu amaçla, sektörlerdeki rekabet ortamının korunması göz önünde bulundurularak, ölçek ve kapsam ekonomilerinin güçlü olduğu sektörlerde "şirket birleşmeleri, devralmalar ve

stratejik ortaklıklar” çeşitli maliye politikası araçlarıyla teşvik edilecektir. Bu politika neticesinde elde edilecek verimlilik kazanımları şirketlerimizin karlılık oranını artıracak, mali yapılarını güçlendirecek, iç tasarruflar artarken yurtdışı kaynak ihtiyacı azalacaktır.

Kamu sektörünün verimliliği esas olacak: kamu hizmetlerinin sunumunda toplumsal fayda ve maliyet kriterine titizlikle uyulacaktır.

Kayıt dışılık önlenecek: Kayıt dışılık, bir yandan çok önemli sosyal sorunların birikmesine yol açarken yenilik ve yaratıcılığın üretim sürecine hâkim olmasını önlemektedir. Suni bir şekilde aşırı rekabet gücü kaybına yol açan makro politikaların düzeltilmesinin yanında vergi, sosyal güvenlik ve işgücü piyasası düzenlemeleri bir bütünlük içinde kullanılarak kayıtdışılıkla mücadele edilecektir. Böylelikle, bir yandan ekonomide rekabet ortamı ve verimlilik iyileşme gösterecek, diğer yandan artan vergi tabanı nedeniyle kamu finansmanı ve kamu tasarruf oranı olumlu etkilenecektir.

Kaynak ısrafına son verilecek: Piyasa disiplininin güçlendirilmesi ve kamu-özel sektör işbirliğiyle oluşturulacak “Kamu Bilgi Sistemi” yoluyla kıt kaynaklarımızın düşük verimlilik alanlarına “yığılarak” atıl kapasite oluşması engellenecektir.

Doğrudan yabancı sermaye yatırımlarından en üst düzeyde yararlanılacak: Üretim gücümüze katkı sağlayacak reel sektörde yeni kapasiteler ve istihdam imka-

nı yaratan doğrudan yatırımların ülkemize yönelmesini teşvik edecek hukuki ve kurumsal yapılanma etkinleştirilecektir. İç ve dış yatırımları güçleştiren ve caydırıcı bürokratik engellere son verilecektir.

İstikrarlı bir ekonomik ve siyasi ortam tesis edilecek: Kalıcı istikrar ortamı tesis edilerek ekonomik birimlerin uzun vadeli ve verimli yatırım kararları almaları sağlanarak tasarruf eğilimleri güçlendirilecektir.

Mali aracılık sektörü geliştirilecek: Finansal sistemin derinliğini, uzun vadeli yatırım araçlarının çeşitliliğini artırıcı önlemler alınacak; mali aracılık üzerindeki vergi ve benzeri kamusal yükler azaltılarak tasarruf eğiliminin yükselmesi desteklenecektir.

İthalata bağımlılık oranı azaltılacak, ihracat desteklenecek: Yurtiçinde üretimi bulunmayan veya yetersiz olan petrol, doğal gaz ve yüksek teknoloji grubu ürünler vb. alanlarda üretim yeteneğinin geliştirilmesine büyük önem verilecek, rekabet gücünü artırmaya yönelik uygulayacağımız kapsamlı politikalar ve turizm sektöründe yapacağımız atılımla birlikte dış kaynak ihtiyacı azaltılacaktır. Enerji tüketiminde tasarruf sağlayıcı teşvikler geliştirilecek, savunma sanayimizin ülkemize net döviz kazandırıcı bir konuma gelmesi için gerekli önlemler alınacaktır.

İstihdam oranı artırılabilecek: Özellikle kadınların ve gençlerin işgücüne katılımını artırmaya yönelik olarak alacağımız önlemler ile çalışma çağındaki tüm yurttaşlarımızı daha üretken ve gelir sahibi yaparak tasarruf edilebilir kaynakları artırılabilecektir.

Ülkemizin potansiyeli ile uyumlu insangücü planılması yapılacaktır: Genç nüfus yapımızın ülkemizin en önemli avantajlarından biri olduğu bilinci korunarak, orta-uzun vadeli etkili bir insan gücü planlaması yapılacak, ailelerin tasarrufa ve yatırıma ayırabilecekleri kaynaklar genişletilecektir.

Reel faizler düşürülecek: Ekonomide kayıtdışılığın azalması, verimlilik oranının artması, ekonomik faaliyetlerin genişlemesi ve kamu maliyesinin kalitesini artırmaya yönelik olarak alacağımız önlemler borç dinamiiklerini olumlu etkileyecektir. Diğer taraftan, fiyat istikrarını sağlama hedefinden ödün vermeksizin, ekonomideki gelişmeleri yakından takip eden ve hedeflerle uyumlu bir faiz politikası reel faizlerin gerilemesine katkı sağlayacaktır. Düşen reel faiz oranı, risk primini geriletecek, böylelikle borç dinamiklerinde kalıcı bir iyileşme süreci başlayacak, azalacak faiz ödemeleri borçluluk oranını geriletecek, tasarruf oranını artıracaktır.

İSTIKRARLI BÜYÜME İÇİN “PARA POLİTİKASI”

Para ve maliye politikaları, “tüketim-tasarruf ilişkisinin”, “arz-talep dengesinin” ve “faiz ile kur dengesinin” sağlıklı bir şekilde oluşmasını sağlayacak şekilde düzenlenecektir.

Bu kapsamda, “para politikası”, istikrar içinde hızlı ekonomik büyümenin önemli bir aracı olarak ele alınacak; bu alanda, kararlı ve sorumlu uygulama içinde olacaktır.

Enflasyonun ve reel faizlerin mümkün olduğunca düşük seviyelerde tutulması hedef alınacak: “Yüksek

Reel Faiz - Düşük Kur – Aşırı Borçlanma” kısıncı, piyasa kuralları içinde, tasarruf oranı yükseltilecek ve kamu kurumlarının politika geliştirme ve uygulama kapasiteleri artırılarak aşılacak;

Reel faiz düzeyi reel sektöre engel oluşturmayacak:

Güçlü bir kamu mali yönetimi ile ekonomide enflasyonun ve faizlerin mümkün olduğunca düşük seviyelerde tutulmasına öncelik verilecektir. Üretime dayalı hızlı büyümeyi ve bunun için gerekli sabit sermaye yatırımlarını gerçekleştirmek açısından reel faiz düzeyinin caydırıcı olmaması sağlanacaktır.

Enflasyon makul bir süre içinde “maastricht enflasyon hedefine” indirilecektir:

Bölgeler ve sosyal kesimler arası eşitsizliklerin artmasına, toplumun temel değerlerinin aşınmasına, ekonomik kararlarda rasyonelliğın kaybolmasına, yatırımların, reel sektörün ve sanayileşmenin gerilemesine neden olan enflasyon, dönem içinde ortalama yüzde beşi aşmamak kaydıyla, makul süre içinde “Maastricht enflasyon hedefine” indirilecektir.

Merkez Bankası'nın bağımsızlığına sahip çıkılacak:

Düşük ve istikrarlı bir enflasyon düzeyi büyümenin ön şartı olarak kabul edilmektedir. Bu çerçevede para politikasının temel amacı fiyat istikrarını sağlamak olacaktır. Ancak kısa vadede enflasyonu düşürmek amacıyla kullanılan para politikası araçları uzun dönemde kalıcı fiyat istikrarını riske sokmamalıdır. Bu nedenle kullanılan araçların

ekonominin rekabet gücünü tahrip ederek ülkenin uzun dönemli potansiyel büyümesini düşürmemesi gerekir.

EKONOMİDE İSTİKRARI SAĞLAYACAK KUR POLİTİKASI VE DIŞ DENGE:

Döviz kuru, firmalarımızın orta-uzun vadeli bir bakış açısı kazanmasına engel olmayacak: Firmalarımızın geleceğe yönelik beklenti ve kararlarının sağlıklı bir şekilde oluşmasına önem verilecektir. Faaliyet dışı karlar, kambiyo karı gibi yapay yollardan şişirilmiş karlar değil, ana faaliyet alanından elde edilecek karlar firmaların odaklanma noktası olmalıdır.

Ekonomimizin “spekülatif, yabancı sıcak paraya” olan bağımlılığının aşılması sağlanacak: Bu suretle özellikle küresel risk algılamasının azaldığı ve sermaye akışının hızla arttığı dönemlerde, yabancı ve yerli para ile borçlanma maliyetlerinde yabancı para ile borçlanma lehine oluşan makas, getirilecek dinamik karşılık ayırma yöntemiyle daraltılacaktır. Söz konusu karşılıklardan oluşan fon likiditenin kuruduğu ve ekonominin daralma evresine girdiği dönemlerde reel sektör dış borçlarının çevrimini kolaylaştıracak şekilde kullanılacaktır. Döviz geliri olmayan şirketlerin dövizle borçlanmalarına daha sıkı sınırlamalar getirilecektir.

Döviz dengemizi düzeltecek politikalara ağırlık verilecek: Bu çerçevede; Yeni ve yaygın bir turizm hamlesi başlatılacaktır.

İhracat, ihracata dönük sanayi sektörleri ve yurt dışı müteahhitlik ve müşavirlik hizmetleri desteklenecektir.

Ulusal sanayinin ithal kaynaklı ara ve yatırım mallarına ve ihracatın ithalata olan bağımlılığının en alt düzeye çekilmesi hedef alınacaktır.

Doğrudan yabancı sermaye yatırımları özendirilecek: Ülkemizde Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları için uygun ortam ve koşullar yaratılacak; yeni tesis ve işletme kuracak, yeni üretim kapasitesi yaratacak doğrudan yabancı sermaye özendirilecektir.

Dış borçlar borç ödeme kapasitemizi aşmayacak: Dış borçların ülkemizin dış borç ödeme kapasitesini aşmasına özen gösterilecektir.

Dışa bağımlılığı ve dış açığı en aza indiren, dış ticaret hacmini ve ihracatı artıran, istihdam yaratan, reel sektörü ve üretimi özendiren politikalar uygulamaya geçirilecek. Bu anlayış içinde;

Üretimde “ana ve yan sanayi” bağlantıları güçlendirilecek: Üretimde ithalata olan bağımlılığın azaltılması için, ana-yan sanayi bağlantıları güçlendirilecektir. Yan sanayinin teknolojik gelişmelere ayak uydurabilmesi için, KOBİ'lerin ölçek ve sermaye yapıları açısından güçlendirilmeleri sağlanacaktır.

Çok yönlü, yoğun ancak kontrollü teşvik politikaları: İhracatta büyümenin süreklilik ve derinlik kazanması

için üretim aşamasından itibaren çok yönlü, yoğun ancak kontrollü teşvik politikaları uygulamaya konulacaktır. Böylelikle, dış ekonomik ilişkilerde ve dış ticarete ekonomik büyümemizi ve rekabet gücümüzü güçlendiren ve hızlandıran sağlıklı ve yeni bir yapı ülkemize kazandırılacaktır.

Dahilde işleme rejimi uygulaması gözden geçirilip etkinleştirilecek: İhracatın teşviki amacıyla uygulanmakta olan mevcut Dahilde İşleme Rejimi bazı suistimallere konu olabilmekte, böylelikle hem rekabet ortamı bozulmakta hem de cari açık sorunu daha da büyümektedir. Söz konusu zayıflıklar girilerek Dahilde İşleme Rejimi etkinleştirilecek ve asli işlevi olan ihracatın artırılmasına daha fazla katkı yapan bir niteliğe kavuşturulacaktır.

Haksız dış rekabete karşı firmalarımız korunacak: Özellikle Çin ve Hindistan gibi ülkelerden kaynaklanan haksız rekabete karşı firmalarımız etkili bir şekilde korunacaktır.

Korumacılık, “istihdam öncelikli veya stratejik önemdeki” alt sektörlerle sınırlı tutulacak: Dış piyasalardan kaynaklanan kırılganlık ve bunun neden olduğu makroekonomik riskler özenle dikkate alınacaktır. Korumacılık; sanayileşme ve sosyal gelişme açısından, “istihdam öncelikli veya tarım sektörü dahil stratejik önemdeki” alt sektörlerle sınırlı tutulacak, hiçbir mal ve sektör için süresiz uygulama yapılmayacaktır. Her koşulda, uygulanacak olan kısmi korumacılık dış pazarlarla uyum ve bütünleşmemize engel oluşturmayacaktır.

• **İleri teknoloji ülkeleri ve dünyanın yeni büyüme merkezleri ile çok yönlü ilişkiler:** Ekonomimiz, dünyanın sürekli değişen koşullarına hızla uyum sağlayabilen, teknolojiye yenilikleri özümseyerek bunu verimlilik artışına dönüştürebilen, bu sayede dış rekabet gücünü geliştiren bir dinamizme kavuşturulacaktır. İleri teknoloji ülkeleri ve dünyanın yeni büyüme merkezleri ile çok yönlü ilişkiler kurularak, karşılıklı yarar ilkesi çerçevesinde mal, hizmet, bilgi ve teknoloji dolaşımının yaygınlaşması hedef alınacaktır.

Devlet bütçesini, ekonomik istikrarın gücü olarak değerlendirmek ve bütçe disiplinine bağlı kalmak, temel önceliğimiz olacaktır.

Maliye politikasının para politikasını destekleyecek ve para politikasının işini zorlaştırmayacak şekilde belirlenmesine özel bir önem verilecektir. Bu anlayışla;

Gerçekçi, dengeli ve yeterli büyüklükte devlet bütçesi: Devlet bütçesinin gerçekçi, dengeli ve yeterli büyüklükte olması sağlanacak; belirlenen bütçe, disiplin ve kararlılıkla uygulanacaktır.

Bütçenin birliği korunacak: Bütçenin birliğini aksatan, kamu harcamalarının T.B.M.M. ve Sayıştay denetimi dışında kalmasına neden olan fon uygulamalarına ve bütçe dışında Hazine nakit hesabından kaynak kullanılmasına, istisnai durumlar hariç, son verilecektir. Yerel yönetimlerin kaynaklarını etkin kullanması temin edilecektir.

Kamu harcamalarında etkinlik, verimlilik, şeffaflık ve hesap verilebilirlik temel ilke olacak: Kamu harcamaları düzeyi, mali disiplini gözeten ve sürdürülemez borç dinamiklerine yol açmayacak şekilde belirlenecek; ilave borçlanma miktarının kamu yatırım harcamalarını aşmayacak boyutta olmasına özen gösterilecektir.

Kamu finansmanında vergi gelirleri ve borçlanma dışı kaynaklar temel alınacak: Kamu harcamaları, ekonomide büyümeyi, istihdamı ve verimliliği artırıcı alanlara yönlendirilecek; harcamaların finansmanında vergi gelirleri ve borçlanma dışı kaynaklar temel alınacaktır.

Üretken kamu yatırımları “faiz dışı fazla” hesaplarında kapsam dışı tutulacak: Ülkenin artan ölçüde ihtiyaç duyduğu ve büyümeyi destekleyen alt yapı yatırımlarına azami kaynağın ayrılmasına özen gösterilecektir. Yatırım harcamalarının finansmanında imkânlar ölçüsünde kamu özel işbirliklerinden veya özel kesim yatırımlarından bu hizmetlerin kaliteli ve güvenli bir biçimde sağlanması ilkesi ile çelişmediği sürece yararlanılacaktır.

Maliye politikasının esnekliği artırılacak: Uzun vadede borç dinamiklerini bozmayacak, ancak ekonominin içinde bulunduğu konjonktürde dengeleyebilecek esnekliğe sahip bir maliye politikası uygulanacaktır.

Bütçede mali uyumun kalitesi yükseltilecek: Vergilendirme büyümeyi destekler hale getirilirken, büyüme dostu harcamaların payı artırılabilecektir.

YENİ VERGİ DÜZENİ

Büyümeı destekleyen, kayıtdıılığı önleyen, mükellef dostu, adaletli ve çağdaş bir vergi düzeni için, Vergi Reformu gerçekleştirilecek ve kararlılıkla uygulanacaktır.

Vergi sistemi, ekonomik büyümenin engeli değil, destekleyicisi olan bir yapıya kavuşturulacak, toplumsal uzlaşma temeli üzerine oturtulacak, “sosyal adaletin, devlete güvenin, hızlı büyümenin ve halka hizmetin” temel dayanağına dönüştürülecektir.

“Adil, sürdürülebilir, halkta adalet ve güven duygusu yaratan, etkin ve basit” bir vergi sistemi oluşturulacak, “az kazananadan az, çok kazananadan çok” vergi alınacaktır. Bu kapsamda;

Dar gelirlilerin, emekçilerin, esnafın vergi yükü azaltılacak:

Gelir vergisi politikası, gelir dağılımını daha adil bir hale getirmeyi hedeflerken, tasarruf ve yatırımları da teşvik etmek amacıyla daha da etkin olarak kullanılacaktır.

Ücretli ve maaşlıların vergi yükü azaltılacak, “asgari ücret” düzeyinde gelir “vergi kapsamı dışında” tutulacaktır. Bir diğer ifadeyle asgari ücret seviyesine kadar olan gelirler % 0 oranında vergilendirilecek, yani gelir vergisine tabi tutulmayacaktır.

Kapsamlı bir emek reformunun gereği olarak; sosyal güvenlik katkı payları ilk aşamada 10 puan olmak üzere, dört yıllık bir süreçte yüzde kırk oranında azaltılarak, istihdam üzerindeki vergi yükü hafifletilecektir.

Esnaf ve sanatkârlar ile ücretlilere uygulanan gelir vergisi oranları diğer mükelleflerin tabi olduğu tarifeden 5 puan düşük olarak belirlenecektir.

Geçici vergi ve geçim indirimi sisteminin yaratmakta olduğu eşitsizlik ve haksızlıklar giderilecektir.

Gelir vergisindeki oran indirimlerine paralel olarak, teşvik kapsamındaki yatırımlar ve sosyal amaçlı uygulamalar dışındaki tüm istisna ve muafiyetler kaldırılacaktır.

KOBİ'lere yönelik düşük oranlı kurumlar vergisi uygulanacak, bu oranın her durumda %10'un altına indirilmesi hedeflenecektir.

İkametgah olarak satın alınacak konuta ait, tapu harcı dahil tüm vergi ve harçlar kaldırılacaktır.

Dolaylı vergi oranları azaltılacak:

Avrupa ülkeleri ortalamasının çok üstünde olan "dolaylı vergilerin toplam vergiler içindeki payı" azaltılacak, tüketim vergilerinin payı Avrupa ülkeleri düzeyine çekilecektir.

Yaşamsal nitelikli temel mal ve hizmetlerde, çiftçimizin kullandığı temel girdilerde, toplu taşımacılıkta, ilaçta, en-

gellilere ait sağlık ekipmanlarında, sağlık ve eğitim hizmetlerinde, internet kullanımı ve bilgi teknolojileri uygulamalarında, temel gıda ürünlerinde KDV oranlarının kademeli olarak yüzde 1'e indirilmesi hedef alınacaktır.

Özel Tüketim Vergisi (ÖTV)'nin kapsamı AB ile uyumlu hale getirilecektir. Tarımda kullanılan mazot öncelikli olmak üzere beyaz eşya, televizyon, radyo gibi günlük hayatın vazgeçilmez parçası olan ürünler ile telefon ve haberleşme hizmetleri üzerinden tahsil edilen ÖTV kademeli olarak kaldırılacaktır.

Uzun vadede vergi oranları düşürülecek: Ekonomideki gelişmeler paralelinde vergi oranları zaman içinde AB ülkeleri düzeyine çekilecek, muafiyetler en aza indirilerek efektif vergi oranları arttırılacaktır.

Yaygın, düşük oranlı ve adil bir vergi sisteminin oluşturulması hedef alınacaktır.

Sermaye değer artış kazançları dâhil tüm sermaye gelirleri düz oranlı vergilendirme çerçevesinde düşük oranda vergilendirilecektir. Sermaye kazançlarının vergilendirmesinde yerli yabancı ayrımı kaldırılacaktır.

Teşvik kapsamı içindeki yatırımlara özel vergisel destekler sağlanacaktır.

Toplanan verginin hesabı verilecek: Toplanan vergi gelirlerinin nereye harcandığı konusunda kamuoyunun düzenli biçimde bilgilendirilmesi sağlanacaktır.

Vergi teşviki, muafiyet, istisna veya indirimler yoluyla tahsilinden vazgeçilen vergiler ile bunların karşılığında sağlanan kamusal yarar konusunda kamuoyu ayrıntılı bir şekilde bilgilendirilecektir.

Vergi politikaları daima öngörülebilir olacak: Yapılacak vergi düzenlemelerinde hukuk güvenliği ilkesi gözetilecektir. Vergi kanunları gözden geçirilerek, “temsilsiz vergi olmaz” ilkesi uyarınca, “hukuk güvenliği”nin de gereği olarak vergi oranlarının artırımı konusunda Bakanlar Kurulu’na verilmiş olan yetkiler makul düzeylere çekilecektir.

Vergi gelirlerinden yerel yönetimlere daha çok pay verilecek: Yerel yönetimlerin etkinliğini ve sorumluluğunu artırma anlayışı doğrultusunda; yerel hizmetlerle bağlantılı vergileri toplama yetkisini kademeli olarak yerel idarelere devreden, toplam vergi gelirlerinden daha büyük payı belediyelere aktaran bir anlayış yaşama geçirilecektir.

EKONOMİ HIZLA KAYIT İÇİNE ALINACAK

Vergi tabanı genişletilecek, ekonomi hızla kayıt içine alınarak kayıt dışı ekonominin büyüklüğünün azaltılması hedeflenecek:

- Vergi ve sosyal güvenlik katkı paylarındaki oran indirimlerine paralel bir programla, kayıt dışılık gelişmiş ülke ortalamalarına indirilecektir. Bu amaçla belge sistemini yay-

gınlaştıracak etkin önlemler uygulamaya konulacaktır.

- Ekonomide nakit kullanımının azaltılması için kaydi ödeme araçları ile yapılan alışverişlerde KDV oranı düşürülecek, bono ve çek kullanımında ciro ve hamiline yazılma uygulamaları kaldırılacaktır.
- Bankalar aracılığıyla yapılan ödemeler ile beyanlar arasındaki bağlantılar izlenecektir.
- Vergi ve sosyal güvenlik katkı paylarında indirim ve erteleme gibi politikalarla küçük ölçekli firmaların birleşme, devralma ve stratejik ortaklıklar yoluna gitmeleri özendirilecektir. Böylelikle, firmaların ölçek ve kapsam ekonomilerinden faydalanmaları, karlılık oranını yükseltmeleri, sermaye yapılarını güçlendirmeleri, kurumsal örgütlenme biçimlerini benimsemeleri ve faaliyetlerini kayıtlı bir biçimde sürdürmeleri sağlanacaktır. Bu uygulama yapılırken, sektörde rekabet koşullarının güçlendirilmesine özen gösterilecektir.

Özerk, etkin, hukuka saygılı ve mükellef dostu çağdaş bir vergi idaresi oluşturulacaktır.

Vergi yönetiminde merkezîyetçilik azaltılacak, vergi idaresi teknik açıdan yüksek, rasyonel, verimli bir yapıya kavuşturulacak. Bu kapsamda;

Toplumda vergi ödeme bilinci yaygınlaştırılacak, vergi kaçakları asgariye indirilecektir.

Vergi sisteminde bürokrasi azaltılacak, özellikle esnaf ve sanatkârlar açısından vergi işlem ve mevzuatı kolaylaştırılıp, sadeleştirilecektir.

Vatandaşlık numarasının her alanda kullanımı yaygınlaştırılarak, her türlü ekonomik faaliyetin takibi kurumsallaştırılacaktır.

Yıllık kazanç ve gider beyanı uygulaması, çapraz denetim yöntemleri ve yaygın bilgi işlem kayıt düzeni ile vergi kaçakçılığının önlenmesi sağlanacaktır.

Yurt dışında yaşayan vatandaşlarımızın vergi sorunları çözümlenecektir. Bu vatandaşlarımızın yurt dışında oturdukları evlerin kira bedelinin, Türkiye’de elde ettikleri kira bedelinden indirilmesi sağlanacaktır.

Vergi affı uygulamalarına son verilecek: Vergi kaçırmaya teşvik eden, vergi ödeme kültürünü zedeleyen ve kayıpları arttıran, haksız rekabete ve kazançlara yol açan “vergi affı” uygulamalarına son veren kararlı uygulamaların takipçisi olunacaktır.

Kamu girişimciliği ve özelleştirmede amacımız: üretken Türkiye

CHP “Kamu Girişimciliğine” veya “Özelleştirmeye” ideolojik olarak bakmamaktadır. CHP için özelleştirme bir amaç değildir. Ülke ekonomisinin koşul ve ihtiyacına, ilgili sektörün ve kuruluşun niteliğine göre kullanılması gereken bir araçtır.

Özelleştirme kamu girişimlerinin tasfiye aracı ve kamu finansman kaynağı olarak görülmemelidir.

Ulusal sanayimizi yabancılaştırma, kamu işletmelerini kapatma ve kamu malının yağmalanmasına dönüşen ilkesiz özelleştirme sürecine son verilecektir.

Kamu Ekonomik Girişimleri (KİT'ler), ülkemizde demokrasinin derinleştirilmesine, sanayileşmenin kökleşmesine, ekonomik ve toplumsal gelişmenin hızlandırılmasına, gelir dağılımının iyileştirilmesine, bölgeler arası dengesizliklerin azaltılmasına çok önemli katkılarda bulunmuşlardır.

Ancak son yıllarda izlenmiş olan "sanayileşmeyi, reel sektörleri ve kamu ekonomisini dışlayan" politikalar sonucu bu kuruluşlar, teknolojilerinin yenilenmemesi, idame ve yenileme yatırımlarının gereğince yapılmaması ve politik müdahaleler" nedenleriyle verimlilik ve etkinliklerinde ciddi kayıplara uğramışlardır.

Özellikle son yirmi yıldır ülkemizin stratejik mal ve kamusal yarar amaçlı hizmet üreten en temel kamu işletmelerinin, fabrikalarının, en kârlı ve stratejik nitelikli entegre sanayi kuruluşlarının, ulusal çıkarlar ile ulusal sanayinin gerekleri hiç umursanmadan, çalışanların hakları korunmadan ve ek istihdam yaratma koşulları getirilmeden, yabancı veya yerli alıcı farkı gözetmeden, işletmede teknolojik yapılanma, idame, modernleşme veya genişletme yatırımları dahi öngörülmeden özelleştirilmeleri ekonomimize vurulan bir darbedir.

Bu sürecin kuralsızlığa, kayırmacılığa ve zaman zaman adeta bir vurguna ve yağmaya dönüşmesi, ekonomimizde çok ciddi çarpıklıklar meydana getirmiştir. Bu anlayışla;

Kit'ler ancak belirli koşullarla özelleştirilebilecek:

Özelleştirmeye, ancak kamusal ve toplumsal yararın açıkça görüldüğü alanlarda, ekonomide ve sanayide yeniden yapılanma, rekabeti ve verimliliği artırma, sınaî mülkiyeti tabana yayma, istihdamı artırma ve teknolojiyi iyileştirme amaçları ile yaklaşılacaktır. Özelleştirmeden etkilenen ve etkilenecek olan sektörlerde piyasaların kanunlarla yeniden düzenlenmesi ve rekabet koşullarına aykırı oluşumların önlenmesi sağlanacaktır.

Kit'ler ancak sektörde egemen veya teknolojide öncü kuruluşlarla ortaklık kuracak:

Teknolojik gelişmeyi sağlamak ve ihracatta etkinliği artırmak için, gerektiğinde, sektörde egemen veya teknolojide öncü, yerli veya yabancı kuruluşlarla ortaklıklara gidilmesinin yolları aranacaktır.

Özelleştirme girişimlerinin herbiri için ayrı t.b.m.m.

kararı: Özelleştirmenin hukuksal altyapısı eksiksiz olarak oluşturulacak, tüm özelleştirmeler T.B.M.M. kararına dayandırılacak, özelleştirme işlemlerinin her aşamasında açıklık esas alınacaktır.

Özelleştirme gelirleri sadece "iş ve ücret güvencesi" ile "yeniden yapılanma" fonlarına aktarılacak:

Özelleştirme gelirlerini sektörel yapılanma yerine kamu açıkları veya cari açığa çözüm olarak görmek, sürdürülebilir-

bir politika değildir. Özelleştirme işlemlerinin emekçileri mağdur etmesine son verilecek, özelleştirme gelirleri, "iş ve ücret güvencesi" ile "yeniden yapılanma" fonlarında toplanarak, amacına uygun olarak kullanılacaktır.

KİT REFORMU YAPILACAK

Kit'lerin varlık nedeni, özel girişimi engellemek, rekabet koşullarını olumsuz etkilemek, siyasetçilere rant alanları yaratmak olamaz.

Ancak;

Ekonomik kalkınma sürecinin gerekleri doğrutusunda özellikle geri kalmış bölgelerde özel sektörün itibar etmediği alanlarda yatırım ve yapılanma ihtiyacının karşılanması,

Yeni teknoloji ve sermaye yoğun yatırıma ihtiyaç duyulduğu halde özel girişimcinin bundan uzak durduğu, özellikle bilgi çağının öncü sektörlerinde ve ulusal güvenliğin öngördüğü alanlarda, Stratejik mal ve kamusal yarar amaçlı hizmet alanlarında ulusal avantajların korunması,

konularında, iç ve dış piyasa koşullarında rekabet etmeleri kaydıyla, KİT'lere her zaman görev alanı vardır.

Bu hedeflere yönelik olarak kit'ler yeniden yapılanılacak: Bu kapsamda KİT'ler;

Gerçek anlamda özerkleştirilerek, siyasi baskılardan arındırılacak,

Teknolojik yapılanma ile etkin ve verimli bir yapıya ve dış rekabete açık, serbest piyasa koşullarında rekabet gücüne sahip bir konuma getirilecek,

Yönetim hakimiyetini kaybetmeden, sektörde teknoloji lideri yerli veya yabancı kuruluşlarla ortaklıklar oluşturulması dahil, özel sektör ile organik ilişkiler içine girilerek yeniden yapılandırılarak, teknolojik atılım ile AR-GE ve inovasyon yetenekleri geliştirilecektir.

Ulusal finans sistemimizin güçlenmesi, ekonomik bağımsızlığımızın en önemli dayanaklarındandır. Bu nedenle;

Mali sektörde faaliyet gösteren tüm düzenleyici ve denetleyici kurumların tek bir çatı altında toplanması sağlanacaktır: Bu çatı kurumunun görevi, bağımsız düzenleyici ve denetleyici otoriteler arasında eş güdümü sağlayarak sistemin düzenleme ve denetimini etkinleştirmektir.

Mali kesim ve reel sektörün etkin işbirliğini sağlayacak bir vizyonla uluslar arası standartlara uygun, değişen küresel finansal mimariyi dikkate alan yeni bir bankacılık yasası çıkarılacaktır.

Ulusal bankacılık sisteminde toplam yabancı payı sınırlı tutulacak: Ulusal bankacılık sisteminin sağlıklı gelişmesi için ulusal bankacılıkta, doğrudan ve dolaylı toplam yabancı payının orta vadede belirli bir oranı aşmaması hedef alınacaktır. Yabancı sermayenin ulusal kuruluşları tamamıyla devralmasından ziyade yerli sermaye ile mül-

kiyet ortaklığı ve stratejik ortaklık kurması desteklenecek. Bankaların yönetim kurullarında Türk uyruğuna sahip kişilerin bulunmasına yönelik düzenlemeler yapılacak. Bankacılığın yabancılaşmasının yol açabileceği bankaların sahibi olan ülkelerdeki ekonomik hastalıkların ev sahibi ülkeye bulaşma riski önlenecektir.

Reel sektörü yeterince destekleyen finansal sistem:

Kaynakları yatırıma daha fazla yönlendirecek, araç çeşitliliğine ve mali derinliğe sahip, rekabetçi ölçüğe ulaşmış, uluslararası standartlarda düzenleme ve denetim ile riski iyi yöneten bir finans sisteminin oluşması sağlanacaktır. Mali aracılık faaliyetinin etkin bir şekilde yürütülmesi amacıyla, bu faaliyetler üzerindeki vergi ve benzeri kamusal yükler azaltılacaktır.

Ziraat Bankası tarım ve çiftçinin kamu ihtisas bankası olarak görevini sürdürecektir:

Ziraat Bankası'nın, tarım, ormancılık ve hayvancılık sektörüne, çiftçi ile tarım kooperatif ve birlikleriyle gıda ve tarım sektörleri ile bağlantılı sanayi sektörlerine destek ve finansman sağlayan bir kamu ihtisas bankası olarak, etkin ve özerk bir yapıda, güvenli bankacılık ilkelerinden taviz vermeden görevini yapması hedef alınacaktır.

Halk Bankası esnaf ve kobilerin kamu ihtisas bankası olarak görev yapacak:

Halk Bankası, esnaf ve KOBİ'lerin, etkin ulusal ihtisas bankasına dönüştürülecek; bu amaçla yapısı güçlendirilecek, siyasi baskılardan arındırılıp, özerkleştirilecektir.

Yurtdışı müteahhitlik işlerinde kolay ulaşılabilir ve kredibilitesi yüksek teminat sağlamak amacıyla kamu bankaları liderliğinde güvence fonu oluşturulacak: Yurtdışı müteahhitlik işlerinde karşılaşılan teminat mektubu bulma zorluğunu gidermek ve rekabet güçlerini artırmak üzere gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

Basel II kriterlerinin uygulanmasındaki sorunlar takip edilecek: BASEL II kriterlerinin bankacılık sisteminde uygulamaya alınmasının KOBİ'lere olası olumsuz etkilerini gidermek amacıyla bir yandan bu kuruluşların yeni çerçeveye uyumu özendirilecek, diğer yandan geçişi kolaylaştıracak yapısal düzenlemeler gerçekleştirilecektir.

BDDK ve TMSF'nin bağımsızlığı korunacak, görevlerini etkin şekilde yapmaları sağlanacaktır: Finans ve reel sektörü destekleyecek gelişmeleri dikkate alan ve Bankaların sağlıklı yapıda gelişmeleri, uluslararası mali piyasalarda ortaya çıkan veya çıkabilecek olumsuz gelişmelerden korunabilmeleri, devralınmış olan banka ve mali kuruluşlarla ilgili kamu haklarının gereğince korunması, Mevduat Güvence Fonu'nun ihtiyaca uygun düzeyde tutulması için düzenleyici ve denetleyici çerçeve ve güçlendirilecektir.

SERMAYE PİYASASININ HUKUKİ ÇERÇEVESİ YENİLENECEK VE SERMAYE PİYASASININ DERİNLEŞMESİ HEDEF ALINACAKTIR. Bu kapsamda;

İMKB'nin daha çok derinleştirilmesi ve güçlenmesi, ser-

maye piyasalarına olan güvenin artırılması, sermayenin tabana yayılmasının hızlandırılması amacıyla düzenleyici ve denetleyici çerçevenin güçlendirilmesi sağlanacaktır.

Şirketlerde iyi yönetim ilkelerini sağlayarak ekonomide riskleri azaltacak gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

Sermaye piyasasında denetim zafiyetlerini ortadan kaldıracak önlemler alınacaktır.

Yeni Ticaret Kanunu ile halka açık anonim şirket yapısının kökten değişeceği dikkate alınarak Sermaye Piyasası Kanunda ve Kurulun alt düzenlemelerinde gerekli değişiklikler yapılacaktır.

Emeklilik fonları gibi tasarruf oranını artıracı uzun vadeli yatırım araçlarının gelişimi desteklenecektir.

Dini inançlar sömürülerek, izinsiz arz ile hukuk ve etik dışı yöntemlerle, yakın geçmişte yaratılmış olan sömürü çarkının bir daha oluşmamasını sağlayacak önlemlerin alınması sağlanacaktır.

Yasal zemini hazır olan KOBİ Borsaları'na çağdaş koşullar ve etkinlik kriterleri çerçevesinde işlerlik sağlanacaktır.

Sigortacılık sektörünü düzenlemek ve denetlemek üzere bağımsız bir Sigorta Düzenleme ve Denetleme Kurumu kurularak çatı düzenleme ve denetleme çatı kurumuna bağlanacaktır.

Sigorta sektörünün gelişmesi sağlanacak; sektörün gelişimi ile elde edilecek primlerin sermaye piyasalarına yönlendirilmesi özendirilecektir.

II. KÜRESELLEŞMENİN AVANTAJLARINDAN YARARLANACAK, SAKINCALARINDAN ÜLKEMİZİ KORUYACAK, BİR EKONOMİ POLİTİKASI

Küreselleşmenin taşıdığı riskleri en aza indirip potansiyellerinden en üst düzeyde yararlanmak hedefimiz olacaktır.

21. yüzyılın büyük görevi, küreselleşmenin olumsuzluklarını demokratik ve sosyal politikalarla göğüslemek, bu süreci, toplumsal gelişmeyi ve barışı geliştirici bir mecraya oturtmaktır. Bu anlayışla;

ULUSAL ÜRETİM EKONOMİSİ TEMELİNDE POLİTİKALARLA, KÜRESELLEŞMENİN OLUMSUZLUKLARINDAN KORUNULACAK:

Küreselleşme süreciyle birlikte ekonomik güç, uluslararası şirketler, bankalar ve fonlarda yoğunlaşmıştır. Küreselleşme, sermaye ve malların serbest dolaşımı ile sınırlı kalmış, emeğin serbest dolaşımının gerçekleşmemesi ise emeğin sömürülmesine uygun zemini hazırlamıştır. Küreselleşme ile birlikte ulusal ve küresel ölçekte yeterli bir düzenleyici çerçevenin geliştirilmemiş olması spekülasyon sermaye hareketlerinin hızla artmasına ve ülke ekonomilerinin istikrarsızlığa sürüklenmesine yol açmıştır. Türkiye hem dünyaya açık, hem de ulusal üretim ekonomisinin önünü

açan politikalarla, küreselleşmenin olumsuzluklarından korunacaktır.

YENİ DÜNYA DÜZENİNDE HIZLA ARTAN EKONOMİK BÜTÜNLEŞME VE BAĞIMLILIKLARIN YARATTIKLARI SIKINTILARA ULUSLAR ARASI DÜZEYDE ÇÖZÜM ARAYIŞLARI DESTEKLENECEKTİR.

Ekonomik krizler yerel ve ulusal nitelikten çıkarak hızla diğer ülkelere yayılmaktadır. Ulusların kaderi ve dünya ekonomisinin geleceği küresel sermayenin risk iştahına emanet edilemeyecek kadar önemlidir. Bu kapsamda;

G-20 platformunun yeni küresel mimarinin temel aktörlerinden biri haline gelmesi desteklenecektir.

Uluslar arası finans kuruluşlarının karar alma mekanizmalarında gelişmekte olan ülkelerin ağırlıklarının artırılması desteklenecektir.

Uluslar arası finans kuruluşlarının krizleri gizleyen değil krizleri öngörebilen ve çözümler üretebilen bir konuma kayması desteklenecektir. Bu kuruluşların ülkelere özel çözüm önerilerini ulusal aktörlerle yakın bir diyalog içerisinde, ülkelerin kendilerine özgü koşulları dikkate alınarak ve standart çözümlerden kaçınarak yapmalarına yönelik uluslar arası işbirliği desteklenecektir.

Ülkede güvenli, istikrarlı, özendirici bir reel yatırım ortamı yaratılacak: Yeni tesis, fabrika ve işletmeler ku-

rulmasına yönelik sabit sermaye yatırımları için, yerli ve yabancı yatırımcılara uygun, güvenli, istikrarlı bir yatırım ortamı yaratılacak, sabit sermaye yatırımlarına ilişkin bürokratik işlemler en alt düzeye indirilecektir.

Yoksullaşma ve sömürü ortamı, koruyucu sosyal refah devleti politikaları ile aşılabacak: Küreselleşmenin, özellikle “yoksulluğun azaltılması, gelir dağılımının iyileştirilmesi, kaliteli iş imkânlarının artırılması, kesintisiz büyümenin sağlanması” süreçlerine engel yaygın ve derin olumsuzluklar ile beraberinde tırmandırdığı yoksullaşma ve sömürü ortamı, oluşturacağımız **Koruyucu Sosyal Devlet** politikaları ile aşılabacaktır.

Teknoloji ile bilginin serbest dolaşımı ve reel yatırımları artırıcı boyutları ile küreselleşmeden yararlanılacak: Ancak, küreselleşme sürecinde, başta kısa vadeli sermaye hareketleri gibi ulusal ekonomimiz açısından istikrarsızlık kaynağı olan dinamiklerin olumsuzlukları karşısında gerekli önlemler alınacaktır.

Yabancı sermayeden refah artışına kaynak olarak yararlanılacak: Yabancı sermayeden, ulusal ekonomide istikrarsızlık kaynağı olarak değil, yaratılacak katma değere ve refaha kaynak olarak yararlanılması için, yabancı sermayenin istikrarsızlığı artırıcı yönlerini kontrol etmeye yönelik yasaklayıcı olmayan özendirici önlemler alınacaktır.

DIŞ EKONOMİK İLİŞKİLERDE, REKABET GÜCÜMÜZ ARTIRILACAK, ÇIKARLARIMIZ KORUNACAK

Cumhuriyet Halk Partisi'nin "ekonomik bağımsızlık" anlayışı, kendi içine dönük, dışa kapalı bir ekonomi değildir. CHP, ekonomik bağımsızlığın daha iyi korunabilmesi için, ekonomimizin rekabet gücünün yükseltilmesini, dış ekonomik ilişkilerin kararlı bir şekilde ve çok yönlü olarak geliştirilmesini öngörmektedir.

AB katılım süreci ve Asya-Pasifik kaynaklı yeni küresel rekabet ortamı, Türkiye'de ekonominin rekabet gücünü ve istihdam imkânlarını arttırmaya yönelik yeni fırsatlar yaratmaktadır. AB ve ABD ile sürekli gelişmekte olan ekonomik ilişkilere ek olarak;

Komşu ülkeler, Balkanlar, Kafkaslar, İslam Ülkeleri ve Bağımsız Türk Devletleri ile ekonomik ilişkilerimize özel önem ve ağırlık verilmesi,

Karadeniz Ekonomik İşbirliği Platformu'nun güçlendirilerek sürdürülmesi,

Akdeniz ülkeleri ile ekonomik ilişkilerimizin daha yaygınlaştırılması, giderek Afrika ülkeleri ile yeni ekonomik işbirliği alanlarının geliştirilmesi,

Başta Japonya ve diğer uzak doğu ileri teknoloji ülkeleri, Pasifik'teki "büyüme merkezleri", Çin ve Hindistan gibi

Üretim ve ticarete ağırlıklarını koyan yeni gc odakları ile de ck yönlü, dengeli ve kararlı ekonomik ilişkiler içine girilmesi,

ekonomimize yeni ufuklar açacak, ilişkilerimize ck yönlülük sağlayacaktır.

III. EKONOMİ HUKUKU AĐDAŐLAŐTIRILACAK

Bilgi toplumunun yeni hukuki gereksinimleri, bilişim ve bilgi teknolojileri uygulamaları ile doğmakta olan yeni sorumluluk alanları, sürekli değişmekte olan ülkemiz ve dış dünya koşulları, yoğunlaşan dış ekonomik ilişkiler ve taraf olduğumuz uluslararası sözleşmeler yeni yükümlülükler yaratmakta, hukuki alanda yeni ihtiyaçlar doğmaktadır.

Bu nedenlerle ülkemizde geçerli olan ekonomi hukukunun yenileştirilmesi ve uyumun sürekli kılınması bir zorunluluktur. Bu anlayışla;

Uluslararası uygulamalarla uyumlu bir hukuk, vergi, muhasebe altyapısının varlığı ve bu alanlardaki öngörülebilirlik iyi bir yatırım ortamının koşuludur. Bu alanda yaygın, etkin ve kalıcı iyileştirmelere gidilecektir.

Ulusal çıkarlarımızı da gözeterek, ekonomi hukukunun, başta AB lkeleriyle olmak üzere, uluslararası hukuk ile uyumlaştırılması hedef alınacaktır.

Ekonominin hukuk mevzuatı yenileştirilirken, girişimcinin yatırım Őevkini kıran kırtasiyeciliğin azaltılması amalana-

cak; tüketici, girişimci ve devlet ilişkilerinde şeffaflığın, eşitliğin ve adaletin sağlanması hedef alınacaktır.

“Tüketici haklarını koruma mevzuatı” ile “üretimde standartların korunmasını ve kalite kontrolün etkinleştirilmesini” öngören mevzuata, mağdur edilen tüketicinin haklarının tazmin edilmesini sağlayacak yaptırımlara işlerlik ve güç kazandırılacaktır.

Fikri ve sınai mülkiyet haklarının korunmasına önem verilecektir.

Çevrenin korunması ve çevre hakkı ile ilgili mevzuatın uygulanmasını etkinleştirecek düzenlemeler yapılacaktır.

Bankacılık, sermaye piyasası, kredi ve teşvik işlemleri alanlarında eşitlik ve açıklık ilkeleri ile bağdaşmayan, bireyi mağdur eden, kamu yararını gözetmeyen uygulamaları önleyici mevzuat düzeni oluşturulacaktır.

CHP, bu yaklaşım içinde, gerçekleştireceği düzenlemelerle ekonomi hukukunu, bireyi ve girişimciyi temel alan, kamu yararını gözeten, adalet, eşitlik ve şeffaflığı ön plana çıkartan, taraflara haksız çıkar sağlamayan, suçu caydıran, suçluyu cezalandıran, GÜÇLÜYÜ DEĞİL HAKLIYI ÖDÜLENDİREN çağdaş ve dinamik bir yapıya kavuşturacaktır. SANAYİMİZ HIZLA YÜKSEK KATMA DEĞER VE İSTİHDAM YARATAN BİR YAPIYA DÖNÜŞTÜRÜLECEK

Ülkemizde uzunca bir süredir uygulanmakta olan makro-ekonomik politikalar yüksek faiz-düşük kur döngüsü üzerinden, özellikle tüketim harcamaları kaynaklı büyümeyi ortaya çıkarmaktadır. Yüksek faiz-düşük kur politikası yapay olarak enflasyon oranının düşmesine neden olurken, firmalar üzerinde üç temel olumsuz etkide bulunmaktadır:

Özellikle ara ve yatırım malları alanlarında **yerli üreticiler cezalandırılarak ithalat özendirilmektedir**. Bu politika, ülke ekonomisinde, katma değer ve istihdam yaratmayan bir üretim ve ihracat yapısına yol açarak adeta bir montaj sanayinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Montaj sanayine dönüşmenin en temel göstergesi ihracat ve üretim arttıkça ara mal ve yatırım malları ithalatının ve cari açığın çok daha hızlı artmasıdır.

Yüksek faiz-düşük kur politikası firmaların yurtdışından yüksek oranda borçlanmasına neden olmuş, **firmaların ve ülke ekonomisinin kırılganlığı artmıştır**.

Söz konusu politika, firmaların yurtiçi pazardaki rekabet güçlerini zayıflatmaktadır. Çok sayıda firma sanayi sektöründen çekilerek rekabetin görece az olduğu alanlara yönelmekte, **ülkemizin sanayi tabanı aşınmakta ve uzun dönemli büyüme potansiyeli azalmaktadır**.

Halbuki, Türkiye'nin büyüme ve kalkınma potansiyeli sanayi sektörünün gelişimiyle çok yakından ilişkilidir. Sanyisiz büyüme;

Dışa bağımlılığı artıracak,
Ekonomiyi istikrarsızlaştıracak,
İşsizliği artıracak,
İstihdam yaratan temel sektörlerden hizmetlerin gelişimini engelleyecek,
Gelir dağılımını bozacak,
Bölgesel dengesizlikleri derinleştirecek,
Teknolojik gelişme ve üretkenlik artışını sınırlandıracak ve
Örgütlü bir toplumsal yapının gelişimini engelleyecektir.

Sanayi sektörü, büyümenin dinamik kılınması ve bir kalkınma sürecine dönüşmesinde kritik rol oynamaktadır. Teknolojik gelişmelere ve üretkenlik artışına daha açık olması, üretmiş olduğu yatırım, tüketim ve ara mallarıyla tarım ve hizmetler sektörlerinin gelişmesinde oldukça etkili bir rol üstlenebilmesi, ihracat yapabilme kapasitesinin yüksek olması ve işgücünün bilgi ve becerisinin artırılmasında üstlendiği işlev nedeniyle sanayi sektörü kalkınma sürecinin kilit noktasında bulunmaktadır.

SANAYİDE ATILIM STRATEJİSİ UYGULAYACAĞIZ

Ulusal sanayi yapısında 21.yüzyılın koşullarını kucaklayacak bir dönüşüm ve atılım yapılabilmesi için, devletin özel sektörle diyalog ve işbirliği geliştirme ve özel sektörü yönlendirme işlevi büyük önem kazanmıştır. CHP'nin bu konuda izleyeceği

kararlılı politikalarla:

Sanayide vizyonumuz üretimde kalite ve etkinlik, dış piyasalarda dinamik rekabet gücü: Piyasalarda karmaşık düzenlemelere son verilecek, sanayici durağanlıktan girişimcilikte pratikleşmeye yöneltilen, rant arayışı yerine üretim ekonomisine odaklandırılacaktır. Üretimde kalite ve etkinliği, dış piyasalarda rekabeti hedefleyecek yeni bir sanayileşme vizyonu gerçekleştirilecektir.

ULUSAL SANAYİ STRATEJİMİZ;

Piyasaların işleyişine ilişkin genel kuralların, “rekabete açık ve yatırım dostu piyasa ortamı” ile “devlet yardımları ve teşvik politikalarının” konumu,

Sanayi işletmelerinin verimliliğini etkileyecek, “nitelikli işgücü, yenilikçilik, çevre, altyapı” gibi yatay sanayi politikalarının durumu,

Sektörel rekabet gücünü etkileyen, küreselleşme ile önemli giderek artmakta olan dış faktörler, “uluslararası sermaye, bilgi, teknoloji” hareketlerinden kaynaklanan dinamikler ile etkileşim koşulları,

Kamunun stratejik sanayi sektörlerindeki birikim ve uygulamaları,

Bilgi Çağı'nın öngörülerini ve açılımları,

Stratejik Makro Planlamanın vizyonu çerçevesinde gere-

ğince önemsenererek ve değerlendirilerek, belirlenecektir.

Türkiye ekonomisini daha rekabetçi bir konuma taşıyacak araçları içeren, bu alanlardaki öncelikleri, ekonomik faktörleri ve önlemleri belirleyen “**Türkiye Sanayi Stratejisi ve Politikaları**” dinamik, katılımcı ve sürekli olarak güncellenerek yenilenebilen bir yaklaşımla saptanacaktır.

Türkiye Sanayi Stratejisi’nin temel hedefi; genelde sanayi işletmelerinin, özelde ise **KOBİ**’lerin “katma değeri yüksek üretime, yüksek teknolojik kabiliyete ve nitelikli işgücüne, değişen şartlara uyum sağlayabilme yeteneğine, ulusal ve uluslararası piyasalarda rekabet gücü olan bir yapıya” kavuşturulması olarak belirlenecektir.

Sanayi envanteri dinamik bir hale getirilecek, sektörel araştırma enstitüleri geliştirilecek, bu enstitüler aracılığı ile özel sektörün politika oluşturma kapasitesi güçlendirilecektir.

HEDEFİMİZ: “TEKNOLOJİK DÜZEYİ VE DIŞ REKABET GÜCÜ YÜKSEK, SOSYAL AYAĞI GÜÇLÜ, İLERİ ULUSAL SANAYİ”

CHP, rekabet gücü yüksek, stratejik öncü sektörlerle odaklanmış ileri sanayileşmeyle ve Bilgi Çağı’nın olanaklarının doğru değerlendirilmesiyle, Türkiye ekonomisini yıllık ortalama yüzde yedi düzeyinde sürdürülebilir gelecek büyüme potansiyeline ulaştırmayı hedef almaktadır. Türkiye ekonomisinde yapısal bir değişim ve dönüşümü gerçekleştirmek zorundadır

İleri sanayileşme, güçlü Türkiye'yi oluşturma iddiamızın temel dayanağıdır.

Küreselleşen dünyada rekabet gücünü belirleyen en temel faktör, **AR-GE** ve **inovasyon (yenilikçilik)** kaynaklı yüksek ve sürdürülebilir verimlilik artışıdır.

Bu vizyon ve kararlılık içinde; yüksek verimliliğe dayalı, dış rekabet gücü yüksek, bilgi çağıının ileri sektörlerinde yoğunlaşan Sanayileşme temel önceliğimiz olacak, mevcut endüstriyel yapının bu doğrultuda dönüşümü hedef alınacaktır. Bu kapsamda;

Çağdaş stratejik kriter ve açılımlar ön planda tutulacak: "Ulusal Sanayi Stratejisi" ile AB'nin Yenilenmiş Lizbon Hedefleri, doğrultusunda özellikle "AR-GE ve yenilikçilik, istihdam, eğitim, çevre, altyapı sektörleri, bilgi ve iletişim teknolojileri ve kurumsal idari kapasite" konularında, stratejik kriter ve açılımlar ön planda tutulacaktır.

Bilişim, (bilgisayar, mikroelektronik, telekomünikasyon, bilgi ve iletişim teknolojileri) **ileri teknoloji malzemeleri, biyoteknoloji, nano teknoloji, nükleer ve uzay teknolojileri** gibi stratejik nitelikli alt sanayi sektörleri belirlenerek, hızla geliştirilmeleri hedef alınarak, güçlü destek sağlanacaktır.

Orta ve yüksek teknoloji sektörlerin üretim ve ihracat içindeki paylarının artırılmasına yönelik yeni girişim başlatılacak; **otomotiv, beyaz eşya, makine ve elektronik** sektörlerinde Türkiye'nin üretim merkezi olması hedef

alınacaktır. Geleneksel sektörlerde ise yeniden yapılanma teşvik edilerek, uluslararası rekabete uyum sağlayacak yapıya dönüşüm desteklenecektir.

Sanayimizin coğrafyası yeniden belirlenecek: Sanayimizin coğrafyası tarım, turizm, kent alanları ve Türkiye'nin gelişmesine öncülük edecek 'çekim merkezleri' dikkate alınarak yeniden belirlenecektir. Geleceğin kritik sektörlerini içerecek "Büyük Mekân Projeleri" bu anlayış içinde gerçekleştirilecektir. Oluşturulacak yeni sanayi aksları ve bölgeleri ile sanayinin yurt düzeyinde daha dengeli ve rasyonel dağılımı sağlanarak, sanayileşme sürecine yeni bir ivme kazandırılacaktır.

Teknoloji geliştirme bölgeleri ve merkezleri yaygınlaştırılacak: Ulusal Sanayinin verimliliğini artırmak için Teknoloji Geliştirme Bölgeleri ve Merkezleri (TEKMER) ile İş Geliştirme Merkezleri (İŞGEM) daha etkin yapılar da yaygınlaştırılacaktır. Bu kapsamda;

Beceri dönüşümünü sağlayıcı, girdi maliyetlerini düşürücü etkin tedbirlerin alınması, kalite standartları konusunda ulusal bir politikanın belirlenmesini,

Sanayiye girdi sağlayan altyapı ve hizmetler sektörünün işleyişinin etkinleştirilmesi, Kamunun hizmet sağlama etkinliğinin artırılmasını,

Rekabet gücünü olumsuz etkileyen sorunların tespit edilerek, sektörel bazda çözümler üretilmesini,

AR-GE işletmelerinin “Organize Sanayi” ve “Teknoloji Geliştirme” Bölgeleri ile, “Küçük Sanayi Sitelerinde” yoğunlaşmalarını,

Tüm firmaların rekabet gücünü artıracak, işgücünün niteliğini yükseltecek, finansmana erişimi kolaylaştıracak, yenilikçilik kapasitesini geliştirecek, girdi maliyetlerini düşürecek, çevreye duyarlılığı arttıracak ve farklı kurumlar arasında koordinasyon gereğini ön plana çıkartacak yatay politika alanları geliştirilecektir.

ETKİLİ BİR ULUSAL YENİLİK SİSTEMİ OLUŞTURULACAK

Üretkenlik yeteneğinin geliştirilmesinde firmaların izleyebilecekleri stratejiler önem taşımakla birlikte, asıl olan, en geniş yelpazede kar amacı olan ve olmayan birimlerin, kamu ve özel sektör kuruluşlarının, reel ve finansal sektörün ve üretici ve kullanıcılar arasındaki ilişkilerin ve etkileşimin güçlendirilmesidir. Söz konusu birimler arasında kurulacak güçlü bağlar öğrenme, işbirliği, paylaşma ve dayanışma gibi değerlerin ekonomi genelinde yerleşmesine ve güçlü bir sinerjinin ortaya çıkmasına katkı yapacaktır. Söz konusu bağların kurulması ise fiyat mekanizması dışındaki araçların bir bütünlük içerisinde kullanılmasını gerektirmektedir. Ortak araştırma, ürün geliştirme projeleri, küçük sanayi siteleri, organize sanayi bölgeleri, teknopark ve teknopolis gibi sanayi altyapıları; etkili bir adalet sistemi, girişim sermayesi gibi teknolojik gelişmeye odaklı finansal araçlar; politika geliştiren, uygulayan ve

değerlendiren kuruluşları bir araya getiren platformlar; kamu mal ve hizmet alım politikası; vergi ve teşvik politikası, eğitim sistemi ve kalite standartları bu araçlardan başlıcalarıdır. Ulusal Yenilik Sistemi olarak adlandırılabilir bu yapı, orta-uzun vadeli bir perspektifle ve bütüncül bir yaklaşımla sahiplenilecektir.

Sanayi politikasını destekleyen bir enerji politikası

izlenecek: Üretim sürecinin en temel girdilerinden birisi olan enerjinin yurt içinde üretiminin artırılmasına ve fiyatının işletmelerimizin rekabet gücünü destekleyen bir düzeye indirilmesine yönelik politikalara büyük önem verilecektir. Mevcut durumda, enerji ihtiyacının büyük bölümü ithalatla karşılanmakta, enerji ithalatı dış ticaret açığının genişlemesinde önemli rol oynamaktadır. Diğer yandan, yüksek enerji fiyatları işletmelerimizin iç ve dış pazarlarda rekabet gücünü olumsuz etkilemektedir. Bu itibarla,

Taşkömürü, linyit, rüzgar, güneş enerjisi ve jeotermal gibi yerli kaynakların kullanımına öncelik tanınacak,

Enerji alanında kamusal yatırım artırılırken rekabete dayalı bir piyasa yapısının tesis edilmesi suretiyle cazip bir yatırım iklimi yaratılarak enerji açığı ülkemiz için bir risk unsuru olmaktan çıkarılacak,

Fiyatlama politikası gözden geçirilerek ve etkili bir rekabet politikası uygulayarak sanayi kesimine satılan enerji kaynaklarının fiyatları aşağıya çekilecek,

Enerjinin verimli kullanılması amacıyla kamu ve özel sektör işbirliğiyle geniş çaplı bir verimlilik kampanyası başlatılacak,

Enerji tüketiminde tararrufu ve verimliliği teşvik edecek mekanizmalar kurulacaktır.

Sanayi işletmelerinde yenilikçiliğe önem verilecek:

Sanayi işletmelerinin yenilikçiliğe önem veren, bilgi ve iletişim teknolojilerinin etkin biçimde kullanılmasını teşvik eden yeni yapılanmaya gidilecektir. Bu çerçevede;

Bilgisayar, web tasarımı ve bilgi teknolojileri gibi konular-
da eğitimin güçlendirilerek yaygınlaştırılması,

Hizmet içi eğitim faaliyetlerinin daha sistemli ve yoğun olarak desteklenmesi,

Mesleki eğitimin yaygınlaştırılması, nitelikli işgücünün ge-
liştirilmesi,

Meslek liseleri ve yüksek okulların, sanayinin ara eleman ihtiyacını karşılayabilmesi için önlemler alınması,

Üniversitelerde girişimci geliştirme programlarının yay-
gınlaştırılması,
amaçlarına yönelik politikalar kararlılıkla uygulamaya ko-
nulanacaktır.

GÜÇLÜ BİR YATIRIM HAMLESİ BAŞLATILACAK

Türkiye'nin kalkınma potansiyeli, doğrudan yabancı sermayeyi de kapsayan güçlü bir yatırım hamlesi ile harekete geçirilecektir. Bu kapsamda;

Sanayi üretiminin ağırlıklı olarak ithal kaynaklı ara ve yatırım mallarına dayandırılması politikasına son verilecek,

Bize mal ve hizmet satan ülkelerde değil, kendi ülkemizde istihdam ve üretim artışı sağlanmasına öncelik verilmesi özendirilecek,

Yenilikçiliği özendiren Risk Sermayesi ve benzeri finansman araçlarının gelişimi desteklenecek,

Dünyadaki değişimlerin, teknolojik gelişmelerin, piyasalardaki ve tüketim kalıplarındaki farklılaşmaların, ekonomik kararlara hızla yansıtılabilmesi hedef alınacak,

Dahilde İşleme Rejiminin amacı doğrultusunda kullanılması sağlanacak, bunun dışına taşan uygulamalar engellenerek tarımsal gelişme ve sanayide ara malı üretimi önünde engel olmaktan çıkarılacak,

Doğal kaynakların daha ileri düzeyde değerlendirilmesine ve işlenmiş halde ihracına özen gösterilecek,

Akreditasyon, standardizasyon, uygunluk değerlendirme ve belgelendirme faaliyetleri desteklenecek,

Fikri ve sınai mülkiyet sisteminin etkinliğini sağlamak üzere kurumsal kapasite güçlendirilecek, toplum düzeyinde yaygın ve yerleşik fikri ve sınai haklar kültürü oluşturulacaktır.

Jenerik teknolojilerde kapasite artırılabacak: Geleceğe damgasını vuracak olan biyoteknoloji, nanoteknoloji, mekatronik, yazılım, genetik gibi jenerik teknoloji alanlarında söz sahibi olabilmemiz, ekonomimizin bu alanlardaki yenilikçi kapasitesinin artırılmasıyla mümkün olacaktır. Odukları geniş bir alanda üretim sürecini kökten değiştirme özelliğine sahip olan bu teknolojiler, rekabet gücünü ve refahı artırmada kalıcı etkilerde bulunacaktır. Bu çerçevede, jenerik teknolojiler alanlarında hem kamu hem de özel sektörün yenilikçi kapasitesinin artırılmasına öncelik verilecektir.

Teknolojik yenilik faaliyetlerindeki kritik eşik aşılacak: Teknolojik yenilik faaliyetlerindeki mevcut ölçek yetersizliği (kritik eşik) sorunu, firmaların kümelenmelerine, ana-yan sanayi bağlarının güçlendirilmesine ve kamu-üniversite-sanayi arasındaki uyumun ve işbirliğinin güçlendirilmesine odaklanılarak çözülecektir.

Savunma sanayimiz güçlü bir şekilde desteklenecek: Ülkemiz ekonomisinin geneli ve ulusal güvenlik açısından büyük önem taşıyan savunma sanayinin gelişimine özel önem verilecektir. Savunma sanayinde meydana gelecek ve ticari ürünlerde uygulama olanağı olabilecek gelişmelerin başka sektörlerde bulunan firmalarımızın faaliyetlerine yansımaları sağlayacak mekanizmalara etkinlik kazandırılacaktır.

Geleneksel sektörlerde üretimin yüksek katma değerli bölümünde uzmanlaşma hedeflenecek: Tekstil, giyim, deri, gıda gibi geleneksel sektörlerin, ekonomimizdeki ağırlığı ve istihdam yaratma potansiyelleri dikkate alınarak, üretimin sürecinin yüksek katma değer yaratan bölümlerde uzmanlaşmaları sağlanacak. Bu sektörlerimizin bilgi ve teknoloji yoğun diğer sektörlerle yakın bir etkileşim içerisine girerek verimlilik artışına odaklanmaları desteklenecek.

Ölçek yetersizliği ve kurumsallaşma eksikliği sorunu giderilecek: Etkili bir rekabet ortamının tesisi dikkate alınarak, "ölçek ve kapsam ekonomileri"nin bulunduğu sektörlerde "şirket birleşmeleri, devralmalar ve stratejik ortaklıklar" teşvik edilecektir.

Küresel ölçekte faaliyet gösteren türk şirketlerinin sayısı artırılacak: Bu amaç doğrultusunda kamu, fiziki altyapı desteği, vergi teşvikleri vb. araçlarla etkili bir rol üstlenecektir.

Ara ve yatırım mallarının üretimi artırılacak: Yurt içi üretimin bulunmadığı veya yetersiz olduğu hammadde, ara ve yatırım mallarının üretimine güçlü destek verilecektir. Bu çerçevede, bu sektörlerdeki firmalar üzerindeki dolaylı ve doğrudan vergi ve benzeri kamusal yükler kapsamlı bir şekilde azaltılacaktır. Bu politika uygulanırken, söz konusu uygulamanın ileri ve geri bağlantılar yoluyla ekonominin bütününe yapacağı etki dikkate alınacaktır.

Yenilikçi sanayici kuşağı'nın yaratılması amaçlana-

çak: Sanayileşme bilincinin bu ileri vizyon ve stratejilerini, değişimin dinamiklerini içselleştirecek, dış dünyadaki gelişmelere açık, ulusal ve sosyal duyarlılıkları yüksek yeni bir **yenilikçi sanayici kuşağ**ının yaratılması stratejik bir hedef olarak belirlenecektir.

CHP, bu anlayışla oluşturacağı “bilim, teknoloji ve sanayileşme” stratejisini açıklık ve kararlılık içinde uygulayacaktır. Bu strateji ile tüm dinamikler ve gelişmeler gereğince değerlendirilecek, doğrudan yabancı sermaye bu amaca yönlendirilecek, ulusal kaynak ve birikimlerin, sanayileşme sürecimize azami düzeyde katkıda bulunmaları sağlanacaktır.

YENİ VE ETKİN BİR TEŞVİK SİSTEMİ

Uygulamadaki israfa ve çarpık kaynak tahsisine yol açan “teşvik etmeyen teşvik sisteminin” değiştirilmesi gerekmektedir.

Yatırım ortamının iyileştirilmesi ekonomideki önceliklerimizden biri olacaktır. Siyasi ve makro ekonomik istikrar, bürokratik işlemlerin azaltılması böyle bir ortamın ön şartı olmakla birlikte yeterli değildir. “Teşvik” yatırım ortamının iyileştirilmesinin etkin bir aracı kullanılacaktır. Uygun bir teşvik politikası yurtiçi tasarrufların yatırımlara yönltilmesi yanında ülkeye doğrudan yabancı sermaye girişini özendirmek suretiyle de ekonomimizin üretim ve istihdam kapasitesini artıracaktır.

İleri sanayileşmenin, teknolojik yapılanmanın, dengeli böl-

gesel kalkınmanın ve ülkemizi bilgi toplumuna dönüştürebilmenin iddiası ve kararlılığı içinde öncü sektörleri hedef alan yeni ve etkin teşvik sistemi kurulacaktır. Bu anlayışla;

En iyi teşvik, en basit olanıdır: Bu ilke temelinde, ve genel yatırım ve sanayileşme politikalarımız, olan verimliliğe dayalı büyümeyi desteklemek için endüstriyel yapıyı değiştirme çabalarımız çerçevesinde, teşvik sistemi uygulama kolaylığı olan, gereğince denetlenen, basit ve etkin bir teşvik sistemi olarak yeniden oluşturulacaktır.

Herşeyi değil gerekli olanı teşvik: Teşvik politikaları; teknolojik yapılanmaya, ulusal üretim ve katma değere, istihdama, geri kalmış yörelerin geliştirilmesine, mülkiyetin yaygınlaştırılmasına katkı gibi farklı amaçların gerçekleştirilmesi için seçici bir anlayışla uygulamaya konulacaktır. Teşvik sistemi ile, rantiyeye kesimleri değil, reel sektör, gerçek üreticiler ve sanayiciler desteklenecektir.

Belirli sektörler bazında etkin teşvik: “Herkesin yararlandığı teşvik hiçbir şeyi teşvik etmez” ilkesi çerçevesinde ülkenin çok geniş bir coğrafi bölümünde her türlü yatırımı teşvik anlayışından, “sektörel teşvik” anlayışına geçilecek, taraf olduğumuz uluslar arası anlaşmalar ve prensipler çerçevesinde sektör-bölge çakışmalarına sanayide kümelenecekleri dikkate alarak önem verilecektir.

Stratejik planlama vizyonu ile öncelikli sektörler haritası belirlenecek: Üretken her türlü sabit sermaye yatırımı özendirilirken, bu özendirmelerin nitelikleri ayrı ayrı belirlenecek; “öncelikli sektörler haritası” sektörün re-

kabet potansiyeli ve coğrafyası temelinde çıkarılarak, ham maddeden, nihai ürüne kadar tüm gelişim noktalarında yatırımlar “sektörel temelde” özendirilecektir. Bu çerçevede;

“Etkin teşvik paketi” uygulamasına geçilecek: “Nakit desteği, prim ödemesi, yatırım indirimi, diğer vergisel avantajlar, arsa-arazi tahsisi, enerji desteği, kredi garantisi” gibi tüm teşvik enstrümanlarını içeren bir “paket” yaklaşım uygulanacaktır.

İleri teknoloji getirecek yeni yatırımlara pozitif ayrımcılık uygulanacak: Dünya pazarları için mal ve hizmet üreten, ileri teknolojileri hem üreten, hem de kullanan, kalite ve marka yaratan sanayiler “sektör bazında” desteklenerek, ekonomiye dış rekabet gücü kazandırılacaktır.

Büyük ölçekli yatırımlara özel teşvik: “Büyük ölçekli yatırımlara” özel teşvik getirilecek, belirli sektörlerde, belirli seviyenin üzerindeki yatırımlar için, vergi tatili dahil önemli vergisel destekler sağlanacaktır.

İstihdamın artırılmasına etkin vergi teşviği: İstihdam artışına teşvik, “ilave istihdama dönük sosyal güvenlik prim ve gelir vergisi avantajı” yeni koşullarla ülke genelinde uygulanacaktır. Emegın iş yerinde eğitilmesini, verimliliğın arttırılmasını, fabrika ve meslek içi eğitimin yaygınlaştırılmasını özendirici teşvikler uygulamaya konulacaktır.

Risk sermayesi uygulaması yaygınlaştırılacak: Mad-di birikimi yetersiz ancak özel teknoloji, know-how, bilgi veya deneyim birikimi olan girişimciler "Risk Sermayesi" uygulaması ile daha geniş ölçekte özendirilecektir.

Teşvik sistemine etkin denetim: Devlet yardımı uygulamalarında koordinasyon, etki analizi ve bağımsız denetleme mekanizması oluşturulacak,

Esnaf ve sanatkarlar inovasyona özendirilecek: Esnaf ve sanatkarlarımızı, "sanayi ve bilgi toplumunun yeni üretim sektörlerine, katma değeri yüksek yeni mal ve hizmet üretimlerine, kendi faaliyet alanlarında inovasyona" yönlendirecek "girişimcilik, bilgi ve teknoloji, finansman ve kredi" desteği sağlanacaktır.

Daha çok ar-ge için güçlü destek: AR-GE harcamalarının vergi matrahından indirilmesi uygulamasının kapsamı genişletilecek, kamu alım sistemi AR-GE harcamalarını teşvik edecek şekilde düzenlenecek, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri'nde 2020 yılına kadar, "yazılım ve AR-GE'ye dayalı üretim faaliyetlerinin" gelir ve kurumlar vergisinden muaf tutulması uygulamasına devam edilecektir.

Organize sanayi bölgelerinde ve sitelerinde yeni teşvik modeli: Organize Sanayi Bölgelerinde (OSB) ve Sitelerinde (KSS) altyapı, Küçük Sanayi Sitelerinde altyapı ve üstyapı inşaatlarına bugüne kadar devletçe verilen destek kriterleri değiştirilecektir. Bu kapsamda;

Batı'da ileri teknoloji odaklı ihtisas osb ve kss'leri:

Ülkemizin gelişmiş batı bölgelerinde teknolojik içeriği yüksek üretim yapan sektörlerdeki KOBİ'ler için sektörel OSB ve KSS kurulması desteklenecek;

Doğu ve güneydoğu'da emek-yoğun odaklı karma osb ve kss'ler: "Gıda sanayi başta olmak üzere, kimya, toprak, konfeksiyon, tekstil, metal gibi" geleneksel ve emek-yoğun sanayi sektörlerinde faaliyet gösterecek KOBİ'ler için karma OSB ve KSS oluşumu özendirecektir.

Özel endüstri bölgeleri ihracat üslerine dönüşecek: Bu anlayışla, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi dahil, Anadolu'nun farklı bölgelerinde "Özel Endüstri Bölgeleri" kurulması teşvik edilecektir. Bu bölgelerdeki yatırımlar, bedelsiz arsa, ucuz enerji, emek üzerinden alınan vergi ve fon yükünde süreli muafiyet, pazarlama ve ihracat desteği ve benzeri önlemlerle etkin olarak özendirilecek, belirli üretim ve ihracat taahhütleriyle çalışacak söz konusu bölgelerin birer "ihracat üssüne" dönüşmeleri sağlanacaktır.

Küçük ölçekli tarımsal sanayi siteleri ve organize tarımsal sanayi bölgeleri kurulacak: Tarım, sanayi ve hizmetler sektörlerimizin bütününe olumlu etkiyecek ve bitkisel üretim, hayvancılık, balıkçılık ve ormancılık gibi alanlardaki ürünlerin işlenmesine yönelik tarımsal faaliyet alanlarında ihtisaslaşmış Küçük Ölçekli Tarımsal Sanayi Siteleri ve Organize Tarımsal Sanayi Bölgeleri kurulacaktır.

Küçük Sanayi Sitelerinde faaliyet gösteren esnaf ve sanat-

karlara sağlanmakta olan düşük faizli ve sosyal amaçlı kredi desteği uygulamaları güçlendirilerek, bu kesimin üretimini artırıcı, rekabet gücünü geliştirici araca dönüştürülecektir.

KOBİ'LER EKONOMİNİN İTİCİ GÜCÜ OLACAK

Esnaf ve sanatkarlarımız, ekonomik ve sosyal yapımızın istikrar unsuru, toplumumuzun orta direğidir. Anayasamız devletin esnaf ve sanatkarları koruyup desteklemesini öngörmektedir. CHP bunun gereğini eksiksiz olarak yerine getirecektir.

Kobi'leri ekonomimizin itici gücüne dönüştürülecek:

Bu duyarlılık içinde;

Esnaf tanımı yeniden yapılacak: Esnaf ve Sanatkarlar Meslek Kuruluşları Kanunu'ndaki esnaf tanımı yeniden ele alınacak, esnaf ve sanatkarlık mesleği "gelir ölçütü"ne göre değil, AB müktesebatına uygun olarak "meslek kriteri" esas alınarak yeniden tanımlanacaktır.

Kobi'lerin uzmanlaşma ve örgütlenmeleri özendirilecek: KOBİ'lere araştırma, finansman, pazarlama, satış, proje yönetimi ve teknoloji danışmanlığı yapan birimler güçlendirilecektir.

Kobi'lerin teknolojik yapısı güçlendirilecek: Yapısı uygun olan KOBİ'lerin bilgiyi ürüne dönüştürebilme yeteneklerinin güçlendirilmesi, AR-GE'ye dayalı teknoloji yoğun ürün ve üretim yöntemleri geliştirebilmeleri, böylelikle

le dış rekabet güçlerini arttırabilmeleri hedef alınacaktır. Bu kapsamda;

KOBİ'lerin kendi öz varlıkları ile gerçekleştiremeyecekleri AR-GE, teknoloji ve yenilik (inovasyon) çalışmalarının üniversiteler ve devlet desteği ile gerçekleştirilmesi sağlanacak,

İhracat yapan veya yapma eğiliminde olan, bilgi ve teknoloji tabanlı, yenilik yapma ve büyüme hedefi olan KOBİ'lerin desteklenmesi için devlet yardımları daha etkin hale getirilecek,

“Endüstriyel tasarımı” bir farklılık ve katma değer yaratma unsuru (kullanıcı odaklı inovasyon aracı) olarak KOBİ'lerle buluşturarak rekabet gücünün artırılması hedef alınacak; Endüstriyel tasarım konusunda sanayi-üniversite işbirliği geliştirilecektir.

Küçük ve Orta Boy İşletmecilerimizin bilgi üreten üniversitelerimizle birlikte çalışmaları özendirilecek, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Yasası yeniden ele alınarak, buralarda yapılacak olan AR-GE çalışmaları devletçe desteklenecektir.

KOBİ'LERE GÜÇLÜ DESTEK SAĞLANACAK: Esnek üretim yöntemlerini uygulama ve hızla karar alma yeteneğine sahip olan KOBİ'lerin potansiyeli, Türkiye'nin geleceği açısından mutlaka kullanılması gereken bir şans olarak değerlendirilerek, desteklenecektir. Bu kapsamda; KOBİ'leri ayağa kaldıracak yeni bir teşvik sistemi yürürlü-

ğe konulacaktır. Başta enerji ve sosyal güvenlik prim desteği olmak üzere AB standartlarını esas alan yeni teşvik sistemi ile KOBİ'ler uluslararası piyasalarda eşit koşullarda rekabet edebilen çağdaş üretim işletmeleri haline dönüşürülecektir.

KOBİ'lerin enerji girdisi maliyetleri, rekabet içinde oldukları dış pazarlarda geçerli olan düzeylere indirilecektir.

Ulusal Sanayiye ara malı üreten KOBİ'lere "KDV indirimi desteği" sağlanacaktır.

Ölçek ve kapsam ekonomilerinin bulunduğu durumlarda, KOBİ'lerin üretim ölçeklerini büyütmeleri desteklenecektir.

Esnaf ve sanatkarların üst destek kuruluşlarının siyasi ipotek veya baskı altına alınma uygulamalarına son verilecektir.

Esnaf Kredi ve Kefalet Kooperatifleri'nin esnafa destek çalışmalarının güçlü ve etkin olması özendirilecek ve denetlenecektir.

Çok sayıda vergi ile harç ödemekte ve "vergi, harç ve prim yükü" altında ezilmekte olan esnaf ve sanatkârlar bu kargaşadan ve yükten kurtarılacaklardır. Gelir Vergisi Kanunu'nda esnaf ve sanatkâr tanımı yenilenecek, esnaf muaflığının kapsamı yeniden tanımlanacaktır.

Kaldırılmış olan, "vergiden muaf esnaf ve sanatkârların esnaf odalarına kayıtlı olmaları koşulu" yeniden öngörülecek, "Vergiden Muaf Esnaf Belgesinin" esnaf odalarınca verilmesi sağlanacaktır.

Yeni sanayi site ve bölgeleri kurulacak: Küçük ve orta boy işletmelerin fiziksel alt yapı sorunlarının çözümü için, özellikle Marmara, Akdeniz ve Ege Bölgelerinde sektörel bazda, daha az gelişmiş ve gelişmekte olan bölgelerde ise karma yapıda Küçük Sanayi Siteleri ve Organize Sanayi Bölgeleri oluşturulacaktır.

Esnaf ve kobi'lere yeterince kredi olanağı sağlanacak: Esnaf ve sanatkarlara, KOBİ'lere sağlanan kredi olanaklarının yeni kredi ve finansman yöntemleri ile "On yılda beş katına" çıkartılması hedef alınacaktır.

KOBİ'lerin bankalardan kullandığı kredilere verdiği garanti ve kefaletlerle teminat sağlayan **KREDİ GÜVENCE FONU A.Ş.** (KGF) ile Risk Sermaye Şirketi işlevi gören **KOBİ A.Ş.**'nin sermaye yapılarının güçlendirilmesi ve faaliyetlerinin etkinleştirilmesi sağlanacaktır. KGF ile Risk Sermayesi uygulamalarının hukuksal ve pratik alt yapısı yeniden oluşturulacaktır.

Organize Sanayi Bölgelerine Sanayi Bakanlığınca verilen kredilerin oranları artırılarak yüzde 85'e çıkarılacak, katılım payı ise yüzde 15 ile sınırlı tutulacaktır.

Mesleki yeterlilik kurumu (myk) etkin yapıda oluşturulacak: MYK, başta TESK olmak üzere, sosyal tarafların etkin olduğu, demokratik ve katılımcı ortamın sağlandığı bir yapıda oluşturdukları hizmetlerini, kuruluş amaçları doğrultusunda sürdürmesi sağlanacaktır.

Esnaf haksız rekabetten kurtarılacak: Hiper ve gros-

marketlerin kuruluş ve faaliyetlerine sınırlama getiren Avrupa Birliği mevzuatı ülkemizde de yürürlüğe konularak, bu kurumların mahallelerde alt birimler açarak bakkallar-la rekabete girmelerinin önü alınacaktır.

Esnaf ve kobi'ler bakanlığı kurulacak: Esnaf, sanatkar ve KOBİ'lerin sanayi envanteri eksiksiz olarak çıkartılacak, bu birimlerin sorunlarına en üst düzeyde sahip çıkılacaktır.

Kosgeb yeniden yapılandırılacak: KOSGEB, KOBİ'lere daha kaliteli, daha etkin ve daha hızlı hizmet eden bağımsız bir kuruluş haline getirilecektir.

Milli akreditasyon kurumu yeniden yapılandırılacak: Bu kurum AB normlarında yeni ve bağımsız bir kuruluş olarak yeniden yapılandırılacak, KOBİ'lere İSO 9000, CE normları gibi standartları veren ve akredite eden kuruluşların uluslararası yetersizliği giderilecektir.

Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın her yıl KÜÇÜK VE ORTA BOY İŞLETMELER KURULTAYI yapması zorunlu hale getirilecektir.

TÜKETİCİLERİN KORUNMASI ÖNCELİĞİMİZ OLACAK

Tüketicinin korunmasını, sosyal duyarlılığı olan serbest piyasanın oluşumunun temel koşullarından biri sayan CHP, tüketiciyi koruyucu mevzuata işlerlik kazandıracak, tüketiciyi koruyan kurum ile sivil toplum örgütlerinin gelişmele-

rini özendirecek ve destekleyecektir. Bu çerçevede;

Tüketicinin sağlık, güvenlik ve ekonomik çıkarlarının korunması, tüketicinin aydınlatılması, bilgilendirilmesi, sesini duyurması ve temsil edilmesine yönelik haklarını etkinlikle kullanabilmeleri sağlanacaktır.

Tekelleşme ve hakim durumun kötüye kullanılmasına karşı konacak kararlı tavır ile piyasalarda etkin rekabet koşullarının oluşması, arz-talep dengesinin tüketicinin aleyhine bozulmaması amaçlanacaktır.

Zarara uğrayan tüketicilerin, süratli, adil, ucuz ve ulaşılabilir yöntemlerle tazmin edilerek mağduriyetlerinin giderilmesi sağlanacaktır.

Tüketicilerin sağlık ve güvenliğinin korunması için hizmet ve üretim alanlarında AB müktesebatı ile uyumlu “dünya kalite güvence sistemleri” uygulanacaktır.

CHP, tüketicilerin eğitim ve bilinçlendirilmesine temel eğitim seviyesinde başlayacak; yetişkinlerin eğitimi için özel programlar düzenleyecektir.

BİLGİ TOPLUMUNA DÖNÜŞÜM HIZLANDIRILACAK

Hedefimiz, bilgi teknolojisi ve bilişimde söz sahibi ülke olmak, Türkiye’yi “Bilgi Toplumuna” taşımaktır.

Toplumumuzun teknoloji ve bilgi temelinde dönüşümü, ülkemizin refahının artırılması, demokrasininin güçlendirilmesi, özgürleşme sürecinin yaygınlaşması ve özgürlüklerinin derinleştirilmesi için Bilgi Çağı'nın, insanlığın ve ülkemizin önüne koyduğu büyük iddia ve olanakların değerlendirilmesi bir zorunluluk haline gelmiştir.

Bu amaçla, bilgi ve teknoloji üretiminde odak noktası haline gelmiş, bilgi ve teknolojiyi etkin olarak kullanan, bilgiye dayalı karar süreçleri ve inovasyonla daha fazla değer üreten, küresel rekabet gücüne ulaşan bir Türkiye hedefimizdir. Bu çerçevede;

Ulusal bilgi toplumuna ve bilgi ekonomisine dönüşüm stratejisi uygulamaya geçirilecektir: Bilgi Toplumu Dönüşüm Stratejisi'ni değişen koşullara göre hızlı ve katılımcı yöntemlerle yenileyecek ve bu stratejinin ulusal ve yerel politikaların tümünü sürekli etkileyebilecek bir şekilde uygulanmasını mümkün kılacak kurumsal yapılanma öncelikli olarak gerçekleştirilecektir. Ekonominin ve toplum hayatının bütününe kapsayacak bir "Bilişim Reformu" gerçekleştirilecektir.

Ulusal inovasyon yenilik sistemine destek oluşturulacaktır: Rekabet gücünün en güçlü kaldıracı inovasyondur yenilikçiliktir. Bu anlayışla, üniversite – sanayi – devlet dayanışması ve eşgüdümü içinde bir ulusal inovasyon yenilik sistemi geliştirilecek ve uygulanması için gerekli güçlü destek sağlanacaktır.

Güçlü bir internet ve iletişim altyapısı oluşturulacak:

Dünyayla bütünleşmek ve rekabet üstünlüğü elde etmek için, hizmet ve içeriklerin nitelikli ve adil olarak sunulduğu güçlü bir internet ve iletişim altyapısı oluşturulacak; geniş bant hizmetler ve yeni nesil iletişim teknolojileri alanlarında gerekli altyapı çalışmalarının hızla tamamlanması hedef alınacaktır.

Nano teknolojilerine özel destek: Medikal Bioteknoloji, genetik, elektronik, bilgi, uzay ve benzeri teknolojilerin açılımına nano teknolojileri açısından odaklanılması, ve nano teknolojileri alanındaki küresel gelişmelerin ülkemize aktarılması sağlanacak, bu alanda ihtisaslaşmış özel araştırma enstitüsünün üniversite-sanayi işbirliği içinde kurulması güçlü olarak bir şekilde desteklenecektir.

Ar-ge harcamaları gsyih'nin %2'sine çıkartılacak:

AR-GE yatırımları harcamaları en geniş ölçüde desteklenecek, yıllık Araştırma ve Geliştirme "AR-GE" harcamalarının "Gayri Safi Yurt İçi Hasıla'ya (GSYİH'ye) oranı", ilk aşamada hızla %2'ye çıkarılarak, bunun yarısının kamu kesimi ve kaynağı ile gerçekleştirilmesi hedef alınacaktır. Bu kapsamda;

Devlet, özel ve vakıf üniversitelerinin var olan AR-GE kapasitelerinin verimli kullanılabilmesi ve bulunduğu coğrafyada bilgi ve araştırmada çekim merkezi haline gelmesi için gerekli destek sağlanacaktır.

Üniversiteler çevresinde sanayi-teknoloji alanları ve koridorları oluşmasını sağlayacak koşullar gerçekleştirilecektir.

Ülkemizden beyin göçü tersine çevrilecek: Ülkemizden beyin göçünün en alt düzeye indirilebilmesi için çok kapsamlı bilim ve teknoloji politikaları eşliğinde güçlü destek sağlanacaktır. Yurtdışında bulunan mühendislerimize, uzmanlarımıza, girişimcilerimize ve yatırımcılarımıza Türkiye’de yaşanabilir ve çalışılabilir bir ortam sunularak, beyin göçü tersine çevrilecektir.

Türk teknoloji merkezleri (ttm) kurulacak: Anadolu’nun altyapısı ve insan kaynakları uygun yörelerinde **TTM** (Silikon Vadileri) kurulması için uygun ortam yaratılacaktır.

Bilişim ve yazılım üssü olmamız hedeflenecek: Nitelikli emek yoğun bir sektör olan bilişim için gerekli genç insan kaynağımızı, bilişim ve yazılım sektörüne sağlanacak teşviklerle destekleyerek, Avrupa’nın **bilişim** ve **yazılım üssü** olmamız hedeflenecektir.

Yazılım odaklı teknoparklar kurulacak: Teknoparklar yeni bir anlayış çerçevesinde yapılandırılarak ülke çapında yazılım geliştirme, satın alma ve pazarlama konularında danışma ve uzmanlık kurulları oluşturulacak; dış pazarlara açılma konusunda pazarlama ve dışsatis destekleri sağlanacaktır.

İletişim güvenliği ve denetlemesi üst kurulu oluşturulacak: Kamu kuruluşlarının elektronik ortamda oluşturduğu bilgilerin güvenliğinin sağlanması, özel hayatın ve haberleşmenin gizliği çerçevesinde yasadışı iletişimin izlenmesi ve dinlenmesi konusundaki ihlalleri incelemek ve

kamu kurum ve kuruluşlarında bu amaçla denetim görevi yapmak amacıyla bağımsız bir üst kurul oluşturulacaktır.

Yurttaşların hukuksuz veya topluca dinlenmelerine son verilecek: Vatandaşların kendi aralarında özgürce iletişim kurmalarını engelleyen uygulamalara son verilecek, özel hayatın gizliliği kuralına saygı gösterilecektir. Her defasında mahkemelerden yetki alınmadan özel haberleşmenin devletçe dinlenmesine son verilecek, mahkemelerin toplu dinleme yetkisi vermesini önleyecek yasal düzenlemeler yapılacak, aksi yönde hareket eden devlet yetkilileri cezalandırılacaktır

Elektronik ve haberleşme sektöründe sürdürülebilir bir rekabet ortamının sağlanması hedef alınacak: TELEKOM sektörünün dinamik, adil ve tam rekabet içerisinde çalışması hedef alınacaktır. Bu kapsamda;

Kitlelerin bilgiye erişimini kolaylaştırılacak, geniş bant iletişim altyapısı yaygınlaştırılacak, bireysel bilgisayar kullanımı ile ucuz, hızlı ve güvenli internet erişimi ve kullanımı yaygınlaştırılacak, geride bilgisayar kullanmayan hiçbir okul, hiçbir lise öğrencisi bırakılmayacaktır.

Bilgisayar, televizyon ve iletişim teknolojilerindeki hızlı gelişmelerin ulusal gereksinimlere hızla uyarlanması için devlet kademelerinde gerekli kurumsal yapılanma gerçekleştirilecek; sivil toplum örgütleri ile beraber çalışacak olan bu kurumsal yapılanmanın hızlı ve etkin karar alması sağlanacaktır.

İletişimde, ülkemizin, dünyadaki en ileri ağlara entegre olması hedef alınacak, bu amaçla iletişim ağları ve bilgi otoyollarını hızla geliştirilecek, başta gençlerimiz olmak üzere yurttaşlarımızın giderek artan bölümünün, Bilişim ve İletişim Teknolojilerine ve internete hızlı erişimi sağlanacaktır.

TARIM REFORMU

Cumhuriyet Halk Partisi, gıda egemenliğini temel alan, üretici ve tüketici odaklı, çevre ve doğayla uyumlu, kırsal yaşam, kırsal aydınlanma ve kırsal kalkınmanın temel ekonomik gücü olan bir tarım sektörünü hedef alır.

TARIM EKONOMİNİN YÜKÜ DEĞİL, ÜLKEMİZİN GÜCÜDÜR.

Tarım ve gıda krizinin tüm dünyayı giderek daha çok sarstığı, küresel ısınma gerçeğinin üretim koşullarını değiştirdiği ve gıda temininin stratejik bir önem kazandığı süreçte, Türkiye'nin hızla artan nüfusunu doyurabilmesi ve üretim gücünü dış ticaret kazancına dönüştürebilmesi için, tarım potansiyeli harekete geçirilecek ve doğru kullanılacaktır.

VERİMLİ, REKABET GÜCÜ YÜKSEK, DOĞAYA SAYGILI VE İNSAN ODAKLI YENİ TARIM DÜZENİ

Tarım potansiyelimizi en doğru bileşimlerde kullanarak; çiftçinin refahının artması ile toplumun uygun fiyatlarla nitelikli beslenmesi amaçlarını birlikte başaracağız. Bunun için örgütlü ve rekabet gücü yüksek bir tarımsal yapı

oluşturulacak, tarım piyasalarında sürekli bir istikrar için yapısal ve kurumsal önlemler geliştirilecek, verimlilik artırılacaktır.

Üretim süreçlerinde doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımını sağlanarak, gıda güvenliği ve gıda güvencesi birlikte karşılanacaktır. İç üretim hedeflerine ulaşma yanında, dünya toplam ihracat pazarından daha fazla pay almak ta amaçlanacak, bunlar için yüksek katma değerli, güvenli ve kaliteli üretimin bütün koşulları gerçekleştirilecektir.

Böylece tarım ve gıda sektörü hedeflerini giderek daha güçlü bir şekilde karşılayan yapı, aynı zamanda kırsal kalkınmanın sürükleyici gücü niteliğine dönüştürülerek bölgesel dengesizliklerin azaltılmasında rol oynayacaktır.

Cumhuriyet Halk Partisi, bu temel hedeflerin gerçeğe geçmesi için gerekli tüm somut çalışmaları gerçekleştirilme kararıdır. Bu kapsamda;

CUMHURİYET HALK PARTİSİ, ÇİFTÇİYİ YOK SAYAN ANLAYIŞA SON VERECEKTİR.

Çiftçimizin doğaya teslim olmasına, kuralsız piyasa koşullarında kaderine terk edilmesine, üretimden koparılıp önce yoksullaştırılıp sonra istismar edilmesine son verilecek; başı dik, üretip kazanan ve refah içinde yaşayan bir çiftçi hedefi için tarım stratejik bir sektör olarak değerlendirilecek ve doğru biçimlerde desteklenecektir.

TARIMDA ÜRETİME VE KALKINMAYA DAYALI YENİ BİR DÜZEN KURULACAK, YAPISAL DÖNÜŞÜM SAĞLANACAKTIR.

Ekonominin taleplerini, toplumun ihtiyaçlarını karşılayan, dış pazarlara ürün sunabilen bir tarımsal üretim yapısı hedefi doğrultusunda; koruma – kullanma dengesi gözetilmiş bir doğal kaynak yönetimi, bilgi ve teknolojiyle donatılmış tarımsal üretim, hedefi somut ve doğru olarak belirlenmiş nitelikli destekleme, üretici ve tüketici yararını gözetilen bir örgütlenme, geniş halk kesimlerinin yararına geliştiren bir pazarlama, katma değeri artıran ürün işleme süreçleri ileri ve geri bağlantılarıyla birlikte bütünleştirilecek,

Türkiye'nin hızla artan nüfusunu doyurabilmesi için önce temel üretim dallarında kendine yeterlilik mutlaka sağlanacak, üretim hedefleri, tarımda dış ticaret kazancı elde edebilmesine yönelik olarak geliştirilecek,

Bitkisel ve hayvansal üretim alt sektörlerinin, nüfus artış hızının üzerinde bir üretim temposunu istikrarlı ve kararlı bir şekilde sağlaması ve sürdürmesi için, nüfus projeksiyonu ile üretim projeksiyonları arasında bu doğrultuda bir bağ sürekli olarak korunup geliştirilecek, Üretim deseninin Türkiye'nin ekolojik ve ekonomik yapısına uygun bir şekilde rasyonalize edilmesi, çeşitlendirilip geliştirilmesi sağlanacak,

Destekleme sistemi tarımdaki hedeflerin gerçekleştirilmesi için bir ekonomik araç olarak değerlendirilecek, uygula-

ma ve amaç arasındaki bağ sürekli sorgulanacak, rekabet ve verimlilik hedefine yönelik olarak sistem sürekli gncelenecek,

Yeniden yapılandırılıp verimliliği artırılan tarım sektörü, i ve dış haksız rekabete karşı sağlam ve sürekli politikalarla korunacak ve desteklenecek,

Üretim yoluyla üreticinin desteklenmesi esasında kırsal yaşam mirası gözetilip yaşatılacak,

Genç çiftçileri tarımda tutmak ve geriye dönüşü özendirmek için Girişimci Genç Çiftçi Eylem Planı oluşturulup iş kurma sermayesi ile eğitim yardımları verilecektir.

ALTYAPI SORUNLARI HIZLI BİR YATIRIM HAMLESİ İLE ÇÖZÜLECEKTİR.

Arazi toplulaştırılması, sulama ve tarla içi geliştirme hizmetlerine yönelik altyapı hizmetleri, etkin mühendislik uygulamalarıyla kısa süre içinde tamamlanacak,

Tarım bilgi sistemleri, **Bütünleştirilmiş İdari Yönetim Sistemi** ve **Çiftlik Muhasebe Veri Ağı** yapıları altında kısa süre içinde kurulacak,

Tarıma bilgi, teknoloji ve finansman transferi, üreticinin örgütleri aracılığıyla yapılacak,

Küçük üreticiliğin yarattığı optimum ölçek, girdi kullanımı, pazarlama vb. sorunlar, demokratik kooperatifçilik temelinde gzmlenecek,

Tarımsal işletmelerin modernizasyonu, depolama, taşıma, işleme ve pazarlama organizasyonlarının kurulması için amaca uygun nitelikli destekler sağlanacak, gerekli durumlarda özel finansman uygulamaları gerçekleştirilecektir.

ÇEVRE DOSTU TARIM TEMEL HEDEFLERİMİZDİR.

Doğaya saygılı olmayan tarım-sanayi-hizmetler sektörü uygulamalarının yerküremizin dengesini bozduğu ve küresel ısınmanın içinde bulunduğumuz Akdeniz havzasını derinden etkilediği gerçeğinden hareketle, çevre dostu, doğal kaynaklarımızı kirletip tüketmeyen, koruma – kullanma dengesini gözeten, sürdürülebilir tarım hedeflenecek,

İklim değişikliği ve küresel ısınma gibi konularda yapılacak araştırmalar tarım ve çevre boyutunu ortaklaşa ele alan yaklaşımla artırılabilecek, **İklim Değişimi ve Gelişimi Araştırma Merkezi** kurulacak,

Tarımda kullanılacak teknolojilerin ve tüm tarım uygulamalarının orta vadede çevre dostu bir nitelik kazanması sağlanacak,

Tarımda su ve enerji kullanımı, Türkiye'nin koşulları ve ihtiyaçları doğrultusunda yeniden yapılandırılacak ve mevcut sorunlar hızla giderilecek,

Su kaynakları baskı altında bulunan Gediz, Büyük Menderes, Burdur/Gölleri, Akarçay, Konya, Meriç/Ergene havzaları başta olmak üzere, tüm su havzalarımızda bütünleş-

miş projeler geliştirilecek ve koruma – kullanma dengesi sağlanacak,

Fosil yakıtların tarım sektöründe kullanımını belirli bir plan dahilinde kısıtlayan ve yenilenebilir enerji kaynaklarına öncelik veren bir yaklaşım yaşama geçirilecek,

Türkiye'nin biyoçeşitliliğinin ve gen bankası özelliğinin korunup geliştirilmesine azami özen gösterilecek,

Ulusal Biyogüvenlik Yasası çıkartılarak, genetiği değiştirilmiş organizmaların üretici çıkarı ve tüketici sağlığını tehdit eden risklerinin bilimsel ve bağımsız bir bilim otoritesince önlenmesi sağlanacaktır.

KORUMA - KULLANMA DENGESİNİ GÖZETEN TOPRAK VE SU YÖNETİMİ SAĞLANACAKTIR.

Toprak kadastrosu işlemlerinin tüm ülke coğrafyasında hızla tamamlanması sağlanacak, sektörlerin yatırım ve kullanım için toprak talepleri arazi kullanım kabiliyet sınıflamasına uygun biçimde değerlendirilecek,

Yitirildiğinde yeniden kazanılması olanaksız olan nitelikli tarım topraklarımız ve meralarımız titizlikle korunarak, amaç dışı kullanımları önlenecek, toprak ve mera ıslah çalışmalarına hız verilecek,

Erozyonla mücadele çalışmaları etkinleştirilecek ve yaygınlaştırılacak, toprak muhafaza çalışmalarının kamu ke-

simi yanında sivil toplum kuruluşlarının da çalışmalarıyla toplumsallaştırılması sağlanacak,

Tarım arazilerinin tarımsal üretim için uygun olmayan bir yapıda bölünüp parçalanmasını önlemeye yönelik yasal – kurumsal önlemler alınacak,

Ülke düzeyinde arazi üretimi, birikimi ve oluşturulacak işletmelere tarımsal amaçlı arazi dağıtımını görevini üstlenecek bir **Arazi Edindirme Ofisi (AEO)** kurulacak,

Hazine arazileri ile işletilmediği ya da kullanılmadığı için devletçe satın alınan araziler, **AEO**'nun tarım arazisi rezervini oluşturacak ve bu araziler topraksız ya da az topraklı köylülere dağıtılarak üretime kazandırılacak,

Köy sınırları içindeki tarım arazilerinin yabancılara satışına izin verilmeyecek,

Su yönetimi, su havzalarını esas alan bütüncül bir yaklaşımla oluşturulacak, sürdürülebilir su kaynakları yönetimiyle ekosistemlerin bütünselliği güvence altına alınacak, Tarımsal su kullanımı yönetim, dağıtım, iletim boyutlarında çağdaş tarım teknikleri ve demokratik ilkeler uyarınca yeniden yapılandırılacak,

Yılda 400 bin hektar olmak üzere 10 yılda 4 milyon hektar tarım alanının sulamaya açılması sağlanarak, teknik ve ekonomik ölçütlere göre sulanabilir tüm tarım alanlarına su götürülmesi tamamlanacak,

Sulama yatırımları henüz başlanmamış işler, proje hazırlık aşamaları, inşaat zorlukları, yatırım ve tesisler tamamlan-
dığıında ortaya çıkacak enerji ve işletme maliyetleri gibi öl-
çütler gözetilerek belirlenecek bir strateji ve takvim içinde
organize edilecek,

Beş yıl içinde, sulanabilen tarımsal alanların % 40'ının ka-
palı ve basınçlı sulama sistemleri ile sulanabilirliğini sağla-
yacak bir dönüşüm gerçekleştirilecek,

Küçük su kaynakları etkin bir biçimde değerlendirilerek
tarımın hizmetine sunulacak,

Su kaynaklarımızın yönetimi ve halkımızın sağlığı, çevremi-
zin güvenliği ve iktisadi kalkınmamız öncelikleri çerçeve-
sinde tüm paydaşların ihtiyaçlarını gözeterek katılımcı yak-
laşımınla yerüstü ve yeraltı su kaynaklarımızın gelişiminin
Tarım ve Köyişleri, Enerji ve Tabii Kaynaklar ile Çevre ve
Orman Bakanlıkları ile bütünleşmiş bir yapıda planlanma-
sı, su kaynaklarımızın çeşitli amaçlara tahsisi, tahsisatin
ruhsatlandırılması, kullanımın denetlenmesi, yerüstü ve
yeraltı sularının nitelik ve niceliğinin gözlenmesi ve taşkın,
kuraklık, kirlenme risklerinin yönetimi konularında görev-
lendirilecek özerk, düzenleyici ve denetleyici bir **Su Kay-
nakları Yönetimi Örgütü** kurulacaktır.

Enerji santralleri, sulama ve içme suyu depolama tesisle-
ri ve su iletim ana yapılarının proje, inşaat ve işletmesine
odaklanacak, yatırımcılık yönü öne çıkarılarak etkinleştiril-
miş bir **Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü (DSİ)** yapısı
reorganize edilecek,

Sulama Őebeke sahasına DSİ tarafından iletilen suyun dağıtım tesislerine, saha arazilerinin toplulaŐtırmasına ve bunların proje, inşaat ve işletmesine, gölet ve kŐk su iÇlerine, taşkın koruma tesislerine ve toprak muhafaza çalışmalarına odaklanacak, tarım topraklarının korunması ve su kaynaklarının tarımımızın hizmetine sunulmasını sağlayacak **Toprak Su Genel Müdürlüğü** yeniden kurulacak,

Sulama Őebekelerinin işletme ve bakım sorumluluklarının devredildiği sulama kooperatifleri ve birlikleri, köy tüzel kişiliği, belediye, köylere hizmet götürme birliği gibi yerel yönetimlerden oluşan karmaşık yapının yerine, sulama tesisi iŐletmenin gereklerini yansıtan, sade, demokratik, bağımsız denetime açık, örgütlü yapılar ikame edilecek, Sürdürülebilirlik ilkesini esas alan entegre su yönetimi anlayışı temelinde çağımızın doğa koşulları ve gereksinimlerini de dikkate alan bir Su Kanunu ıkarılacak,

Toprak Koruma ve Arazi Kullanım Kanunu'nun yanlış içeriği ve aksayan uygulama düzeni düzeltilecektir.

TARIMDA ÜRETİM PLANLAMASI, KENDİNE YETERLİLİK VE DIŞ TİCARETTE ÜSTÜNLÜK TEMEL HEDEFLERİMİZDİR.

Üretim deseni Türkiye ve dünyanın uzun erimli üretim – tüketim dengeleri değerlendirilerek planlanacak ve bu doğrultuda yönlendirilecek, talepte ortaya çıkan değişimlere cevap verebilecek bir esneklik, uygun araçlarla sisteme kazandırılacak,

Yerel – bölgesel üretim desenlerinin ulusal üretim planlamasının bir parçası olması sağlanacak, özendirici önlemlerle ulusal ve bölgesel tarımsal üretim planlaması yaşama geçirilecek,

Türkiye'nin temel bitkisel ve hayvansal ürünlerde kendine yeterliliği sağlanacak ve korunacak,

Tahıllarda ve baklagil ürünlerinde giderek düşen üretim potansiyeli yeniden canlandırılacak, artan nüfusun ihtiyaçlarını dışa bağımlı olmadan karşılayacak bir verim – üretim artışı gerçekleştirilecek,

Ekolojik olarak çok uygun üretim koşullarının varlığına rağmen dışa bağımlılığın giderek arttığı pamuk, çeltik ve yağ bitkilerinde beş yıl içinde kendine yeterliliğin sağlanacağı politikalar uygulanacak,

Dünya tarım ticareti yapısında, özellikle ihracat sübvansiyonları, iç destekler ve pazara giriş temelinde ortaya çıkabilecek değişmelerden önemsiz etkilenebilecek ürünler

saptanarak, bunların rekabet gücünün hızla yükseltilmesine yönelik uygulamalar devreye sokulacak,

Halen rekabet gücümüzün yüksek olduğu ürünlerin dış pazarlara girişinin kolaylaştırılması için gerekli yönetim ve finansman uygulamaları kararlılıkla gerçekleştirilecek,

Üretimde standart ve kalite hedefine odaklanılacak, üretim maliyetlerinin uygun teknik – idari önlemlerle düşürülmesi yoluyla dış piyasalarda rekabet gücümüz artırılacak,

Ekolojik tarım ve seracılık özendirilecek, üretici haklarını teminat altına alan sözleşmeli üreticilik yapısı kurularak geliştirilecek,

Uygun ürünlerden işlenmiş gıda maddelerinde dünya markası yaratılmasına ve yerel tipteki lezzetlerin dünya piyasalarına girmesine yönelik kamu – özel sektör işbirliği olanakları geliştirilecek, geleneksel ürünlerin uluslararası tescili gerçekleştirilecek,

Bölgesel koşullar dikkate alınarak, uygun ekim nöbeti sistemleri içinde bölgesel üretim potansiyeli çeşitlendirilip geliştirilecek, büyük üretim potansiyeli olan Güneydoğu Anadolu Bölgesinde giderek yerleşen mono-kültüre son verilecek poli-kültür geliştirilecek, besleyici değeri ve katma değeri yüksek, kolay yetiştirilebilen yeni ürünler ekolojimize kazandırılacaktır.

BİLGİ VE TEKNOLOJİYLE DONANMIŞ BİR TARIM YAPISI KURULACAKTIR.

Tarımda ar-ge hizmetlerinin, ülkelerin dünya tarımsal üretim ve ticaretindeki yerini belirleyen temel etken olduğu bilinciyle, sektörde kamusal ve özel araştırma – geliştirme faaliyetlerinin artırılmasına özel önem verilecek,

Tarımsal teknoparklar kurularak bu kapsamda teknolojik gelişimi sağlama ve girişimciyi destekleme amaçlı fuar ve tanıtım çalışmaları yapılacak, üniversitelerin ve araştırma kuruluşlarının bilgi ve deneyimlerinin teknoparklar aracılığıyla çevre üreticileriyle paylaşılması sağlanacak,

Bitkisel ve hayvansal çoğaltım materyallerinin araştırma enstitüleri aracılığıyla geliştirilip üretilmesi ve uygun fiyatlarla ve zamanında çiftçiye ulaştırılmasını sağlayacak, çağdaş koşullarda çalışacak yapılar kurulacak ve araştırmacılar özel ve esnek fonlarla desteklenecek,

Tarımda teknolojik sıçrama anlamına gelen uygulamaları yaşama geçiren özel sektör ve tarım işletmeleri nitelikli desteklemelere tabii tutularak bu tür uygulamalar hızla yaygınlaştırılacak,

Teknik elemanla çiftçi arasındaki bağ, kamusal ve özel tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetleri ile etkin biçimde yeniden kurulacak,

İleri seracılık tekniklerinin yaygın kullanımı, tohumluk, gübre, ilaç ve verimliliği artırıcı diğer girdilerin rasyonel

kullanımı ve kalitenin geliştirilmesi özendirilerek desteklenecek, tarım sektörü modern işletmecilik yapısına kavuşturulacaktır.

TARIM İLE SANAYİNİN EŞGÜDÜM VE İŞBİRLİĞİ İÇİNDE ÇALIŞMASI SAĞLANACAKTIR.

Tarım ve sanayi sektörü birbirine rakip değil, tersine birbirlerini destekleyerek gelişebilecek tamamlayıcı sektörler olarak değerlendirilecek,

Tarım ürünlerinin işlenerek katma değer kazandırıldıktan sonra iç ve dış pazarlara sunulması temel amaç olarak üstlenilecek,

Tarım sektörü ve sanayi sektörü arasında eşgüdüm ve işbirliği sağlanarak geliştirilecek,

Tarım sektörünün sanayi sektörünün ihtiyaç duyduğu hammaddeyi istenilen kalite, zaman ve uygun fiyatta sağlaması için gerekli önlemler geliştirilecek,

Tarımsal üretimi değerlendirecek, sağlıklı beslenme ve doğru gıda tüketimine katkı sağlayacak tarımsal sanayi desteklenecek,

Tarımsal sanayi sektöründeki atıl kapasitenin yeniden üretime kazandırılması için gerekli önlemler geliştirilecek,

Tarımsal sanayi tesislerinin ulusal – bölgesel – yerel arz ve talep dengesi gözetilerek sağlıklı bir planlama çerçevesinde gelişimi özendirilecek,

Tarımsal sanayinin kırsal faaliyetleri çeşitlendirici, katma değeri yükseltici ve istihdam sağlayıcı özelliklerinden yararlanılacaktır.

TARIM SEKTÖRÜ KIRSAL İSTİHDAM VE KALKINMANIN SÜRÜKLEYİCİ GÜCÜ OLACAKTIR.

Üretim ve aydınlanmanın birlikte gelişeceğine ve sektörlerin birbirlerinin dışsalıklarından yararlanarak eşanlı gelişeceğine olan inançla, sanayi ve hizmetler sektörünün istihdam emme kapasitesine paralel bir tarımsal istihdam dönüşümü planlanacak,

Nüfusun işgücüne katılım oranının düşük, genç nüfus oranının yüksek, tarım istihdamının radikal olarak daraltılmasına rağmen yarattığı katma değere oranla fazla olduğu ülkemizde, iç ticaret hadlerinin tarım aleyhine geliştirilmesi suretiyle köylünün adeta üretimden kopararak köyünden kovulduğu vahşi süreçlere derhal son verilecek,

Bu çerçevede, küçük üretici yapısı, AB'ye üye ve Türkiye koşullarına benzer tarımsal – kırsal yapılar taşıyan Akdeniz ülkelerinde olduğu gibi, örgütlenme temelinde yeniden yapılandırılacak, küçük üreticinin üretimden pazarlamaya kadar olan süreçlerde, örgütleri aracılığıyla verimli – rasyonel üretim yapıları ve tutumları oluşturmaları sağlanacaktır.

Kırsal – tarımsal altyapı seferberliği yanında, ortak maki-ne parklarının oluşturulması ve kullanımı, tarımsal enerji alanında açılımlar, taşıma ve enerji maliyetlerini en aza

düşürecek şekilde kırsal - yerel – küçük tarımsal sanayi tesislerinde doğayla dost süreçlerde yüksek katma değerli işleme süreçlerinin inşası hedeflenecek,

Kırsal barınma koşullarının iyileştirilmesi, parçalı ve çok sayıdaki kırsal yerleşmeye sosyal devlerin temel hizmetlerinin etkinlikle götürülmesi; böylelikle köylerin boşalmasının önüne geçilmesi ve yaşayan bir tarım ekonomisi yapısı içinde kırsal sosyolojinin ve kırsal peyzajın korunarak geliştirilmesi temel hedefimiz olacak,

Kırsal kalkınmayı sağlayacak politikaların oluşturulup uygulanmasından, kurulacak **Kırsal Dönüşüm ve Tarımsal Gelişme Kurumu (KDTK)** sorumlu olacak,

KDTK kapsamında, Türkiye’de her on köyde hizmet üretmek üzere ülke genelinde toplam dört bin adet **Kırsal Dönüşüm Hizmet Birimleri (Dönüşkir) Kurulacak,**

Doğayla uyumlu yaşama alanları olarak, **DÖNÜŞKİR** birimlerinin dönüşümlerini gerçekleştirecekleri **EKO KENT**’ler oluşturulacak; **EKO KENT**’ler aynı zamanda yaşayan ekonomi ve gelişen sosyolojik yapıların mekanı olacaklardır.

TARIM SEKTÖRÜNÜN ODAĞINDA, ÜRETİCİ YANINDA KENTLİ TÜKETİCİ DE BULUNMAKTADIR.

Tarım sektörünün üretim yanını oluşturan üretici refahı ile birlikte, tüketim yanını oluşturan kentli tüketicinin ya-

rarları da gözetilecek,

Bu çerçevede tüketicinin uygun fiyatlı ve sağlıklı gıdalara erişim hakkı korunacak ve gözetilecek,

Zirai mücadele ilacı, hormon vb. girdilerin uygun doz, zaman ve yöntemlerde kullanılmaması ile uygulama – hasat zamanı arasındaki bekleme süresine uyulmamasından kaynaklanan kalıntı sorunları mutlaka minimize edilecek, Bu tip ürünlerin ruhsatlandırılması, satışı, denetimi vb. kurallar çağdaş ülkelerde örneklerine benzer şekilde yeniden yapılandırılacak,

İyi tarım uygulamaları ile kontrollü üretim, etiketten geriye izlenebilirlik sistemleri kurulacak,

Tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetleri geliştirilecek, Kurallara uygun üretim desteklemenin bir ön koşulu sayılacak, üreticinin bu gerekleri yerine getirebilmesi için tarımsal danışmanlık hizmetleri kamu tarafından desteklenecektir.

Gıdaların, hammadde aşamasından başlayarak üretim, işleme, ambalajlama, depolama, nakliye, pazarlama, satış ve tüketim aşamalarında gıda güvenliğinin sağlanması ve gıdaların uluslararası standartlarda normlara ve hijyenik kurallara uyması için ülke genelinde gerekli kontrol mekanizmaları ve etkin denetim koşulları gerçekleştirilecek, tarım üreticileri ve tarımsal ürünleri işleyiciler bu konuda eğitilecek, işletmelerin faaliyetleri bu koşullarda izne bağlanacaktır.

Bu politikaları kurgulamak, geliştirmek ve uygulamak üzere, **Zirai Mücadele Genel Müdürlüğü** ve **Gıda İşleri Genel Müdürlüğü** kurulacaktır.

• **TARIMA KORUMA, ÇİFTÇİYE DESTEK SAĞLANACAK**

Tarımsal desteklemeler verimlilik, rekabet üstünlüğü, üretim planlaması, kaliteli üretim, depolama – ambalajlama – taşıma – işleme – pazarlama süreçlerinde etkinlik gibi somut hedeflere ulaşmanın bir aracı olarak değerlendirilecek,

Pazara giriş önlemleri ile iç piyasanın korunması, iç desteklerle üretimin rekabet gücünün yükseltilmesi ve ihracat teşvikleri ile dış pazarlara açılmanın kolaylaştırılması, tarımsal destekleme sisteminin temel unsurları olacak,

Tarımsal desteklemeler ürün, üretim bölgesi, verimlilik, kırsal kalkınma amaçları yönüyle bölgesel bazda ayrıştırılarak uygulanacak,

Tarımsal destekleme uygulamaları ve amaç arasındaki bağ sürekli sorgulanacak ve güncellenecek,

Tarımsal desteklemenin temel esası, üreticiyi üretken kılmak suretiyle refahını artırmak olacak,

Önümüzdeki on yıllık süre boyunca her yıl tarımsal desteklemeye ayrılan kaynak **Gayri Safi Milli Hasıla'nın en az yüzde 2'si** olacak,

Tarımsal destekler temel olarak fark ödeme, telafi edici ödeme, prim ve uygun içerik ve bileşimlerde doğrudan gelir ödemesi esasında gerçekleştirilecek,

Nitelikli doğrudan gelir desteğinde verimlilik, üretim planlaması ve bölgesel farklılıkların gözetilmesi hedefleri amaçlanacak,

Diğer destekleme araçlarında ise arz açığının kapatılması, gerekli durumlarda alternatif ürünlere yönelmesi, tarımsal yapının modernize edilmesi, üretim – işleme – kalite sistemlerinin düzeyinin yükseltilmesi gibi hedefler söz konusu olacak,

Tarımsal destekleme politikaları kurulacak **Tarımsal Destekleme Kurumu** aracılığıyla kurgulanacak ve uygulanacak,

Tarımsal desteklemeler ile ilgili olarak **Tarımsal Destekleme Çerçeve Kanunu** çıkartılacaktır.

Tarımsal girdilerin ulaşılabilir olmasını sağlamak amacıyla, tarımsal üretimde kullanılan tohum, gübre, mazot, tarım ilacı gibi girdilerin piyasaları yeniden düzenlenecek,

Çiftçinin kullandığı mazottan Özel Tüketim Vergisi kaldırılacak,

Çiftçi, ürettiği her üründen hak ettiği bedeli ve primi zamanında alacak, ürünü elinde kalmayacak, bu sürece Ziraat Odalarının ve Kooperatif Birlikleri ile Üretici Birliklerinin katkı ve katılımları sağlanacak,

Sebze Tohumu ve Sertifikalı Meyve Fidanı üreten özel kuruluşlar desteklenecek,

Tarım Sigortaları Kanunu değiştirilerek yoksul çiftçilerin sigorta primlerinin tamamı devlet tarafından karşılanacak,

Ziraat Bankası, sadece bitkisel üretim, hayvancılık, balıkçılık, ormancılık ve gıda sektörüne yönelik üreticilere ve tarımsal sanayi işletmelerine hizmet sunan kamu ihtisas bankacılığı anlayışına yöneltilecek,

Tarımsal kredilere uygulanan faiz oranlarının üreticiye yük olmayacak düzeye çekilmesi sağlanacaktır.

Toprak Mahsulleri Ofisi mali olanak, örgütsel doku ve altyapı açılarından güçlü bir alıcı ve müdahale kuruluşu niteliğinde yeniden yapılandırılacak ve etkin bir alım politikasıyla devreye sokulacaktır.

SÖZLEŞMELİ ÜRETİCİLİK YENİDEN YAPILANDIRILACAKTIR.

Sözleşmeli Üreticilik ile talebe uygun üretim yapılması, teknoloji kullanımının yaygınlaştırılması, üreticinin finans ve girdi sorununun azaltılması, ürünlere pazar ve fiyat güvencesi sağlanması amaçlanacak,

Üretici ve alıcıların hak ve çıkarlarını dengeli olarak koruyacak, yasal kurallara dayalı bir yapı oluşturulacak,

Sözleşmeli üretim yapan çiftçinin, gönüllü kooperatifler çerçevesinde güçlendirilmesi hedef alınacaktır.

ÇİFTÇİNİN GİRDİLERE KOLAY VE UCUZ ERİŞİMİ SAĞLANACAK:

Başta tohum ve hayvansal çoğaltım materyalleri olmak üzere, mazot, gübre, tarım ilacı, su, elektrik gibi üretimde kullanılan girdilerin üretim, dağıtım/iletim ve yönetim organizasyonlarında kamusal işlemlere önem verilecek, hedef belirleyerek özel sektör çalışmaları desteklenecek,

Girdi piyasalarındaki tekelleşme, rekabet ilkeleri doğrultusunda tasfiye edilecek, tarımsal girdi piyasalarının küçük üreticilerin kolayca erişebilecekleri yapıda, üretim odaklı çalışması sağlanacak ve gerekli durumlarda tarımsal girdiye özel destekler sağlanacaktır.

PAZARLAMADA İLERİ ETKİN YÖNTEMLER UYGULANACAK:

Üretici ve tüketici yararına çalışan, aracılardan dışlandığı pazarlama kanalları kurulacak,

Sertifikalı depoculuk ve Depo makbuzu sistemi yerleştirilerek, üreticinin ürününü her an paraya çevirebileceği, teminat olarak kullanabileceği, sertifikalı depolarda depolayıp fiyatın en uygun olduğu zamanda satabileceği bir yapı kurulacak,

Depo makbuzu uygulamasıyla, aynı zamanda üreticinin kısa süreli nakit ihtiyacı karşılanacak, kamunun üzerindeki

finansman yükü azaltılacak, sanayicinin gelecekte ihtiyaç duyacağı standart tarımsal hammaddeye ulaşması sağlanacak,

Hal Yasası üretici ve tüketici lehine yeniden düzenlenecek, sistemde belediyelerin rol ve işlevleri ile vergileme güçleri gözden geçirilecek, sistemin kayıt altına alınması ve laboratuvarlar aracılığıyla gıda güvenliğinin karşılanması hedef alınacak,

Ülkemizin fındık üretimindeki tekelci gücü, üreticinin refahına ve ulusal ihracatımıza en üst düzeyde katkı sağlamaya yönelik kullanılacak, Fındık Borsası'nın Türkiye'de kurulması hedef alınacak, üreticinin yabancı ithalatçıların uzantıları olan araçlara bağımlılığına ve araçlar tarafından sömürülmesine son verilecektir.

• **TARIMDA ÖRGÜTLÜLÜK VE KURUMSALLAŞMA DESTEKLENECEK**

Küçük üreticiye yönelik sömürü örgütlülük ile aşılacak, İç ticaret hadlerinin tarım aleyhine geliştirilmesi suretiyle köylünün adeta üretimden kopararak köyünden uzaklaşmaya mecbur kıldığı süreçlere derhal son verilecektir. Tarımda verimliliği engelleyen küçük işletmelerin demokratik kooperatiflerde örgütlenerek ürün ve emek verimliliğinin artırılması özendirilecek,

Küçük üretici yapısı, örgütlenme temelinde yeniden yapılandırılacak, küçük üreticinin üretimden pazarlamaya kadar olan süreçlerde, örgütleri aracılığıyla verimli – rasyo-

nel üretim yapısı ve tutumu oluşturmaları sağlanacaktır. Tarımsal Üretici Birliklerinin, AB Ortak Tarım Politikaları kapsamındaki desteklerin tarımımıza aktarılmasına etkinlik kazandıracak bir üretici örgütlenmesini hedef almaları özendirilecektir.

Devletin ve kamu tüzel kişilerinin Tarım Satış Kooperatifleri ve Birliklerine mali destek sağlamasını engelleyen, kooperatifleri işleme süreçlerinden dışlayan Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu kaldırılacak, bu kurumların güçlenmeleri ve gelişmeleri desteklenecektir.

Kooperatif ve Birliklerin depolama, soğutma ve taşıma sistemi kurmaları desteklenerek, özendirilecektir. Kooperatif dışındaki, birlikler gibi çiftçi örgütleri de desteklenecektir.

Tarım Kredi Kooperatiflerinin çiftçinin tüm girdi ihtiyacını zamanında ve uygun fiyatla karşılar duruma gelmeleri amaçlanacaktır.

HAYVANSAL ÜRETİM ÖZEL BİR ÖNEMLE DESTEKLENECEKTİR.

Halkın protein açığının kapatılması ve hayvansal üretimle uğraşan üreticilerin refah düzeylerinin yükseltilmesi için hayvancılık özel bir önemle desteklenecek ve geliştirilecek,

Mera ve ahır besiciliği yöre koşulları gözetilerek, etkin ve süreklilik içinde desteklenecek; düşük faizli Besicilik Destek Kredisi uygulaması yaygınlaştırılacak,

Giderek artmakta olan kırmızı et açığıının mümkün olduğunca, koyun, keçi ve manda gibi sığır dışındaki diğer kaynaklardan karşılanmasına yönelik fenni besicilik de desteklenecek,

Kümes hayvancılığı, ipek böcekçiliği, arıcılık gibi faaliyetler ile hayvansal ürünlere dayalı gıda sanayinin gelişmesi özendirilecek, arıcılık ve bal ihracatı özel teşviklerle desteklenecek; tavukçulukta sözleşmeli üretim düzene sokulacak, tavuk ihracat destekleri artırılacak,

Canlı hayvan, işlenmiş ve işlenmemiş et ürünleri niteliğinde yapılan kaçakçılık mutlaka önlenerek, halk sağlığıyla oynamak pahasına elde edilen haksız kazancın önüne geçilecek,

Et veriminin artırılması için etkin önlemler alınacak, üretilen etin hijyenik kalitesi standartlar düzeyine ulaştırılacak; Damızlık ve besi hayvancılığına yönelik ahırların fenni ve hijyenik olması için gerekli denetim sağlanacak,

Hayvan sağlığını koruma önlemleri, Uluslararası Cenevre Anlaşması normları içinde devlet sorumluluğu anlayışıyla sürdürülecek, **Hayvan Islahı Kanunu**'nun işlerliği sağlanacak,

Hayvan yetiştiricileri birlikleri desteklenecek,

Hayvancılığın kayıt altına alınma çalışmaları tamamlanacak; yüksek vasıflı kültür ırklarının soy kütüğü ve verim kayıtlarının tutulmasında, ürünlerin pazarlanmasında görev

üstlenecek Yetiştirici Birlikleri desteklenecektir.

Hayvansal üretimin yoğun olduğu yörelerimizde, merkezi köylerde sürekli veteriner hekim ve teknisyen barındıran birimler oluşturulacak,

Hayvancılık sektöründe demokratik kooperatifçiliğin gelişmesi desteklenecek,

Ziraat Bankası'nın hayvancılığa yönelik faaliyetleri etkinleştirilecek,

Hayvancılığı Geliştirme Genel Müdürlüğü kurularak, hayvancılık ile ilgili tüm uygulamalar tek merkezde toplanacak ve eşgüdümlenecektir.

• SU ÜRÜNLERİ POTANSİYELİ ÖNEMLE DEĞERLENDİRİLECEKTİR.

Ülkemizin doğal koşullarının sağladığı tüm olanaklardan yararlanılarak, sürdürülebilir bir su ürünleri politikası oluşturulacak,

Deniz, tatlı su ve kültür balıkçılığının geliştirilmesi hedef alınacak, açık deniz balıkçılığı özendirilecek, balık rezervlerini koruyucu ve geliştirici önlemler etkinleştirilecek,

Balıkçılığımızın, doğal yaşamı da dikkate alacak şekilde yetiştiricilik ve avcılık olarak birlikte desteklenerek geliştirilmesi sağlanacak,

Kültür balıkçılığı turizmi ve çevreyi engellemeyecek biçimde desteklenecek, çağdaş ülkelerin bu alandaki mevzuat ve uygulamaları dikkate alınacaktır.

Sektörde demokratik kooperatifçiliğin gelişmesi desteklenecek,

Ziraat Bankası'nın su ürünleri kredi sistemi etkinleştirilecek ve düzeyi yükseltilecek,

Su Ürünleri Genel Müdürlüğü kurularak, sektörün tüm uygulamalarının tek merkezden yönlendirilmesi sağlanacaktır.

ORMAN VE ORMAN KÖYLÜSÜ KORUNACAK, ORMAN İŞLETMECİLİĞİ GELİŞTİRİLECEKTİR.

Ormanların içinde veya bitişiğinde yerleşmiş olan orman köylülerinin kalkındırılması için **Bölgesel Entegre Kırsal Kalkınma ve Ormancılık Projeleri** geliştirilerek, sınırları belirlenecek orman alanlarının korunması ve işletilmesi orman köylüsüne ve kooperatiflerine bırakılacak,

Orman alanı dahilindeki verimsiz alanlar ormanlaştırılarak veya orman vasfını kaybetmiş alanlar verimli tarımsal faaliyetlere açılarak, yöre köylüsü tarafından veya kooperatiflerce değerlendirilmeleri sağlanacak,

2B arazilerinde tarım yapan köylüye öncelik verilecek; tarıma açık 2/B alanları, üretim planlaması koşullarına uymaları kaydıyla üzerinde tarım yapan orman köylüsüne,

uzun süreli ve bedelsiz olarak tahsis edilecektir.

Orman köylüleri devletle sürekli davalı olma konumundan kurtarılacaktır.

Köylü, geliri kendisine bırakılan orman alanlarını, sorumlu kamu kuruluşu yardımıyla koruyacak; ormanı korumayan orman alanından çıkartılacaktır.

Devlet, ormanların korunup gözetilmesinde, geliştirilmesinde ve yeni ağaçlandırma çalışmalarında, orman köylüleri ve kooperatifleriyle yakın işbirliği ve dayanışma içinde olacaktır.

Ormanların korunmasında, amenajman planları çerçevesinde orman ürünü üretiminde, tohum ve fidan üretimi, ağaçlandırma, erozyon kontrolü, rehabilitasyon ve orman içi mera ıslahı çalışmalarında orman köylülerinden yararlanılacaktır.

Orman tahdit ve kadastro işlemleri en kısa sürede tamamlanacak, kadastro yanlışları düzeltilerek, orman vasfını yitirmiş olan toprakların orada oturmakta olan çiftçinin kullanımına açılması sağlanacak,

Kesin bir zorunluluk ve önemli bir toplumsal veya ekonomik yarar olmadıkça ormanlık alanlar için izin ve tahsis verilmeyecek, sosyo-ekonomik önlemler alınarak ormandan usulsüz yararlanmanın ve her türlü işgalin önüne geçilecek,

Ormancılıkla ilgili kamu kuruluşu, çağdaş yönetime, ileri teknolojik olanaklara, gelirlerini artırabilen, yatırımlarını gerçekleştirebilen, kaynakları etkin ve verimli değerlendirebilen bir yapıya kavuşturulacaktır.

ENERJİ VE DOĞAL KAYNAKLAR

ULUSAL ENERJİ POLİTİKASI

Ulusal Enerji Politikamızın temel amacı enerjinin gelişme ve refahın artırılmasında belirleyici konumunun bilinciyle, enerji talebinin ulusal kaynaklara öncelik verilerek yeterli, kaliteli, kesintisiz, ekonomik ve çevreye duyarlı bir şekilde karşılanması, bu amaçla her türlü teknik ve teknolojinin kullanılması ve geliştirilmesidir.

Uzun vadeli ulusal enerji tedarik sunum planı hazırlanacak: Enerji üretimi ve tedariginde yeterlilik, ulusal kaynaklarımıza öncelik temel politika olacak, Uzun Vadeli Ulusal Enerji Tedarik Planı geliştirilerek, uygulamaya konulacaktır.

Ulusal kaynaklara öncelik: Enerji talebinin, kesintisiz ve kaliteli olarak karşılanmasında, başta yurtiçi hidrolik ve kömür kaynaklar ile, jeotermal, güneş, rüzgar enerjisi, biyokütle gibi yenilenebilir enerji kaynaklarından daha büyük oranlarda yararlanılacaktır. Türkiye'nin kendi kaynaklarını en verimli şekilde değerlendirmesi ve işletebilmesi sağlanacaktır.

Enerji sektöründe stratejik planlama: Enerji sektöründe üretim, iletim, dağıtım, dönüşüm ve depolama alanla-

rında her türlü yatırım faaliyetleri bütüncül bir “Stratejik Planlama” anlayışıyla ele alınacak ve “Enerji Sektörü Ana Planı” hazırlanacaktır. Ulusal enerji politikaları;

Gelişmenin, sanayileşmenin ve kentleşmenin yaratacağı enerji talebini her dönemde, yeterli miktar ve kalitede, ucuz ve güvenilir koşullarda, ülke ve kullanıcı için en ekonomik şekilde, doğayı tahrip etmeden, çevre dostu anlayışla kesintisiz olarak karşılayacak,

Kaynak ve temin yeri açısından, dengeyi, çeşitliliği ve verimliliği gözetecek,

Dışa bağımlılığı asgari seviyeye indirecek aşılması bakımından, teknoloji ve arz çeşitlendirilmesine olanak tanıyan, güvenilir bir enerji arz yapısı oluşturacak, yeterli yedeğe sahip, güvenilir, entegre bir sistemi öngörecektir. Her türlü teknoloji ve kaynağı değerlendirecek, alternatif yatırım ve finansman modellerini hayata geçirecek,

Sürdürülebilir kalkınma ilkelerini gözetecek bir anlayışla kamu otoritesi eliyle oluşturulacak ve kısa, orta, uzun vadeli sunum planları ile desteklenecektir.

Sektörde ulusal çıkar ve kamu yararı egemen kılınacak:

Sosyal devlet anlayışımızın bir gereği olarak enerjinin kamu hizmeti niteliği düzenlemelere ve uygulamalara yansıtılacaktır. Enerji konusunda, dış dünya ile ilişkilerde **ulusal çıkar**; iç piyasa düzenlemelerinde de **kamu yararı** ile ekonomik ve teknolojik etkinliği ön planda tutan bir anlayış temel alınacaktır.

Devletin düzenleyici fonksiyonları ile rekabet ortamının geliştirilmesi arasındaki denge gözetilecek; enerjinin düşük fiyatlarla, kolay ulaşılabilir olması, arz güvenliğinin sağlanması amacıyla kamu yatırımlarının önü açılacaktır. Tüm bu koşulların yerine getirilmesi ve politikaların uygulanmasına rağmen, enerji arzında kısa ve orta vadede doğabilecek yetersizlikleri önlemek amacıyla, zorunluluk durumunda, diş kaynaklardan beslenecek tesislerin devreye sokulması sağlanacaktır.

Üretimden tüketime kadar bütün aşamalarda, enerji kaynaklarının uygun teknolojilerle, verimli ve ekonomik şekilde kullanılması sağlanacak, **çevre dostu temiz enerji ve enerji tasarrufuna** yönelik projeler desteklenecektir.

Kamunun yanı sıra özel sektörün de, **Enerji Sektörü Ana Planı**” çerçevesinde doğru finansman modelleriyle rekabet ortamında enerji üretimine katılması özendirilecektir. Kaynak çeşitliliğini ve arz güvenliğini sağlamak amacıyla orta vadede, elektrik enerjisi üretimi içinde doğal gazın payının düşürülmesi hedef alınacak, doğal gaz yakıtlı yeni projeler bu anlayışla değerlendirilecektir.

Elektrik enerjisinde puant yük ihtiyacının karşılanmasında pompaj depolamalı hidrolik santrallerden yararlanılması Enerji Sektörü Ana Planı kapsamı içine alınarak değerlendirilecektir.

Enerji piyasalarında toplumsal refahın artırılması amacıyla rekabetin tesis ve korunmasına önem verilecektir. Enerji sektöründe bilgiye ulaşım şefflaştırılacak; piya-

sada hâkim şirketlerin konumlarını kötüye kullanmaları önlenecek, tüketiciler de piyasa oyuncularını olarak piyasa organizasyonuna dahil edilecektir.

MİLLİ ENERJİ KURULU (MEK) oluşturulacaktır. Uluslararası enerji politikalarının ve enerji fiyatlarının gelişim eğilimlerinin izlenmesi, ulusal güvenlik kavramlarının ve dış ilişkilerin bu gelişmelerle ilişkilendirilmesi gibi konularda ortak politika önerileri sunacak Cumhurbaşkanına bağlı **Milli Enerji Kurulu** oluşturulacaktır.

Ülkemizin enerji köprüsü olma özelliği değerlendirilecek: Ülkemizin, Avrupa ile Orta Asya, Kafkaslar ve Orta Doğu ülkeleri arasında bir enerji köprüsü ve terminali olması için jeopolitik ve ekonomik çıkarları birlikte değerlendiren bütüncül stratejiler uygulamaya konulacak, ülkemizin jeo-stratejik konumu ulusal çıkarlarımıza en uygun şekilde değerlendirilecektir. Türkiye üzerinden geçecek petrol ve doğal gaz boru hatlarıyla ilgili uluslararası anlaşmalar yapılırken ülkemizin enerji ihtiyacının karşılanması öncelikle göz önünde bulundurulacaktır.

Kamu elektrik sektörü yeniden yapılandırılacaktır. Elektrik enerjisinin üretim, iletim ve dağıtımında faaliyet gösteren kamu şirketleri, yönetim ve yatırım planlamalarında eşgüdüm ve tasarrufun sağlanması amacıyla bütüncül bir bakış açısıyla yeniden yapılandırılacaktır.

EÜAŞ, TEDAŞ, TETAŞ gibi mevcut kuruluşlar faaliyetlerinde ve yönetimlerinde özerk olacaklardır.

Kamu ve özel kesim üretim şirketlerinin büyük müşterilerin dışında satışlarını toptan ve perakende satış şirketleri aracılığı ile yapmaları esas alınacaktır.

Kamu ve özel üretim şirketleri iletim ve dağıtım şirketleri ile hiçbir şekilde ortaklık kuramayacaklardır.

Kamu özel işbirliğine dayalı santrallerde kurumsal ve yönetsel hakimiyetin kamuda olması koşulu aranacaktır.

Doğal tekel olan kamu iletim kuruluşu TEİAŞ kamu kuruluşu olma vasfını koruyacaktır.

Denge Uygulama Yönetmeliği (DUY) yeniden düzenlenecek, üreticiler üretimlerinin en fazla yüzde 25'ini spot piyasada satabileceklerdir. İhalelerde çoklu fiyat uygulamasına esas olacaktır.

Kamu ve özel şirketler EPDK'dan lisans almak şartı ile dağıtım hizmeti yapabileceklerdir.

Enerji piyasasını düzenleme ve denetleme rejimi etkin ve işlevsel bir yapıya kavuşturulacak ve Enerji Piyasası Denetleme Kurulu (EPDK) yeniden düzenlenecektir.

Büyük depolamalı hidrolik santralleri kamu işletecek:

Elektrik piyasasında serbestleşme tam olarak gerçekleşmeden sektörde herhangi bir özelleştirme girişiminde bulunulmayacaktır. Büyük depolamalı hidroelektrik santraller kesinlikle özelleştirme kapsamına alınmayacak, arz güvenliğini sağlamak için kamunun elindeki santrallerin

öncelikli olarak işletilmesi planlanacaktır. Elektrik Üretim A.Ş'nin (EÜAŞ), piyasada özel üretim şirketleri ile eşit şartlarda yer alması sağlanacaktır.

DSİ güçlü ve aktif yapıya kavuşturulacak: Devlet Su İşleri (DSİ) özerk bir kurum haline getirilecek, tarımsal sulama enerji üretiminde kullanılan su kaynakları ve içme suyu kaynaklarının enerji çevre ve tarım bakanlığı ile entegre planlanmasını sağlayacak etkin bir yapıya kavuşturulacaktır. DSİ'nin yatırım yapmasının önündeki engeller kaldırılacak rezerv barajların oluşturulması için yeni bir strateji belirlenecektir. Hidrolik kaynak yatırımlarını hızlandırmak için, "su kullanım hakkı" anlaşmalarının yapılmasını hızlandıracak önlemler alınacaktır. Su kullanım anlaşmalarından elde edilen gelirler enerji, sulama ve içmesuyu yatırımlarında kullanılacaktır.

NÜKLEER ENERJİ DÜZENLEME KURULU (NEDK)

Kurul nükleer enerjinin her tür ithalat ve yatırım faaliyetlerini koordine edecek, izne bağlayacaktır.

Nükleer enerjiye kategorik olarak karşı olunmayacak, ancak yıllardır değerlendirmesi sürdürülen nükleer santral projelerinin nihai kararından önce nükleer atıkların güvenli bir şekilde saklanması sorunun çözümü dikkate alınacaktır.

Enerji arz güvenliğinin artırılması kaynak çeşitliliği ve nükleer disipline alışılması açısından Türkiye'de nükleer

ARGE faaliyetlerine önem verecek, yakıt ve atık teknolojileri açısından her tür akademik ve uluslararası işbirliğine gidilecektir.

Türkiye atom enerjisi kurumu (TAEK) yeniden yapılandırılacak: TAEK, denetilemeye odaklanacak, bu amaçla denetim ve eğitim görevleri birbirinden ayrılacak şekilde yeniden yapılandırılacaktır.

Botaş yeniden yapılandırılacak: BOTAŞ'ın ithalat sınırlaması kaldırılacak, gerçekleşmeyen kontrat devirleri iptal edilecek, BOTAŞ'ın yurtiçine getirdiği gazdan miktar devri yapılabilecektir. Bu kapsamda;

Doğal gazla ilgili kurumların çalışmaları şeffaflaştırılacak, bilgilerin yaygınlaşması, herkesçe erişilebilir ve kullanılabilir olması sağlanacaktır. Doğal gaz temin politikalarının belirlenmesinin her aşamasında şeffaflık sağlanacak, kamuoyu bilgilendirilecek,

Doğal gazda tek bir ülkeye bağımlılığın azaltılmasına yönelik çalışmalar yürütülecek, arz kaynaklarının çeşitlendirilmesi hedef alınacak,

Bu kapsamda BOTAŞ'ın; Nabucco gibi uluslararası projelerde yer alabilmesi, fazla gaz arzını Yunanistan üzerinden İtalya'ya, Bulgaristan, Romanya Macaristan, Avusturya üzerinden Orta Avrupa'ya ulaştırmayı öngören projeleri yürütmesi desteklenecektir.

Yenilenebilir enerji kaynakları geliştirilecek: Ülkemi-

zin jeotermal, güneş, rüzgar enerjisi, biokütle gibi yenilenebilir enerji potansiyelinin hızla değerlendirilmesi desteklenecektir. Bu kapsamda;

AB'nin öngördüğü yeni ve yenilenebilir enerji kaynakları kullanım oranlarına ulaşabilmek için politikalar yaşama geçirilecektir.

Güneş enerjisi santrallerinin yapımı ile iklimlendirme ve soğutma sistemlerinde güneş enerjisi kullanımı için yeni sistemlerin geliştirilmesi özendirilecek,

Enerjinin verimli kullanılmasına önem verilecek:

Enerji verimliliği, enerji politikasının vazgeçilmez ve ötelenemez bir unsuru olarak ele alınacaktır. Enerjinin verimli kullanılması, bütün iktisadi sektörleri ilgilendiren entegre bir yaklaşımın egemen kılınmasıyla sağlanacaktır. Sanayide, ulaşımda ve bina sektörlerinde enerjinin daha verimli kullanılmasına yönelik eylem planları geliştirilecek ve eylem planı hedeflerine ulaşılması için gereken kaynak ayrılacaktır. Sanayide buhar ve elektriğin birlikte üretilmesi teşvik edilecektir.

Halkın ısınma ihtiyacı koşulsuz sağlanacak: Halkın ısınma ihtiyacı için gerekli enerji kaynakları ekonomik koşullarda, zamanında ve yeterince sağlanacaktır.

Enerji ekipmanları üretimi sanayi desteklenecek:

Santral türbinleri, güneş kolektörleri ve panel üretimleri ile rüzgar enerjisi türbinlerinin imalatı gibi sanayi üretimi özendirilecek, yerli ekipman kullanılacak projelere öncelik tanınacaktır.

MADENLER VE DOĞAL KAYNAKLAR

CHP, doğal kaynakların, madenlerin ve su kaynaklarının ulusal çıkarlar ve toplum yararına, ekonomik kriterler ve çevreye duyarlılık ilkeleri çerçevesinde, en rasyonel ve verimli Şekilde değerlendirilmesini sağlayacaktır. Bu erevede;

Madencilikte ulusal politika: Madencilik sektöründeki yabancılaşma sınırlandırılacak, doğal kaynaklarımıza sahip çıkılarak, kamu ve özel sektörün işbirliği içinde ciddi, tutarlı bir ulusal madencilik politikası hayata geçirilecektir. Madencilik sektörünün tüm alt sektrlerinde üretimi arttırmayı ve sektörün ülke sanayisi ile entegrasyonunu sağlamayı hedefleyen kısa, orta ve uzun dönemli stratejik planlar “Ulusal Madencilik Politikası” temelinde geliştirilerek uygulanacaktır. Bu çerçevede, sanayi sektrleri ile entegre çalışacak kamu ya da özel madencilik projeleri, öncelikle teşvik edilecektir. Politikaların yapımına ve uygulamasına konu ile ilgili tarafların katılımı sağlanacaktır.

Madencilikte atılım sağlanacak: Doğal kaynaklarımızın aranması, çıkarılması ve üretimlerinin artırılmasına hız verilecek, sektörde yatırımların, hazırlanacak ulusal madencilik sektörü planlarıyla uyumlu olmasına zen gösterecek, teknolojik değişimin sağlanması için gerekli zen-dirici önlemler alınacaktır.

Madencilikte toplulaŐtırma sağlanacaktır: Küçük lekli maden sahalarındaki maden üretimleri toplulaŐtırarak ekonomiye kazandırılacaktır.

Maden aramacılığında derin sondajlara geçilecektir:

Bazı teşvik mekanizmalarının geliştirilmesi ile derin sondajlı maden aramaları özendirilecektir.

Maden arama ve yatırım izinlerine etkin denetim:

Madencilikte arama ve yatırım izinlerinin önündeki bürokratik engeller kaldırılacak, süreçte saydamlık sağlanacak, sektörde etkin ve özerk bir kamu denetimi uygulanacak, maden sahaları için verilen ruhsatlarda yer alan işletmeye geçiş sürelerine uyulacak, süresinde işletmeye geçmeyen madenlerin ruhsatları iptal edilecektir. Ruhsat ticareti ve spekülasyonlarının önlenmesi bakımından madencilik yapacak gerçek ve tüzel kişilerde teknik ve mali yeterlilik aranacaktır. Arama faaliyetleri, kamu denetiminde ve mutlaka rasyonel bir stratejik plan çerçevesinde yürütülecektir.

Madencilik sektöründe pazar araştırması yeniden

ele alınacaktır: Gerek mevcut gerekse gelişen pazarların yakından takip edilerek değişikliklere uygun stratejiler belirlenecektir.

Madencilik sektöründe insan kaynakları geliştirile-

cektir: Madencilik sektöründeki eğitim ve öğretim konusu yeniden ele alınacak, Sektörün gereksinim ve beklentileri gözetilerek ve üretime yönelik eğitim esas alınacaktır.

Madencilik sektöründe, çevre dostu teknoloji ve

yöntemlerin kullanılacaktır: Madencilik süreçlerinde ya da sonrasında çevrenin korunmasına ya da yenilenmesine yönelik önlemlerin alınacaktır.

Yerel halkın onayını almamış hiçbir ekonomik girişimin ülkeye yarar getirmesi beklenemez: Madencilik sektörüne ilişkin alınacak kararlarda ilgili yöre halkının da katılımı sağlanacaktır.

MTA yeniden yapılandırılacak: MTA'nın etkin ve özerk bir yapı içinde arama faaliyetleri yapabilmesi, kamu-özel sektör işbirliği ile uluslararası arama faaliyetini yürütebilecek bir yapıya kavuşturulması sağlanacak,

Türkiye kömür işletmeleri (TKİ) yeniden yapılandırılacak: TKİ etkin, özerk yapıya kavuşturulacak, kamuya ait kömür arama ve işletme sisteminin TKİ altında örgütlenmesi yeniden sağlanacak, TKİ, araştırma, üretim ve ürün işleme faaliyetlerinde bulunabilecek, bunun için yerli ve yabancı sermaye ile ortaklık tesis edebilecek bir yapıya kavuşturulacak,

TKİ'ye uluslararası normlarda laboratuvar şartları sağlanacaktır: TKİ'nin uluslararası ve AB normları içinde akredite olan kamu otoritesinden kömür analiz hazırlama laboratuvarları kurulacaktır.

Linyitte yeni teknolojiler uygulanacak: Linyitlerimizin gazlaştırma yoluyla değerlendirilmesi için araştırmalar hızlandırılacak, yurt dışında uygulanmakta olan teknolojilerin ülkemize uyum olanakları değerlendirilecektir.

Yer altı zenginliklerinin hammadde olarak ihracı yerine madenlerin işlendikten sonra ihracını özendirecek önlemler alınacaktır. Yer altı zenginliklerimiz işletilirken

çevresel tahribatı önleyecek tedbirler alınacak ve titizlikle uygulanacaktır.

Bor enstitüsü yeniden yapılandırılacak: Enstitü, sadece yayın üreten bir yapıdan kurtarılarak, ciddi bir araştırma merkezi, teknolojik yatırım ve üretim faaliyetlerinde bulunabilecek, yerli ve yabancı sermaye ile işbirliği yapabilecek bir yapıya kavuşturulacaktır. Bu kapsamda;

Bor ve toryum gibi ülkemizin yeraltı zenginliğini oluşturan doğal kaynakların hidrojenin enerji üretiminde kullanımı konusunda, dünyada hızla gelişmekte olan ileri teknolojilerin araştırılıp geliştirilmesi ve ülkemize aktarımı için ulusal bir strateji oluşturulacak,

Türkiye borda dünyanın önder ülkesi konumuna taşınacak, başta bor olmak üzere maden kaynaklarımızın üretiminde olabildiğince nihai ürüne yönelerek, daha yüksek katma değerli ihracat yapılması hedef alınacaktır.

HIZLI, GÜVENLİ, EKONOMİK, ÇAĞDAŞ ULAŞIM

ÖNCELİKLİ HEDEFİMİZ PLANLI VE DENGELİ BİR ULAŞIM SİSTEMİNİ KURMAKTIR

Ulaştırma sektörünün eksikliklerinin giderilmesi, teknolojik gelişimin sürdürülmesi, ulaştırma altyapısının toplu taşımacılaşma öncelik verilerek tamamlanması öncelikli hedefimizdir. Bu anlayışla;

Ulusal ulaşım master planı yapılacaktır: Kara, deniz,

hava ve demiryolu ulaşım ağlarında dengeli, etkin, verimli bir planlama, eşgüdüm ve yönlendirme gerçekleştirilecektir. Toplumsal ve ekonomik önceliklerimize, ihtiyaçlara, ulaşım sistemlerindeki gelişmelere göre yeni bir “**Ulusal Ulaşım Master Planı**” yapılacak; tüm yeni yatırımlar bu plan bütünlüğü çerçevesinde uygulanacaktır. Bu kapsamda;

Ulaştırımda çağdaş, etkin bir yapılanma gerçekleştirilecek, ulaştırma sisteminin, dengeli, hızlı, güvenilir, ekonomik, kolay erişilebilir ve çevreye duyarlı bir anlayışla gelişmesi hedef alınacaktır.

Sektörle ilgili tüm kurum ve kuruluşlar arasında eşgüdüm ve işbirliği sağlanacaktır.

Trafik kazalarının azaltılması için karayolu alt yapısı iyileştirilecek, etkin denetim ve gerekli eğitim gerçekleştirilecektir.

Yurtiçi yolcu taşımalarında havayolu ve demiryolu ulaştırmasının, yurtiçi yük taşımalarında ise demiryolu, denizyolu ve boru hattı ulaştırmasının payı arttırılacaktır. Taşımacılıkta karayolu ulaştırmasının toplamdaki payının azaltılması, hedef alınacaktır.

Her kent merkezine ve önemli turizm merkezlerine hava ulaşımı sağlanacak ve bu konudaki altyapı yetersizlikleri hızla giderilecektir. Önemli sanayi ve turizm merkezlerimizin yurt dışı uçak bağlantısı öncelikle temin edilecektir. Kara ve demiryollarında tehlikeli madde taşımacılığı disiplin altına alınacaktır.

Her köye, her stratejik noktaya güvenli ve ekonomik ulaşım:

Ülkemizin her köyüne ve beldesine, her mevsim güvenli bir şekilde ulaşılabilmesini sağlayacak karayolu ağının tamamlanmasına öncelik verilecektir. Karayolu şebekesi uluslararası standartlara kavuşturulacak, ülkenin gelişme aksları ve merkezleri yurtdışı çıkış kaplarına ekspres yollarla bağlanacaktır. Bölünmüş yol yapımları, güzergahların trafik değerleri dikkate alınarak ve bir ağ bütünlüğü kavramı çerçevesinde yürütülecek, başta bölünmüş yollar olmak üzere günde 1.000 aracın üzerinde ağır taşıt trafiği bulunan karayolu güzergahları asfalt beton (BSK) kaplamalı hale getirilecektir.

Demiryollarına sahip çıkılacak: TC Devlet Demiryollarının (TCDD) özelleştirilmesine yönelik çalışmalar durdurulacak, demiryolu şebekesi geliştirilecek, hızlı demiryolu şebekeleri yaygınlaştırılacaktır.

TCDD çağdaş bir işletme olarak yeniden yapılandırılacaktır.

Tüm önemli limanlarımızın demiryolu bağlantıları tamamlanacak, blok tren uygulaması geliştirilecektir.

Başta metropoller olmak üzere tüm büyükşehirler ve büyük kent merkezlerinde metro ve raylı ulaşım sistemleri, orta ölçekli kentlerimiz için metrobüs gibi alternatifler geliştirilecek, raylı sistemlerin elektro-mekanik donanımlarının ülkemizde üretilmesi hedef alınacaktır.

Mevcut demiryolu şebekesinden azami düzeyde faydalanılmasını sağlayacak olan iltisak hatları tamamlanacak,

hat yenilemeleri ve sinyalizasyon çalışmaları başta olmak üzere yapılacak iyileştirmelerle şebekenin verimli kullanımı sağlanacaktır. Başlıca kentlerimiz, özellikle sanayi bölgelerimiz demiryolu ulaşımına kavuşturulacaktır.

İstanbul'un Marmara bölge çevresi ile olan ulaşım bağı "hızlı demiryolu" örgüsüyle etkin, güvenli, süratli ve ekonomik bir yapıya kavuşturulacaktır.

Deniz ulaştırması yeni bir bakış açısıyla yönlendirilecektir: Türkiye "yük taşıtan değil, yük taşıyan" ülke konumuna getirilecektir. Dış deniz taşımacılığının artırılması, Kabotaj Taşımacılığında Koster Filosu geliştirilecek, Karadeniz ve Doğu Akdeniz'de etkili bir filonun meydana getirilmesi hedef alınacaktır. En geç 10 yıl içinde deniz yolu ile taşınmakta olan yüklerimizin yüzde 50'sinin milli bayraklı gemilerimizle taşınır hale getirilmesi hedef alınacaktır.

Liman altyapısı geliştirilecektir: Önümüzdeki 10 yıllık dönem içerisinde limanlarımızdaki toplam konteyner eleme hacmi 20 milyon TEU'ya çıkarılacaktır. Bu çerçevede, Saroz Limanının yapımı projesinin yanı sıra, Mersin, Çandarlı ve Marmara Denizi limanlarındaki konteyner terminalleri tevsii edilecek, iskeleler büyük ölçekli konteyner gemilerinin yanaşmasına uygun hale getirilecektir. Limanlarımızın toplam kapasitesi de 10 yıllık süre içerisinde 100 milyon ton arttırılacaktır.

İstanbul ve İzmir'de çevrekoşulları, bölge altyapısı göz önüne alınarak aynı anda on geminin yanaşacağı kruvaziyer limanları oluşturulacaktır. Mevcut limanların kruva-

ziyer gemilerinin ihtiyaçlarına uygun olarak iyileştirilmesi sağlanacaktır.

Kabotaj hattında gemi ve yük taşımacılığına uygun gemi tipleri ve elverişli hatlar belirlenerek ve gerekli destek verilerek yatırımlar gerçekleştirilecektir.

Saroz körfezi bölge ülkelerine bağlanacak: Taşımacılığın yükü boğazların üzerinden alınacak; Marmara Bölgesinden ve Karadeniz ülkelerinden gelecek yk demiryolu bağlantısı ile Kuzey Marmara'da Saroz Körfezine açık olarak konuşlandırılacak ağdaş donatılı **yeni mega limana** aktarılacak, Saroz limanı ile tüm bölge ülkeleri arasında ekonomik ve güvenli ulaşım sağlanacaktır.

Hava yolu ulaşımı sürdürülebilir bir yapıya kavuşturulacaktır: Hava alanlarımızın pist, apron ve terminal binası yetersizlikleri ve ILS cihazı eksiklikleri süratle tamamlanacaktır. Uak adedindeki hızlı artışa paralel olarak yeterli niteliklere sahip pilot ve kabin görevlisi temini ile bakım hizmetlerinin geliştirilmesine önem verilecektir.

Başlanıp yarım bırakılmış havaalanlarının süratle tamamlanması sağlanacak, ihtiyaç duyulan yerlerde askeri havaalanlarından sivil amaçlarla da yararlanılması hedeflenecektir.

Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü, sektörde güvenlik, verimlilik ve rekabet alanlarında gerçek anlamda düzenleyici, denetleyici ve özerk yapılı birim olarak işlev verebilmek üzere yeniden yapılandırılacak ve başta kalifiye personel

olmak üzere gerekli altyapıya kavuşturulacaktır.

Havayolu kargo taşımacılığında büyük bir atılım yapılacaktır, İstanbul Atatürk Havalimanı, Sabiha Gökçen, İzmir, Antalya, Bursa Yenişehir, Tekirdağ Çorlu havaalanları Balkanlar, Doğu Akdeniz ve Ortadoğu'nun hava kargosu aktarma ve dağıtım merkezi haline getirilecektir.

Türkiye bölgenin lojistik merkezine dönüştürülecek:

Balkanlar ve Orta Doğu'nun bölgesel aktarma ve dağıtım üssü olması gereken ülkemizin, bu konuma erişebilmesi için lojistik merkezleri hayata geçirilecek, büyük üretim ve tüketim merkezlerinde lojistik merkezleri oluşturulacaktır.

Toplu taşımacılığa önem verilecektir: Başta metropoller olmak üzere büyükşehirler ve büyük kent merkezlerinde, o kentin özelliklerine göre, denizyolu, metro ve raylı ulaşım sistemleri, orta ölçekli kentlerimiz için çağdaş ulaşım altarnetifleri geliştirilecek, raylı sistemlerin elektromekanik donanımlarının ülkemizde üretilmesi hedef alınacaktır.

Türkiye kıyıları master planı: Ülkemiz kıyılarının yanlış ve gelişigüzel kullanımını önlemek, denizciliğin planlı, verimli ve doğal yaşamı da dikkate alarak geliştirilmesi amacıyla, denizcilik sektörünün tüm bileşenlerini kapsayacak bir **Kıyı Master Planı** hazırlanacaktır. Karadeniz, Ege ve Akdeniz limanlarına düzenli olarak feribot seferleri konulacak ve tarifeli yük seferlerine başlanacaktır.

Yeni limanların, tersane bölgelerinin, turizm bölgelerinin, balık çiftliklerinin, yat demirleme yerlerinin, yat çekek ve bağlama yerleri ile marinaların, kruvaziyer limanların ve fabrikaların **Kıyı Master Planı** dahilinde kontrollü olarak yapılması sağlanacaktır.

Gemi inşa sanayine destek olunacak: Gemi inşa sanayinin, taşımacılık hizmetlerinin, limanların koşullarının dengeli bir çerçevede geliştirilmesi hedef alınacak; 10 yıllık bir stratejik planlama ile denizcilik üniversiteleri ve denizcilik meslek okullarının sayısı artırılarak gerekli sayıda zabitan eğitimi sağlanacak, sektörün eleman ve kalifiye personel ihtiyacına yönelik hizmet içi eğitim yaygınlaştırılacaktır.

Deniz ticaret filomuzun yenilenmesi ve kapasitesinin artırılması için özel girişimciler özendirilecek, kolaylıklar sağlanacak ve yabancı bayrağa kaçış önlenecek, Türk Deniz Ticaret Filosu desteklenecektir. Bu kapsamda;

Çevrenin korunmasına özen içinde yeni tersaneler kurularak, halen yüzde iki düzeyinde olan dünya toplam gemi üretim kapasitesi içindeki payımızın 10 yıl içinde üç kat artırılması, yerli girdi oranının kısa sürede yüzde 70'in üzerine çıkarılması,

Sektörde alt imalat dallarında AR-GE faaliyetleri ile uzmanlaşmanın geliştirilmesi, çağdaş teknoloji ve donanımın sektöre aktarılması, üretim sürecinde kalite kontrol ve iş yeri güvenliğinin etkinleştirilmesi,

Gemi ve yat imalat sektöründe alt işveren sisteminin İş Kanununa uygun olarak uygulanması ve etkin olarak denetlenmesi,

hedef alınacaktır.

Denizcilik Bakanlığı oluşturulacak: Denizcilik sektörü kapsamındaki tüm faaliyetlerin (gemi yapımı, deniz ulaştırması, deniz ürünleri işletmeciliği) eşgüdüm ve etkinlik içinde yönlendirilmesi sağlanacaktır.

Devlet, denizcilik sektöründe genel politikaları belirleyici, yönlendirici, sektöre yeni boyutlar kazandırıcı, iç ve dış deniz ulaştırmasında sorunları çözümleyici rol oynayacak, sektörde yer alan odalarla yakın dayanışma ve işbirliği içinde olacaktır.

**HEDEFİMİZ: “TURİZMDE YENİ ATILIM”
TURİZM, “SOSYO-EKONOMİK GELİŞME, KALİTELİ YAŞAM VE DÜNYA İLE BULUŞMA” KAYNAĞIMIZDIR**

Turizm, evrensel barış kültürünün çimentosudur.

Türkiye;

Doğası ve ikliminin yarattığı çok yönlü olanakları ve güzellikleri ile,
Farklı medeniyetleri barındırmış olan coğrafyasında günümüze taşınmış olan tarihsel ve kültürel mirasın eşsiz

zenginlikleri ile,
Anadolu aydınlanmasının ve hümanizmasının değerleri ile,
Halkımızı çağdaş dünya ile kucaklaştıran Cumhuriyetimizin eşsiz devrimi ile, demokrasisi ile ve çağdaş laik toplum dokusu ile,
Anadolu insanının hoşgörü kültürü ve konuk ağırlama geleneği ile,
büyük bir turizm potansiyeline sahip bir ülkedir.

CHP, turizm alanındaki bu büyük potansiyelin, ülkemizin sosyal ve ekonomik kalkınmasında, insanlarımızın doğal hakları olan dinlenme gereksinimlerinin karşılanmasında çok önemli bir araç olduğuna, bu nedenle turizm sektörünün, ülkede gelişmenin öncü sektörlerinden biri olarak değerlendirilmesi gerektiğine inanmaktadır.

CHP, gelişmiş bir turizm sektörünün, Türkiye’de “istihdamın hızla artmasına, sosyal ve ekonomik kalkınmaya, başka ülkelerin vatandaşlarıyla ile daha yakın ilişki kurmaya ve refahı paylaşmaya katkı sağlayan” güçlü bir kaynak olduğunun bilincindedir

TURİZMDE PLANLI GELİŞME SAĞLANACAK

Ülkemiz turizmini yeniden planlamanın ana teması, “dört mevsime ve ülkenin tüm potansiyel bölgelerine dağılımı sağlanmış, dış rekabet gücü yüksek, dış dünyanın için ucuz fiyatlandırma politikasına esir olmayan, özgün turizm ürünlerini öne çıkaran, tüketici isteklerine duyarlı,

sürdürülebilir bir turizm sektörü yaratmak” olacaktır.

Bu amaçla, çevreye duyarlı, doğal ve kültürel değerlerimizin sağlıklı kullanımı ve korunmasını gözeten, kaynakların en rasyonel şekilde değerlendirilmesine olanak sağlayan, çağdaş ve ulusal değerlerimizle tutarlı, planlı, sürdürülebilir bir turizm politikası uygulanacaktır.

Ulusal turizm master planı hazırlanacak: Yeni turizm tesislerinin, genişleme veya yenileme yatırımlarının bölgeleri, yerleri ve zamanlamaları yeniden hazırlanacak bir **Ulusal Turizm Master Planı** çerçevesinde yönlendirilecektir.

Sektör envanteri çıkarılacak: Turizm varlıklarımızın tespiti için kapsamlı bir envanter çalışması yapılacak, böylelikle sektör planlanmasının sağlıklı veriler temelinde gerçekleştirilmesi sağlanacaktır.

Rehabilitasyon planları: Mevcut turizm bölge ve yörelerinin **Rehabilitasyon Planları** ve turizm alanlarının ulaşım ve diğer altyapı gereksinimleri bu **Master Plan** doğrultusunda çözümlenecek,

Bölgesel turizm kalkınma planları: Yüksek turizm potansiyeli olduğu halde halen değerlendirilmemiş bölgelerde turizmin gelişmesi için, yeni **Turizm Mastır Planının** vizyon ve ilkeleri çerçevesinde gerekli yeni **Bölgesel Turizm Kalkınma Planları** hazırlanacak, bu bölgeler için gerekli yeni altyapı, kamu kaynakları ve sorumluluğu altında belirli bir takvim içinde tamamlanarak iç ve dış turizm yatırımcılarının değerlendirmesine açılacaktır.

TURİZMDE HEDEFİMİZ: CAZİBE MERKEZİ TÜRKİYE”

CHP, turizmde yeni bir hamle yapmaya karardır.

Sürdürülebilir bir turizm yatırım ve işletmeciliği politikası: Çevreye duyarlı, doğal ve kültürel değerlerimizin sağlıklı kullanımı ve korunmasını gözeten, kaynakların en rasyonel şekilde değerlendirilmesine olanak sağlayan uygulamaya geçilecektir.

Tarihi ve kültürel değerler korunma altına alınacak; geçmiş ve gelecek nesillere ait bu değerler üzerinde dönemsel tasarruf hakkımızın olmadığı bilinecek ve uygulamalar bu bilinçle oluşturulacak,

“Denizlerimiz, göllerimiz, akarsularımız, sahillerimiz, kumsallarımız, tüm su sporları ortamlarımız ve doğal dinlenme alanlarımız” güvenlik, temizlik ve hizmet açısından etkin denetim altında bulundurulacak,

“Müze, ören yerleri ile milli parkların, dağ ve doğa sporu alanlarının” korunması ve bakımı en üst düzeye çıkarılacak; bu alanlar, gelecek nesillere değerli bir miras olarak bırakılacak şekilde turizme kazandırılacaktır.

ÜLKE TURİZMİNE GÜÇLÜ DESTEK

“İç ve dış tüketici isteklerine duyarlı, dinamik rekabete dayalı, etkin bir turizm ekonomisinin” oluşumuna öncelik verilecektir. Bu çerçevede;

TÜRK TURİZMİNİN MARKALAŞMASI SAĞLANACAK:

Turizmin mekansal, niteliksel ve türlerine göre dengeli dağılımı ve geliştirilmesi önemlenecek; turizm, bölge ve tür açısından çeşitlendirilecek, turizm faaliyetlerinin bütün yıla yayılması özendirilecek,

Festival ve fuarlar ülke turizminin önemli unsurlarına dönüştürülecek, kongre turizmine özel önem verilecek,

Doğamızın biyolojik zenginliğinden, topografik özelliklerinden yararlanmaya yönelik olarak eko- turizmin yaygınlaşması hedef alınacak,

İç ve dış termal turizme yönelik kaplıca ve hidroterapi merkezi yatırımlarının, uygun doğal ortamlarda kurulacak sağlık turizmine yönelik konaklamalı tesislerin gerçekleştirilmesine öncelik verilecek,

Kitlesele iç turizm desteklenecek; özellikle "gençler, emekliler, engelliler ve çalışanlar" için dinlenme hakkına saygı anlayışıyla tatil kredisi olanakları yaygınlaştırılacak,

Kruvaziyer ve yat turizmi potansiyelimizin artırılması, bunun için gerekli altyapının geliştirilmesi sağlanacaktır.

Yeni tanıtım stratejisi geliştirilecek: Ülkemizin turistik değer ve tesislerinin tanıtımı, reklam faaliyetleri ve fuarlara katılım etkinlikleri Bakanlık tarafından geliştirilecek yeni,

kapsamlı ve etkin Tanıtım Stratejisi ile uyumlu bir çerçevede, yeterli kamu desteği ve denetimi altında etkin olarak sürdürülecektir.

Turizme güçlü kamusal destek sağlanacak: Antalya'nın bir turizm bölgesi haline getirilmesi için gerçekleştirilen kapsamlı planlama ve alt yapı hizmetlerinin Ege ve Karadeniz bölgeleri ile Saros Körfezinde ve Nevşehir yöresinde de gerçekleştirilmesi sağlanacaktır.

Kongre, Kültür ve din turizmi teşvik edilerek bütün mevsimlerde turistik tesislerin işletilmesi teşvik edilecek,

“Ucuz turizm” tuzakı aşılanacak: Büyük ölçüde “Ucuz turizm” yönelmiş olan Türk turizmi, gerekli destek ve yapılanma gerçekleştirilerek bu açmazdan çıkarılacak,

Kamusal alanların turizm amaçlı kullanımı etkin denetlenecek: İlgili yasalar kapsamında girişimcilere verilmiş veya verilecek olan “kamusal orman, kıyı veya diğer alanlar üzerinde turizm tesisleri kurmaya yönelik” hakların kullanımında etkin denetim sağlanacak,

Turizm sektörünün vergi yükü AB ülkeleri düzeyine çekilecek: Turizm sektörünü doğrudan etkileyecek, turizm işletmelerinin dış rekabette mağduriyetlerine neden olacak, konaklama vergisi veya benzeri yeni vergi ve harç yükü getirilmeyecek, mevcut vergi yükü AB ülkeleri düzeyine çekilecektir.

Turizm altyapısı yenilenecek: Turistik bölgelerde çağdaş kentsel altyapının sağlanmasına öncelik verilecek, bu konuda sorun yaşamakta olan turistik tesislere gerekli kamusal destek verilecek, yerel yönetimler ile turistik tesisler arasında eşgüdümün sağlanacak,

Maliyet azaltıcı teşvik sağlanacak: Önümüzdeki beş yıllık süre için, yılın turist talebinin düşük olduğu dönemlerinde, turizm işletmeleri çeşitli teşvik tedbirleriyle desteklenecektir.

Turizmin pazarlanmasında açılım yapılacak:

Dört mevsim kaliteli ve verimli işletmecilik: Sektörün dış pazarlama sorunlarının aşılması, yatak kapasitelerinden en verimli ve gelir getirici şekilde yararlanılması, "doluluk oranlarını artırıcı, faaliyet mevsimini uzatıcı ve hizmette niteliği yükseltici" önlem ve uygulamaları özendirici kamu desteği sağlanacak,

ISO standartları uygulanacak: Turizm sektöründe ISO 9000-14000-18000 ve HACCP Standartları tesisin yapısına göre ayarlanıp, uygulaması eğitim programlarıyla desteklenerek, etkin şekilde denetlenecek,

Turistlere kapsamlı sağlık hizmeti: Tesislere yönelik sağlık hizmeti sunan kuruluşların Sağlık Bakanlığı'nca etkin denetimi gerçekleştirilip, hizmette etkinlik, kalite ve fiyat uygunluğu sağlanacak,

Tur operatörleri desteklenecek: Seyahat acenteleri tur

operatörlüğüne özendirilecek, tur operatörleri dış ülkelerde etkinliklerini artırabilmeleri ve dış pazarlama sürecinde daha ağırlıklı yer alabilmeleri için desteklenecektir.

TURİZMDE YASAL VE KURUMSAL YAPI GÜÇLENDİRİLECEK

Turizm sektörü yerelleştirilecek: Turizm faaliyetlerinin yönlendirilmesinde, mevcut merkezî yapıdan belirli ölçülerde yerelleşmeye geçilecektir.

Sektörün **Turizm Bakanlığı'nın** eşgüdümünde, ancak **Yerel Yönetimler** ve **Turizm Meslek Örgütleri** etkinliğinde yönetilip, yönlendirilmesi sağlanacak,

“Devlet-tesis- acente dayanışması” sağlanacak, yerli acenelerin hizmet anlayış ve kalitesinin yükseltilmesi için hem destek hem yaptırım uygulamasına geçilecek,

Kamu ve özel sektörün birlikte hareket edebilmesine ve yetki paylaşımına olanak sağlayacak yasal düzenlemeler yapılacaktır.

Turizm konseyi kurulacak: İlgili kamu kuruluşları, meslek birlik ve odaları, yatırımcı kuruluşlar, sendikalar ve hizmet alan tüketici dernek ve temsilcilerinden oluşacak **Turizm Konseyi** kurularak, sektörün eşgüdümü ve kendi kendini denetleme refleksleri güçlendirilecektir.

Sektör örgütlerine ait yasalar çıkartılacak: Turizmde

örgütlülük özendirilecek, sektörde örgütlü kuruluşlar ile ilgili yasal düzenlemeler ivedilikle yapılacaktır.

Turizmde eğitim yaygınlaştırılacak: Turizm sektöründe hizmet verenlerin bilgi ve becerilerinin geliştirilmesi, meslek içi eğitime süreklilik kazandırılarak yaygınlaştırılması desteklenecektir.

CHP

ALTINCI BÖLÜM

SOSYAL REFAH DEVLETİ

BÖLÜM: VI

SOSYAL REFAH DEVLETİ

Sosyal Refah Devletini kurmak, böylece tam istihdamı sağlayarak işsizlik, yoksulluk ve eşitsizliklerle mücadele ederek fırsat eşitliğini gerçekleştirmek CHP'nin önceliklerindedir.

CHP'nin işsizlik, yoksulluk ve eşitsizliklerle mücadelede, önce insan duyarlılığı içinde uygulamaya koyacağı Sosyal Refah Devleti Modeli, aşağıda belirtilen beş konuda yükümlülük ve yönlendiricilik görevini eksiksiz üstlenecektir.

Sağlık ve eğitim hizmetlerinde fırsat eşitliği: Devletin gelir ve harcama politikaları, gelir dağılımını bozucu değil, düzeltici olacak, sağlık ve eğitim hizmetlerinin toplumun tüm bireylerine ulaşmasını fırsat eşitliği ilkesi içinde sağlayacaktır.

İnsan onuruna uygun asgari ücret: Tüm çalışanların, insan onur ve saygınlığına yaraşır bir gelir düzeyine kavuşturulması hedef alınacak, asgari ücret bu duyarlılığının etkin aracı olarak kullanılacaktır.

Tüm çocuklarımıza eğitim hakkı: Eğitimde Fırsat Eşitliği sağlanacak, hiçbir çocuğumuz eğitim sistemi dışında

birakılmayacak, bu amacın gerçekleştirilmesi için devletçe gerekli olanaklar sağlanacaktır.

Herkes için sosyal adalet, dengeli kalkınma: Gelir dağılımı adaletsizlikleri hızla giderilecek, toplumun farklı katmanları arasında **Sosyal Adalet** sağlanacak, kalkınmada bölgeler arası dengesizlikler kapatılacaktır.

Herkesi kapsayan sosyal güvenlik: Bütün yurttaşlar tüm yaşamları boyunca, özürlülük, işsizlik, hastalık, yaşlılık, maluliyet, ölüm, iş kazası ve meslek hastalığı, bakıma ve korunmaya muhtaçlık gibi risklere karşı **Sosyal Güvenliğe** kavuşturulacaktır.

Her aileye sigorta, en yoksul ailelere vatandaşlık hakkı ödemesi: Büyük kentlerden başlayarak, 10 yılda tüm ülkeyi kapsamak üzere **Aile Sigortası** uygulaması başlatılacaktır. Eş zamanlı olarak kırsal kesimde, saptanacak ölçütlere göre en yoksul ailelere **Vatandaşlık Hakkı Ödemesi** yapılacaktır.

Yoksullukla etkin mücadele, sıfır açlık: Yoksullukla **Mücadele** etkin, ilkel ve onurlu bir süreç olarak sürdürülecek; kimsenin yatağına aç girmemesi sağlanarak, **Sıfır Açlık** hedefine ulaşılabilecektir.

Bu anlayış ve kararlılıkla oluşturulacak olan Sosyal Refah Devleti Modeli ile, insanlık onurunu zedeleyen devlet anlayışı yerine, gerçek bir refah toplumu düzeni kurulacaktır.

FIRSAT EŞİTLİĞİ - SOSYAL ADALET

Fırsat eşİtliği ancak erdemli, saydam ve katılımcı yÖnetimlerce tÖm bireylerin yaşam boyu sosyal gÜvenceye kavuŐturuldukları ortamda, sosyal demokrasi koşullarında sağlanacaktır.

HER BÖLGEDE, HER ALANDA, TÖM TOPLUM KATMANLARINA FIRSAT EŞİTLİĞİ SAĞLANACAKTIR.

TÖm yurttaşlara koruyucu sağlık hizmetleri sağlanacaktır.

KORUNMAYA MUHTAÇ ÇOCUKLAR

ÇOCUKLARIMIZ SOKAKLARIN KARANLIĞIN-DAN KURTARILACAKTIR. Sokakta yaşayan veya kimsesiz olan çocuklar devletin bakımı ve koruması altına alınacaktır. Bu amaçla özel hizmet birimleri oluşturulacak; bu konuda sunulacak hizmetlere yerel yÖnetimlerin ve sivil toplum kuruluşlarının da katkı ve katılımları hedef alınacaktır.

Birleşmiş Milletler **Çocuk Hakları Bildirgesi** eksiksiz olarak yaşama geçirilecektir.

BÜyük kent merkezlerinde “**Çocuk Misafirhaneleri**”nin sayıları arttırılacak, nitelikleri geliştirilecektir.

Aile hizmetleri geliştirilecek, yeterli sayıda **Aile Hizmetleri Merkezleri** ile aile kurumunun gÜçlenmesi hedef alınacak,

koruyucu aile ve annelik uygulaması özendirilecektir.

16 yaşından küçük çocukların çalışma yaşamı yerine eğitime yönlendirilmesi ve çocuk emeğinin sömürülmesinin önüne geçilmesi hedef alınacaktır.

Çocuk ıslah evleri yaygınlaştırılacak: Pedagojik destek ve meslek öğretimiyle çocukların topluma kazandırılmasına öncelik verilecektir. Tüm kimsesiz çocuklar sosyal devletin korumasına alınacak, Gönüllü Annelik teşvik edilecektir.

EMEKLİ, DUL VE YETİMLERE ONURLU YAŞAM

Emekli, dul ve yetimlere onurlu bir yaşam sadece parasal olanaklar yaratılması ile sağlanamaz; sosyal yardım ve hizmetler alanındaki destekleyici, yaşamı kolaylaştırıcı düzenlemelerin de Koruyucu Sosyal Refah Devleti çatısı altında uygulamaya konulması sağlanacaktır.

Bakıma muhtaç olan yaşlılara, emeklilere, dul ve yetimlere sahip çıkılacak, yaşam kaliteleri yükseltilecektir. Onların onurlarını koruyarak insanca yaşayacakları düzeyde bir gelir sağlanacak; sağlık, korunma, dinlenme ve yaşamın yeni koşullarına uyum sağlayamama gibi sorunlarına Sosyal Refah Devleti yapılanması kapsamında, yerel yönetimler kademesinde uygulanacak insanı koruyucu mekanizmalar ile çözüm getirilecektir.

YOKSULLUKLA MÜCADELE

Türkiye’de ekonomik ve sosyal gelişme toplumun tüm katmanlarına, ülkemizin tüm bölgelerine yeterince yansımadığı için, yoksullaşma varlığını artarak sürdürmektedir.

Yoksulluğun yaygınlığı ve mevcut sosyal devlet yapılanmasının yetersizliği, yoksul kesimlerde dışlanma ve topluma yabancılaşma duygusunun yaygınlaşmasına yol açmaktadır. Bu, giderek dayanışma duygusunu ve ulus olma bilincini körleştiren, sağlıksız bir durumdur.

Hedefimiz, sadaka dağıtan devlet yerine, insan onuruna saygılı güçlü bir sosyal refah devleti yapılanması sağlanarak, ülkemizde açlığa ve yoksulluğa son vermektir.

YOKSULLUKLA MÜCADELE SOSYAL REFAH DEVLETİNİN TEMEL GÖREVIDİR

Yoksulluk, sadece kişilerin gelir düzeyinin yükseltilmesi veya gelir bölüşümünün iyileştirilmesi ile ortadan kaldırılabilecek bir olgu değildir. Yoksullukla mücadele, cemaat ilişkileri ve kayıtdışı sektör desteklenerek de sürdürülemez.

Taraf olduğumuz Avrupa Sosyal Şartı ilkeleri çerçevesinde, ülkemizde açlığa ve yoksulluğa son vermeye odaklanmış gerekli kurumsal yapılanmaları gerçekleştirmek ve Avrupa Sosyal Şartı’na Hükümetçe konulan gereksiz rezervleri kaldırmak hedefimizdir.

Her ihtiyaç sahibi yurttaş sosyal yardım alma hakkına sahiptir. Bu yardım kişinin toplumda, insan onuruna yaşarır bir şekilde yaşaması için verilir. Yoksullukla mücadele bu anlayışla sürdürülecek; bireyin ve ailenin onuru korunacak, insanın yoksulluğu teşhir edilmeyecek; yoksulun yoksulluğu, ona yapılacak yardımlar siyasi istismara alet edilmeyecektir.

Yoksullukla mücadele çalışmaktan kaçınma alışkanlığı yaratmamalıdır: Açlık veya yoksullukla mücadele için uygulamaya konacak programların kişilerde çalışmaktan ve sorumluluk üstlenmekten kaçınma alışkanlığı yaratmaması gözönünde tutulacaktır.

Eğitim, sağlık, asgari sosyal güvenlik hizmetleri ödeme gücüne göre sunulamaz: Eğitim, sağlık, asgari sosyal güvenlik gibi devletin temel hizmetleri çalışma hayatı üzerinden değil, vatandaşlık hakkının doğal kapsamı içinde, yurttaşın ödeme gücüne endeksli olmadan, ayrımsız olarak sağlanacaktır.

YOKSULLUKLA ÇOK YÖNLÜ MÜCADELE

Hedefimiz lkemizde sıfır açlık koşullarını sağlamaktır: Sosyal Refah Devleti sorumluluğu altında,

Aile Sigortasının, ilk aşamada büyük kentlerde, sonra köyü ve beldesiyle tüm Türkiye’de,

Vatandaşlık Hakkı ödemesinin ise, Aile Sigortasının tüm ülkede kurumsallaşması sürecinde, kırsal kesimde, uygu-

lamaya konulmasıyla, yoksulların ve yoksulluğun sömürülmediği, **Sıfır Açlığın** sağlandığı, kişilerin ve ailelerin insan onuruyla bağdaşır nitelikte sosyal yardım alma haklarını kullanabildikleri bir çağdaş düzen kurmaktır.

• **AİLE SİGORTASI KURUMU (AS-KUR) KURULACAK**

Yoksula yardım hak anlayışı temelinde yapılacak: Yoksulluğu önleme gerekçesi ile yapılan yardımlar, hak anlayışının ötesine taşınmamalı, insan onurunu zedeleyen yöntemlerle sürdürülmemelidir.

Aile sigortası kurumu (as-kur) kurulacak: AS-KUR ile, yoksullukla mücadele, Sosyal Refah Devletinin temel politikasına dönüştürülecektir.

Türkiye'nin 102 sayılı ILO Sözleşmesi kapsamında bugüne kadar uygulamaya geçirmedeği tek sigorta kolu olan Aile Sigortası oluşturulacak, sigorta kapsamındaki her aileye asgari gelir güvencesi sağlanacak,

Öncelikle Türkiye genelinde sağlıklı bir Yoksulluk Envanteri çıkarılacaktır. Sosyal Hizmet Uzmanları bu envanter çerçevesinde aile sigortası kapsamına alınacak aileleri belirleyerek, uygulamayı ailelerle doğrudan temas halinde düzenli olarak izleyecekler,

Aile Sigortası uygulamasına büyük kentlerden başlanacak, ilk aşamada ihtiyaç sahibi kadın ve çocuklardan oluşan ailelere, yalnız emekli veya yaşlılara, korumasız kesimlere

ve engellilere ulaşılacaktır. Aile sigortası, on yıl içinde tüm Türkiye genelinde yaygınlaştırılacak,

Aile Sigortası'ndan yararlanan ailelerin çocuklarının eğitim harcamalarının tümü, yurt parası dahil, bu sigorta kolidan karşılanacak,

Türkiye İş Kurumu ve illerdeki Organize Sanayi Bölgeleri ile işbirliği yapılarak, özel sektörün de katkısı sağlanarak Meslek Edindirme Kurslarına öncelikle Aile Sigortası kapsamındaki ailelerin çocukları alınacak,

Yoksullara eksiksiz sosyal güvenlik sağlanacak: Yoksulların sosyal güvenlikleri, diğer yurttaşlarla eşit konuma getirilecektir.

• VATANDAŞLIK HAKKI ÖDEMESİ

Kırsal kesimde yoksul ve işsiz ailelere yönelik "vatandaşlık hakkı ödemesi yapılacaktır: Vatandaşlık Hakkı Ödemesi'nin temel amacı, uygulaması büyük kentlerde başlatılacak olan Aile Sigortası'nın tüm Türkiye'de yaygınlaştırılmasına kadar, kırsal kesimdeki gerçek yoksulların koruma altına alınarak kimsenin yatağa aç girmemesini sağlamak, ülke genelinde Sıfır Açlık koşullarına ulaşmaktır. Bu ailelere durumlarında iyileşme sağlanıncaya kadar her ay asgari ücret düzeyinde ödeme yapılacaktır.

"Vatandaşlık Hakkı Ödemesi" öncelikle doğrudan ailenin, öncelikle annesinin banka hesabına yatırılarak yapılacak, uygulama objektif kriterlerle Sosyal Refah Devletinin te-

mel bir sorumluluğu olarak sürdürülecektir. Proje, muhtarların, sosyal hizmetler kurumunun ve bağlı sosyal hizmetler uzmanlarının yakın gözetiminde uygulanacaktır.

Bu uygulama ile aynı zamanda kadının, evde daha güçlü konuma getirilmesine destek olunacaktır. Böylece gerçek anlamda sosyal devlet, varlığını yurttaş nezdinde hissetti-recek, insan ve ailenin onuru güvence altına alınacaktır.

SOSYAL REFAH DEVLETİ'NİN DİĞER HEDEFLERİ

7000 Günde emeklilik: Emeklilikte, işçiler için getirilen prim ödeme gün sayısı 7000 güne indirilecektir.

İşsizlere prim desteği: İşsiz kalanlar, işsizlik ödeneği aldıkları sürece sağlık sigorta primleri İşsizlik Sigortası Fonundan karşılanacaktır.

Yoksullara prim desteği: Aile sigortası kapsamındaki ailelerin ve diğer yoksulluklarını beyan edenlerin sosyal sigorta primleri, merkezi yönetim bütçesinden karşılanacaktır.

Nüfus kağdını gösteren, sağlık hizmetine ulaşacak: Her yurttaş sadece nüfus cüzdanını kullanarak, sağlık sigortasından yararlanacaktır.

Emekliye refahtan pay: Emeklilere milli gelir artışından pay verilmemesi uygulaması kaldırılacak, emekli yurttaşlarımızın da ikinci sınıf yurttaş konumuna düşmeden milli gelir artışından pay almaları sağlanacaktır.

Emeklilerin sosyal güvenlik destek primine son:

Emeklilerin tekrar çalışmaları halinde aylıklarından kesilen sosyal güvenlik destek primi uygulamasına son verilecektir.

Dul ve yetimlere asgari aylık: Dul ve yetimlerin yaşam güvencesi olarak asgari aylık uygulaması sürdürülecektir.

Özörlülere prim desteği: Özörlülük oranı yüzde 60'ın üzerinde olanların sosyal güvenlik primleri devlet tarafından karşılanacaktır.

Çalışan mahkumlar sigortalı olacak: Cezaevinde çalışıp, gelir elde eden mahkumlar da sigortalı olma hakkını elde edeceklerdir.

Emeklilerin intibak yasası çıkarılacak: Çok prim ödeyenin düşük, az prim ödeyenin de fazla aylık aldığı geçmiş uygulamalar düzeltilecektir.

Çalışma yaşamında kayıtdışılık sorunu aşılacak: Halen yüzde 50 düzeyini aşmış bulunan çalışma yaşamında ki kayıtdışılık, hızla AB ölkeleri düzeyine indirilecektir.

HERKESE SOSYAL GÜVENLİK

Çağdaş refah toplumlarının başta gelen özelliği tüm yurttaşlarına sosyal güvenlik sağlamasıdır.

CHP, çalışan, emekli, işsiz, engelli, yaşlı, çiftçi, evde çalışan kadın, yoksul veya kimsesiz bütün yurttaşlarımızı

yaşamları boyunca kucaklayacak, onlara insan onur ve saygınlığına yaraşır bir biçimde hizmet verecek, çağdaş bir **Ulusal Sosyal Güvenlik Sistemi** oluşturacaktır. Bu sistem, CHP'nin **Sosyal Güvenlik Reformu**'nun temel amacını oluşturacaktır.

SÜRDÜRÜLEBİLİR, ÇAĞDAŞ SOSYAL GÜVENLİK İÇİN REFORM

CHP, sosyal demokrat siyaset anlayışının, koruyucu sosyal refah devletini eksiksiz olarak yaşama geçirme sorumluluğu içinde, herkesi sosyal güvenlik kapsamına almayı öncelikli görev bilmektedir.

Sosyal güvenlik için yeni yasal düzenlemeler: Türkiye gerçekleriyle bağdaşmayan "Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Yasası" yeniden düzenlenerek, kurumlar arası eşitsizlikler giderilecektir. **İşsizlik Sigortası** ve **Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Fonu** da, **Tek Çatı** altında yer alacak, tek çatılı Sosyal Güvenlik Kurumu, güncel politikaların dışına çıkarılacak; göstermelik değil, gerçekten idari ve mali özerkliğe kavuşturulacaktır.

Herkes sosyal güvenlik: Ülkemizde sosyal güvenliği olmayan yurttaş, sigortası olmayan aile bırakılmayacak, insan onuruna saygılı yeni bir sosyal güvenlik anlayışı sosyal devletin vazgeçilmez unsurunu oluşturacaktır. Ev hizmetlerinde çalışanlar dahil, kayıt dışı istihdam edilmekte olan herkesin kayıt içine alınarak **Sosyal Güvenlik Sistemi** kapsamına dahil edilmesi hedef alınacaktır.

Mesleki eğitime sosyal güvenlik desteği: Meslek lisesinde okuyan gençlerimiz, eğitim hayatları boyunca tam zamanlı sigortalı sayılacak, sosyal güvenlik primleri devlet tarafından ödenecektir.

Yurtdışında çalışanlara sosyal güvenlik hakkı: Yurtdışında çalışan vatandaşlarımızın o ülkelerde kazandıkları sosyal güvenlik hakları, ilgili ülkelerle yapılacak anlaşmalarla korunacak, bunlardan Türkiye’de emekliliğe hak kazananların kesin dönüş şartı aranmadan emekli olmaları sağlanacaktır.

İşsizlik sigortasının tabanı genişletilecek, uygulaması etkinleştirilecek: İşsizlik Sigortası ödemelerine hak kazanma kolaylaştırılacak, ödeme taban ve tavanı yükseltilecek, ödemelerin daha uzun süre verilmesi sağlanacaktır.

İşsizlik sigortasında biriken kaynak, işsizlikle mücadelenin sağlıklı bir aracı haline getirilecektir.

İŞSİZLİKLE ETKİN MÜCADELE

HEDEFİMİZDİR

Çalışma hakkı, yaşamsal önemi olan temel insan haklarından. İşsizlik ise çalışmak istedikleri halde bu olanağı bulamayan bireylerin elinden bu anayasal hakkın alınmasıdır.

İşsizlik, Türkiye’nin en büyük sorunudur. Sanayileşmeyi, üretkenliği ve emeğe duyarlılığı dışlayan politikalar sonu-

cu sürdürülemez düzeylere tırmanan işsizliğin, bireyler ve toplum üzerindeki olumsuz ve yıkıcı etkileri hızla sona erdirilmelidir.

Türkiye’de istihdam sorunu, açık işsizlik yanında, düşük verimlilikte ve yetersiz ücret düzeylerinde çalışma biçimleriyle de ortaya çıkmakta, gelir dağılımındaki adaletsizliği daha da arttıran sonuçlar yaratmaktadır.

Cumhuriyet Halk Partisi, işsizlik sorununu aşmayı, herkesin çalışma hakkını kullanabilmesini sağlamayı, toplumsal barışın ve eşitlikçi refah toplumu anlayışının temel koşulu olarak görmektedir.

İşsizliğin hızla azaltılması, yeni istihdam alanları yaratılması CHP’nin öncelikli hedefidir.

İşsizlik yüzde 5’in altına indirilecek: İç piyasayı canlandıran, istihdam yaratan bir ekonomik büyüme modeli uygulanacaktır. Ekonomide sağlanacak istikrarlı, bütün sektörleri geliştirici, üretime dayalı hızlı büyümeyle ülkemizde toplumsal bunalım noktasına tırmanmış olan işsizliğin kısa sürede ve istikrarlı şekilde yüzde 5’in altına indirilmesi hedef alınacaktır.

Hedefimiz tam istihdam: Devlet, ülkede, tam istihdamın sağlanmasına yönelik önlemleri doğrudan alırken, özel sektörü de bu doğrultuda kararlılıkla teşvik edecektir. Üçlü diyalog ve işbirliği yöntemiyle geliştirilecek **Ulusal İstihdam Stratejisi** öngörülen hedeflere uyarlanacaktır.

İstihdam seferberliği başlatılacak: En stratejik varlığı-mız olan işgücümüzün ve de özellikle kadınların büyüme sürecine en üst düzeyde katkısını sağlamak amacıyla istihdam seferberliği başlatılacaktır.

Etkin ve ileri vizyonlu insangücü planlaması: Geleceğin endüstrilerinde iddialı konuma geçme, bilgi toplumunun işgücü talebini karşılama, üretken istihdam arttırma hedefleri de gözetilerek **İnsangücü planlamasının** uygulanmasına etkinlik kazandırılacaktır.

Üretim ekonomisine geçilecek: Ekonomide hızlı ve istikrarlı büyümeyi sağlayacak yatırım ve teknolojik yapılanma ortamı yaratılacak, ulusal kaynakların verimli ve etkin olarak değerlendirilmesi, özel istihdam programlarının harekete geçirilmesi sağlanacaktır.

Ek istihdama vergi ve sigorta desteği: Emeğin vergi ve sigorta yükü azaltılarak girişimcinin ek istihdam yaratması özendirilecek. Mevcut çalışanlar sayısında sağlanacak artışa endeksli olarak verilecek istihdam desteği güçlendirilecektir.

Girişimciye risk sermayesi desteği: Risk Sermayesi uygulaması yaygınlaştırılacak; sermayesiz girişimciler desteklenerek istihdam yaratmaları sağlanacaktır.

Üretken istihdam arttırılacak. İstihdamın ancak üretken sektörlerde daha fazla yatırım, daha fazla üretim ve teknolojik yapılanma ile sağlanabileceği bilinci içinde, işsizlik sorunu üretken istihdam artırılarak aşılacaktır.

Genç girişimcilere destek: Genç İş Kur Programıyla girişimci gençlere, TÜBİTAK ve KOSGEB üzerinden proje ve danışmanlık hizmeti ve finansman desteği sağlanacaktır. En az 10 gencin ortak olarak, bilişim, bilgi teknolojileri ve diğer ileri teknoloji alanlarında geliştirecekleri projeler, asgari yüzde 20 öz kaynak koşuluyla desteklenecektir.

Genç - iş ile genç işsizleri mesleğe yönlendirmek için destek: GENÇ - İŞ Organizasyonu, kamunun ve yerel yönetimlerin olanaklarından yararlanarak ve gençler için eğitim, kültür, turizm ve çevre alanlarında yeni projeler üretmek için gençlere birikimlerine ve yeteneklerine göre yeni iş sahaları yaratacaktır. Yeterli eğitime sahip gençlere üniversitelerde ve diğer eğitim kurumlarında istihdam edilecekleri stajyerlik olanakları yaratılacaktır.

Kalkınmada öncelikli yörelerde istihdama öncelik: Ülke genelinde özel sektör yatırımlarının teşvikinde, sektör ve istihdam yaratma özelliğine öncelik verilirken, kalkınmada öncelikli yörelerde istihdamı özendirici seçici teşvik politikalarına ağırlık verilecektir. Bu doğrultuda vergi politikalarında özendirici önlemler alınacaktır.

Kırsal kesim süreli istihdam projesi; Kamu kesimi, başta Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesi olmak üzere kalkınmada geri bölgelerde, istihdam yaratıcı, üretken ve verimli yatırımlar yapacak kapasite ve kararlılığa kavuşturulacak; bölgede geçici rahatlama yaratabilmek amacıyla kırsal altyapıya yönelik kapsamlı bir **Süreli İstihdam Projesi** uygulamasına geçilecektir.

Kadınlara iş kurma desteği: Ev ekonomisi ve el sanatları uygulamalarıyla kişisel becerilerini girişimciliğe dönüştürmek isteyen kadınlara, İş Kurma Kredisi ve Pazarlama Desteği sağlanacaktır.

Eğitim ile işgücü politikalarında uyum sağlanacak: Eğitim sektörünün işgücü talebine olan duyarlılığı arttırılacak, işletmelerin talep ettiği alanlarda insan sermayesinin güçlendirilmesi ve eğitim ile işgücü piyasasının daha esnek bir yapıya kavuşturulması sağlanacaktır.

Aktif işgücü politikaları ile destek: Yeniden yapılanma sürecindeki sektörlerden çıkan işgücüne yeni beceriler kazandırmak, yükselişteki sektörlerin nitelikli işgücü ihtiyaçlarını karşılamak ve kadınların işgücüne katılımını arttırmak amacıyla aktif işgücü politikalarının uygulaması güçlendirilecek ve sanayi politikasıyla uyumu sağlanacaktır.

Adama göre iş değil, işe göre adam ilkesi esas alınacaktır. Bu ilke doğrultusunda, işin gerektirdiği niteliğe sahip insan yetiştirilmesi ve istihdam edilmesi esas alınacaktır.

Tarımda gizli işsizlik aşılacak: Verimliliğin yükseltilmesi, gizli işsizliğin azaltılması, gelir düzeyinin artırılması amacıyla, tarım kesiminde de yapısal bir değişim uygulamaya konulacaktır.

İnovasyon desteği ile istihdam yaratılacak: Araştırma – Geliştirme (AR-GE) faaliyetleri ile yeniliklere ve buluşlara nakit kaynak desteği verilerek, özel eğitilmiş kesimlere

yeni iş olanakları sağlanacaktır.

Tarımda çıraklık eğitimi: Çıraklık eğitim sisteminin yapısı geliştirilecek, çalışma alanı genişletilecek; kırsal kesimde yer alan 16-18 yaş grubu gençlerimiz için tarım-hayvancılık ve ormancılık çıraklık kapsamına alınacaktır. Böylelikle köylerde yaşayan çocuklarımız ve gençlerimiz sertifikalı çiftçi olarak, sosyal güvenlik sistemine dahil olacaktır.

BÖLGESEL KALKINMA

CHP, ülkemizin kalkınma ve sanayileşmede geri kalmış tüm yörelerinin kaderini değiştirmeye kararlıdır. Yörenin yerel-beşeri-doğal birikim ve kaynakları Bölgesel Kalkınma Planları çerçevesinde değerlendirilecek, sosyal ve ekonomik üretkenliğe dönüştürülecektir.

Cumhuriyet Halk Partisi, geri kalmış yörelerle gelişmiş bölgeler arasındaki ekonomik ve toplumsal ilişkileri arttıracak, bu bölgelerle yörelerin bütünleşmesini hızlandıracaktır.

Böylelikle ülkemizde demokrasiye yeni boyutlar kazandırılarak, toplumsal barışın korunmasına katkıda bulunulacak; gelişmenin bütünlüğü çerçevesinde bütün vatandaşlarımızın refah ve esenlik içinde fırsat eşitliğinden yararlanabilmesi sağlanacaktır.

BÖLGESEL KALKINMA PLANLARI

Gelişmemiş yörelerde bölgesel planlama uygulaması etkinleştirilecektir: Bölgesel Kalkınma Planında, disiplin ve tutarlılık sağlanmadan kalkınmada bölgelerarası denge-sizliği giderebilmek, sürdürülebilir bir dinamizm yara-tabilmek mümkün değildir.

Bölgesel Planlamada, bölgelerin ve alt bölgelerin olanak-ları ve gelişme potansiyelleri gereğince değerlendirilecek; bölgesel planlamanın yerleşme düzenine yansıtılmasın-da, dengeli kentleşme, sağlıklı yapılaşma, çevreye duyarlı-lık ve depreme dayanıklılık esas alınacaktır.

Bölgesel kalkınmada, insani gelişme ve adaletli gelir dağılımı hedef alınacaktır: Bu amaçla, başta GAP olmak üzere, Bölgesel Kalkınma Plan ve Projeleri, toplumsal kal-kınmanın bütünlüğü anlayışı içinde, sulama kanalları ve şebekesi göz ardı edilmeden hızla uygulanmaya alınıp ta-mamlanacaktır. Bu kapsamda;

Güney Doğu Anadolu Bölgesi Kalkınma Projesi'ne (GAP'a) ek olarak, Gelişmemiş Yörelerde Bölgesel Planlama Uy-gulaması anlayışı ve bütünlüğü içinde;

Doğu Anadolu (Kars-Ardahan-Iğdır Alt Bölge Projesi da-hil) Bölgesi Kalkınma Projesi,

Çoruh Havzası ve Doğu Karadeniz Bölgesi Kalkınma Pro-jesi,

İç Anadolu Bölgesi Kalkınma Projesi,

Filyos Havzası ve Kastamonu Merkezli Orta Karadeniz Bölgesi Kalkınma Projesi,

Kelkit-Yeşilirmak-Kızılırmak Havzaları Bölgesel Kalkınma Projesi,

GAP dışında kalan Dicle ve Fırat Havzaları Bölgesi Kalkınma Projesi,
kademeler halinde uygulamaya geçirilecektir.

DOĞU VE GÜNEYDOĞU ANADOLU'NUN KALKINMASI DEVLET ÖNCÜLÜĞÜNDE SAĞLANACAKTIR

Bölgesel gelişme farklılıklarını gidermeye yönelik kalkınma modelleri yeterli büyüme ve istihdam yaratamamış, tüm teşviklere rağmen özel yatırımların bölgeye yönlendirilmesi sağlanamamıştır.

Kalkınma için yeterince kamu kaynağı bölgeye aktarılacak: Ülkemizin Doğusunun, Güneydoğusunun ve Kalkınmada Geri Kalmış diğer yörelerinin de sosyal ve ekonomik açıdan Batı Anadolu'daki refah düzeyine çıkarılabilmesi için devlet öncülüğünde yeterli kaynağın bu bölgelere aktarımı sağlanacaktır.

Devlet kalkınmanın sorumluluğunu üstlenecek: Devlet, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun ekonomik alandaki geri kalmışlığı konusunda üstlendiği sorumluluğun bilin-

ciyle, ihtiyaç duyulan devlet kaynağının bölgeye aktarımını sağlayacaktır.

Kamu öncülüğünde girişimcilik yaygınlaştırılacak: Kalkınmada geri kalmış bölgelerde, yerel doğal kaynaklara, tarım ve hayvancılığa dönük girişimcilik ve işletmecilik kamu öncülüğünde canlandırılacaktır.

Özelleştirme sonrası duran tesisler ekonomiye kazandırılacak: Bölgede, özelleştirilme sonrası faaliyetlerine son verilmiş olan tesis ve işletmelerden üretim-istihdam üreticinin desteklenmesi boyutları ile bölgesel kalkınmaya katkı açısından önem taşıyanlar, yeni koşullar da dikkate alınarak, daha etkin ve verimli yapılarda tekrar faaliyete geçirilecektir.

BÖLGEDE GİRİŞİMCİLİK DESTEKLENECEKTİR

Bölgede KOBİ'ler ve aile işletmeciliği desteklenecek, mikro kredi uygulaması yaygınlaştırılacaktır.

Fabrika için yatırım özendirilecek, bu bölgede yeni tesis ve fabrikaların kurulmasını sağlamak amacıyla yerli ve yabancı sermayeye, doğrudan yatırım yapması koşuluyla güçlü teşvik sağlanacaktır.

Mevcut teşvik sistemi yerine, sektör temelinde, yeni, somut, etkin ve seçici Yatırım Teşviki uygulamasına geçilecektir.

Yarım kalmış yatırımların, sürdürülebilir yapıda verimli

işletmelere dönüşmeleri koşuluyla ekonomiye kazandırılmaları için gerekli destek sağlanacaktır.

Meralar güvenli kullanıma açılacaktır. Özellikle ahır hayvancılığı, tarımsal ve orman ürünleri üretimi ile ev ekonomisi faaliyetleri desteklenecektir.

BÖLGEDE SOSYAL DEVLET UYGULAMALARINA HIZ VERİLECEK

Sosyo-ekonomik alt yapının, özellikle eğitim, sağlık, ulaşım, haberleşme, iletişim alanlarındaki yetersizliklerin hızla giderilmesi hedeflenecektir.

Yoksullukla mücadele ve Sıfır Açlık için Vatandaşlık Hakkı Ödemesi ve bunlar bedelsiz olarak Sağlık Hizmeti Projelerinin uygulamasına başlanacaktır.

Eğitimde atılım yapılarak, bölgede eğitilmemiş çocuğumuzun kalmaması hedeflenecek; özellikle Yatılı Parasız Eğitim olanaklarının sağlanmasına çok büyük önem verilecektir.

Bölgenin, kamusal hizmetler için bir sürgün veya mahrumiyet yeri olarak görülmesine son verilecektir.

Bölgede işsizlik sorununu giderebilmek amacıyla oluşturulmuş çözümler etkinlik kazanıncaya kadar, 'kademeli olarak kırsal kesim geçici istihdam projesi' uygulaması geçilerek, sosyo-ekonomik olumsuzluklar kısmen de olsa bertaraf edilecektir.

MAYIN ALANLARI TEMİZLENEREK, TARIMA ELVERİŞLİ HALE GETİRİLECEKTİR

Sınır bölgelerindeki mayınların, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin sorumluluğu altında hızla temizlenmesi sağlanacaktır.

Mayından temizlenmiş araziler, Tarım Bakanlığı'nın yakın denetimi altında sözleşmeli organik tarım işletmeciliği yapmaları koşuluyla, çevrede yaşayan ve Tarım Kooperatifleri bünyesinde örgütlenen topraksız veya az topraklı köylüye tahsis edilecektir.

Uygulama, ihracat boyutunu da içeren kapsamlı bir pazarlama modeli çerçevesinde yürütülecektir.

ÇATIŞMA DÖNEMİNİN BÖLGEDE YARATTIĞI SOSYO-EKONOMİK YARALAR HIZLA SARILACAKTIR

DOĞU ve GÜNEYDOĞU ANADOLU'da; Yaşam kalitesinin hızla gelişmesine katkıda bulunulacak, terör ortamının yaratmış olduğu ekonomik mağduriyetler hak ve hukuk temelinde, hoşgörü anlayışı çerçevesinde giderilecek, gerekli diğer tüm sosyo-ekonomik önlemlerin, devlet sorumluluğu altında eksiksiz alınması sağlanacaktır.

Köylere güvenli ve gönüllü geri dönüş sağlanacaktır:

Boşaltılmış Köylere Geri Dönüş, güvenlik, gönüllülük kriterleri çerçevesinde, yeni bir mekansal planlama anlayışı içinde, sürdürülebilir sosyo-ekonomik yaşam ve çalışma ortamının yaratılması kaydıyla, gerekli devlet desteği ile hızla sağlanacaktır.

GAP'İ TAMAMLAMAK ÖNCELİĞİMİZDİR

CHP, Güneydoğu'nun can damarı olan GAP'a sahip çıkarak, Güneydoğu Anadolu toprağına gerekli suyu temin edecek, tarımına gerekli girdi ve teknolojiyi kazandıracak, çiftçisine ihtiyaç duyduğu desteğı verecek, sosyo-ekonomik kalkınması için gerekli kaynağı yaratacak ve toplumsal barışına gerekli duyarlılığın gösterilmesini sağlayacaktır.

CHP, Güneydoğu Anadolu Projesi'ni (GAP) tüm boyutları ile bir bütün olarak ele alacak, dengeli bir şekilde bir toplumsal gelişme projesi" niteliğinde hızla gerçekleştirilmesini sağlayacaktır.

Sulamaya yönelik yatırımlar hızla bitirilerek, kısa sürede 1.5 milyon hektar toprak suya kavuşturulacak, GAP bir refah ve barış projesi olarak tamamlanarak, projenin çiftçiye ve tarımsal kalkınmaya azami katkısı sağlanacak, bugüne kadar gerçekleşmiş olan gecikme hızla telafi edilecektir.

GAP'ın sürdürülebilir üretim stratejisinin öncelikli sektörleri olarak, organik tarım, tekstil ve konfeksiyon, uygulamalı teknoloji, yenilenebilir enerji ve turizmin gelişimi güçlü olarak desteklenecektir.

GAP'a yönelik temel girdi ve gıda tesislerinin, dışa açık uzun vadeli bölgesel planlama perspektifi içinde geliştirilmeleri özendirilerek desteklenecektir.

GAP Bölgesi öncelikli olmak üzere, demokratik koopera-

tifçiliği temel alan, verimli işletmecilik kriterlerini gözeterek adil ve etkili bir “Toprak Reformu” ile Güneydoğu ve Doğu Anadolu’da verimli, çağdaş bir tarım yapısına ulaşarak, feodal koşullar aşılacaktır.

Toprak mülkiyetinde feodal ilişkilerin altında ezilen köylümüze sahip çıkılarak, toprağı işleyen köylünün hakları korunacaktır. Çiftçimizin yoksullaşmasına, doğaya teslim olmasına, kendi kaderine terk edilmesine, çiftçiyi yok sayan anlayışa son verilecek, böylece Türkiye’nin tarım ürünü ithal eder bir ülke haline gelmesi önlenecektir.

GAP Bölgesi’nde yer alan illerde, Organize Sanayi Bölgelerine (OSB) özel önemle yaklaşarak, OSB’lerin altyapılarının öncelikle bitirilmesi sağlanacaktır.

Bölgede etkinlik gösteren demokratik kitle örgütlerinin, meslek odalarının ve üniversitelerin katkıları ile tarım ve hayvancılık konularında çiftçilerin eğitimi için seferberlik başlatılacaktır.

KUZEY IRAK, TÜRKİYE’YE DOST BİR BÖLGE HALİNE DÖNÜŞTÜRÜLECEKTİR

Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da bölgesel kalkınmayı sağlamak ve bölgede kalıcı barışın zeminini güçlendirmek için başta Kuzey Irak olmak üzere komşu ülkelere Yeni Bir Pencere açılacaktır.

Irak’la ticari ilişkilerimiz geliştirilerek, ilişkimiz HABUR’un

tekelden çıkarılacak, çok yönlü ticari bağlantıların önü açılarak, OVAKÖY Kapısı ve benzeri önlemler alınacaktır.

Kuzey Irak'lı gençlere Türkiye'de eğitim ve staj olanağı sağlanacaktır.

Bölge ile iletişimde açılım yapılarak, kültürlerin buluşturulması sağlanacaktır. Kuzey Irak Bölgesi'ne yönelik Kürtçe, Arapça yayın yapılması karşılıklı uyum içinde yürütülecektir.

İlgili komşu ülkelerin Anadolu'nun suyundan yararlanmaları için ILISU Barajı bir an önce tamamlanarak, Dicle Nehri'nin başıboş akmasına son verilecektir.

EĞİTİM, AYDINLIĞIN YOLUDUR

Eğitim en temel insan haklarından biridir. Eğitim hak, olanak ve özgürlüğünü çocuklarına, gençlerine yeterince sağlamayan toplumların çağı paylaşabilmeleri olası değildir.

Cumhuriyet Halk Partisi'nin eğitimde temel hedefi;

ATATÜRK'ün öngördüğü gibi, fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür bir nesil yetiştirmektir.

Türk Milli Eğitiminin Temel İlkeleri'ni Temel Eğitim Yasası'nda yer alan şekliyle, eksiksiz, kesintisiz ve bütünlük içinde uygulamaktır.

Eğitimi, devletin ve toplumun her kesiminin ortak sorumluluğu olarak gören CHP, öğrenim ve öğretim sü-

recini siyasi etkilerden arındırıp, bir devlet politikasına dönüştürme hedefindedir.

İNSAN MERKEZLİ ÇAĞDAŞ EĞİTİM REFORMU

Türkiye'yi her yönüyle, özgür, bağımsız, gelişmiş, modern ve lider bir ülkeye dönüştürmek için hedefimiz ÇAĞDAŞ EĞİTİM REFORMU'dur.

Eğitimde fırsat eşitliği sağlanacak: Kimse maddi olanaksızlıklar nedeniyle, öğretimin hiçbir aşamasında, eğitim hakkından mahrum olmayacak, eğitime zorunlu bağış uygulaması kaldırılacak,

Kimse yaşamının hiçbir aşamasında eğitim için geç kalmış sayılmayacak,

Eğitimin hiçbir dalında ve aşamasında, kimsenin önü tıkanmayacak, başarı tek kriter olacaktır.

İNSAN MERKEZLİ ÇAĞDAŞ EĞİTİM GERÇEKLEŞTİRİLECEK:

Bireye özgüven kazandıran, onu öğrenmeye ve idealizme özendiren, cezalandırıcı değil ödüllendirici olan,

Bilgiyi aktarmayı değil, özümsemeyi ve yaşamda uygulamayı esas alan,

Özgür düşünebilen, bilimsel düşünceyi, yaratıcılığı ve ye-

teneklerin geliştirilmesini temel alan,

Yeniliklere açık, sorgulamayı, katılımcılığı ve paylaşımcılığı öngören,

Geçmişin deneyimlerini geleceğe taşımayı, geleceği kurulumayı ve planlamayı öğreten,

Doğal çevre ile uyum içinde yaşayabilen,

Estetik duyarlılığı gelişmiş,

Yurttaşlık hak ve sorumluluklarını bilen ve sahip çıkan,

Atatürkçü düşünceyi, ulusal duyarlılıkları ve evrensel etik değerleri özümseten,
bir Eğitim Reformu hayata geçirilecektir.

İNSAN MERKEZLİ ÇAĞDAŞ EĞİTİM REFORMU

Bağnazlıktan uzak, insan haklarına saygılı, demokrat, seçen ve rasyonel düşünen bir nesil yetiştirilecektir.

Gençler hayata etkin ve üretken bireyler olarak hazırlanacak; onların bilimin, sanatın, kültürün ve uygarlığın değerlerinden ve aydınlığından yararlanmaları hedef alınacaktır.

İlköğretim ve Lise Sisteminin, hedeflenen başarı çizgisine gelebilmesi için, ekonomik, teknolojik ve eğitsel açıdan ihtiyaç duyulan destekler devlet tarafından öncelikli olarak

sağlanacak, eğitime aktarılan kamu ve özel kaynakların Ulusal Eğitim Politikaları doğrultusunda en verimli şekilde kullanılması gerçekleştirilecektir.

Bu doğrultuda, eğitim sektörünün eksikliklerinin kapatılabilmesine yönelik özel yatırımlar ve girişimciler de, devletin yakın denetimi altında özendirilecektir.

Eğitim planlaması etkinleştirilerek, insan gücü kaynaklarından rasyonel çerçevede yararlanılması, ülke genelinde öğretmen ve yardımcı personel ihtiyacının dengeli şekilde karşılanması, bu amaçla Devlet Planlama Teşkilatı'nın yeniden etkin olarak devreye sokulması sağlanacaktır.

ÇAĞDAŞ, NİTELİKLİ EĞİTİM

Laik demokratik eğitim ortamı: Okullarda güvenli ve huzurlu eğitim ortamı sağlanacak; okullarda ve yurtlarda cemaat baskısına, laik milli eğitim ilkelerine aykırı yapılmalara son verilecektir.

Milli Eğitim Bakanlığı cemaatlerin etki alanı olmaktan kurtarılacak, eğitim kadrosunun her düzeyinde liyakat esası uygulanacaktır.

Demokrasi, insan hakları, hoşgörü kültürünü okul sürecinde yaşayarak öğrenmek ve özümsemek için Demokrasi Bilinci konusu, okullarda uygulamalı ders olarak okutulacaktır.

Öğrencilere uzman rehber öğretmen desteği: Bu ko-

nuda eksik olan kadronun ve teknik altyapının yeterli hale gelmesi sağlanacaktır.

Her lise öğrencisi en az bir yabancı dili öğrenecek:

Çağdaş yabancı dillerin eğitimine önem verilecek, akademik veya mesleki liseyi bitirenlerin en az bir yabancı dili iyi bilmelerini sağlayacak düzeyde nitelikli eğitim verilecek.

Doğu ve güneydoğu’da nitelikli eğitim: Başta Doğu ve Güneydoğu Anadolu olmak üzere, özellikle kırsal bölgelerde, yoksul kesimlerin yoğun olduğu yörelerde, Yatılı İlköğretim Bölge Okulları (YİBO) sayılarının artırılması (bölgelerarası kalkınmışlık farkı giderilinceye kadar) hedef alınacaktır.

Zorunlu hallerde taşınmalı eğitim: Eğitim kurumlarının eğitim görececek çocuk ve gençlerin yaşadıkları yerleşim birimlerinde eğitim görmeleri esas olacak, ancak istisnai durumlarda taşınmalı eğitim yoluna gidilecektir.

Yetişkinlere sürekli eğitim olanağı yaygınlaştırılacak:

Normal eğitim çağında yeterli eğitim alma olanağını elde edememiş veya okur yazar konumunda olmayan yetişkinlere eğitim sağlama amacıyla ilgili üniversiteler ve belediyelerle işbirliği içinde sürdürülecek olan yetişkinlere sürekli eğitim programı uygulanacaktır.

Okuma yazma bilmeyen kalmayacak: Okuma yazma seferberliği kapsamında okuma yazma kursları ile ülke genelinde okuma yazma bilmeyen kalmayacaktır.

DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK EĞİTİMİ

Özgürlük, ancak laik eğitim ortamında anlam ve değer kazanabilir, sürekliliğini koruyabilir. Eğitim düzeni laik bir zemine oturtularak, öğretim birliği çerçevesinde yürütülerek, bilime, yeniliğe ve değişime açık, gelecek vizyonu olan, çağdaş bir toplum ve demokratik devlet yapısı oluşturulur.

Din kültürü eğitimi, bireyin inanç dünyasını geliştiren, çağdaş gelişmeye açık, manevi ve ahlaki değerleri zenginleştiren, insan ve doğa sevgisini artıran nitelikte olacak, dinin siyasi amaçlarla istismarına yol açmayacak şekilde gerçekleştirilecektir.

Dini duygular istismar edilerek cemaat veya tarikatların eğitim kurumlarını kuşatması önlenecektir.

İmam-Hatip eğitimi, din görevlisi sayısına duyulmakta olan ihtiyaç çerçevesinde düzenlenecektir.

İlk ve ortaöğretim kurumlarında verilen din kültürü ve ahlak bilgisi dersinin Anayasanın öngördüğü amaca uygun bir müfredatla verilmesi sağlanacaktır.

Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı Kuran Kursları dışındaki Kuran Kursları veya benzeri hizmet sunan kuruluşlara izin verilmemesi, tüm Kuran Kurslarının etkin olarak denetlenmesi sağlanacaktır.

Azinlıklara din adamı yetiştirme olanağı sağlanacak:

Azınlıkların dini ihtiyaçlarını karşılamak üzere yüksek düzeyde din adamı yetiştirilmesi için ilgili devlet üniversitelerinin ilahiyat fakültelerine bağlı, eğitimin genel ilkeleri çerçevesinde yüksek okullar aılabilecektir.

OKUL ÖNCESİ İKİ YILLIK EğİTİM

CHP, okul öncesi eğitimi, çocukların zihinsel, fiziksel ve duygusal yönleriyle daha sağlıklı gelişmesinin koşulu, ağdaş eğitim anlayışının zorunlu bir kademesi olarak görmektedir.

İlköğretim öncesinde çocuklarımızı eğitim sürecine hazırlamak için, **Okul ncesi 2 yıllık Eğitim** tüm ülkemizde zorunlu hale dönüştürülecektir.

alışan annelerin çocuklarına ncelik: Okul ncesi Eğitimde, özellikle, kentlerin sosyal gelişme açısından yetersiz bölgelerine, çalışan kadınların, memur ve emekçilerin çocuklarına öncelik verilecek; kamunun doğrudan sorumluluğuna ek olarak, yerel yönetimlerin öncülüğü ve gönüllü kuruluşların katkıları ile yeterince ocuk yuvası ve anaokulu açılması sağlanacaktır.

Eğitime katılıma destek demesi: Geçiş döneminde, Vatandaşlık Hakkı demesi kapsamı içindeki ailelerden çocuklarını **Okul ncesi 2 yıllık Eğitime** gönderenlere **Katılıma Destek demesi** yapılacaktır.

10 YILLIK KESİNTİSİZ VE ZORUNLU TEMEL EĞİTİM (İLKÖĞRETİM)

Öğrencilerimizin ideal bir temel eğitim süreci geçirebilmeleri için; Kesintisiz ve Zorunlu Temel Eğitim (İlköğretim) 8 yıldan 10 yıla çıkartılacak, bunun için gerekli çalışmalar ülke genelinde hızla tamamlanacaktır.

Temel Eğitimin 9. ve 10. sınıflarında, bölgesel özellikleri gözeten, meslek tanıtımını, yetenek ölçümünü ve mesleğe yönlendirmeyi esas alan iki yıllık "**Mesleki Yönlendirme Programı**" uygulanacaktır.

Öğrencilerin, genel kültür, sosyal bilimler, fen ve matematik alanlarındaki yetenekleri ve meslek derslerine olan ilgi ve başarıları uzman öğretmenler tarafından değerlendirilmeye alınacaktır. Öğrenciler, 10. sınıfın sonunda yapılacak bir Genel Değerlendirme Sınavı'nın sonuçları ve başarı puanlaması esasına göre, **İki Yıllık Akademik Liseye** veya **Meslek Lisesine** yönlendirilecektir.

İKİ YILLIK AKADEMİK LİSE VE MESLEK LİSESİ

Akademik veya Mesleki Lise eğitiminin nitelikli ve etkin şekilde verilmesi sağlanacaktır. İki yıl süresince yapılacak değerlendirme ve yönlendirmeler sonucu, öğrencilerimizin yaklaşık üçte birinin üniversitelere, diğerlerinin ise meslek yüksek okullarına yönlendirilmesi hedeflenmektedir.

• 2 YILLIK MESLEK LİSELERİ

Mesleki teknik eğitim veren liselerin diplomalarının onayı için **Ulusal Meslek Standartları Kurumu** kurulacaktır.

Mesleki Teknik Eğitim ile istihdam ilişkisini sağlamak için, ders programları, eğitici ve staj konularında yol gösterici olmak üzere, Milli Eğitim Bakanlığı, YÖK ve Sanayi, Ticaret, Esnaf Odaları temsilcilerinin katılımı ile Danışma Kurulları oluşturulacaktır. Danışma Kurulları, Üst Kurul ve İl Mesleki Eğitim Danışma Kurulları olarak yapılandırılacaktır.

Meslek Lisesi eğitimi gören öğrenciler, teşvik ve destek amacıyla, 2 yıl süre ile tam gün sigorta kapsamına alınacak, primleri devlet tarafından ödenecektir. Özel meslek liselerini de kapsayacak olan bu özendirici sigorta uygulamasında primlerin yarısı ilgili eğitim kurumunca, diğer yarısı ise devlet tarafından karşılanacaktır.

Mesleki teknik liselere yerleştirilecek öğrenciler sınavsız olarak iki yıllık Meslek Yüksek Okullarına geçiş hakkına sahip olacaklardır.

• 2 YILLIK AKADEMİK LİSELER

2 Yıllık çok programlı akademik liseler yüksek öğretime geçişin köprüsü olacak: 10 Yıllık Temel eğitimin sonunda Genel Değerlendirme Sınavı sonuçları doğrultusunda Çok Programlı Akademik Liselere yönelecek öğrenciler, Türkçe öğretimine özel önem verilerek, Sosyal

bilgiler, Fen, Matematik, Bilişim ve Bilgi Teknolojileri, Yabancı Dil, Sanat ve Spor gibi dallarda alan seçimi yaparak eğitimlerini, tercih ettikleri programlar çerçevesinde sürdürecektir.

Öğrenci seçme sınavı (öss) kaldırılacak: Akademik Liseden sonra yükseköğretim kurumlarına devam etmek isteyen öğrenciler, Lise başarıları ve **Yetenek Ölçme ve Değerlendirme Sistemi** kapsamında yapılacak sınavların sonuçlarına göre, doğrudan yüksek öğretime geçiş yapma hakkını elde edeceklerdir. 2 yıllık lise eğitimi sürecinde yapılacak ve öğrencilere 4 kez katılma hakkı tanıyacak olan “Yetenek Ölçme ve Değerlendirme Sistemi” sınavları, “Düşünme, Problem Çözme, Dil Becerisi Sınavı” (DPDS) ve “Alan Tercih Sınavı” (ATS) olmak üzere iki seçeneğe olacaktır.

YÜKSEKÖĞRETİM

CHP, bilimsel, mali ve idari özerkliği olan, Türkiye gerçeğinden kopmayan, ancak her alanda evrenselliği yakalayan, akademik rekabet ve demokratik katılım ilkelerini benimseyen, bilgi çağının üniversitelerini hedef almaktadır.

Üniversitelere çağdaş evrensel kriterler: Yüksek öğretimin yapılandırılmasında AB'nin Bologna süreci ile OECD'nin özerklik kriterleri önemle dikkate alınacaktır.

Kamu ve vakıf üniversitelerinin tümü dünyadaki çağdaş üniversiteler düzeyinde yüksek nitelikli eğitim-öğretim ve

bilimsel araştırma yapan, teknolojik ve bilimsel gelişmelere öncülük eden bir düzeye getirilecektir.

Üniversiteler, daha iyi eğitim için eğitim kadroları, eğitimin içeriği ve araştırma potansiyelleri açısından kendi aralarında yarışan, toplumla, buldukları yöreyle bütünleşen, sanayi kesimleri ve sivil toplum örgütleriyle işbirliği yapan, yerel araştırmalara ve toplumsal değişime katkıda bulunan kurumlar haline getirilecektir.

Üniversiteye giriş sistemi yeniden yapılandırılacaktır: Öğrenciler YÖK'ün eşgüdümünde üniversiteler tarafından belirlenecek toplam ve bölüm kontenjanları çerçevesinde lise aşamasında, yüksek okul ve üniversitelere yönlendirileceklerdir. Belirli üniversitelere ve bölümlere taleplerin yoğunluğu halinde üniversiteler zorunlu yönlendirme testleri uygulayabileceklerdir.

Yök kaldırılacak üniversitelerarası kurul etkin konuma getirilecektir.

Üniversitelerarası eşgüdüm sağlama ve yüksek öğretim stratejileri geliştirme görevi üniversitelerarası kurula devredilecektir. Üniversitelerarası Kurul kendi içinden bir başkan ve yürütme kurulu seçecek ve bu kurul sürekli görev yapacaktır.

Üniversite rektörleri üniversite öğretim üyeleri tarafından seçilecek: Bu seçimlerde adayların yetenekleri esas alınacak, hiçbir şekilde iç politika tercihlerinin etkin olmasına izin verilmeyecektir. Dekanların, Enstitü Başkan-

larının ve diğer Fakülte yöneticilerinin seçiminde de aynı esaslar geçerli olacaktır.

Akademik yükseltmelerde temel kriter araştırma performansı olacak: Üniversite öğretim üyelerinin ulusal ve uluslararası niteliklerde bilimsel araştırma performansı, atamalarda öncelikli ölçüt olarak dikkate alınacaktır.

Lisans üstü eğitim gören öğrenciler desteklenecek: Lisans üstü eğitimini yurt içi ve yurt dışında gerçekleştirecek olan öğrencilere ek destek sağlanacak; çağımızın yeni disiplin, branş ve sektörlerinde doktora düzeyinde eğitim almaları için her yıl gençlerimiz tümüyle kamu kaynakları ile desteklenecek; bu öğrencilerin eğitim ve gelişimi yakından izlenecektir.

Üniversitelerimize ve araştırma kuruluşlarımıza gerekli kadro ve kaynak sağlanacak: Üniversitelerimize ve diğer araştırma kuruluşlarımıza ihtiyaç duydukları kadrolar öncelikle tahsis edilecek, bilimsel yayın ve araştırma için ihtiyaç duydukları kaynaklar sağlanacaktır. Yurt dışındaki Türk bilim adamları ve Türkiye üzerinde araştırma yapan yabancı uyruklu bilim adamlarıyla çok yakın işbirliği yapılacak, onların araştırmaları ve yayınları devletçe desteklenecektir.

ÖĞRETMENE SAYGI

İnsanlığa saygıyı, ülke ve ulusa sevgiyi, toplumla dayanışma ve paylaşma duygusunu öğretmen öğretir. Öğretmenlere sahip çıkılması, öğretmenliğin yeniden say-

gın ve çekici bir meslek haline getirilmesi için yapısal değişiklikler yapılması, CHP'nin öncelikli hedefidir.

Öğretmenlerin Milli Eğitimin amaçlarını gerçekleştirebilecek ve eğitim programlarını başarı ile uygulayabilecek nitelikte yetiştirilme ve çalıştırılmalarına yönelik ilkeler ve altyapı yeniden düzenlenecektir.

Öğretmen atamaları ve haklarını düzenleyen yeni çerçeve yasa: Eğitim personelinin atanma, yer değiştirme ve görevde yükselme işlemleri yeni yapılanmaya uygun olarak düzenlenecek; öğretmenlerin sürekli eğitimi, çalışma, atanma ve özlük hakları konularında tüm ilkeleri kapsayan bir "çerçeve yasa" çıkartılacaktır.

Öğretmensiz okul ve ders bırakılmayacak: Sözleşmeli öğretmenlik uygulaması kaldırılacak, eğitim sistemimizin ihtiyaç duyduğu sayıda nitelikli öğretmen yetiştirilerek, kadroya alınmaları sağlanacak; ülkenin bütününde öğretmensiz okul ve ders bırakılmayacaktır.

Veli dernekleri aktif hale getirilecek: Eğitim süreci çerçevesinde; Milli Eğitim Bakanlığı ve yerel yönetim ile okul, çevre, veli ve öğretmenler arasındaki ilişkiler güçlendirilecek, katılımcı bir anlayışla yetki ve sorumlulukları paylaşmaları sağlanacaktır.

Öğretmen örgütlerinin eğitim sürecine katkısı sağlanacak: Milli Eğitim Bakanlığı'nca, eğitim yöntemlerinin uygulanmasında ve geliştirilmesinde, programların hazırlanmasında, eğitim amaçlarının saptanmasında, eğitim-

öğretim ve yönetimle ilgili çalışmalarda demokratik katılım süreçleri geliştirilerek, öğretmen örgütlerinin de katkılarına sağlanmasına özen gösterilecektir.

Öğretmenler geçimlerini temin için ikinci bir iş yapma zorunluluğundan kurtarılacak: Öğretmenlerin, hakları ve ekonomik koşulları iyileştirilecek, onurlu bir yaşam için gerekli özlük hakları sağlanacaktır. Öğretmenlerin eşleriyle aynı yerleşim birimlerinde çalışmalarını güvence altına alınacaktır.

Öğretmenlere zorunlu periodik hizmet içi eğitim: Bütün öğretmenlerin her yıl bir ay hizmet içi eğitim görmeleri sağlanacak, bu eğitimin sürdürülmesinde ilgili üniversiteler ile işbirliği yapılacaktır. Yabancı dil bilen öğretmenlerin tatil aylarında ileri ülkelerdeki meslektaşlarıyla bir araya gelmelerini sağlayan ve Batı ülkelerinde uygulanan değişim programlarından yararlanmaları desteklenecektir.

ULUSAL KÜLTÜR ZENGİNLİĞİMİZDİR

Ortak kültürümüzün özü tarihimizdir, coğrafyamızdır, ulus-devlet kimliğimizdir, laik demokratik Cumhuriyetimizin temel nitelikleridir. Kültürel köklerimiz, hem "Mevlana'sı, Yunus Emre'si, Hacı Bektaş-ı Veli'si, Şeyh Edibali'si" ile 13. yüzyıl hümanizmasının insan sevgisine, Anadolu'nun kültürel zenginliğine, hem de ulusal kurtuluş mücadelemizin ahlaki ve felsefi değerlerine, Atatürk devrimlerinin çağdaş, evrensel değerlerine dayanmaktadır.

CHP’NİN KÜLTÜR POLİTİKASI, BİREYSEL KÜLTÜREL HAKLARI, KÜLTÜREL ÇOĞULCULUĞU, ÖZGÜRLÜĞÜ VE DEMOKRATİKLEŞMEYİ TEMEL ALIR:

Özgürlüğü evrensel bir değer olarak gören ve korumasını bilen; kişilik haklarına saygılı, yapıcı ve yaratıcı, barışçıl ufka sahip insanı öne çıkaran,

“Kişiliğin özgürce geliştirilmesi” ile “toplumla dayanışmayı” bağdaştıran; düşünce özgürlüğü ve farklılıkları içinde ulusal birliği koruyup güçlendiren,

Kültürde asimilasyonu değil, bireysel kültürel haklara saygı içinde entegrasyonu benimseyen,

ileri bir demokratik toplum ve kültür ortamını amaçlar.

Türkiye’nin kültür varlıklarının ortaya çıkartılmasına, Türk kültürünün halkımız tarafından en yaygın biçimde özümlemesine ve kültür hazinelerimizin dünyaya daha iyi duyurulmasına özel önem verilecektir.

Din, dil, mezhep ve etnik köken farklılıklarımızın, ülkemizde ayrımcılığın değil renkli ve zengin bir kültürün bütünlüğü çerçevesinde görülebilmesi için gerekli her türlü düzenleme yapılacaktır.

Eğitim ve yayın programlarında kültür konularına daha geniş yer verilmesi ve kültürel amaçlı faaliyetlere daha çok kaynak ayrılması sağlanacaktır.

Bu anlayışla CHP ülkemizin kültür hayatının zenginleştirilmesine ve yeniden yapılandırılmasına olanak verecek kültür kurumlarını, çağdaş bir anlayışla yeniden düzenleyecektir. Bu çerçevede Dil ve Tarih kurumları yeni bir anlayışa kavuşturulacaktır.

KÜLTÜR DESTEKLENECEK, AMA MÜDAHALE EDİLMEMEYECİTİR.

Sanatçılarımızın yaratıcılıktaki özgürlüklerine müdahale edilmeyecek, sanat kurumlarının özerkliği korunacaktır.

Sansüre son verilecek: Kültürel etkinliklerde ve sanatta sansüre son verilecek; siyasal amaçlı veya keyfi yasak ve sansür, her türlü idari öndenetim kaldırılacaktır. Bu konuda uluslararası normlarda yargı kararlarına bağlı kalınması temel alınacaktır.

Sanat yasası çıkartılacak: Evrensel sanat normları çerçevesinde sanatın özgürleşmesinin önündeki tüm yasal engellemeleri kaldırmak amacıyla **Sanat Yasası** oluşturulacaktır.

Sanat ve sanatçılar desteklenecek: Tüm sanat dalları, kültürel gelişmenin önemli öğeleri olarak kabul edilerek sanatçılar korunacak, gerekli kamu desteği sağlanacaktır.

SANATA ÖZEL YETENEKLİ ÇOCUKLARA EN İLERİ DÜZEYDE EĞİTİM OLANAĞI SAĞLANACAKTIR.

Telif hakları korunacak: Patent ve fikri mülkiyet ile ilgili mevzuat daha çağdaş yapıya kavuşturulacak, telif hakları korunacak, telif hakları konusunda sanatçılarımızın yaratıcılıklarının gasp edilmesinin önüne geçilecek, korsanla etkin bir şekilde mücadele edilecektir.

Vergiler incek, sosyal güvenlik yaygınlaşacak: Kültür ve sanat alanındaki vergiler asgari düzeye çekilecek; sanatçıların, yazarların ve düşünürlerin sosyal güvenliği sağlanacaktır.

Sahne sanatları desteklenecek: Tiyatro sanatı Türkiye'nin bütün illerinde yaygınlaştırılacak, özerk bir sanat kurumu olan Devlet Tiyatroları'nda çalışan sanatçılarımızın özlük hakları ve çalışma koşulları iyileştirilecek; özel tiyatroların devlet tarafından desteklenmesi için gerekli yeni düzenlemeler yapılacaktır.

Sinemaya özel destek: Sinemanın desteklenmesi ve Türk sinema endüstrisinin oluşturulmasına yönelik teşvik ve vergi kolaylığı sağlanacak; sinema sanatçılarımızın emekliliklerine ilişkin özel düzenlemeler yapılacaktır.

Türkiye sinema kurumu kurulacak: Sinema endüstrisinin gelişimindeki sürekliliğini desteklemek, sektörün uluslararası yükümlülüklerinin gereğini yerine getirmek, sinema sektörünün eğitim, yapım, dağıtım, pazarlama ve gösterim alanlarında geliştirilmesi ve güçlendirilmesi amacıyla, özel hukuk hükümlerine tabi, tüzel kişiliğe sahip, idarî ve malî açıdan özerk, "Türkiye Sinema Kurumu" kurulacaktır.

Kültür ve sanat eğitimi, laik demokratik Cumhuriyet değerlerimizden kopmadan, çağdaş dünyayla bütünleşmeyi sağlayacak ve katılımı özendirecek bir yapıya kavuşturulacaktır.

Arkeolojik kazılara her türlü destek sağlanacaktır.

Çağdaş müzecilik geliştirilecek; kültürel mirasın, ait olduğu coğrafyada korunmasına ilişkin evrensel ilkenin yaşama geçirilmesi sağlanacaktır. Arkeolojik kazılara destek sağlanacaktır.

Madımak, hoşgörü merkezi olacak: Sivas Madımak Oteli, Alevi kültürü ve değerlerinin yansıtılmasına katkı sağlayacak çerçevede Hoşgörü Merkezi'ne dönüştürülecektir.

Yerel yönetimlere ve sivil toplum örgütlerine sanat için destek: Yerel yönetimlerin de kendi yörelerindeki kültür eserlerine sahip çıkmaları özendirilecek, sivil toplum örgütlerinin aynı amaçlı çabaları da teşvik edilecektir.

Bilgi toplumunun modern kütüphaneleri oluşturulacak: Kütüphaneler, modernleştirilerek teknolojinin gelişmiş olanaklarından yararlandırılarak ulusal eğitim ve kültür politikamızın, odak merkezleri haline getirilecektir.

Halk kütüphanelerine ülkemizde yayınlanan tüm kitapların alınması, kitapevlerine kitap için özel kağıdın ayrıcalıkla tahsisi sağlanacaktır. Milli Kütüphanenin en büyük kaynağı olan Derleme Kanunu güncellenip işlerlik kazan-

dırılarak uluslararası standartlarda bir ulusal bellek haline getirilecektir.

Okuma alışkanlığı olanlara hizmet götürmek, okuma alışkanlığı olmayanları ise teşvik etmek amacıyla gezici kütüphaneler yaygınlaştırılacak ve zenginleştirilecektir.

Sanat kurumlarına keyfi müdahalelere son: Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü'ne bağlı sanat kurumlarının siyasal amaçlar için kullanılmamaları, kuruluş amaçlarına uygun sanatsal etkinlikler içinde olmaları ve bu etkinliklerin bütün dünyada kültürümüzü tanıtıcı rol oynaması sağlanacaktır.

Sanatçıların, sanat kurumlarının yönetim bünyesinde yer almaları özendirilecektir.

Türk dilinin bilim ve evrensel kültürdeki gelişmeler doğrultusunda zenginleşmesi amaçlanacak: Türk dilinin bilim ve evrensel kültürdeki gelişmeler doğrultusunda zenginleşmesi, dilimizin kullanımı ve uygulanmasında yozlaşmanın önünün alınması hedef alınacaktır.

Atatürk'ün başlatmış olduğu Türk dilinin gücünü halktan ve kaynaklarından alarak zenginleştirilmesi, arı, yalın ve özgün yapısını koruyabilmesi; yazın, sanat ve bilimin her alanında yeterli hale gelmesi süreci kararlılıkla sürdürülecektir.

Türk Dil Kurumu ile birlikte Atatürk'ün vasiyetnamesinde yer alan Türk Tarih Kurumu'nun gerçek işlevlerini sürdü-

rebilmeleri için gerekli yasal düzenlemeler yapılacak; **Türk Tarih Kurumu** ve **Türk Dil Kurumu**'nun 1980 sonrasında bozulan yapıları düzeltilerek, yeniden eski statülerine kavuşturulacaklardır.

TARİHİ VE KÜLTÜREL ZENGİNLİĞİN KORUNMASI

Tarih ve kültür zenginliklerimizin, tarihi kültürel mirasımızın doğasını oluşturan yapısının, taşınır veya taşınmaz kültür varlıklarımızın özenle korunması, ulusal kimliğimizin ve ulus olma bilincinin korunması ile eş anlamlıdır.

CHP, bu değer ve zenginliklerin tümünü sahiplenerek, çağdaş yöntemlerle koruyarak, tüm özgün nitelikleri ve özellikleri ile gelecek nesillere aktarmayı temel görev bilmektedir.

İlke olarak, ülkemizde mevcut tüm kültürel varlıklara, sahip oldukları tarihsel bağları ve özgünlükleri ile ait oldukları yerlerde sahip çıkılacak; bu varlıklarımız korunacak, yaşatılacak ve insanlığa sunulacaktır.

Tarihi kültürel zenginliklerin korunmasına öncelik veren imar ve planlama anlayışına ağırlık verilecek; tarihsel, kültürel ve doğal SİT alanlarının korunmasında, kent planlamasında, çevre hukukunun ve bu alandaki çağdaş normların dikkate alınmasına özen gösterilecektir.

Tarihi çevre, içinde yaşayan insanlarla beraber toplumun hizmetine sunulacaktır. Bu konuda ekonomik çerçeveyi

düzenleyecek bir kurumsal ve yasal yapı da hızla oluşturulacaktır.

Ülkemizin çok çeşitli kültürel birikimini, tarih-kültür, arkeoloji ve doğa zenginliklerini, çağdaş bilimsel yöntemlerle araştıran, dengeleyen, yayan kurum ve arşiv düzeninin geliştirilmesi sağlanacaktır.

Ülkemizden çıkartılmış kültür varlıklarının geri kazanılması hedef alınacaktır. Yurt dışındaki kendi tarihimize ait taşınmaz kültür varlıklarının korunması, kayıt altında tutulması, bakım ve muhafazada sorumlulukla davranılması için gerekli önlemler alınacaktır.

Tarihi zenginlik araştırmaları tamamen bilimsel çalışmalara dayandırılarak, bu süreçte görev alan birimlerin eşgüdümü sağlanacak, araştırma birim merkezlerinde ihtiyaç duyulan teknik donanım ve uzman personel eksikliği hızla giderilecektir.

Tarihi kültürel zenginliklerimizin tahrip edilmelerine son verilecek, bu konuyla ilgili keyfi araştırma girişimleri konusunda denetimler sıklaştırılacaktır.

Turizm adına değerlendirilen tarihi zenginliklerimizin herhangi bir zarar görmemesi için gerekli önlemler alınacak, tarihi zenginliklerimizin tanıtımı ve korunması amacıyla kurulmuş derneklere yerel yönetimlerin katkısı da alınarak devlet desteği sağlanacaktır. Turizmin ülkenin ana gelir kaynaklarından biri olmasını sağlamak için turistlerin otel ve havaalanı arasında sıkıştırılması önlenecektir.

Tarihi kültürel zenginliklerimizin gelecek kuşaklara aktarmak üzere devralınan emanetler olduğunun bilinci ile, bu varlıklarımızı olası afetlerden korumak amacıyla, devlet bünyesinde oluşturulacak özel kurumlar aracılığıyla ihtiyaç duyulan her türlü önlem alınacaktır.

GENEL SAĞLIK REFORMU

HERKESE SAĞLIKLI YAŞAM HAKKI

Sağlıklı Yaşam Hakkı doğuştan kazanılan bir haktır. İrk, dil, din, yöre, ekonomik ve sosyal durum farkı gözetilmeksizin, herkes sağlıklı yaşama hakkına sahiptir. Zamanında, yeterince ve kaliteli sağlık hizmetine ulaşabilme, herkesin temel insan hakkıdır.

Taraf olduğumuz BM İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 25. Maddesi; Herkesin kendisinin ve ailesinin sağlık ve refahı için beslenme, giyim, konut ve tıbbi bakım hakkı vardır. Herkes, işsizlik, hastalık, sakatlık, dulluk, yaşlılık ve kendi iradesi dışındaki koşullardan doğan geçim sıkıntısı durumunda güvenlik hakkına sahiptir. Kuralını öngörmektedir.

BM İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 25. Maddesi'nin özüne uygun olarak CHP, sosyal demokrat bir parti olmanın sorumluluğu içinde, sağlık hizmetlerinin, tüm yurttaşlarımıza, doğum öncesinden ölüme kadar kesintisiz olarak verilmesini sağlayacaktır. Bu hizmet, yeterli, kaliteli, kolay ulaşılabilir, eşit, hakkaniyetli ve verimli nitelikte olacaktır. Sağlık hizmetinin verilmesi yurttaşların

kişinin ödeme gücü ile sınırlı olmayacaktır. Engeline takılmadan sağlanmasını CHP, bunu Sağlık Hakkının bir gereği ve Sosyal Refah Devletinin öncelikli bir görevi olarak görür. Devlet, tüm bireylerine sağlık hizmeti, temiz su ve çevre sunmak, gıda güvenliğini sağlamakla yükümlüdür. Lüğüne sahiptir.

CHP'nin öngördüğü Sosyal Refah Devleti, Sosyal Avrupa ilkelerinde de yer aldığı gibi, ülkedeki sağlık hizmetinin bu ilkeler çerçevesinde sürdürülebilir biçimde sağlanabilmesi için devlet bütçesinden gerekli kaynakları sağlayacaktır. Sistemleri ile uzun dönemli sağlık bakım sistemlerinin;

Gelirine ya da varlığına bakılmaksızın herkes için ulaşılabilirlik,

Sağlık hizmetlerinde yüksek kalite,

Sağlık hizmet sistemlerinin finansal sürdürülebilirlik,

ilkelerini eşzamanlı olarak gerçekleştirmelerini sağlamakla yükümlüdür. Ayrıca, Sağlık Hizmeti, yerindelik ilkesine uygun, adil, eşit, verimli ve denetlenebilir olacaktır.

Bu anlayışla, Cumhuriyet Halk Partisi herkesin, süreklilik içinde, yalnızca hastalık ya da sakatlığın bulunmayışı olarak değil, bedensel ruhsal ve sosyal yönden tam bir iyilik hali ile bedenlen, ve ruhen yani tam sağlıklı olarak, uygun çevre ve koşullarda yaşamasını sağlayacak ortamın yaratılmasını, her kademedeki hizmetin ülkemizin her yöresindeki tüm yurttaşlarımıza eşitlik içinde hızla sunulmasını amaçlar.

CHP, sağlık sekt6r6nde kamu ve 6zel t6m potansiyelin eş-
g6d6m içinde değerlendirilmesini,

Toplam sağlık harcamalarının milli gelire oranının Avrupa 6lkeleri ortalaması d6zeyine çıkarılmasını, sosyal demok-
rat siyasetinin temel hedefleri bir gereği olarak benimser,
ertelenemez bir temel kuralı olarak değerlendirir.

CHP, sağlık politikalarının tek elden oluşturulmasını ve uy-
gulamasında gerekli eşg6d6m6n eksiksiz yerine getirilme-
sini benimsemekte ve toplumsal dayanışmayı sağlıkta da
sağlayan, uzun vadeli, s6rd6r6lebilir, vatandaşa hizmet
odaklı, bir Ulusal Sağlık Politikası oluşturmayı hedefle-
mektedir.

Sağlık alanında strateji ve standart belirleyen, kamu/6zelsek-
t6r ile akademik ve sivil toplum kuruluşlarının katılımı ile oluş-
turulacak bir Sağlık 6st Kurulu yapılanmasına gidilecektir.

• HERKESE ULUSAL SAĞLIK SİGORTASI

Ulusal Sağlık Sigortası kurulacak, t6m yurttaşlar bu si-
gorta kapsamına alınacaktır. Mali g6c6 olmayanların
sigorta primleri devlet tarafından karşılanacaktır. Bu sis-
tem kademeli olarak t6m 6lkede yaygınlaştırılacaktır.

Devlet'in Ulusal Sağlık Sigortası ile t6m vatan-
daşlarımıza temel hizmetleri vermesi sağlanacak,
buna ilaveten dileyenlere 6zel sigortalardan ali-
nan tamamlayıcı sağlık sigortası sistemi getirilecektir.
Hekimlik ve diş hekimliğinde kamu/6zel ayrımı yapm-

dan, özel muayenehaneler dâhil tüm sağlık kuruluşlarından saptanacak kurallar çerçevesinde hizmet alınabilmesi sağlanacaktır.

Ulusal sağlık sigortası sistemi sürdürülebilir ve güçlü bir sosyal güvenlik politikasıyla bü-tünleştirilecektir. 224 sayılı Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirilmesi Kanunu güncelleştirilecektir. Şehit aileleri ve gazilerimiz ile birinci derece yakınlarının sosyal güvenlik sigorta primleri yaşam boyu devlet tarafından ödenecek, ücretsiz sağlık hizmetinden yararlanmaları sağlanacaktır.

Tüm vatandaşlarımız sigorta kapsamındaki ilaçlarını istedikleri eczaneden alabileceklerdir.

Mali gücü olmayan yurttaşlardan katkı payı adı altında ek bir ücret alınmayacaktır.

Yurttaşlara sunulan Sağlık Hizmetini finanse edecek olan ULUSAL SAĞLIK SİGORTASI KURUMU, sunulan bu hizmeti tüm ayrıntılarıyla denetlemeye yetkili ve görevli olacaktır.

• KORUYUCU SAĞLIK HİZMETLERİ

HERKESE BEDELSİZ KORUYUCU SAĞLIK HİZMETİ: Koruyucu sağlık hizmetlerinin, özellikle kırsal kesim ve kentlerin gecekondulu bölgelerinde olmak üzere tüm ülke saatinde yeterli, eşit ve düzeyli olarak yurttaşların hizmetine, ücretsiz sunulabilmesi için gerekli fiziki altyapı hızla tamamlanacak, sağlık personeli sağlanacaktır.

Koruyucu Sağlık Hizmetlerinin sürekliliğinin sağlanabilmesi için ekip hizmeti anlayışı ile hekim, ebe, hemşire ve diğer yardımcı sağlık personeli sağlık memuru ve hekim eksikliği giderilecek, sağlık ocağı, sağlık evi, ana çocuk sağlığı merkezleri ve verem savaş dispanserleri gibi koruyucu sağlık hizmeti veren tüm sağlık kuruluşları, hizmet vereceği nüfus bazında oluşturulacak toplum hekimliği merkezlerinde bütünleştirilerek sayılarının artırılması ve yeterli düzeye çıkarılması sağlanacaktır. İlke olarak her köye bir sağlık evi açılması hedef alınacaktır.

Halen Ülkemizde önemini sürdüren bulaşıcı hastalıkların önlenmesi için kapsamlı bir program yapılacaktır. Bulaşıcı ve salgın hastalıklar Avrupa ülkelerindeki gibi kontrol altına alınacaktır.

Etkin Koruyucu Sağlık Hizmeti uygulamaları ile, genetik ve sonradan ortaya çıkacak olan hastalıklar önceden teşhis edilebilecektir. Kalp damar, kanser, hipertansiyon, AIDS ve hepatit gibi çağın hastalıklarından yurttaşlarımızın korunabilmeleri için gerekli bütün eğitim ve bilgilendirme çalışmaları gerçekleştirilecek ve ölümlerle sonuçlanma ve sakat bırakma oranlarının en aza indirilmesi asgariye indirgenmesi sağlanacaktır.

Ruh sağlığı hizmetlerinin toplum hekimliği merkezleri bünyesine hizmetlerine eklenmesi sağlanacaktır.

Toplum hekimliği, birinci kademe sağlık ocakları hizmetinin temelini oluşturacaktır.

tır. Aile Hekimliği sistemine, Toplum Hekimliğinin tüm eksiklikleri giderildikten sonra geçilecektir.

• II. ve III. KADEME SAĞLIK HİZMETLERİ

İkinci kademe sağlık hizmetleri bölge ve merkez hastaneleri ile; üçüncü kademe sağlık hizmetleri ise eğitim ve üniversite hastaneleri kanalıyla sağlanacaktır.

Bölge ve merkez hastaneleri ile eğitim ve üniversite hastaneleri idari ve mali özerkliğe kavuşturulacaktır. Bu hastanelerin araç – gereç ve altyapı eksiklikleri giderilecek, araştırma ve eğitim süreçleri etkinliğe kavuşturulacaktır.

Hasta sevk zinciri rasyonel ölçütlerle etkin olarak çalıştırılarak sağlık sistemindeki yığılmalar, zaman ve emek kayıpları önlenecektir.

Her hastaneye acil servis birimi açılacak: Yeterli sayıda eğitimli acil hekimi ve sağlık personeli temin edilecektir.

ÇAĞDAŞ SAĞLIK HİZMETLERİ

Genel bütçeden sağlık sektörüne ayrılan pay artırılacak: Kamusal veya özel daha fazla kaynağın, milli gelirin daha büyük bölümünün sağlık sektörüne yönelmesi sağlanacak, bu konuda Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO) önerileri dikkate alınacaktır.

Koruyucu sağlık hizmetlerinin sigorta primleriyle değil, AB ülkelerinde olduğu gibi vergilerle finanse edilmesi sağlanacaktır.

İşyeri hekimliği: 50'den fazla çalışanın olduğu işyerlerinde, işyeri hekiminin tam gün bulundurulması uygulamasına etkinlik kazandırılacaktır.

Özel sağlık yatırımları belirli tıbbi dallarda özendirilecek: Özel sağlık yatırımları, özellikle uluslararası sağlık turizmüne yönelik alanlarda teşvik edilecektir.

Özel sağlık kurumlarının hizmet kalitesi ve fiyatları etkin olarak denetlenecektir. Vergi mükellefleri satın alacakları özel sağlık hizmetlerini belirli kriterlerle gelir vergilerinden düşebileceklerdir.

Acil servis hizmetleri etkinleştirilecek gerektiğinde entegrasyon sağlanarak özel sektörden hizmet satın alınacaktır.

Ruh sağlığı, Alkol ve Madde Bağımlılığı Araştırma ve Tedavi Merkezleri (AMATEM), Bağımlılara Dönük Rehabilitasyon Hizmet Kuruluşları – Merkezleri çoğaltılıp, geliştirilecektir.

Sağlık meslek kuruluşlarından sektöre daha çok katkı: İlgili meslek odaları ile sivil toplum kuruluşlarından, sağlık hizmetleri standardizasyonu, planlaması, yönetim ve denetimi konularında yasal düzenlemelerle güvence altına alınan aktif katılım sağlanacaktır.

Tıp ve uzmanlık eğitiminin niteliği yükseltilecek; Türk tabiplerinin, dış hekimlerinin ve eczacıların Araştırma ve Geliştirme (AR-GE) çalışmaları ve tam teşekküllü labora-

tuarlar kurulması desteklenecektir. Dünyadaki gelişmeler de dikkate alınarak, moleküler biyoloji ve biyo-teknoloji konusunda AR-GE çalışmalarına ayrıcalıklı yer tanınacaktır.

Eczacılık hizmetlerinin gelişmesi desteklenecek: Kamu kurumlarının eczacılara yönelik mükellefiyetlerini zamanında yerine getirmesi sağlanacak, bireysel eczacılık desteklenecek, eczanelere açılma izni verilmesi için eczacı sahip ve mesul müdürü olma koşulu aranacaktır. Eczanelere eczacılık dışında tahsilat gibi görev ve sorumluluk verilmeyecektir.

Bilinçli ilaç tüketimi için ilgili meslek odalarıyla işbirliği yapılarak gerekli denetim sağlanacak, ilaç, aşı ve sarf malzemesinin Türkiye’de üretimi ve ihracatı desteklenecektir. Jenerik (eşdeğer) ilaç kullanımı ve yurt içinde üretimi özendirilecektir.

Ülke genelinde yatak ve sağlık tesisi dağılımı yeterli ve dengeli hale getirilecek: Kent nüfusuyla kentte mevcut hastane yatak kapasitesi arasında uyum olması, bu konudaki eksikliklerin giderilmesi sağlanacaktır.

Ülke genelinde sağlık kuruluşu sayısı her 3000 nüfuslu mahalleye bir tane olmak üzere rasyonel bir planlama ile yeterli düzeye çıkarılacak; gezici sağlık personelinin hizmet kalitesinin ve sayısının artırılması sağlanacaktır.

Ülkemiz sağlık sektörünün ileri teknolojik donanımında ve hizmet potansiyelinde yapılacak bir planlama ile mevcut ihtiyaç fazlasının yurt dışı talebe de yönlendirilmesi ka-

pasitenin en verimli biçimde kullanımı desteklenecektir.

Bakıma muhtaç yaşlılarımızın bakımı için yeterli sayıda geriatri bölümleri merkezleri ve huzur evleri açılacaktır. Bakıma muhtaç yaşlılarımızın bakımı, sağlık sorunları, yaşam kalitelerinin artırılması ve toplumdan soyutlanmadan yaşayabilmeleri için de geriatri merkezlerinin ve huzur evlerinin desteklenmesi, yerel yönetimler ve gönüllü kuruluşların da katkılarıyla sayılarının artırılması sağlanacaktır.

Yatalak durumda bulunan bütün yaşlı vatandaşlarımıza, evlerinde de sağlık hizmetlerinden yararlanabilmeleri için yardımcı sağlık personeli görevlendirilecek, yaşlıların göz ve diş sağlığının sağlanması korunması için düzenli taramalar gerçekleştirilecektir.

• HASTA HAKLARI

Her düzeyde kamu sağlık personeli için liyakat sistemi getirilecektir.

Genel pratisyenlikte uzmanlaşma sistemi getirilecek;

Pratisyen hekimlerin çalışma şartları-egitim-özlük hakları ve teşvik mekanizmaları ile ülkemiz sağlık sistemine aktif katkıda bulunmaları sağlanacaktır, Pratisyen hekimlerin, sağlık yönetimi, sağlık sigortacılığı, kamu sağlığı hekimliği, spor hekimliği, adli hekimlik, acil yardım hekimliği gibi belirlenecek konularda mezuniyet sonrası eğitim programları ile uzmanlaşması sağlanacaktır.

Hem hasta hakları hem de sağlık çalışanlarının hakları özenle gözetilecek: Hem halkın, hem de sağlık çalışan-

larının mevcut sağlık sistemi sürecinde mağduriyetlerine son verilecek, sağlık, hizmeti sunanın da hizmeti alanın da memnun olduğu bir alan haline getirilecektir.

Kamu sağlık personelinin özlük ve çalışma haklarına saygılı etkin önlemler alınacaktır. Tüm sağlık çalışanlarının emeklerinin, verdikleri hizmetlerin karşılığını almaları sağlanacaktır.

Mahrumiyet bölgelerinde görevlendirilen hekimler dönceği tarih ve yeri, göreve gitmeden önce bilecek, mahrumiyet bölgesinde çalışan hekim ve sağlık personeline ek gelir ve diğer sosyal olanaklar sağlanacaktır.

Sağlık kurumlarında yurttaşların yaşamsal nitelikli sağlık hizmeti gereksinimlerinin aksatılmaması kaydıyla, tüm sağlık personeline grevli, toplu sözleşmeli sendikal haklar sağlanacaktır.

• AİLE PLANLAMASI POLİTİKALARI VE ANA - ÇOCUK SAĞLIĞI

CHP, aile planlaması konusunda, genel sağlık ve eğitim düzeyindeki eksikliği bir an önce giderici, bazı yöresel değer yargılarının olumsuz etkilerini değiştirici gerçeğki bir programı, koruyucu hekimlik hizmetleri altında planlayarak uygulamaya geçirecektir.

Sağlık, aile planlaması, nüfus artışının sosyo-ekonomik etkileri gibi konular örgün eğitim programlarına dâhil edilecek, aile planlaması konusunda uzmanlaşmış sağlık personelinin

kırsal kesimde istihdamı için özendirici önlemler alınacaktır.

Ana, bebek, çocuk ölüm oranları avrupa ülkeleri düzeyine çekilecek: Çok yüksek düzeyde olan ana, bebek, çocuk ölüm oranlarının Avrupa ülkeleri ortalaması? düzeyine çekilebilmesi için başta sağlık personeli ile doğum ve yeni doğan bakımı olmak üzere, gerekli her türlü altyapı hizmeti oluşturulacak, ilgili sağlık hizmeti yaygınlaştırılacak, toplumun bilgilendirilmesi sağlanacaktır. Yoksul aileler için hamile, lohusa, bebek ve çocuklara gıda yardımı ve ücretsiz ilaç temin edilecektir.

Yurttaşlarımızın cinsel sağlık ve cinsel yolla bulaşacak hastalıklar konusunda bilinçlendirilmesi için gerekli çalışmalar yapılacaktır.

Sağlık Taramalarına başta çocuklar ve kadınlar olmak üzere süreklilik kazandırılacaktır.

Büyük ve orta ölçekli işletmelerde, birinci basamak sağlık hizmeti sağlayabilecek ünite, kreş ve emzirme odası olanakları sağlanması öngörülmektedir.

Doğum yapan sigortalı kadınlarımıza gerekli bütün sosyal haklar tanınacak ve altı ay süre ile emzirme yardımı sağlanacaktır.

ENGELLİ YURTTAŞLARIMIZA GEREKLİ DESTEK VERİLECEKTİR

Sosyal devlet anlayışımızın gereği olarak, engelli bireylerin

çağdaş yaşamın gerektirdiği olanaklara her alanda kavuşmalarını temel bir insan hakkı olarak kabul ediyoruz.

Engelli sorunlarını bireysel bir sorun olarak değil, herkesin ortak duyarlılığını gerektiren toplumsal bir sorun olarak değerlendiriyor ve engellilere merkezi ve yerel yönetimler tarafından götürülecek bütün hizmetlerin sosyal devlet ilkelerine göre oluşturulmasını öngörüyoruz.

Engelliler için sağlık, istihdam ve sosyal güvenliği kapsayan bir entegre çözüm modeli oluşturulacak:

Çocuğun engelli doğmasına ya da sonradan engelli olmasına neden olan faktörler, yakın akraba evliliklerinin yaratabileceği riskler konularında vatandaşlarımızın bilinçlendirilmesi sağlanacak, bu alanda eğitimsel çalışmalar yaygınlaştırılacaktır.

Sağlıklı gebelik ve engelliliğin oluşmasını önlemek için bilinçlendirme yapılacak, gebelik, doğum ve yeni doğan bakımı sağlık personeli gözetiminde sürdürülecektir.

Birleşmiş Milletler Engelliler Hakkı Sözleşmesinin devlete yüklediği tüm sorumlulukların gereği yerine getirilecektir. Engellilere yönelik eğitim ve rehabilitasyon, meslek edinme ve istihdam, bakım ve koruma hizmetlerinin sunulmasında ve yaygınlaştırılmasında devlet birinci derecede sorumlu olacaktır.

Engellilere yerel yönetimlerin ve gönüllü kuruluşların eşgüdümünde sağlanacak devlet yardımının, ömür boyu kesintisiz olması hedef alınacak; tüm engellilerin, bak-

makla yükümlü oldukları aile fertleri ile beraber, eğitim, korunma, istihdam edilebilir beceriler kazanma, kamusal hizmetlerden istifade etme ve kişiliğin gelişimi haklarından yararlanmaları sağlanacaktır.

Engellilere yaşamı kolaylaştıracak, çevreye uyumlarını sağlayacak, üretkenliklerini artıracak, yaşamlarına kalite katacak her türlü devlet desteği verilecektir. Yerel yönetimlerin sorumluluğu altında, tüm fiziksel alanlar engellilere yönelik olarak mutlaka düzenlenecek, engellerin kaldırılması sağlanacaktır.

Engelli ailelere yönelik eğitim ve sosyal danışmanlık hizmetleri yaygınlaştırılacak, ulusal düzeyde rehabilitasyon programları ve merkezleri oluşturulacak,

Engellilere çok yönlü özel eğitim sağlanacak: Engellilerin eğitimine gereken önem verilecektir.

Engellilere gerekli eğitimi bedelsiz sağlamak devletin öncelikli görevi olacak: Engellilerin yeterli eğitimi alabilmeleri için gerekli koşullar devletçe geliştirilecek ve desteklenecektir. Konularında özel eğitilmiş uzman ve personelin istihdamına özen gösterilecek, Rehberlik ve Araştırma Merkezi hizmetleri ile engellilerin eğitimi desteklenip, etkinleştirmesi sağlanacaktır.

Engellilerin eğitilerek meslek edinmeleri hedef alınacak: Engellilere yönelik eğitimin her kademesinde, her engel grubunun durumuna ve ihtiyaçlarına uygun altyapı ve teknolojik olanaklar sağlanarak eğitim kalitesi yüksel-

tilecek, engellilerin meslek ve sanat edinmelerine özen gösterilecek, engelli çocukların gelişim düzeylerine göre, sağlıklı, verimli, üretken ve dışa açık olma bilinçlerinin geliştirilmesi hedef alınacaktır.

Zihinsel engellilerin erken tanı, tedavi ve eğitimi için özel proje uygulanacak: Ağır gelişen, tam gelişmeyen veya zihnen engelli çocukların özel yöntemlerle eğitilmesi, çalışma olanağına kavuşturulmaları ve topluma kazandırılmaları için özel projeler uygulamaya konulacaktır.

İşitme ve görme engellilere güçlü eğitim desteği sağlanacak: İşitme ve görme engelliler için üniversiteler dâhil, eğitimin her kademesinde, rahat ve kaliteli eğitim yapabilmelerini sağlayacak çağdaş teknik altyapı ve donanım sağlanacak, onlara özel kütüphane ve sanal öğrenme ortamları oluşturulacaktır.

Engelliler için kişiye özel sürekli eğitim olanağı: Okul çağını aşmış engellilerin sürekli eğitimi belediyelerle işbirliği içinde, kişiye özel uygulamalar çerçevesinde yürütülecektir.

Engellilere yönelik meslek edindirme programları etkinleştirilecek: Engellilere mesleki eğitim veren kurumlarda branş öğretmeni ihtiyacı karşılanacak, belli işleri yapabilecek bütün engelli kişilere gerekli meslek ve sanat eğitimi olanağı devletçe sağlanacak, özel donanımlı eğitim ve teknoloji merkezleri yoluyla her yaştaki ve her yöredeki engelli bireylerin bilgi kaynaklarına daha kolay ulaşmaları ve kendilerini özgürce geliştirmeleri sağlanacaktır.

Engelliler için spor olanakları yaygınlaştırılacak: Engelliler için uyarlanan spor araçları yaygınlaştırılacak, yerel yönetimler eliyle engellerlilerimizin bu araçlardan yararlanabilmeleri için gereken tedbirler alınarak toplumda farkındalık yaratılması sağlanacak ve spor yoluyla engellilerin toplumla kucaklaşması kolaylaştırılacaktır

Engellilere iş ve meslek danışmanlığı sağlanacak: Engellilere yönelik uygun işe uygun eleman stratejisi oluşturulacak, İş ve Meslek Danışmanlığı ile işe uyum için rehberlik hizmetleri ülke genelinde sağlanacaktır.

Engelli rehberlik merkezleri açılacak: Engelli gençleri kendi kendine yeterli hale getirmek, üretici olmaları ve topluma uyumlarını sağlamak için rehberlik, rehabilitasyon ve sosyal hizmetlerin sunulacağı Engelli Rehberlik Merkezleri açılacak, engelliler için uygun özel istihdam alanları yaratılacak, istihdamı zorunlu olan engellilerle ilgili yasal düzenlemeye işlerlik kazandırılacaktır.

Engellilere erken emeklilik: Engellilerimize yönelik sağlık ve sosyal güvenceler eşliğinde, çalışan engellilere erken emeklilik sağlanacaktır.

Engellilerden sorumlu özerk kurum başkanlığı: Engellilerin sorunlarının çözümü için Başbakanlığa bağlı Engellilerden Sorumlu özerk bir kurum kurulacak, ilgili Bakanlıklar, kurum ve kuruluşlar ile sivil toplum örgütleri arasında katılım ve eşgüdüm sağlanacaktır.

GENÇLERİMİZ İÇİN YENİ BİR DÜNYA

Cumhuriyetimizin kurucusu Atatürk'ün Laik Cumhuriyeti gençliğe emanet eden anlayışını yürekten benimsemiş, varlığını gençliğin özgürlüğü, dinamizmi, devrimci ruhu ve başarısıyla bütünleştirmiş bir partiyiz.

Nüfusumuzun büyük bölümünü oluşturan gençlerimiz, ülkemizin aydınlık geleceğinin güvencesidir. Geleceğimiz, onların özgürlüğüne, eğitimine ve başarısına bağlıdır. Gençlerimizin iyi eğitilmiş, özgüvenli, hoşgörülü, kültürlü, sorumluluk duygusu yüksek, laik demokratik Cumhuriyetimizin birikimlerini, Atatürk ilke ve devrimlerinin özünü, insanlığın yüksek ahlaki değerlerini içtenlikle özümseyen, tarih bilincine sahip özgür bireyler olarak yetişmesi en önemli görevimizdir.

Hedefimiz, gençlerimizin üretken, kendisine, ailesine ve ülkesine karşı sorumluluklarının bilincinde; sağlıklı, bilgili, eğitilmiş, çağdaş bireyler olarak yetiştirilmesini sağlayacak ortamı kurmaktır.

Yaratıcı, özgün, özgür ve insan haklarına saygılı, laik, demokratik değer ve davranışlara sahip bir gençlik:

Gençliğin yaratıcı, özgün ve özgür düşünebilen, kültürlü, insana, emeğe ve düşünceye saygılı sağlıklı bireyler olarak geliştirilmeleri için her türlü önlem alınacak; kendilerini ve yaratıcılıklarını geliştirerek, insan haklarına saygılı, laik, demokratik değer ve davranışlara sahip, ülke ve dünya barışına katkı sağlayan, çevre ve toplumsal alanlarda etkin ve duyarlı bir gençlik için her türlü çaba sarf edilecek, gerekli destek sağlanacaktır.

Gençlik bilgi çağı ile buluşturulacak: Çocuklarımızın ve gençlerimizin, ailelerinin mali gücüne bağlı olmadan en iyi eğitimi almaları, gençliğin bilgi çağı ile buluşturulması gerçekleştirilecektir.

Tüm üniversite öğrencilerine yaşam destek kredisi: Talep eden tüm üniversite öğrencilerine düşük faizli, kamu destekli “Yüksek Eğitim Yaşam Destek Kredisi” verilecektir. Kredi geri ödemesinin eğitim sonrasındaki beş yıl içinde gerçekleşmesi öngörülmektedir.

İmkânı olmayan tüm gençlere karşılıksız eğitim bursu: Maddi olanağı olmayan tüm ön lisans, lisans ve yüksek lisans öğrencilerine yeterli düzeyde Karşılıksız Eğitim Bursu sağlanacaktır.

Gençlere kırsal kesimde uygulamalı eğitim ve staj olanağı: Kırsal kesimde, köy ve mezralarda yaşayan gençlerin, başta seracılık, arıcılık, hayvancılık, tarım ve diğer ziraat alanlarında uygulamalı eğitim almaları konusunda özendirici ve kolaylaştırıcı düzenlemelere gidilecektir.

Gençler için çıraklık eğitimine yeni vizyon: Çıraklık eğitiminin kapsamı genişletilecek, mesleki ve teknik eğitim veren okullarımızın tam donanımlı çağdaş bir yapılanma anlayışı içerisinde, ara eleman eğitimi alan gençleri en iyi şekilde yetiştirmeleri sağlanacaktır.

Sağlıklı bir gençlik önceliğimizdir: Gençlerin bedensel, ruhsal ve cinsel gelişimlerini sağlıklı bir şekilde tamamlayabilmeleri için alınabilecek önlemler ilgili bakanlıklarla

eşgüdüm içinde belirlenecek ve yerel yönetimlerin de katkısıyla uygulamaya geçirilecektir.

Uyuşturucu tuzakları kurutulacak: Gençlerimizin kötü alışkanlıkları edinmeleri, uyuşturucu kurbanı olmaları, başta eğitim alanları olmak üzere sosyal çevrenin bu tür yapılanmalara zemin oluşturması kesinlikle önlenecektir.

Kimsesiz gençlere yaşam desteği: Çocuk Esirgeme Kurumu'nda barınan ve kimsesiz olan gençlerimiz, eğitimlerini tamamlayıncaya veya kendilerine istihdam olanağı sağlanıncaya kadar devletin güvencesi altında olacaktır.

Psikolojik danışma merkezleri: Aile veya topluma uyum sağlamada, gelecek ile ilgili planlamada, zararlı alışkanlıklardan korunma sorunlarında aile ve gençlerimize destek verecek 'Psikolojik Danışma Merkezleri' yaygınlaştırılacaktır.

Sosyal, üretken ve yaratıcı gençlik: Çocukların ve gençlerin boş zamanlarını değerlendirmeleri için, yerel yönetimlerin de yaygın katkı ve sorumluluğu altında, spor, sanat, gezi, araştırma gibi sosyal projeler geliştirilecek, çocuklarımızın sosyal, üretken ve yaratıcı olmaları desteklenecektir.

Gençlere yurt desteği: Tüm yüksek öğrenim öğrencilerine, sağlıklı, güvenli, kütüphane ve internet altyapısına sahip, cemaat baskısı altında olmayan, barınma ve yurt olanakları sağlanacaktır. Belediyelerin bu alanda sorumluluk üstlenmeleri desteklenecektir.

Demokratik haklarını özgürce kullanan gençlik: Gençlerimizin üniversite yönetimleri ile toplumsal, ekonomik ve siyasal yaşamın her alanına özgürce katılımları sağlanacak; okul ve üniversitede öğrenci örgütleri oluşturmaları, okul dışında ise kültürel etkinlikler amaçlı gençlik dernekleri kurmaları desteklenecektir. Gençliğin politikada aktif olarak yer alması için gerekli teşvik edici önlemlerin alınması hedef alınacaktır.

Sosyal ve yüksek kültürlü gençlik: Mesleki ve genel liselerde, öğrencilerin meslek seçimini kolaylaştıran yönlendirme ve destek çalışmaları yapılırken, diğer yandan müzik, tiyatro, spor, edebiyat sosyal ve sanatsal yeteneklerinin de ortaya çıkarılmasına azami gayret gösterilecektir. Bu amaçla;

Gençlik ve kültür merkezleri: Eğitim ve gelir düzeyine bakılmaksızın, bütün gençlerimizin yararlanabileceği gençlik ve kültür merkezleri kurulması için yerel yönetimler desteklenecek, üniversitelerin bünyesinde kurulan kültür merkezi ve spor tesislerinin yaygınlaştırılması sağlanacaktır.

Cumhuriyet gençlik evleri: Kent merkezlerinde gençlerin serbest zamanlarını değerlendirmelerine katkı için, hoşgörülü, farklılıkları bir değer olarak gören, ulusal değerleri özümsemiş, dünyaya açık bir gençliğin buluşacağı Cumhuriyet Gençlik Evleri Projesi gerçekleştirilecektir.

İller arası gençler değişimi programı: Gençlerin beraberlik ve kaynaşmalarını sağlamak, ülkemizin farklı bölge-

lerinin kültür ve gelenekleri ile gençlerimizi kaynaştırmak amacıyla, gönüllü kuruluşların desteği sağlanarak İller Arası Gençler Değişimi Programının uygulanması yaygınlaştırılacak, ülkelerarası gençlik değişim programları önemlenecektir.

Çağdaş gençlik kampları: Tatillerini hem dinlenmek hem de mesleki ve kültürel birikimlerini geliştirecek şekilde değerlendirmeleri için Çağdaş Gençlik Kampları yaygınlaştırılacak, eğitim ve spor kampları açılarak gençlerimizin yaz tatilleri süresince, zaman ve enerjilerini faydalı bir şekilde değerlendirmeleri sağlanacak, kendi yetenek ve eğilimlerini keşfetmelerine katkıda bulunulacaktır.

Gençlere istihdam olanağı, sosyal güvenlik desteği: Ekonomik ve sosyal politikalarda gençliğin ihtiyaçlarına öncelik verilecek, Genç İş Kur, GENÇ-İŞ, İş Becerisi Kazandırma Kursları, Mesleki Eğitime Sosyal Güvenlik Desteği, Tarımda Çıracılık Kursları, Kırsal Kesim Mesleki Eğitim ve Sosyal Hizmetler gibi farklı Projelerin uygulamaya geçirilmesi ile gençlere girişimcilik, meslek edindirme, istihdam ve sosyal güvenlik alanlarında doğrudan destek temin edilecektir.

Gençlerin ulaşım vasıtalarından çok düşük fiyatlarla yararlanmaları, kültür ve sanat faaliyetlerini izlemek isteyen gençlere de özel fiyat uygulanması sağlanacaktır.

SAĞLIKLI BİR GENÇLİK VE TOPLUM İÇİN SPOR

HERKES İÇİN SPOR

Sporun her yaşta herkes tarafından düzenli şekilde yapılarak, sağlıklı bir yaşam biçimi olarak benimsenebilmesi için gerekli fiziki ortamın geliştirilmesi hedef alınacak, bu amaçla yerel yönetimlerin ve gönüllü sivil toplum kesimlerinin katkıları desteklenecek, evrensel spor kültürünün ülkemizde de yaygınlaşması sağlanacaktır

Gençlik ve spor kulüpleri kendi mevzuatına kavuşturulacak: bu tür kuruluşlar, etkin, verimli, dinamik bir anlayışın hâkim olduğu bir spor yönetimi yapılanması hedef alınacak; Spor Federasyonlarının demokratik, denetime açık, aktif, şeffaf ve katılımcı bir anlayış içerisinde özerk olarak örgütlenmeleri desteklenecektir.

İlk ve orta eğitim için spor ders kitabı, okullarda yaygın spor etkinliği: İlk ve orta eğitimde spor ders kitabı hazırlanarak gençlerimize bu alanda teorik bilgilendirme imkânı sağlanacak, beden eğitimi derslerinin çağa uygun bir anlayış, içerik ve yoğunluk çerçevesinde sağlanması, okul ve üniversite ortamlarında sportif faaliyetlerin çoğaltılması, başta atletizm olmak üzere kitle sporlarının ve spor yapma bilincinin yaygınlaşması amaçlanacaktır.

Yetenekli çocuk ve gençlerin tespiti ve aktif spora yönlendirilmeleri sağlanacak: Bu amaçla, başta beden eğitimi ve spor yüksekokulları olmak üzere üniversiteleri-

miz, kulüpler, kamu ve özel kurum ve kuruluşlarla işbirliği içerisinde ülke genelinde düzenli olarak Sportif Yetenek Taraması yapılacaktır; gelecek vadeden çocuklarımıza ilgili spor dallarında maddi ve manevi her türlü destek sağlanacaktır.

Devlet, toplumun spor yapma ihtiyacına duyarlı olacaktır: Kitlelerin spor yapılmasını teşvik etmek üzere altyapı hizmetleri genişletilerek amatör sporun geliştirilmesine önem verilecek, devletin amatör spor kulüplerimize daha çok kaynak ayırması, yerel yönetimlerin amatör spor kulüplerini siyasi tercihlere yönelmeden desteklemeleri sağlanacaktır.

Amatör sporların her türünün eğitim sistemi içinde yer alması sağlanacak ve öğrencilerin bu sporlara katılımını kolaylaştırıcı ve özendirici koşullar oluşturulacaktır.

Çalışan insanlarımıza spor yapma ortamı sağlanması amacıyla kamu ve özel işletmeler tarafından spor tesislerinin yapılması desteklenecek; gerekli teknik donanıma sahip olan, spor ve sağlık uzmanlarını istihdam eden Sporcu Eğitimi Sağlık ve Performans Merkezleri, bilimsel ve uygulamacı birimler olarak oluşturularak, ülke genelinde sporcularımızın ve kulüplerin kullanımına açılacaktır.

Yerel yönetimlerin, özel kurum ve kuruluşlarla işbirliği içinde, spora daha çok kaynak aktararak, geniş kitlelerin toplu spor yapabilmelerini sağlamaya yönelik, uluslararası normlara uygun standartlarda olan tesislere ve alt yapıya ağırlık vermeleri desteklenecektir.

Kamu alanlarının kullanımında yer alan spor tesislerinin okullar, amatör spor kulüpleri ve yurttaşlar tarafından verimli bir şekilde kullanımı sağlanarak, tesislerin tam kapasiteyle değerlendirilmesi hedef alınacak; yeterli sayıda spor tesisinin engelliler tarafından da kullanılabilir hale getirilmesi sağlanacaktır.

Çocuk Esirgeme Kurumu'na bağlı yurtlarda barınan tüm çocuklarımızın, Ceza ve Tevkif evlerindeki hükümlü ve tutukluların spora aktif olarak katılmaları desteklenecektir.

Uluslararası spor etkinliklerinin ülkemizde daha fazla yapılabilmesi desteklenecek; öncelikle altyapı, konaklama, ulaşım ve spor tesislerinin oyunlara uygun hale getirilmesi sağlanacaktır. Bu kapsamda, ülkemizde olimpiyat oyunlarının düzenlenmesi için bir stratejik eylem planı hazırlanacak ve uygulamaya konacaktır.

Ulusal Spor Konseyi Kurulacak: Tüm spor branşlarının ve örgütlenmelerinin temsil edildiği Ulusal Spor Konseyi kurulacaktır.

Spor Etik Kurulu Etkinleştirilecek: Spor müsabakalarında; şiddet ve etik dışı toplu davranışların önlenmesi, sporda centilmenliğin özendirilmesi, Spor Etik Kurulu çalışmalarının etkinleştirilmesi, sporun evrensel ruhunun ve kültürünün yaygınlaşması hedef alınacaktır.

ÇEVREYE DUYARLILIK ÇAĞDAŞLIKTIR

Çevre Hakkı, temel insan hakları arasında yer almaktadır. Temiz doğa, yeşil çevre, dengesi korunan atmosfer çağımızın büyük iddiasıdır. Böyle bir ortamda yaşamak bireylerin temel hakkıdır.

Büyüme hedef ve stratejilerinin belirlenmesinde; doğal kaynakların sınırlılığını dikkate alan, 21'inci yüzyılda küresel çevre sorunlarının başında gelen küresel ısınma ve iklim değişikliği, çölleşme, kuraklaşma, erozyon süreçlerini yakın geleceğin evrensel tehdidi olarak algılayan, yaşanabilir ve sürdürülebilir çevreyi mümkün kılan kalkınma ve toplumsal yapıyı oluşturma anlayışının, toplumun her kesimine benimsetilmesine çalışılacaktır.

Su kaynaklarının azalması, kirlenmesi, verimsiz ve yanlış kullanımları ile topraklarımızın çölleşmesi ve erozyonla yok olması en aza indirilecek, yeşil örtünün ve canlı yaşamın birlikte oluşturduğu ekolojik dengenin insanlığa sunduğu doğal zenginliklerin bilinçsizce kullanılması engellenecektir.

Ekolojik dengeleri gözetmeyen kalkınma çabaları başarısız kalmaya mahkûmdur. Bu nedenle üretim, büyüme, sanayileşme, kentleşme stratejileri ve politikaları, çevresel değerleri, doğayı ve atmosferi tahrip etmeden yürütülecektir.

Teknoloji tercihlerinde çevreyi koruma boyutu dikkate alınırken, çevre kirliliğinin önlenmesi ile ilgili teknolojilerin

transferi ve üretimi desteklenecektir.

Bu anlayışla çağdaşlığın ve yaşamın en önemli unsuru olarak çevreyi koruma ve geliştirme öncelikli hedef olarak uygulanacaktır.

ÇEVRE KORUMA POLİTİKALARI

Kirlenmenin giderilmesindeki maliyetin korumadan daha fazla olduğu bilinciyle, çevrenin kirlenmeden korunması.

Türkiye'nin çevre envanteri çıkarılacaktır: Türkiye'nin çevresel değerlerinin tespiti, izlenmesi ve tanıtımında etkili bir çevresel bilgi ağı kurulacak, yıllık değişimler, sorunlar ve çözümler halkımızın bilgisine sunulacaktır.

Türkiye çevre eylem planı uygulanacaktır: Çevre politikalarının en önemli uygulama aracı olarak sektörel ve alan bazında Türkiye Çevre Eylem Planı ulusal ve uluslar arası ihtiyaç ve yükümlülüklerimiz çerçevesinde hazırlanacaktır.

Çölleşme ve erozyonla mücadele ulusal planı geliştirilecektir: İklim değişikliği ve kuraklığın etkilerini azaltan, su kaynaklarımızın verimli ve doğru kullanımını sağlayacak, toprak örtüsünün erozyon ile yok olmasına karşı hazırlanacak Ulusal Plansivil toplum kuruluşlarının katkısıyla yürürlüğe konulacaktır.

Topraksu genel müdürlüğü yeniden faaliyete geçecektir: Her yıl 1 milyar 400 milyon ton toprağını erozyonla kaybeden Türkiye, Toprak Yasası'nı derhal uygulamaya

geçirecektir. Dağıtılan Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü yerine TOPRAKSU Genel Müdürlüğü kurulacak, Toprak Koruma ve Arazi Kullanım Kanunları'nın uygulanmasında sorumluluk bu kuruluşa devredilecektir.

Ulusal su tedarik ve kullanım programı uygulamasına geçilecektir: Bu program çerçevesinde enerji ve su kullanımında tasarrufu sağlayan uygulamalar desteklenecektir.

Tarımda suyu az tüketen, kuraklığa dayanıklı bitki türlerine yönelmesi, sulamada modern tekniklerin uygulanması özendirilecek; yeraltı sularından yararlanmada kuyuların açılması, çekilen su miktarları ve yeraltı su seviyelerinin kamu otoritesince sıkı olarak denetlenmesi sağlanacaktır.

Özellikle içme suyu havzalarının koruma esasları titizlikle uygulanacaktır.

Sulak alanların korunması için etkili koruma esasları getirilecek, ekolojik dengiyi bozan uygulamalar uygun tedbirlerle giderilecektir.

Kirlenen öder ilkesine işlerlik kazandırılacaktır: Çevre politikalarının uygulanmasında yerel yönetimlerin yetki, görev ve sorumlulukları artırılabacak, denetim sürecine çevreci sivil toplum örgütlerinin etkin olarak katılmaları özendirilecek, çevrenin kirlenmesinin bedelini kirlenenin ödemesi sağlanacaktır.

Temiz çevre için kentsel altyapı tamamlanacaktır:

Ülke genelinde kentsel altyapıların, kanalizasyon ve arıtma tesisleri'nin hızla tamamlanması, bu kapsamda; katı atık sorununun ileri teknoloji ve sağlık kuralları içinde çözülmesi sağlanacaktır. İlçe, belde ve köylerde de arıtma tesisleri kademeli olarak devreye sokulacak ve nehirlerin, köylerin ve denizlerin kirletilmesi önlenecektir.

Tüm kent merkezlerinde, çöp ve atık rehabilitasyon projelerinin uygulanması sağlanacak, katı atıkların arıtılmasını düzenleyecek yasal ve kurumsal yapılanma gerçekleştirecektir.

Evsel ısınma ve kentsel ısıtmada çevreyi koruma bilinci de ön planda tutulacak, temiz çevreye uyumlu yöntem, teknoloji ve yakıtların kullanılması özendirilecek, tekrar kullanılabilirlik ve geri dönüşüm özendirilecektir.

Kentlerde hava ve gürültü kirliliği ile etkin olarak mücadele edilecek, ulaştırma politikası bu amaca uygun doğrultuda geliştirilecektir.

Çevresel etki değerlendirmesinin (ÇED) etkin uygulanması sağlanacaktır. Sanayi ve büyük ölçekli altyapı politikaları, programları ve yatırımlarının ÇED eşliğinde gerçekleştirilecektir.

Organize Sanayi Bölgeleri başta olmak üzere, sanayi ve enerji tesislerinin, belirlenecek çevre standartlarına uymaları, bunun için gerekli teknolojik önlemleri almaları sağlanacaktır.

Çevre düzeni planları ile alt ölçekli planlama esasları bir bütün halinde uygulanacaktır. Su havzaları, kıyı alanları ve kentsel alanlar başta olmak üzere ülke bütününde imar ve kullanım esaslarını belirleyen çevre düzeni planlarının etkin uygulanması sağlanacak, mevzi imar uygulamaları ile çevre düzeni planı uygulamasının önüne geçilmesi engellenecektir.

Çevre yönetiminde yeniden yapılanma sağlanacaktır: Türkiye'nin nüfusu ve coğrafi büyüklüğü dolayısıyla karşı karşıya bulunduğu çevresel risklerin en aza indirilerek gelecek nesillere güvenli ve nitelikli bir yaşam alanı miras bırakmak etkin bir çevre yönetimi anlayışıyla mümkün olabilecektir. Bu çerçevede;

Çevresel Yönetim Ve Düzenleme Kurumu (Çydk) Kurulacaktır: Su Yönetimi, Arazi ve Toprak, İklim ve Biyolojik Çeşitliliği Koruma, Uluslararası Sözleşme ve AB müktesebatının ulusal düzeyde uygulanması, çevresel tedbir ve yatırımların yapılmasının sağlanması, teşvik ve ekonomik tedbirlerin geliştirilmesi, kurumlar arası uyumun ve eşgüdümün sağlanması konularında birçok kuruluşun ilgi alanında olan çalışmaların bir idari yapılanma vasıtasıyla yönetilmesi sağlanacaktır.

Yüksek Çevre Kurulu: Çevre ve kalkınmanın birlikte ve sürdürülebilir olarak yönetilmesi için siyasi kararlılık güçlendirilecektir. Çevreyi etkileyebilecek önemli yatırım ve idari kararlarda bireyin ve toplumun çevre hakkını gözetten kararları alabilecek ve bunun için gerekli kaynak ve ekonomik tedbirleri belirleyecek Başbakanın başkanlığın-

daki Yüksek Çevre Kurulu'nun etkinliği sağlanacaktır.

Çevre Ajansı: AB düzenlemeleriyle uyumlu, Ulusal Çevre Stratejisi ve Ulusal Çevre Eylem Planı başta olmak üzere çevresel yatırım ve performansın artırılması, izlenmesi ve yönetilmesinde uluslararası işbirliği ve yönetimi sağlayacak düzeyde yeni bir Çevre Ajansı kurulacaktır.

Çevresel Araştırma Kurumu Kurulacaktır. Bu Kurum ile, sanayileşmeden kaynaklanan büyük çevre sorunlarının entegre çözümü için gereken geniş çaplı araştırmaların yapılması ve ekonominin olanaklarıyla bağdaşan çözümler oluşturulması sağlanacaktır. Bu kapsamda çevresel bilgi ve verilerin üretilmesi ile izleme ağının oluşturulması, planların ve kurumların ihtiyaç duyduğu her türlü ölçümlene bilimsel bir yaklaşımla ortaya konacaktır.

Çevrenin korunmasında uluslararası düzeyde dayanışma sergilenecektir: Türkiye Cumhuriyeti'nin çevre korunması konusunda imzaladığı uluslararası belgelere uyulmasında kararlılık gösterilecektir.

Çevrenin korunması için bölge ülkeleriyle yakın bir işbirliğine girilecek, çevre alanında çalışan sivil toplum örgütlerinin birikim ve olanaklarından ülkemizin en geniş biçimde yararlanması sağlanacaktır.

Ab'nin Yenilenmiş Lizbon Stratejisi Benimsenecektir: Avrupa Konseyi ile Avrupa Birliği'nin Avrupa'yı, enerji etkin ve düşük gaz emisyonu temelinde bir ekonomiye dönüştürme kararı desteklenecektir. Çevre ve Ekosistem

Standartları, Çevre Hukuku ve Yasal Önlemler, sürdürülebilir kalkınma kriterleri ve taraf olduğumuz uluslar arası sözleşmeler ve protokoller, Yenilenmiş Lizbon Stratejisi ilkeleri ile uyum içinde yeniden belirlenecektir.

AB ile ilişkiler çerçevesinde, Çevre Teknolojileri Vizyonu nu geliştirecek AB Çerçeve Programları, çevresel teknolojilerde yenileşmenin bir aracı olarak değerlendirilecektir.

Kyoto protokolünün ülke çıkarlarını da dikkate alarak uygulanmasına özen gösterilecektir.

KÜRESEL ISINMA

Küresel ısınmaya karşı mücadelede devlet ve yerel yönetimlerin sorumlulukları ve yükümlülükleri belirlenerek, ulusal strateji politikaları çerçevesinde yerine getirilmesi sağlanacaktır.

Küresel ısınmayla mücadele için ulaştırmada, deniz ve demiryollarıyla, toplu taşımacılığın kullanımına ağırlık verilecektir.

Başta Afşin-Elbistan olmak üzere diğer düşük tenorlu linyitleri kullanan termik santrallerde yakma teknolojileri iyileştirilecek; tüm termik santrallerde az karbon ve yüksek verim içeren teknolojilerin uygulanması öngörülecek ve baca gazlarının arıtılması için bütün termik santrallere en kısa zamanda filtre takılacaktır..

Sanayide iklim dostu teknolojilerin kullanılması, hidrolik,

güneş, dalga ve rüzgâr enerjisi gibi yenilenebilir enerjilerin kullanımının artırılması sağlanacaktır.

Meteoroloji örgütü, kurumsal yapı, bilimsel kadrolar, araştırma imkânları açısından geliştirip desteklenecek; Türkiye'deki sera gazlarının gerçek değerlerinin tespitinin yapılması ve bu değerlerin sürekli denetimi sağlanacaktır.

DENİZLERİMİZ VE TATLI SULARIMIZIN KİRLENMESİNE KARŞI ETKİN MÜCADELE YÜRÜTÜLECEKTİR;

2005 Barselona deklarasyonu desteklenecektir: Bölge ülkelerinin Akdeniz'de 2020'ye kadar çevre kirliliğini büyük ölçüde azaltmak üzere yayınladığı Barselona Deklarasyonu ve bu kapsamda UFUK 2020 Programının Akdeniz ülkeleri tarafından başlatılması desteklenecektir.

Marmara Denizi'nin ve Boğazların kirlenmesi özel bir proje kapsamında kontrol altına alınacak, etkin denetim sağlanacaktır.

Akdeniz ve Karadeniz'in Kirlenmeye Karşı Korunması Uluslararası Sözleşmelerinin uygulanması özenle sürdürülecek, Karadeniz'i yoğun bir şekilde kirletmekte olan Tuna Nehri'nin geçtiği ülkelerle yakın ilişkiler kurularak kirlenme sürecine yönelik önlem almaları yakından izlenecektir.

Tüm kıyılarımızda kirliliğin ortadan kaldırılması, biyoçeşitliliğin korunması, sürdürülebilir balıkçılığa yönelik ça-

lışmanın yapılması, toksin atıkların taşınması konularında ülke düzeyinde gerekli önlemler alınacaktır. Bu konular-
da, gerek Akdeniz gerekse Karadeniz havzalarında bulu-
nan tüm ülkeleri bağlayıcı uluslar arası bir düzenleme için
AB'nin ve Avrupa Konseyi'nin çalışmalarına destek verile-
cektir.

Deniz ve gl kıyılarının herkesin ortak kullanımını için korun-
ması, bu alanlarda yapılanmanın ortak kullanımını engelle-
memesi, kentlerin yeşil kuşaklarla donatılması sağlanarak
kişi başına düşen yeşil alan miktarı asgari 5 metrekare ola-
rak hedef alınacaktır.

Denizlerin kirlenmesinin yüzde 95 civarında karasal k-
kenli olduğu bilinciyle, yerleşim ve sanayi bölgelerinin
arıtma tesisleri ve derin deniz deşarjları ile ilgili olarak, alt
yapı tesislerinin kurulması, işletmeye alınması ve gerekli
denetimlerin yapılması sağlanacaktır.

İnsan sağlığına zarar verecek düzeyde manyetik alan ya-
ratan tesislerin yerleşme bölgelerinde kurulması engelle-
necektir.

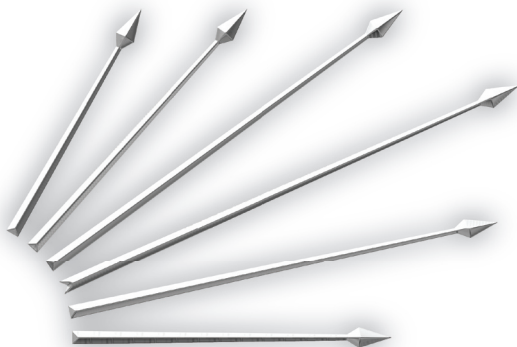
HAYVAN HAKLARI

Hayvan haklarına saygının toplumun ortak değeri olması,
Hayvan Hakları Evrensel Bildirgesinin eksiksiz olarak yaşa-
ma geçirilmesi hedef alınacak, hayvan haklarının korun-
ması, sahipsiz evcil hayvanların yerel yönetimlerce baki-
ma ve kontrole alınması sağlanacaktır.

Bu konuda, mevcut sivil toplum örgütleriyle dayanışma içinde gerekli kurumsal ve yasal düzenlemeler gerçekleştirilecektir. Nesli tükenmekte olan hayvan türlerinin korunması için gerekli etkin önlemler alınacaktır.

Hayvan Hakları Koruma Kanunu çerçevesinde getirilen koruma tedbirlerinin yerel yönetimler tarafından etkin bir şekilde uygulanması sağlanacaktır.

CHP

